

Evidence-based curriculumontwikkeling in Suriname

Onderzoek naar de kwaliteit van het
professionaliseringstraject en de
curriculumproducten

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Evidence-based curriculumontwikkeling in Suriname

Onderzoek naar de kwaliteit van het professionaliseringstraject
en de curriculumproducten

Oktober 2011

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Verantwoording

© 2011 SLO (nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling), Enschede

Alle rechten voorbehouden. Mits de bron wordt vermeld is het toegestaan om zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren dan wel op andere wijze te verveelvoudigen.

Auteur: Faisel Tjon-A-Loi

In samenwerking met:

Bevindingen ontwikkelaars SWP, leerlijnen, curriculum raamwerk, SLO-er, experts en onderzoekers.

Informatie

SLO

Afdeling: O&A

Postbus 2041, 7500 CA Enschede

Telefoon (053) 4840 661

Internet: www.slo.nl

E-mail: o&a@slo.nl

Kenmerk:

O&A/5668/D/11-436

Inhoud

Lijst met afkortingen	9
Introductie	11
Samenvatting	13
1. Opzet en methodologie	19
1.1 Onderzoeksopzet	19
1.2 Methodologie	21
2. Verwachtingen van de ontwikkelaars leerlijnen	23
2.1 Algemeen	23
2.2 Eerste verwachtingen	23
2.3 Aansturing vanuit SLO	29
2.4 Verwachtingen over het resultaat	32
2.5 Capaciteitsversterking	35
2.6 Aanvullende reacties	36
3. Bevindingen leerlijnen groep over het ontwikkelproces (tussentijdse meting)	37
3.1 Algemeen	37
3.2 Eerste indrukken ontwikkelproces	37
3.3 Organisatie van de bijeenkomsten	40
3.4 Samenstelling van de vakgroep	42
3.5 Aansturing vanuit SLO	43
3.6 Overige bevindingen	45
3.7 Resultaten per leergebied	47
3.8 Indruk van het ontwikkelproces naar leergebied	51
3.9 Aanvullende opmerkingen	52
4. Bevindingen leerlijnen groep over het ontwikkelproces (eindmeting)	55
4.1 Algemeen	55
4.2 Eerste indrukken ontwikkelproces	55
4.3 Organisatie van de bijeenkomsten	57
4.4 Samenstelling van de vakgroep	58
4.5 Aansturing vanuit SLO	59
4.6 Resultaten per leergebied	61
4.7 Indruk van het ontwikkelproces naar leergebied	70
4.8 Aanvullende opmerkingen	70
4.9 Conclusie vergelijking tussentijdse en eindmeting leerlijnen	70
5. Bevindingen leerlijnen groep over de kwaliteit van het product	75
5.1 Algemeen	75
5.2 Visie	76
5.3 Relevantie	76
5.4 Consistentie	77
5.5 Bruikbaarheid	78

6.	Capaciteitsversterking leerlijnen groep	79
6.1	Algemeen	79
6.2	Opgedane kennis en vaardigheden	80
6.3	Toepassing van de opgedane kennis en vaardigheden	86
6.4	Ondersteuning vanuit de organisatie	89
6.5	Invloed van de kennis en vaardigheden	90
6.6	Aanvullende opmerkingen	91
	Deel B Curriculum Raamwerk	93
7.	Bevindingen raamwerkgroep over het ontwikkelproces (eindmeting)	95
7.1	Algemeen	95
7.2	Eerste indrukken ontwikkelproces	95
7.3	Organisatie van de bijeenkomsten	96
7.4	Samenstelling van de vakgroep	97
7.5	Aansturing vanuit SLO	98
7.6	Bevindingen van de ontwikkelaars	99
8.	Bevindingen raamwerkgroep over de kwaliteit van het product	103
8.1	Algemeen	103
8.2	Visie	103
8.3	Relevantie	103
8.4	Consistentie	104
8.5	Bruikbaarheid	105
8.6	Aanvullende opmerkingen	105
9.	Capaciteitsversterking raamwerkgroep	107
9.1	Algemeen	107
9.2	Opgedane kennis en vaardigheden	107
9.3	Toepassing van de opgedane kennis en vaardigheden	110
9.4	Invloed van de kennis en vaardigheden	111
9.5	Aanvullende opmerkingen	112
	Deel C Speel Werk Plan	113
10.	Bevindingen SWP groep over het ontwikkelproces (eindmeting)	115
10.1	Algemeen	115
10.2	Eerste indrukken ontwikkelproces	115
10.3	Organisatie van de bijeenkomsten	116
10.4	Samenstelling van de vakgroep	117
10.5	Aansturing vanuit SLO	118
10.6	Aanvullende opmerkingen	119
11.	Evaluatie pilot SWP	121
11.1	Uitgangspunten	121
11.2	Bruikbaarheid en haalbaarheid	122
11.3	Lespraktijk	125
11.4	Ondersteuning	126
11.5	Conclusies	127

Deel D	129
Bevindingen onderzoeksgroepen	129
Bevindingen SLO'ers	129
Expert appraisal	129
12. Bevindingen onderzoeksgroepen	131
12.1 Bevindingen onderzoeksgroep IMWO	131
12.2 Bevindingen onderzoeksgroep MinOV	134
12.3 Bevindingen onderzoeker speciaal onderwijs	136
13. Bevindingen SLO'ers over het werken in Suriname	139
13.1 Bevindingen producten	139
13.2 Bevindingen ontwikkelproces	140
13.3 Verwachtingen	141
13.4 Ervaring werken in Suriname	143
13.5 Indrukken met betrekking tot de deelnemers	143
13.6 Aansturing van de bijeenkomsten	145
13.7 Kennis en vaardigheden geleerd door SLO-ers	146
13.8 Het geleerde van de Surinaamse deelnemers	148
13.9 Het geleerde van SLO-collega's	148
13.10 Bruikbaarheid van het geleerde	149
13.11 Ondersteuning vanuit de organisatie en toegevoegde waarde voor de organisatie	150
13.12 Invloed van de nieuwe kennis en vaardigheden op het werk binnen de organisatie	151
13.13 Aanvullende opmerkingen	152
14. Expert appraisal over de kwaliteit van de producten	153
Bijlagen	157

Lijst met afkortingen

- IMWO: Instituut voor Maatschappijwetenschappelijk onderzoek
- MBO: Middelbare Beroepsopleiding
- MinOV: Ministerie van Onderwijs en Volksontwikkeling
- SLO: Stichting Leerplanontwikkeling Nederland
- VOJ: Voortgezet Onderwijs Junioren
- VOS: Voortgezet Onderwijs Senioren
- VSO: Voortgezet Speciaal Onderwijs
- BEIP: Basic Education Improvement Project
- EBGs: Evangelische Broedergemeente Suriname
- RKBO: Rooms Katholiek Bijzonder Onderwijs
- IOL: Instituut voor de opleiding van leraren

Introductie

Achtergrond en aanleiding

SLO ondersteunt sinds 2009 de herformulering van het basisonderwijs in Suriname. In de contractperiode tot augustus 2010 is een nieuw kleutercurriculum ontwikkeld, inclusief een leerlijn en leermateriaal. In de periode augustus 2010- maart 2011 is gewerkt aan het curriculum raamwerk voor het gehele 11-jarige basisonderwijs en leerlijnen voor de onder-, midden en bovenbouw daarvan. Mogelijk kan dit materiaal ook dienen als specificatie voor uitgevers om methodes te ontwikkelen.

SLO zet, waar mogelijk, in op *evidence-based* curriculumontwikkeling om door middel van een collaboratief en iteratief proces tot een robuust product te komen wat kwalitatief goed is, gecontextualiseerd is voor en toepasbaar is in de praktijk. Dit houdt in dat curriculumontwikkeling vergezeld moet gaan van een ondersteunende onderzoekslijn. Een dergelijke lijn is ook voor het werk in Suriname opgezet.

De uitkomsten van de evaluatie geven van zowel de curriculumproducten als de ontwikkelingsprocessen een indruk geven van de kwaliteit daarvan. Op deze manier is SLO in staat om beide aan te passen, indien mogelijk om de kwaliteit van producten en processen te verhogen. Daarnaast draagt het onderzoek in algemene zin bij aan een bredere kennisbasis van het ondersteunen van curriculumontwerpprocessen in internationale settings en de onderbouwing van de effectiviteit van de gekozen aanpak.

Het onderzoeksrapport is als volgt opgebouwd:

- Opzet en methodologie
- Deel A: Leerlijnen
- Deel B: Curriculumraamwerk
- Deel C: Speel Werk Plan
- Deel D: Bevindingen onderzoeksgroepen
  - Bevindingen SLO-ers
  - Expert appraisal.

Samenvatting

Procesbeschrijving

Inleiding

In 2009 en 2010 is het voorgaande kleutercurriculum, het 'speelwerkplan', van Suriname gereviseerd. Het nieuwe curriculum, 'Spelend Leren' genaamd, is in 2011 ingevoerd. Het nieuwe kleutercurriculum is ontwikkeld door een groep enthousiaste Surinaamse betrokkenen uit het kleuteronderwijsveld. Daarnaast is in 2010 en 2011 gewerkt aan een onderbouwend curriculumraamwerk en een set leerlijnen voor het basisonderwijs van Suriname. Ook hier is aan gewerkt door groepen betrokken Surinaamse experts.

SLO heeft de hierboven genoemde processen begeleid. De hiervoor gekozen benaderingen zijn vergelijkbaar: een brede, heterogene vertegenwoordiging in de ontwikkelgroepen, een iteratieve ontwikkelaanpak en een sterk accent op capaciteitsversterking van de betrokken Surinaamse instanties en individuele experts. De ondersteuning bestond uit een continue aanwezigheid van eerst een en later drie SLO-medewerkers in Suriname en een aantal missies door specifieke experts voor de vakken Taal, Rekenen/Wiskunde, Oriëntatie op jezelf en de wereld, bewegingsonderwijs, kunst- en cultuureducatie; en voor het versterken van de afdelingen curriculumontwikkeling en onderzoek en planning.

Uitgangspunten

Voor de aanpak is ingezet op een zo groot mogelijke, brede betrokkenheid van mensen en organisaties die een rol spelen in het onderwijsveld, en voor het kleutercurriculum, in het kleuteronderwijs. Er is gezocht naar een goede verdeling tussen onderwijskundigen, mensen uit de lespraktijk en opleiders van leerkrachten. Een brede heterogene samenstelling van ontwikkelgroepen zorgt voor een goede afweging tijdens het iteratieve ontwikkelproces.

Het iteratieve ontwikkelproces start altijd met een prototypisch product, wat op grond van een aantal vastgestelde criteria wordt ontwikkeld en verder verfijnd wordt in de rest van het proces. Voor het kleutercurriculum geldt dat dat een aantal lessen voor de verschillende vakken is geweest. Voor het raamwerk geldt dat dat het uitgangsmodel is geweest. De discussies en feedback binnen de ontwikkelgroepen heeft geleid tot aanpassingen, en uiteindelijk de opgeleverde producten.

De ondersteuning van SLO bestond uit het sturen van de verschillende groepen en het aandragen van alternatieven en ondersteunende informatie om tot versterkte producten te komen. In die zin zijn de processen van groot belang geweest om tot hoogwaardige producten te komen. Het uitgangspunt voor ondersteuning was om niet van bovenaf en buitenaf op te leggen, maar de lokale processen te ondersteunen. Er is steeds getracht tot Surinaamse, toepasbare producten te komen.

Tegelijkertijd is er sterk ingezet op capaciteitsversterking, zowel voor de individuele leden van de ontwikkel- en onderzoeksgroepen, als van de afdelingen van het ministerie van onderwijs, waar een deel van de betrokkenen werkzaam was.

De capaciteitsversterking bestond uit het aanbieden van beredeneerde alternatieven, het aandragen van ondersteunende informatie en het *on-the-job* meewerken tijdens de ontwikkelprocessen. Er is zoveel mogelijk getracht aan te sluiten bij de lokale behoeften, maar ook inzicht te geven in huidige gangbare moderne alternatieven, theorieën en benaderingen.

Het curriculum voor leerjaar 3 moet de overgang van het kleuteronderwijs naar groep 3 versoepelen en daarom goed aansluiten bij het vernieuwde kleutercurriculum. Daarom is het van belang dat kleuterexperts die bij de ontwikkeling en/of training van het vernieuwde SWP bij de ontwikkeling van grade 3 betrokken zijn. Daarnaast hebben leerkrachten uit de onderbouw, lerarenopleiders, vakexperts en stafleden van de afdeling curriculumontwikkeling zitting in de ontwerpgroepen. Door de opgestelde leerlijnen voor het basisonderwijs zowel voor de leergebieden als de vormingsgebieden te volgen, wordt een logische en concentrische opbouw van leerstof gewaarborgd.

De lijn van ontdekkend en samenwerkend leren op grond van socio-constructivistische leertheorie wordt doorgetrokken in de rest van het onderwijs. De rol van de leerkracht verandert van niet alleen aanbieden van leerinhouden, naar het ook bieden van ruimte aan leerlingen om met de opgedane kennis en vaardigheden te

Feedback en evaluatie

Voor de producten is gebruik gemaakt van peer feedback en expert feedback. De ontwerpers legden hun ontwerpen aan elkaar voor en voorzagen elkaars werk van feedback. Tussentijds gaven de experts van SLO feedback op de leeractiviteiten aan de ontwikkelaars. De leeractiviteiten moesten zo praktisch, concreet en duidelijk mogelijk zijn. Een selectie van leeractiviteiten werd ook uitgetest in de praktijk. Alle feedback werd meegenomen in een herontwerp.

De vier kwaliteitscriteria die gebruikt zijn waren: relevantie, consistentie, bruikbaarheid en effectiviteit (zie figuur 1 hieronder).

Criterium	
Relevantie	Het leerplan voorziet in behoeften en berust op valide inzichten
Consistentie	Het leerplan zit logisch en samenhangend in elkaar
Bruikbaarheid	<i>Verwachte</i> De inschatting is dat het leerplan praktisch uitvoerbaar is in de situatie waarvoor het is bedoeld
	<i>Werkelijke</i> Het leerplan blijkt praktisch uitvoerbaar in de situatie waarvoor het is bedoeld
Effectiviteit	<i>Verwachte</i> De inschatting is dat werken met het leerplan leidt tot de gewenste resultaten
	<i>Werkelijke</i> Werken met het leerplan blijkt te leiden tot de gewenste resultaten

Figuur 1 Kwaliteitscriteria ontwerpen.

De relevantie wordt gekenmerkt door het overeenkomen van het ontwerp met de uitgangspunten en visie op onderwijs enerzijds, en moderne inzichten op leren anderzijds. De consistentie wordt gewaarborgd door het volgen van de leerlijnen en de onderlinge samenhang. De bruikbaarheid kan geëvalueerd worden door de ontwerpen in de onderwijssituatie te testen of aan medeontwikkelaars en experts voor te leggen. Dit geldt ook voor de verwachte effectiviteit. De werkelijke effectiviteit is per definitie pas over langere termijn te bepalen.

De ervaringen van de deelnemers

De resultaten van het voor SLO uitgevoerde onderzoek hebben betrekking op de ervaringen van de deelnemers en zijn gebruikt om de hierboven beschreven aanpak te evalueren.

Professionele groei ontwikkelaars (van leerlijnen en curriculumraamwerk)

Doorslaggevende leerbehoefte van ontwikkelaars betrof de methode voor curriculum ontwikkeling.

Ontwikkelaars hadden voornamelijk de behoefte kennis op te doen over de manier waarop leerlijnen en een curriculumraamwerk ontwikkeld worden. Daarnaast bestond in de leerlijnengroep ook de behoefte meer inzicht te verkrijgen in het elfjarige basisonderwijs, onderwijsvernieuwingen in het algemeen en het implementeren daarvan. Verder een betere aanpak voor het basisonderwijs, het ontwikkelproces van curricula en inzichtelijke en ruimere kennis over achtergronden waartegen te ontwikkelen. Een ontwikkelaar verwachtte het volgende te leren: *‘Ontwikkelen van curricula in samenwerking, overleg en wederzijds respect’*.

Driekwart van de ontwikkelaars vinden veel te hebben geleerd uit het ontwikkelproces en de leerwinst is door iets meer dan de helft ook gedeeld met collega's en toegepast.

Ontwikkelaars hebben uit de bijeenkomsten voornamelijk kennis opgedaan over het ontwikkelen van leerlijnen en het curriculumraamwerk, vakinhoudelijke kennis, didactische werkvormen en taal als intermediair. Taal als intermediair is van groot belang voor de versterking van de taalontwikkeling van met name leerlingen met een taalachterstand. De kennis die ontwikkelaars hebben opgedaan zijn ook collega's binnen de eigen organisatie ten goede gekomen. Iets meer dan de helft van de ontwikkelaars van de leerlijnen en het curriculumraamwerk hebben aangegeven de opgedane kennis te hebben gedeeld met collega's. Het betrof voornamelijk vakinhoudelijke aspecten, het ontwikkelen van leerlijnen, een curriculumraamwerk en het elfjarige basisonderwijs. Ontwikkelaars hebben voornamelijk in gesprekken met collega's zaken overgedragen, maar ook in groepsverband.

‘Ja, ik heb kunnen begrijpen wat leerlijnen zijn en hoe essentieel het is voor het tot stand brengen van een relevant en efficiënt curriculum voor ons basis onderwijs’, aldus een ontwikkelaar.

Kennis en vaardigheden zijn door de ontwikkelaars van de leerlijnen voornamelijk in de praktijk gebracht tijdens het lesgeven, waarbij onder andere taal als intermediair toegepast is. Vaardigheden zijn eveneens toegepast bij vernieuwingen van het programma, samenstellen van trainingen, het formuleren van leerdoelen, het uitzetten van de leerlijnen en het reviseren van de lessen.

Reflectie op het ontwikkelproces (ontwikkelaars leerlijnen, curriculumraamwerk en SWP)

De overgrote meerderheid van de ontwikkelaars is tevreden over het ontwikkelproces, maar hebben behoefte aan meer tijd voor ontwikkelwerk en uitwisseling.

Driekwart van de ontwikkelaars vond het referentiemateriaal dat beschikbaar was tijdens de bijeenkomsten relevant voor Suriname. Alle ontwikkelaars vonden dat er aandacht was voor de Surinaamse situatie tijdens het ontwikkelproces. De SLO-experts hadden voor wat betreft het merendeel van de ontwikkelaars ruime kennis over en ervaring met curriculum ontwikkeling in het algemeen en internationale context. Die kennis heeft optimaal bijgedragen aan de producten die ontwikkeld zijn en volgens het merendeel van de ontwikkelaars is gewerkt vanuit een duidelijke visie van SLO op het ontwikkelproces.

Tevens vond het overgrote deel dat ze vaardig waren in het begeleiden van de groep. De bijeenkomsten waren dan ook voor haast alle ontwikkelaars een waardevolle besteding van hun tijd.

Twee derde van de ontwikkelaars van de leerlijnen en het curriculumraamwerk vonden de beschikbare tijd onvoldoende voor het ontwikkelwerk. De SWP ontwikkelaars vonden de beschikbare tijd voldoende. Er was voldoende ruimte voor uitwisseling binnen de groep en driekwart van de ontwikkelaars geven eveneens aan te hebben geleerd van het overleggen met collega's. Over de wijze en mate van sturing, alsook de ruimte om een eigen inbreng te leveren was het merendeel van de ontwikkelaars tevreden. Onder de leerlijnengroep vond driekwart de uitwisseling tussen de vakgroepen onvoldoende. De manier waarop een ontwikkelaar het ontwikkelproces heeft ervaren: *'Voor mij was het ontwikkelen van leerlijnen een fantastische ervaring. Op sommige momenten enerverend. De samenwerking met SLO vind ik geweldig'*.

Kwaliteit leerlijnen

Ontwikkelaars zijn tevreden over de samenhang tussen leerlijnen en de praktische bruikbaarheid, maar zijn verdeeld over de mate van aansluiting van de leerlijnen bij de wensen van het beroepenveld.

Gelet op relevantie, vindt het merendeel van de ontwikkelaars dat de leerlijnen aansluiten bij de leerbehoefte van leerlingen in de onder- en midden- en bovenbouw. De meningen over de aansluiting van de leerlijnen bij wat het bedrijfsleven van afgestudeerden op VOJ niveau verwacht, zijn verdeeld. 45% vindt dat dit wel het geval is, tegenover 31% die vindt dat dit niet het geval is.

De kwaliteitscriteria consistentie heeft betrekking op het logisch en samenhangend in elkaar zitten van de leerlijnen. Ontwikkelaars hebben hierover de volgende indrukken. De vormingsgebieden uit het raamwerk zijn voldoende door vertaald naar de leerlijnen, leerinhouden hebben een logische volgorde in de tijd en worden geleidelijk aan ingewikkelder, aldus 78% - 89% van de ontwikkelaars. Driekwart van de ontwikkelaars geeft aan dat de externe samenhang tussen leerlijnen, dus de mate waarin leerlijnen van de verschillende vakken binnen elk leergebied op elkaar aansluiten, goed is. 62% heeft aangegeven dat er sprake is van een goede samenhang tussen de leerlijnen van verschillende leergebieden. De meerderheid (80%) vindt dat er een goede interne samenhang is van de leerlijnen over meerdere leerjaren (onder- midden en bovenbouw), deze vormen een doorlopende leerlijn. Zo'n driekwart (72%) vindt dat de einddoelen van de leerlijnen wel een betere aansluiting op het VOS en MBO beogen.

Als het gaat om de praktische uitvoerbaarheid van de leerlijnen in de situatie waarvoor het bedoeld is, dan vindt de meerderheid van de ontwikkelaars (89%) dat de leerlijnen aansluiten bij de Surinaamse situatie. Bovendien vindt een groter aantal (92%) dat de leerlijnen eveneens aansluiten bij wat leerlingen op school moeten leren.

Kwaliteit curriculumraamwerk

Ontwikkelaars vinden het curriculumraamwerk relevant, het zit logisch en samenhangend in elkaar en is praktisch bruikbaar voor de verdere ontwikkeling van het onderwijs in Surinaamse.

Volgens alle ontwikkelaars is het curriculumraamwerk relevant, voorziet het in de behoeften van het onderwijs en vertoont interne consistentie.

Het geeft aan wat belangrijk is in het onderwijs aan jonge mensen, sluit aan bij veranderde inzichten over het onderwijs en beleidsdocumenten van MinOV, plaatst de focus op zowel leerinhouden als competenties, maakt inzichtelijk welke aspecten bij onderwijsveranderingen mee moeten veranderen en vormt de basis voor de ontwikkeling van het basisonderwijs. De consistentie van het curriculumraamwerk is door de ontwikkelaars goed bevonden; het zit logisch en samenhangend in elkaar. Er is sprake van een logische en overzichtelijke groepering van de vormingsgebieden, waarvan het duidelijk is dat die door de leerkrachten in hun dagelijkse praktijk uitgewerkt moeten worden. Verder komt het belang van de professionaliteit van de leerkracht voor een goede ondersteuning van het leren naar voren, alsook de rol van het zorgnetwerk. Het is ook duidelijk waar de bron van de leerervaringen en opbrengsten op berust. Over de bruikbaarheid zijn de ontwikkelaars eveneens de mening toegedaan dat dit het geval is. Het is bruikbaar voor de Surinaamse situatie, geeft voldoende houvast voor het verder uitwerken van de vernieuwingen van het onderwijs, is de basis voor wat leerlingen op school zouden moeten leren en geeft handvatten voor de onderwijspraktijk.

Aanbevelingen

Op basis van de complete set van resultaten zijn de volgende aanbevelingen geformuleerd.

Aanpak

- Ontwikkelaars meer inzicht geven in de aanpak van SLO, hoe de aanpak voor het ontwikkelwerk in Suriname wordt aangepast om beter bij de context te passen en dat curriculumontwikkeling niet altijd pasklare kaders heeft.
- Iteratieve ontwikkelbaarheid: Het aantal bijeenkomsten verminderen en meerdere aanpassingen bespreken per bijeenkomst. Ontwikkelaars niet voor kleine aanpassingen samenbrengen (ontwikkelproces curriculumraamwerk).

Aansturing / ondersteuning

- Dagelijkse groepsevaluaties zijn heel belangrijk om de eenheid en saamhorigheid te bewaken: De groepen na elke werkdag / werkweek weer bij elkaar brengen.
- Mensen die tijdens het proces nog toegevoegd worden aan de werkgroep moeten eerst op niveau gebracht worden om verstoring van het proces te minimaliseren.
- Ontwikkelaars betrokken houden na het ontwikkeltraject door middel van e-mail, nieuwsbrief, et cetera.
- Betere onderlinge communicatie.
- Meer structuur bieden bij het werken met meerdere onderzoeksgroepen en tussentijdse afstemmingsmomenten inbouwen.

Capaciteitsversterking

- Ontwikkelaars voorbereiden op hun eigen verantwoordelijkheid om zelf op onderzoek uit te gaan.
- Ontwikkelaars beter voorbereiden op / weerbaar maken bij presentaties voor stakeholders, zodat ze beter kunnen omgaan met de vaak onberedeneerde en ongezouten feedback van de stakeholders.
- Ontwikkelaars inzicht geven in het curriculaire spinnenweb als model voor het ontwerpen of vernieuwen van een curriculum, waarbij alle curriculum componenten in een evenwichtige samenhang moeten mee veranderen.
- Bij de voorbereiding de ontwikkelaars hun eigen professionele behoeften laten benoemen, waardoor een nauwere aansluiting gemaakt kan worden tussen de kennisoverdracht en leerbehoefte. Er zal meer tijd voor een grondige analyse ingebouwd moeten worden.
- Formele professionele ontwikkeltrajecten voor méér mensen mogelijk maken.

Stakeholdersconferentie

- Stakeholdersconferenties krijgen andere functie gaande het proces. Daarop inspelen en een constructieve participatie van de stakeholders bevorderen.

Ontwikkeltrajecten MinOV ontwikkelaars

- In programma's voor capaciteitsversterking aandacht besteden aan empowerment en het nemen van de eigen verantwoordelijkheid door de stafleden. Vaak in weerwil van de bestaande hiërarchie van de afdeling waar zij deel van uitmaken.

Organisatie door BEIP

- Het nut van parallelle ontwikkelingstrajecten verduidelijken en daarop inzetten. Opleidingsinstituten voor leerkrachten gelijktijdig meenemen in de vernieuwingen gericht op het elfjarige basisonderwijs.
- Sturing op grond van de visie vanuit MinOV vergroten.
- Snelle besluitvorming bewerkstelligen voor vlotte voortgang van het project.
- Interventies gedurende de uitvoering moeten relevant zijn voor de voortgangsbewaking en op een hoger niveau van bijsturing van consultants gericht zijn.
- Reeds bij de selectie duidelijkheid verschaffen aan ontwikkelaars over betalingen.
- Om meer tijd te kunnen bieden aan ontwikkelaars en de continuïteit te waarborgen zijn lange termijn contracten noodzakelijk.
- Voorlichting over het elfjarige basisonderwijs voor het onderwijsveld en de gemeenschap op gang brengen.

1. Opzet en methodologie

1.1 Onderzoeksopzet

Kwaliteit van het product

Onderzoek naar de producten die de curriculumherziening tot nu toe heeft opgeleverd (kleutercurriculum, raamwerk en leerlijnen).

Kwaliteit van het proces

Onderzoek naar de procesmatige kant van de ontwikkeling en hoe participanten dat ervaren.

Kwaliteit van de capaciteitsversterking

Onderzoek naar wat de direct betrokkenen hebben geleerd en de toepassing hiervan ten eerste binnen de werkgroepen en ten tweede op de eigen werkplek (dagelijks werk).

Kwaliteit van het product

Voor de evaluatie van curriculummaterialen gebruikt SLO een robuust systeem op basis van de kwaliteitscriteria:

- relevantie;
- consistentie;
- bruikbaarheid;
- effectiviteit, zie tabel 1.1.

Tabel 1.1: kwaliteitscriteria.

Criterium	
<i>Relevantie</i>	Het leerplan voorziet in de behoeften en berust op valide inzichten.
<i>Consistentie</i>	Het leerplan zit logisch en samenhangend in elkaar.
<i>Bruikbaarheid</i>	<i>Verwachte</i> De inschatting is dat het leerplan praktisch uitvoerbaar is in de situatie waarvoor het is bedoeld. <i>Werkelijke</i> Het leerplan blijkt praktisch uitvoerbaar in de situatie waarvoor het is bedoeld.
<i>Effectiviteit</i>	<i>Verwachte</i> De inschatting is dat werken met het leerplan leidt tot de gewenste resultaten. <i>Werkelijke</i> Werken met het leerplan blijkt te leiden tot de gewenste resultaten

Deze kwaliteitscriteria kunnen worden beoordeeld door middel van een context- en probleemanalyse (relevantie), expert *appraisal* van de materialen (consistentie), interviews met leerkrachten, schoolleiders, leerlingen over de praktische bruikbaarheid van het nieuwe curriculum in de school en in de klas (bruikbaarheid) en uiteindelijk de leerervaringen en leeropbrengsten van leerlingen (effectiviteit).

Deze indeling is gebaseerd op en verbonden aan de drieslag in de curriculumverschijningen: beoogd curriculum (relevantie en consistentie), uitgevoerd curriculum (bruikbaarheid) en geleerd curriculum (effectiviteit), zie tabel hieronder.

Tabel 1.2: curriculaire verschijningsvormen.

Drievoudig onderscheid	Uitgesplitst in zes vormen
Beoogd	Denkbeeldig Geschreven
Uitgevoerd	Geïnterpreteerd In actie
Bereikt	Ervaren Geleerd

Onderzoeksvragen

1. In welke mate voldoet het kleutercurriculum, de leerlijn en het leermateriaal aan de kwaliteitscriteria; relevantie, consistentie en bruikbaarheid?
2. In welke mate is het curriculumraamwerk relevant, consistent, bruikbaar en effectief?
3. In welke mate zijn de leerlijnen (onderbouw en bovenbouw) relevant en consistent?

Kwaliteit van het proces

Kwaliteitsaspecten van het *proces* van curriculumontwikkeling.

Onderzoeksvragen

4. Welke verwachtingen hebben de direct betrokkenen over het proces van curriculumontwikkeling?
5. Wat zijn de reacties van de betrokkenen bij de ontwikkeling¹ van het nieuwe curriculum (Guskey level 1: *participants' reactions*)?
  - a. Hoe ervaren direct betrokkenen het ontwikkelproces? (werkvormen, gebruikte materialen, kennis en vaardigheden van de facilitators (SLO-ers met name), was hun tijd goed besteed?).
  - b. Hoe heeft dat proces bijgedragen tot versterking van de betrokkenheid?
  - c. Hoe ervaren de direct betrokkenen de organisatie van de workshops? (Aantal sessies, duur, frequentie (regelmaat), tijd, plaats, faciliteiten, energizers en broodjes).
  - d. Hoe ervaren de direct betrokkenen de samenstelling van de werkgroep (gender, omvang, leeftijd, rolverdeling).
6. In hoeverre geeft SLO het proces van ontwikkeling van het nieuwe curriculum (voor het nieuwe basisonderwijs in Suriname) succesvol vorm?
  - a. Heeft SLO een duidelijke visie/ kader?
  - b. In hoeverre is het voldoende duidelijk voor betrokkenen welke de verantwoordelijkheden zijn van SLO en welke van BEIP?
  - c. Wanneer is dat voor de participanten duidelijk geworden?
  - d. In welke mate stuurt SLO het proces?
  - e. Hoe ervaren deelnemers de rol van SLO in het proces? (samenwerkend, discussie, dialoog, gezamenlijke besluitvorming, anders ...).
  - f. Hoe ervaren de direct betrokkenen de (open) aanpak, waarbij SLO wel stuurt en begeleidt, maar niet bepaalt?
  - g. Sluit dat aan bij de behoefte aan sturing?

¹ Hier gaat het over ontwikkelaars van curriculumraamwerk en leerlijnen.

- h. Wat vinden de betrokkenen van de specifieke kennis en ervaring die SLO inbrengt in het proces?
- i. Is steeds duidelijk wat SLO van de participanten verwacht?
- j. Sluiten de ontwikkelingen die in gang worden gezet aan bij wat reeds bestaat en verwacht wordt in Suriname?
- k. Leidt de manier waarop het proces is doorlopen tot een breed draagvlak voor leerlijnen/raamwerk/onderzoek/11-jarig basisonderwijs onder betrokkenen.

Kwaliteit van de capaciteitsversterking

Onderzoeksvragen

7. Wat hebben direct betrokkenen² geleerd van hun deelname (Guskey level 2: *participants learning*)?
  - a. Wat hebben zij geleerd?
  - b. In hoeverre was wat ze geleerd hebben in overeenstemming met wat ze er van verwacht hadden?
  - c. In hoeverre is wat ze geleerd hebben zinvol en bruikbaar in de eigen situatie?
  - d. Hoe draagt de aanpak van SLO bij aan het opdoen van nieuwe kennis en vaardigheden?
  - e. In welke mate hebben de Capita Selecta, georganiseerd door SLO, bijgedragen aan het leerproces?
8. Hoe hebben de organisaties waar de betrokkenen werken geprofiteerd (van de deelname van de betrokkenen) (Guskey level 3: *organisation support and change*)?
  - f. Hoe en in welke mate is zijn de nieuwe kennis en vaardigheden van *invloed* in de eigen organisatie?
  - g. Hoe hebben de organisaties van de deelnemers hen *ondersteund* bij het in de praktijk brengen van wat zij hebben geleerd?
  - h. Stimuleert de eigen organisatie het gebruik van het geleerde?
9. Hoe hebben deelnemers wat ze hebben geleerd in de praktijk gebracht (in hun organisaties) (Guskey level 4: *participants' use of new knowledge and skills*)
  - i. Hoe hebben deelnemers het geleerde in de praktijk gebracht?
  - j. Welke onvoorziene problemen zijn ze tegenop gelopen?
  - k. Welke aanpassingen hebben zij gedaan om het geleerde toch op een effectieve manier in de praktijk te brengen?

1.2 Methodologie

Instrumentarium

Tot het instrumentarium voor het onderzoek behoren vragenlijsten, interviews en focusgroepen. De vragenlijsten en interviewschema's zijn in samenwerking met SLO ontwikkeld. De interviews zijn semigestructureerd en zijn in lijn met de thema's van de vragenlijsten, daar waar het interview in aanvulling op de vragenlijst is toegepast.

Respondenten

Tot respondenten worden alle ontwikkelaars gerekend van het SWP, de leerlijnen en het curriculum raamwerk, onderzoeksgroepen en experts.

Voor wat betreft de leerlijnen groep zijn alle ontwikkelaars benaderd die minimaal drie werkdagen uit de bijeenkomst van vijf werkdagen hebben bijgewoond.

² hier gaat het om zowel ontwikkelaars als over master trainers en leerkrachten die betrokken zijn bij de trainingen ter ondersteuning van het nieuwe curriculum.

Aantallen

Leerlijnen	39
Curriculumraamwerk	08
SWP	09
Expert appraisal	15

Dataverzameling

De afname van vragenlijsten heeft schriftelijk plaatsgevonden en daarbij is zo veel als mogelijk getracht door middel van een persoonlijke benadering bij de distributie en collectie van de vragenlijsten een zo hoog mogelijke response te realiseren. In enkele gevallen, voornamelijk op aangeven van respondenten, zijn vragenlijsten ook via e-mail verstuurd.

Data analyse

De gegevens uit de gesloten vragen zijn verwerkt in SPSS en zijn eveneens als frequentie tabellen geproduceerd. Gegevensverwerking uit open vragen en interviews heeft kwalitatief plaatsgevonden. Bij de analyse hiervan is steeds gezocht naar categorieën/thema's binnen de reacties van de respondenten. Ook is geanalyseerd op terugkerende antwoorden, die zijn geteld om een indruk te geven van de frequentie.

Alle antwoorden in het rapport zijn slechts één maal genoemd, mitst nadrukkelijk anders aangegeven.

Deel A: leerlijnen

Het onderzoek onder de leerlijnen groep betreft:

- Een meting over de verwachtingen van de deelnemers voorafgaand aan de bijeenkomsten.
- Tussentijdse meting over de bevindingen van de ontwikkelaars met betrekking tot het ontwikkelproces.
- Eind meting over de bevindingen van de ontwikkelaars met betrekking tot het ontwikkelproces.
- Bevindingen van de deelnemers over de kwaliteit van het ontwikkelde product.
- Capaciteitsversterking.

2. Verwachtingen van de ontwikkelaars leerlijnen

2.1 Algemeen

Dit hoofdstuk geeft de onderzoeksresultaten weer van het onderzoek uitgevoerd onder de ontwikkelaars van de leerlijnen om een indruk te krijgen over hun verwachtingen. Het onderzoek heeft plaatsgevonden onder 31 ontwikkelaars, voorafgaand aan de start van de bijeenkomsten. Door middel van een schriftelijke vragenlijst bestaande uit zowel gesloten als open vragen zijn gegevens verzameld.

2.2 Eerste verwachtingen

Verwachtingen van de ontwikkelaars in algemene zin

De verwachtingen van de ontwikkelaars hebben betrekking op:

- Het ontwikkelen van goede en duidelijke leerlijnen. Het bespreken en afwegingen maken over welke leerlijnen essentieel zijn voor het elfjarige basisonderwijs en de wijze waarop de leerlijnen zullen aansluiten bij het voortgezet onderwijs.
- Dat er duidelijke richtlijnen gegeven zullen worden om tot de ontwikkeling van leerlijnen te komen. Het bedenken van methoden voor de ontwikkeling.
- Betrokkenheid en van elkaar leren. Samenwerking om tot juiste keuzen te komen. Brainstormen, discussies, uiteenlopende meningen.
- Effectief/vlot verloop van het ontwikkelproces.
- Adequate begeleiding.
- Resultaat: opeenvolging van leerlijnen, overzichtelijkheid, leerlijnen die een vloeiend geheel vormen en aansluiten bij de beginsituatie van het Surinaams kind. Leerlijnen ontwikkelen waarmee de leerkrachten met plezier kunnen omgaan (overdracht) en zullen resulteren in een goede ontwikkeling van het onderwijs (vernieuwing).
- Een manier voor een betere aanpak van het basisonderwijs.
- Specifieke uitleg over het elfjarige basisonderwijs en doelstellingen binnen het vernieuwde onderwijsproces.
- Benchmark van curricula uit verschillende landen met Suriname.

Eigen inbreng en die van collega's

Het overgrote deel van de ontwikkelaars (81%) verwachtte in ruime mate een bijdrage te kunnen leveren aan de ontwikkeling van de leerlijnen, voor 13 % was dat in zeer ruime mate. Redenen hiervoor betreffen:

- Het bezitten van kennis en ervaring op didactisch gebied en het onderwijs/werkveld.
- Gemotiveerd om een bijdrage te leveren.
- Bereidheid zich optimaal in te zetten.
- Bewustzijn over het belang.
- Verantwoordelijkheidsgevoel.

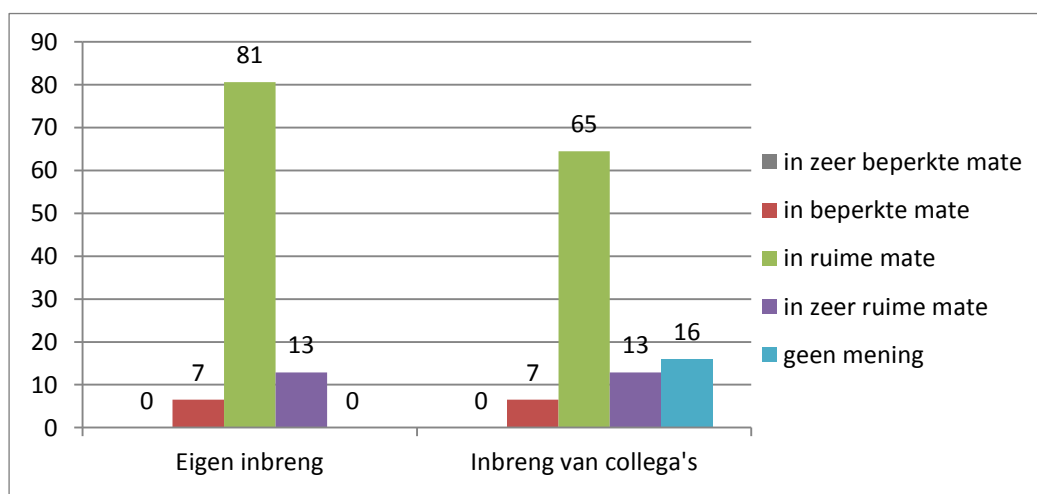
Daarnaast verwachtte 65% dat collega's in ruime mate een inbreng zouden kunnen leveren en 13% verwachtte dat in zeer ruime mate.

Redenen hiervoor betreffen:

- Er van uitgaande dat collega's die zijn aangetrokken een enorme baggage aan vakdidactische ervaring bezitten. Omdat ze goed onderwijs willen geven.
- Elke deelnemer heeft ervaring binnen eigen werkgebied en kan dus nuttige adviezen en suggesties geven. (deskundigheid van collega's in hun eigen vakgebied).
- Omdat er sprake moet zijn van samenwerking, uitwisseling van kennis, elkaar aanvullen en ondersteunen om tot een bepaald resultaat te komen.

Tabel 2.1: Inbreng in het ontwikkelproces.

	Eigen inbreng		Inbreng van collega's	
	Aantallen	Percentage	Aantallen	Percentage
<i>In zeer beperkte mate</i>	0	0	0	0
<i>In beperkte mate</i>	2	7	2	7
<i>In ruime mate</i>	25	81	20	65
<i>In zeer ruime mate</i>	4	13	4	13
<i>Geen mening</i>	0	0	5	16

Grafiek 2.1: Inbreng in het ontwikkelproces (%)

Collega's die zouden moeten participeren

Onder de collega's die aan het ontwikkelproces zouden moeten deelnemen, scoren de ontwikkelaars van het MinOV het hoogst met 80%, leerkrachten 71% en 61% vond dat schoolleiders ook zouden moeten participeren.

Andere genoemde stakeholders die in dit proces zouden moeten participeren betreffen:

- Inspectie (MinOV);
- Examenbureau (MinOV);
- Vertegenwoordigers van ngo's werkzaam op onderwijsgebied;
- Ouderverenigingen;
- Educatienetwerk;
- Bedrijfsleven;
- Technisch kader, sportbonden (in geval van het vak lichamelijke opvoeding);
- Docenten en deskundigheid van hogere opleidingen;
- Docenten/ vertegenwoordigers van de pedagogische instituten;
- Kweekschool docenten Engels en studenten;
- Medewerkers Cultuur.

Tabel 2.2: Participatie.

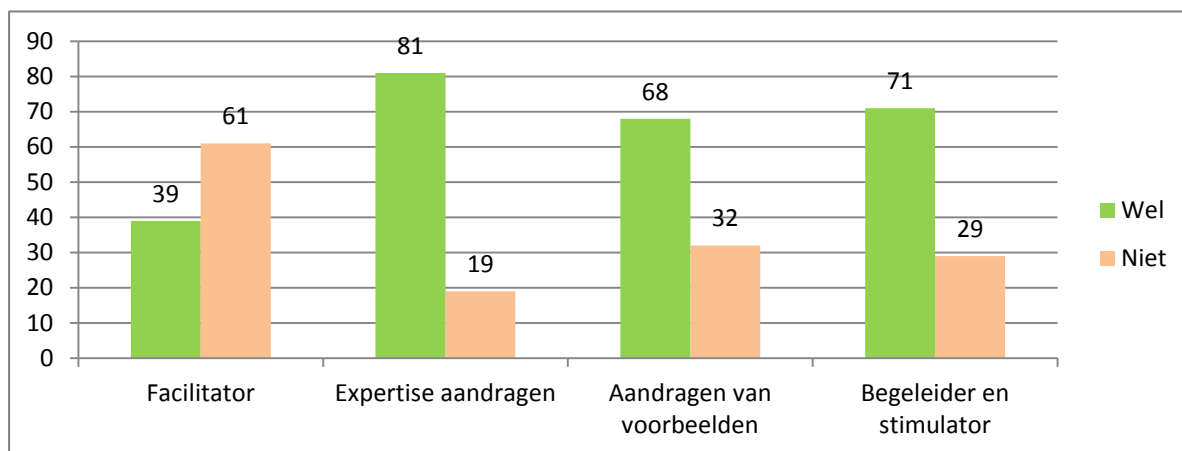
	Leerkrachten		Schoolleiders		Ontwikkelaars MinOV	
	Aantallen	Percentage	Aantallen	Percentage	Aantallen	Percentage
Wel participatie	22	71	19	61	25	80
Geen participatie	8	26	11	36	5	16
Missing	1	3	1	3	1	3

Rol van SLO in het curriculum ontwikkelproces

Volgens 81% van de ontwikkelaars is de rol van expertise aandragen bij het ontwikkelen van het curriculum (ook in internationale context) het belangrijkste, gevolgd door de rol van begeleider & stimulator (71%), daarna het aandragen van voorbeelden van curricula uit verschillende landen (internationaal en regionaal) en als laatste de rol van facilitator (39%). Aanvullend is de rol van adviseur genoemd, verder ondersteuning bieden, sturing en richting geven en coaching.

Tabel 2.3: Rol van SLO

	Facilitator		Expertise aandragen		Aandragen van voorbeelden		Begeleider en stimulator	
	Aantallen	Percentage	Aantallen	Percentage	Aantallen	Percentage	Aantallen	Percentage
Wel	12	39	25	81	21	68	22	71
Niet	19	61	6	19	10	32	9	29

Grafiek 2.2: Rol van SLO (%).

Verwachting rolvulling

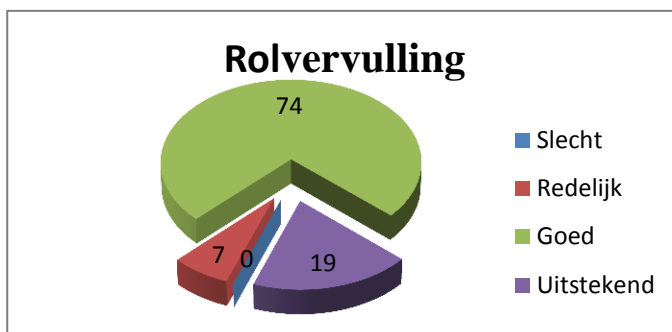
De meeste ontwikkelaars (74%) verwachtten dat SLO haar rol goed zou vervullen en voor 19% was de verwachting zelfs uitstekend.

Redenen hiervoor betreffen:

- De jarenlange expertise en ervaring van SLO op dit gebied.
- Ze zijn geselecteerde professionals.
- Naamsbekendheid van het instituut en bekendheid met de Surinaamse situatie.
- Ervaring van SLO binnen Nederland als multi-etnische gemeenschap.
- Vertrouwen in SLO'ers.
- De inzet van SLO in het onderwijsveld door middel van cursussen en informatieverstrekking over het elfjarige basisonderwijs en zij proberen hieraan sturing en richting te geven.
- Dat is hun werk; ze behoren het goed te doen.

Tabel 2.4: Rolvervulling

	Aantallen	Percentage
Slecht	0	0
Redelijk	2	7
Goed	23	74
Uitstekend	6	19

Grafiek 2.3: Rolvervulling.

Rol van BEIP in het curriculum ontwikkelproces

Volgens de ontwikkelaars vervult BEIP de volgende rollen:

Management taken

- Coördinator, facilitator, ondersteunde en begeleidende rol.
- Aansturing van het gehele project en de aanzet tot vernieuwing geven.
- Zorg dragen voor een vlot verloop van de samenwerking tussen SLO en de Surinaamse ontwikkelaars.

Bewakende rol na implementatie

- Ervoor zorgen dat het onderwijs vanaf de basis vlot en correct verloopt.
Na opzet van het nieuwe curriculum heeft BEIP een controlerende taak en het creëren van bewustwording voor het belang van de trainingen en een nieuw curriculum.
Ook ervoor zorg dragen dat het onderwijs steeds op niveau wordt gehouden door middel van evaluatie en bijscholing van de leerkrachten.

Inhoudelijke bijdrage aan het curriculum leveren

- Een bijdrage leveren aan het nieuwe nationaal leerplan van Suriname.
Leerlijnen ontwikkelen en uitwerken samen met de participanten, waarbij BEIP de hoofdrol heeft.

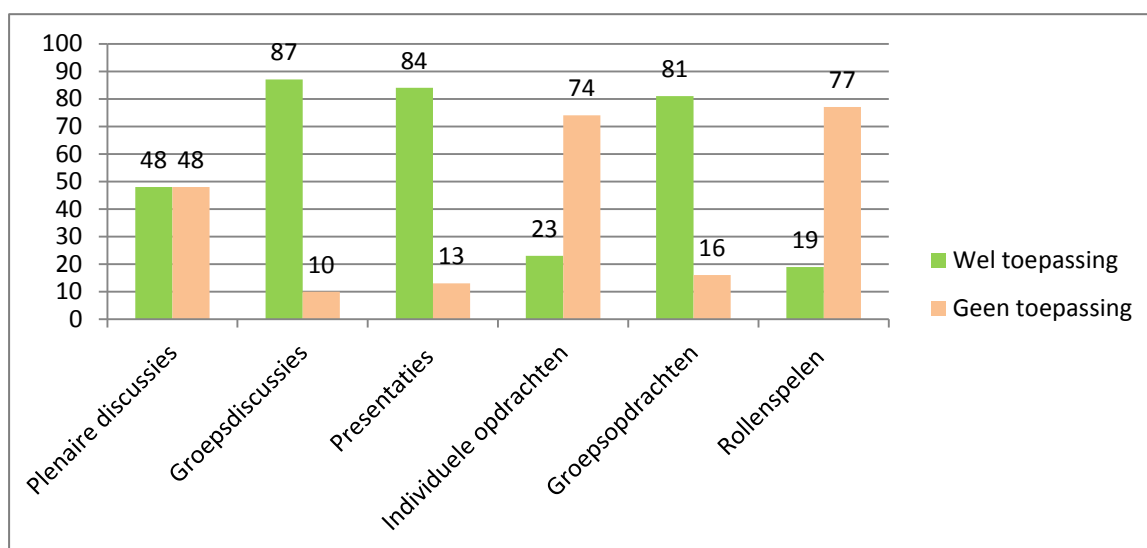
Vier ontwikkelaars hebben aangegeven niet bekend te zijn met de rol van BEIP.

Toepassing van werkvormen

Groepsdiscussie was de meest verwachte werkvorm (87%), gevolgd door presentaties (84%), vervolgens groepsopdrachten (81%). Plenaire discussie scoort met 48% er tussen in en individuele opdrachten en rollenspelen waren vrijwel tegen de verwachting in met 23% om 19%.

Tabel 2.5: Toepassing van werkvormen.

	Wel toepassing		Geen toepassing		Missing %
	Aantallen	Percentage	Aantallen	Percentage	
Plenaire discussies	15	48	15	48	3
Groepsdiscussies	27	87	3	10	3
Presentaties	26	84	4	13	3
Individuele opdrachten	7	23	23	74	3
Groepsopdrachten	25	81	5	16	3
Rollenspelen	6	19	24	77	3

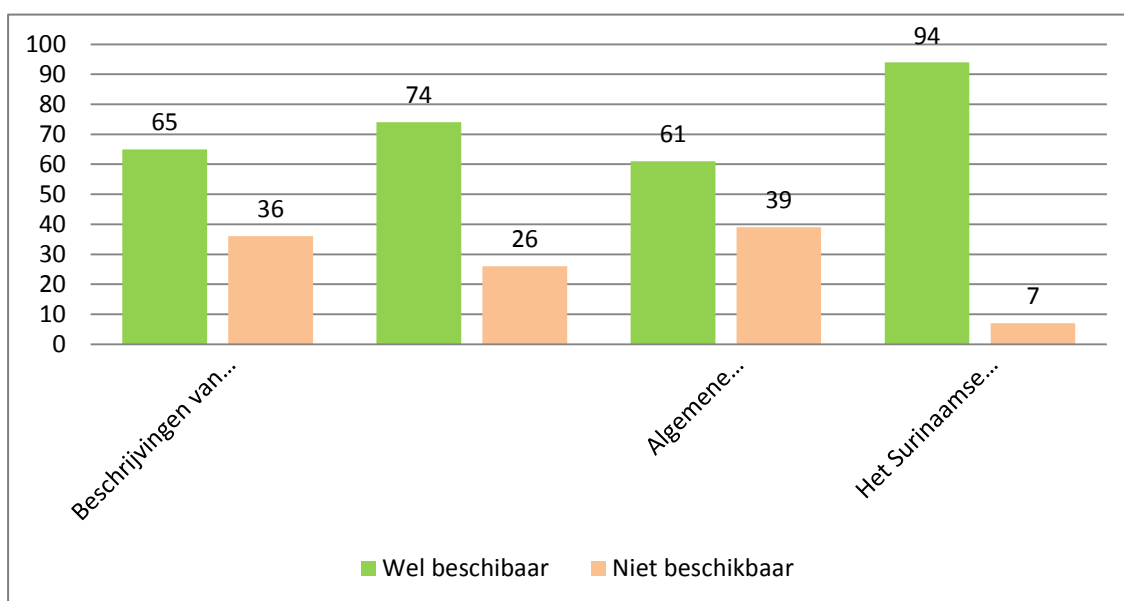
Grafiek 2.4: Toepassing van werkvormen (%).

Beschikbaar te stellen referentiemateriaal

Het Surinaamse Nationale Leerplan en andere Surinaamse documenten moeten volgens 94% van de ontwikkelaars beschikbaar zijn. Gevolgd door curricula uit andere onderwijssystemen (74%) en beschrijvingen van andere onderwijssystemen (65%). Met 61% werden algemene curriculum theoretische materialen het minst geacht beschikbaar te moeten zijn.

Tabel 2.6: Referentiemateriaal

Materiaal	Wel beschikbaar		Niet beschikbaar	
	Aantallen	Percentage	Aantallen	Percentage
Beschrijvingen van andere onderwijssystemen	20	65	11	36
Curricula uit andere onderwijssystemen	23	74	8	26
Algemene curriculumtheoretische materialen	19	61	12	39
Het Surinaamse Nationale Leerplan en andere Surinaamse documenten	29	94	2	7

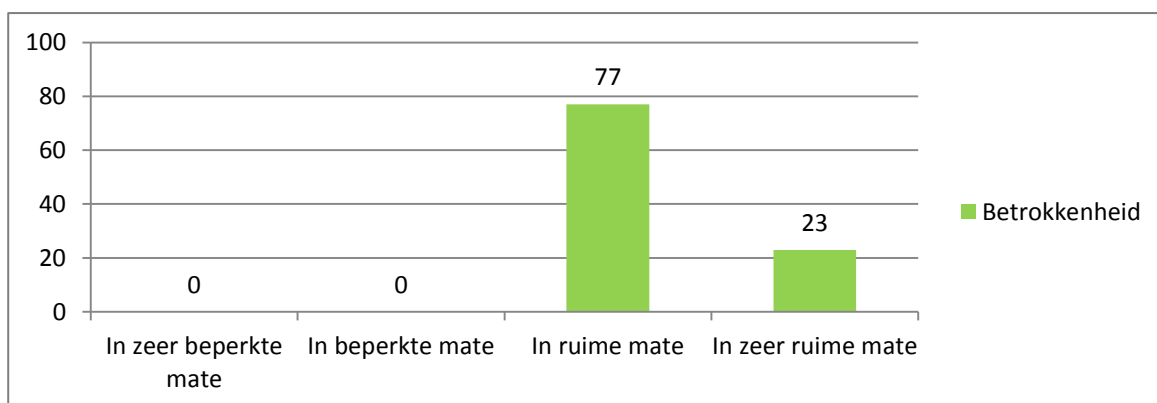
Grafiek 2.5: Referentiemateriaal (%).

Verwachting over betrokkenheid van ontwikkelaars

Door 77% van de ontwikkelaars werd een ruime mate van betrokkenheid verwacht van de deelnemers en 23% verwachtte zelfs dat dit in zeer ruime mate zou zijn.

Tabel 2.7: Betrokkenheid van ontwikkelaars.

	Aantallen	Percentage
In zeer beperkte mate	0	0
In beperkte mate	0	0
In ruime mate	24	77
In zeer ruime mate	7	23

Grafiek 2.6: Betrokkenheid van ontwikkelaars (%).

2.3 Aansturing vanuit SLO

Het presenteren van een concrete visie door SLO over hoe het curriculum eruit zou moeten zien werd door 65% van de ontwikkelaars wel verwacht, tegenover 29% die dat niet verwachtte.

Redenen waarom wel verwacht werd dat SLO een concrete visie zou presenteren:

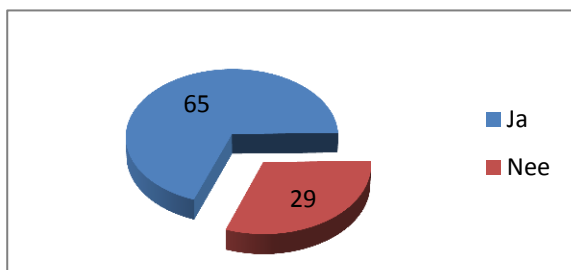
- Omdat dat het doel/de taak is van SLO. (herstructurering van het onderwijs).
- Die visie is de basis om verder invulling te geven aan het elfjarige basisonderwijs.
- Omdat het de taak van SLO is om op basis van alle ideeën uit de bijeenkomsten een geheel te creëren.
- Vanwege hun expertise.

Redenen waarom niet verwacht werd dat SLO een concrete visie zou presenteren:

- Omdat het in samenwerking met de stakeholders moet gebeuren. (Er moet samen aan een visie gewerkt worden).
- Het gaat om de visie om het Surinaams onderwijs, dat is een Surinaamse aangelegenheid.
- SLO zal eerder een bewustwording op gang moeten brengen.

Tabel 2.8: Presenteren van een concrete visie door SLO (%).

	Aantallen	Percentage
<i>Ja</i>	20	65
<i>Nee</i>	9	29
<i>Missing</i>	2	7

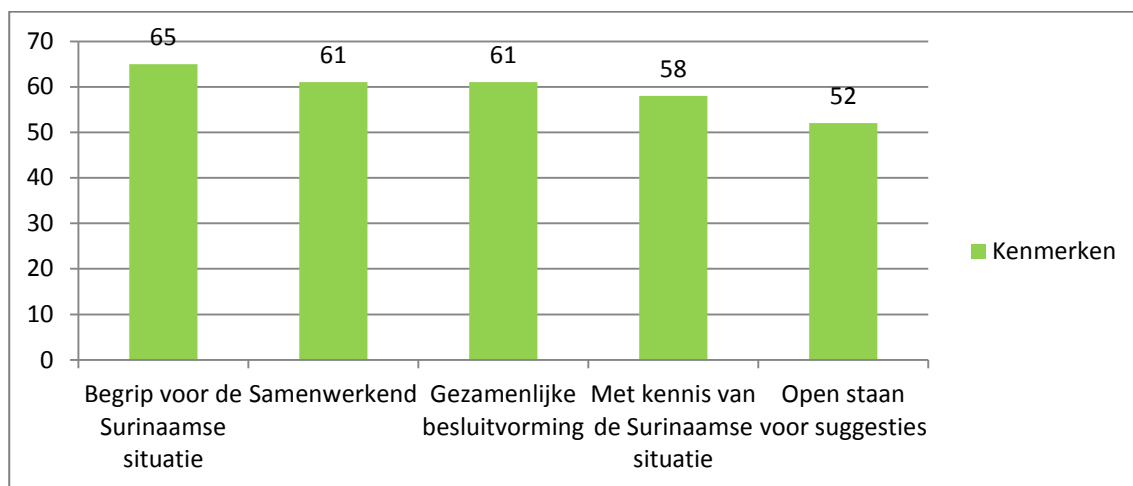
Grafiek 2.7: Presenteren van een concrete visie door SLO

Vijf doorslaggevende kenmerken waar het SLO betreft

Begrip voor de Surinaamse situatie wordt met 65% gezien als het meest doorslaggevende kenmerk waaraan SLO moet voldoen. Gericht zijn op samenwerken en gezamenlijke besluitvorming scoren beide 61%. Belangrijke kenmerken zijn eveneens kennis beschikken over de Surinaamse situatie en het open staan voor suggesties met respectievelijk 58% om 52%.

Tabel 2.9: Doorslaggevende kenmerken SLO.

	Aantallen	Percentage
<i>Begrip voor de Surinaamse situatie</i>	20	65
<i>Samenwerkend</i>	19	61
<i>Gezamenlijke besluitvorming</i>	19	61
<i>Met kennis van de Surinaamse situatie</i>	18	58
<i>Open staan voor suggesties</i>	16	52

Grafiek 2.8: Doorslaggevende kenmerken SLO (%).

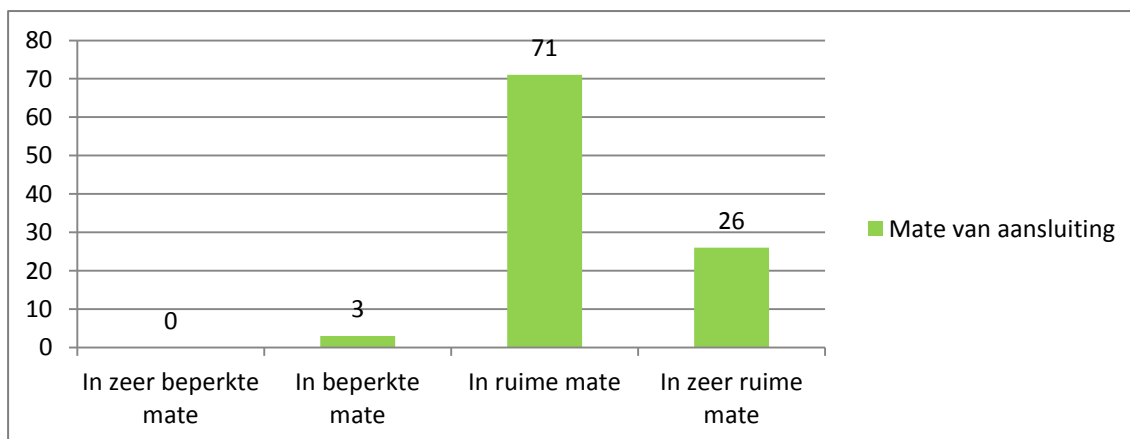
Aansluiting van de wijze van sturing door SLO bij de behoefte van deelnemers

De wijze van aansturing door SLO zal naar verwachting van 71% van de ontwikkelaars in ruime mate aansluiten bij hun behoefte aan sturing. Voor 26% was dat in zeer ruime mate.

Tabel 2.10: Match sturing en behoefte.

	Aantallen	Percentage
<i>In zeer beperkte mate</i>	0	0
<i>In beperkte mate</i>	1	3
<i>In ruime mate</i>	22	71
<i>In zeer ruime mate</i>	8	26

Grafiek 2.9: Match sturing en behoefte (%).

Ruimte voor eigen inbreng

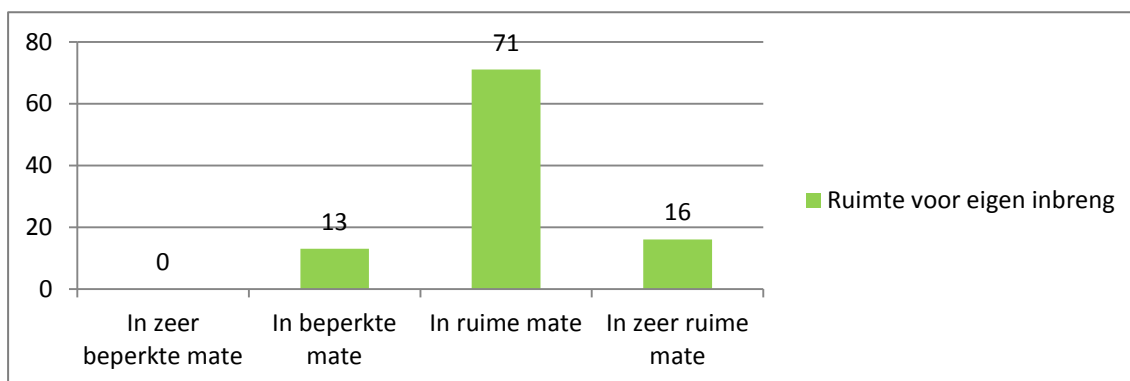
Het overgrote deel van de ontwikkelaars verwachtte in ruime tot zeer ruime mate, 71% . Respectievelijk 16%, dat er ruimte zou zijn voor het leveren van een eigen inbreng in het ontwikkelproces.

Redenen hiervoor betreffen:

- Omdat dat kan bijdragen tot betere producties.
- Vanwege de opzet van de bijeenkomsten en participatie van verschillende deelnemers van verschillende organisaties.
- Deelnemers worden betrokken bij het ontwikkelproces en krijgen begeleiding.
- Om zo breed mogelijk draagvlak te scheppen ter ondersteuning van de vernieuwing.
- Omdat het gaat om het samenwerken. De ervaring van deelnemers met het onderwijsveld in Suriname is van belang voor SLO.
- Het gaat om de ontwikkeling en vernieuwing van het onderwijs.
- CKV ontbreekt als zodanig in het curriculum of is niet duidelijk beschreven.
- Het is heel belangrijk je mening te ventileren in de groep en dat te bespreken.

Tabel 2.11: Ruimte voor eigen inbreng.

	Aantallen	Percentage
<i>In zeer beperkte mate</i>	0	0
<i>In beperkte mate</i>	4	13
<i>In ruime mate</i>	22	71
<i>In zeer ruime mate</i>	5	16

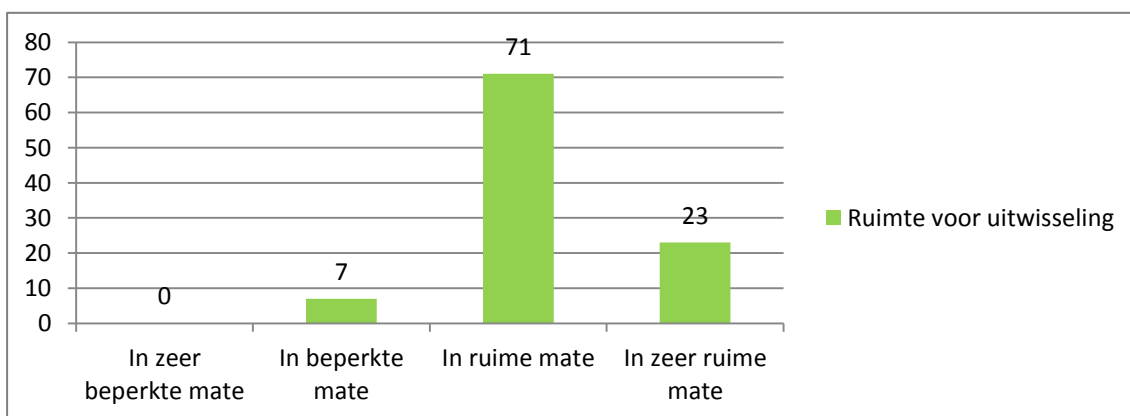
Grafiek 2.10: Ruimte voor eigen inbreng.

Ruimte voor uitwisseling binnen de groep

Het overgrote deel van de ontwikkelaar, 71% respectievelijk 23%, verwachtte in ruime mate tot zeer ruime mate dat er ruimte zou zijn voor uitwisseling binnen de vakgroepen.

Tabel 2.12: Ruimte voor uitwisseling.

	Aantallen	Percentage
<i>In zeer beperkte mate</i>	0	0
<i>In beperkte mate</i>	2	7
<i>In ruime mate</i>	22	71
<i>In zeer ruime mate</i>	7	23

Grafiek 2.11: Ruimte voor uitwisseling (%).

2.4 Verwachtingen over het resultaat

Onderwijssystemen waarbij de te ontwikkelen leerlijnen zouden moeten aansluiten

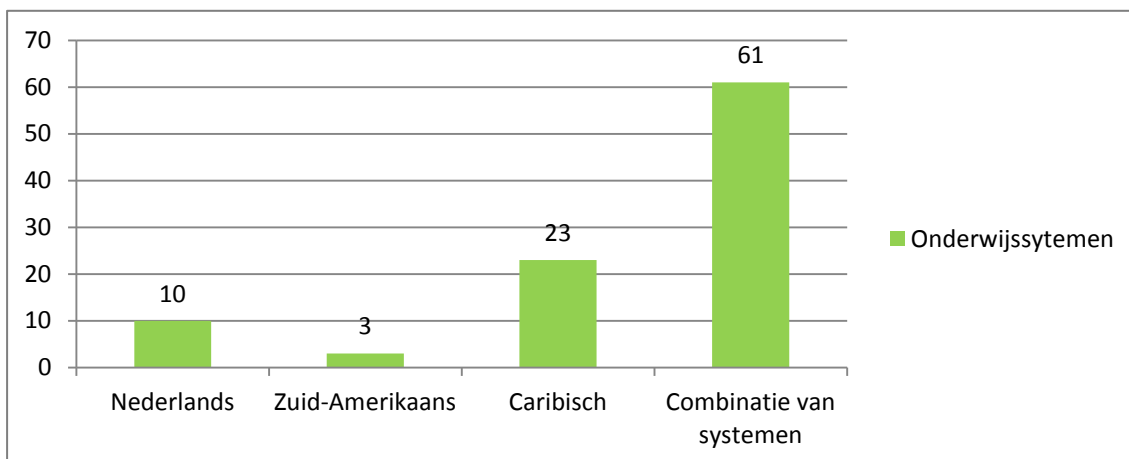
De meeste ontwikkelaars (61%) gaven aan dat het te ontwikkelen onderwijssysteem zou moeten aansluiten bij een combinatie van systemen. Het meest genoemde specifiek systeem waarbij het zou moeten aansluiten is het Caribisch systeem (23%), gevolgd door het Nederlands systeem (10%) en als minst het Zuid-Amerikaans systeem (3%).

Genoemde combinaties van systemen betreffen:

- Nederlands & Caribisch (7x)
- Nederlands & Zuid-Amerikaans (2x)
- Zuid-Amerikaans & Nederlands & Caribisch (2x)
- Caribisch & Europees (1x)
- Caribisch & Amerikaans (1x)
- Nederlands & Amerikaans (1x)
- Nederlands & Caribisch & Amerikaans (1x)
- Europees, Zuid-Amerikaans, Amerikaans (1x)
- Europees, Zuid-Amerikaans, Caribisch (1x)
- Wat wij reeds bezitten met de Regio (Caribisch) (1x).

Tabel 2.13: Aansluiting bij onderwijssystemen.

	Aantallen	Percentage
<i>Nederlands</i>	3	10
<i>Zuid-Amerikaans</i>	1	3
<i>Caribisch</i>	7	23
<i>Combinatie van systemen</i>	19	61
<i>Missing</i>	1	3

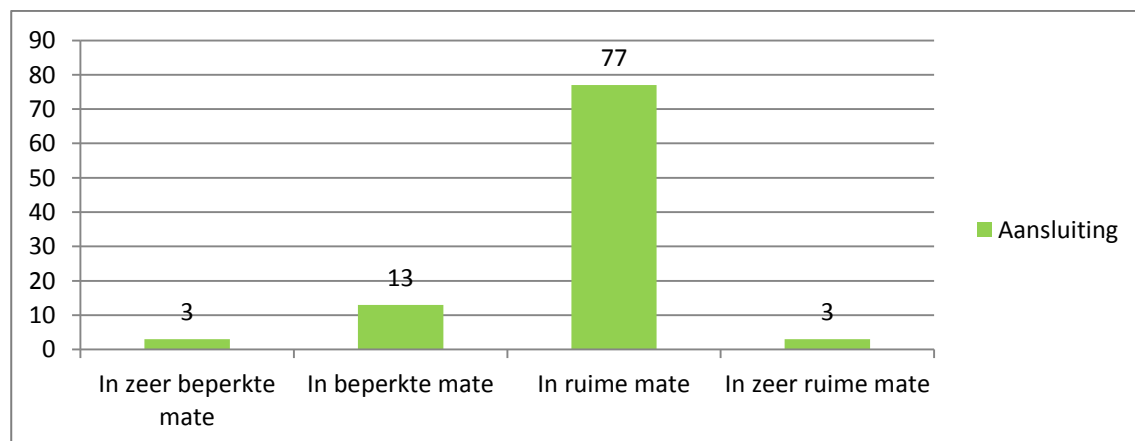
Grafiek 2.12: Aansluiting bij onderwijssystemen (%).

Verwachting over de aansluiting van de leerlijnen bij de huidige Surinaamse situatie

Over de aansluiting van de te ontwikkelen leerlijnen bij de Surinaamse situatie had bijkans driekwart (77%) van de ontwikkelaar de verwachting dat dit in ruime mate het geval zou zijn.

Tabel 2.14: Aansluiting leerlijnen huidige Surinaamse situatie.

	Aantallen	Percentage
<i>In zeer beperkte mate</i>	1	3
<i>In beperkte mate</i>	4	13
<i>In ruime mate</i>	24	77
<i>In zeer ruime mate</i>	1	3
<i>Missing</i>	1	3

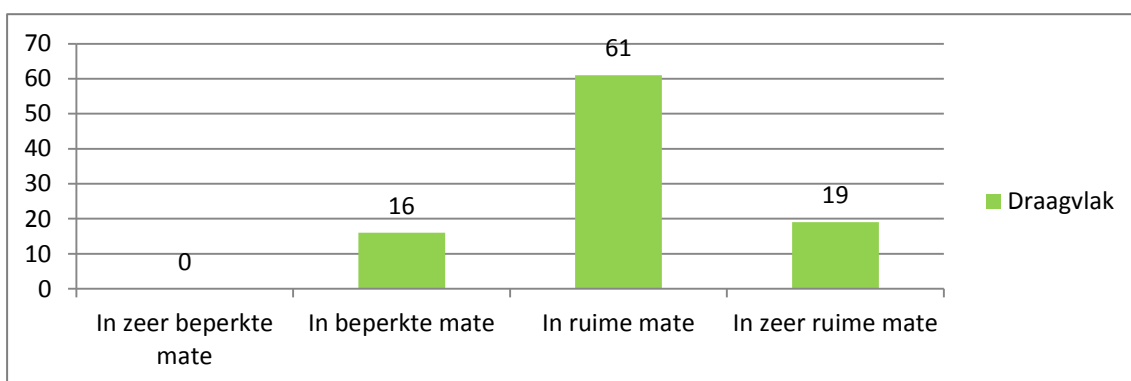
Grafiek 2.13: Aansluiting leerlijnen huidige Surinaamse situatie (%).

Verwachting over draagvlak voor de te ontwikkelen leerlijnen

Het merendeel van de ontwikkelaar (80%) verwacht dat er in ruime mate tot zeer ruime mate draagvlak zal zijn voor de te ontwikkelen leerlijnen.

Tabel 2.15: Draagvlak voor de leerlijnen.

	Aantallen	Percentage
<i>In zeer beperkte mate</i>	0	0
<i>In beperkte mate</i>	5	16
<i>In ruime mate</i>	19	61
<i>In zeer ruime mate</i>	6	19
<i>Missing</i>	1	3

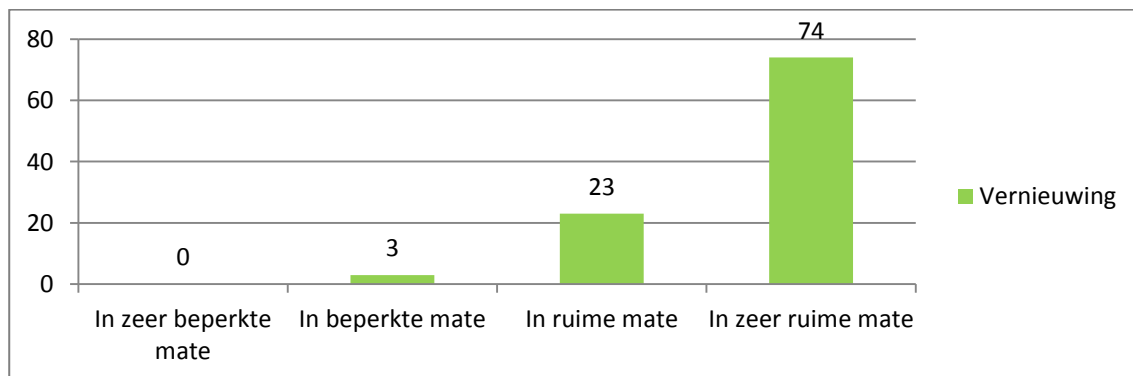
Grafiek 2.14: Draagvlak voor de leerlijnen (%).

Noodzaak voor vernieuwing van het onderwijssysteem

Zo'n driekwart (74%) van de ontwikkelaar is in zeer ruime mate de mening toegedaan dat vernieuwing van het onderwijssysteem nodig is. Voor 23% is de vernieuwing in ruime mate van belang en slechts 3% vindt dat dit in beperkte mate nodig is.

Tabel 2.16: Noodzaak voor vernieuwing.

	Frequentie	Percentage
<i>In zeer beperkte mate</i>	0	0
<i>In beperkte mate</i>	1	3
<i>In ruime mate</i>	7	23
<i>In zeer ruime mate</i>	23	74

Grafiek 2.15: Noodzaak voor vernieuwing (%)

2.5 Capaciteitsversterking

Leerdoelen van de ontwikkelaars

Ontwikkel technische doelen

- Hoe een leerplan ontwikkeld wordt en waarop er gelet moet worden.
- Wat leerlijnen zijn en hoe die te formuleren/ in te vullen/ uit te zetten.
- Hoe leerlijnen voor een geheel nieuw onderwijssysteem samen te stellen.
- Hoe leerlijnen te ontwikkelen in het algemeen en hoe de vakspecifieke leerlijn te ontwikkelen.
- Het ontwikkelen van een curriculum.

Inzicht verkrijgen in het elfjarige basisonderwijs

- Het systeem van werken binnen het elfjarige onderwijs en wat eraan leerstof bijkomt of wordt weggehaald. Hoe de leerstof over de jaren zal worden verdeeld.
- Het verkrijgen van inzicht in hoe het elfjarige basisonderwijsplan eruit zal zien en hoe als leerkracht ermee om te gaan.
- Heel veel te leren over de doorlopende leerlijnen vanaf groep 1 t/m 11 en hoe dat toe te passen op de scholen.
- Hoe precies het onderwijssysteem in elkaar zit.
- Het nut en de noodzaak van curriculum ontwikkeling in het onderwijs.

Kennis verruiming

- Veel kennis opdoen over het ontwikkelproces van curricula, inzichtelijke en ruimere kennis van achtergronden waartegen te ontwikkelen.
- Verbreding van de kennis met betrekking tot onderwijsvernieuwing en het implementeren hiervan.
- Wat ter ondersteuning kan zijn bij het ontwikkelen van lesmateriaal.

Diversen

- Oplossingen voor bepaalde problemen.
- Een betere aanpak en benadering van het leerproces.

De wijze waarop het geleerde in de eigen organisatie toegepast zou kunnen worden:

Kennisoverdracht

- Uitwisseling/ overdracht van de opgedane kennis door middel van presentaties, workshops en trainingen.
- Door samenwerking, overleg en te evalueren.
- De ideeën die tijdens de workshop zijn behandeld te handhaven in de klas, maar ook aan de andere leerkrachten mee te geven.

Toepassing bij verbeteringen en vernieuwing

- Met de opgedane kennis kan op een veel efficiëntere manier vernieuwing gebracht worden binnen eigen vakgebied.
- Het leggen van basisstructuren. Het Engels is geheel nieuw bij de dienst Curriculum Ontwikkeling.
- Door het toepassen van de opgedane kennis tijdens het ontwikkelen van leerstof.
- In de module van vakdidactiek opnemen en het eigen functioneren op dit punt verbeteren.
- Toepassing bij de ontwikkeling van inhoudelijke programma's.
- In het kader van het opleiden van docenten voor het vak Engels zullen aan het curriculum aanpassingen doorgevoerd worden voor afgevaardigden van het basisonderwijs.

De ondersteuning die vanuit de eigen organisatie verwacht wordt

MinOV: Curriculum Ontwikkeling

- Praktische ondersteuning.
- Samenwerking en ondersteuning.
- Dat we het geleerde kunnen toepassen.
- Bij het ontwikkelen van het lesmateriaal.
- Heel veel ondersteuning.
- De volle ondersteuning.
- 100% ondersteuning.

Scholen van de EBGS

- Volledige ondersteuning.
- Ik denk dat ze positief zullen reageren.
- De volle medewerking.
- Veel motivatie.
- Het moet integraal goed en duidelijk zijn.

IOL

- Een goede ondersteuning daar we al bezig zijn met vernieuwingen.
- Volledige ondersteuning.

PCOS

- Alle ondersteuning.

Scholen van het RKBO

- Dat de nodige leermiddelen aanwezig zijn.
- Ondersteunen van de presentatie.
- Een positieve reactie van die kant uit, waarbij ondersteuning ook in positieve zin erbij zal zijn. Het geleerde proberen toe te passen.
- Ondersteuning van de schoolleider en werkgever.
- Ik denk dat men zal meewerken de nieuwe ontwikkelingen verder door te geven en te verwerken.
- Ik verwacht dat zij zeker open zullen staan voor de vernieuwing en voor eventueel gevraagde aanschaf van materialen zullen zorgen.

Openbare scholen

- Dat er voldoende ruimte gegeven wordt om het toe te passen.
- Begeleiding van leerkrachten, trainingen en voorlichting ook naar de ouders toe.

2.6 Aanvullende reacties

- De voorlichting naar de vakleerkrachten op de huidige scholen die zullen samensmelten in het elfjarige basisonderwijs is niet voldoende. Men heeft die groep eigenlijk overgeslagen bij de voorbereiding.
- Komen er nieuwe leerboeken, gezien het een 11-jarige opleiding wordt.
- Ook beleidsmakers erbij betrekken.
- Beleidsmakers moeten zeer goed geïnformeerd worden om ondersteuning te kunnen bieden.
- Te weinig bekendheid van BEIP in de gemeenschap.
- Over hoeveel jaren kunnen we de vernieuwing verwachten? En is de regering bereidt er geld in te stoppen.

3. Bevindingen leerlijnen groep over het ontwikkelproces (tussentijdse meting)

3.1 Algemeen

Na de eerste werkweek zijn de ontwikkelaars bevraagd over het ontwikkelproces. Hiervoor is gebruik gemaakt van een schriftelijke vragenlijst en aanvullende interviews.

Aantal respondenten : 39

Response : 36

Non-response : 03

In onderstaande tabel is de spreiding van de respondenten naar leergebied weergegeven.

Tabel 3.1: Spreiding ontwikkelaars naar leergebied.

Leergebied	Aantallen	Percentage
Taal	11	30
Rekenen/Wiskunde	8	22
Sociale wereldoriëntatie	12	33
Kunst- en cultuureducatie	3	8
Bewegingsonderwijs	2	6

In onderstaande tabel is de spreiding van de respondenten naar het vak waarvoor zij betrokken zijn weergegeven.

Tabel 3.2: Spreiding ontwikkelaars naar vak.

Vak	Aantallen	Percentage
Aardrijkskunde	3	8
Biologie	1	3
Engels	3	8
Geschiedenis	3	8
Natuur Onderwijs	5	14
Nederlands	6	17
Spaans	2	6
Kunst- en cultuur (Textiel)	3	8
Rekenen-Wiskunde	8	22
Bewegingsonderwijs	2	6

3.2 Eerste indrukken ontwikkelproces

Het overgrote deel van de ontwikkelaars (92%) had na de eerste werkweek een goede indruk van het ontwikkelproces. Driekwart (75%) gaf aan veel te hebben geleerd uit het proces en een even groot aantal was het ermee eens dat ze het geleerde ook in hun eigen werk kunnen

toepassen. De bijeenkomsten waaraan ze hadden meegedaan, waren dan ook voor 89% van de ontwikkelaars een waardevolle besteding van hun tijd en er was sprake van een grote betrokkenheid van de deelnemers. De toegepaste werkvormen vormden voor 84% van de ontwikkelaars een goede ondersteuning van het ontwikkelproces en de intermezzo's waren voor 77% informatief en relevant voor het proces. Daarnaast vond 84% van de ontwikkelaars het gebruikte referentie materiaal dat beschikbaar was tijdens de bijeenkomsten relevant voor Suriname. Haast alle ontwikkelaars (97%) vonden dat er aandacht was voor de Surinaamse situatie tijdens het ontwikkelproces.

De SLO-experts hadden voor wat betreft haast alle ontwikkelaars (92%) ruime kennis over curriculum ontwikkeling in het algemeen en 86% vond dat ze ruime kennis over en ervaring met curriculumontwikkeling in een internationale context hadden. Tevens vond 94% dat ze vaardig waren in het begeleiden van de groep.

Opvallend is dat nagenoeg de helft (47%) van de ontwikkelaars vond dat hun eerste indrukken van het werk aan de leerlijnen niet in overeenstemming waren met de verwachtingen die ze er van te voren van hadden.

Tabel 3.3: Eerste indrukken ontwikkelproces.

Stellingen	Score in Procenten				
	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
Ik heb tot nu toe een goede indruk van het ontwikkelproces.	3	6	78	14	0
Ik heb tot nu toe veel geleerd van het ontwikkelproces.	6	19	61	14	0
Veel van wat ik tot nu toe heb geleerd kan ik ook in mijn werk gebruiken.	0	22	56	19	3
De bijeenkomsten waaraan ik tot nu toe heb meegedaan zijn een waardevolle besteding van mijn tijd geweest.	0	11	64	25	0
Er is sprake van een grote betrokkenheid van deelnemers binnen de groep.	0	14	53	33	0
De toegepaste werkvormen ondersteunen op een goede manier het ontwikkelproces.	0	17	67	17	0
Ik vind de intermezzo's informatief en relevant voor het proces.	0	19	58	19	3
Het gebruikte referentiemateriaal is relevant voor Suriname.	0	11	67	17	6

Stellingen	Score in Procenten				
	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
Bij de leerlijnen die wij nu ontwikkelen is aandacht voor de Surinaamse situatie.	0	3	61	36	0
SLO-experts hebben ruime kennis over curriculumontwikkeling in het algemeen.	0	6	67	25	3
SLO-experts hebben ruime kennis over en ervaring met curriculumontwikkeling in een internationale context.	0	6	67	19	8
SLO-experts zijn vaardig in het begeleiden van de groep.	0	6	69	25	0
Mijn eerste indrukken van het werk aan de leerlijnen zijn in overeenstemming met de verwachtingen die ik er van te voren van had.	8	39	39	6	8

Opmerkingen van de ontwikkelaars bij de tussentijdse evaluatie

Alle antwoorden zijn slechts één maal genoemd, mitst nadrukkelijk anders aangegeven.

Het geleerde

- Rol van Nederlands (Taal) in het geheel. De toepassing vindt plaats door dit over te brengen naar de leerkrachten.
- De bijeenkomsten waren zeer zeker leerrijk en kan het geleerde ook toepassen.
- Twee leden van de Rekenen-Wiskunde en OJW vakgroep geven aan weinig te hebben geleerd.

Training over de methode van ontwikkelen

- Bij de vertegenwoordigers van MinOV voor de vakgroep Rekenen-Wiskunde bestond de verwachting dat er voorafgaand aan de ontwikkelbijeenkomsten eerst een training gegeven zou worden. Hoewel de deelnemers wel ingelicht worden, de leerlijnen van andere landen kunnen inzien en instructies krijgen, is er nog onvoldoende ingegaan op de methode van ontwikkelen (hoe leerlijnen te ontwikkelen). Veel vindt plaats op eigen initiatief en inzichten van de deelnemers.
- Ook volgens de vertegenwoordigers van de vakgroep Geschiedenis had eerst een training gegeven moeten worden in de methode van ontwikkelen. Daar waren ze niet bekend mee en gaf problemen in het begin. Er is niet eerst voldoende ingegaan op het model voor het ontwikkelen van de leerlijn. De methode was onbekend bij betrokkenen en ze hadden tijd nodig om eraan te wennen.

Betrokkenheid

- Er was sprake van een hoge betrokkenheid binnen de vakgroep Rekenen-Wiskunde. Dit bleek uit de inzet van de deelnemers; iedereen was intensief bezig tijdens de bijeenkomsten. Tevens werken vele deelnemers ook na de sessies verder aan de leerlijnen.
- Ook in de Kunst- en Cultuurgroep waren deelnemers in hoge mate betrokken, op een enkeling na.

Aandacht voor de Surinaamse situatie

- Er wordt nadrukkelijk gevraagd naar input van de Surinaamse zijde. De expert is ook eerder in Suriname geweest en is zelf ook bekend geraakt met de Surinaamse situatie. Er wordt aangegeven hoe het in Nederland gebeurt en vervolgens gevraagd hoe de ontwikkelaars het in Suriname zouden willen. Er wordt ook aangegeven dingen niet klakkeloos over te nemen.
- Rekenen is een algemeen vak. Op het niveau van leerlijnen is er niet direct sprake van het ontwikkelen naar de Surinaamse situatie toe. Het is internationaal. De relevantie om het specifiek voor de Surinaamse situatie te ontwikkelen is minder relevant voor rekenen op dit niveau. Bij het ontwikkelen van lesmateriaal zal dat wel het geval moeten zijn.
- Er wordt steeds uitgegaan van de Surinaamse situatie. Op het gebied Kunst- en Cultuureducatie was voorafgaand aan dit ontwikkeltraject ook reeds veel uitgedacht en voorwerk gedaan. Er worden voorbeelden gegeven uit het buitenland en er zijn overeenkomsten daarin waar te nemen.

SLO-experts

De expert van de Rekenen-Wiskunde groep is sterk bevonden in de onderbouw, redelijk in de middenbouw, maar voor de bovenbouw was volgens drie ontwikkelaar aanvullende expertise nodig om het ontwikkelwerk richting te geven. De SLO-expert bezit weinig inhoudelijke deskundigheid en ervaring over de gehele linie volgens één van de ontwikkelaars. Over de bovenbouw bestaat nog veel onduidelijkheid

In de OJW vakgroep is volgens twee ontwikkelaar goede begeleiding gegeven, de interactie met de groep is eveneens goed, alsook de sturing van het proces. Er is bijvoorbeeld inzicht verschaft over de wijze waarop leerlijn steeds naar een hoger niveau opgetrokken kunnen worden. Voor de vakinhoudelijke begeleiding is de persoon niet geschikt om alle vakken af te dekken en bestaat dus de behoefte aan een aanvullende vakdeskundige op het gebied van Geschiedenis.

Een vakdeskundige is niet persé nodig volgens een ontwikkelaar van de vakgroep Kunst- en Cultuur, maar wel iemand die kan coachen vanuit onderwijskundige invalshoek.

De begeleider geeft inzicht in zaken, de coaching en begeleiding zijn goed, er wordt stof tot nadenken gegeven en ideeën. Verder levert de begeleider een bijdrage aan de leerlijn en geeft inzichten over de spreiding van de leerstof over de meerdere leerjaren.

3.3 Organisatie van de bijeenkomsten

De helft (50%) van de ontwikkelaars vond de planning van de bijeenkomsten in de tijd, over de periode oktober 2010-februari 2011, niet goed, tegenover 45% die het wel goed vond.

De tijd van de dag was voor het overgrote deel (86%) goed en de duur van de bijeenkomsten was voor 72% eveneens goed.

Voor 28% van de ontwikkelaars was de beschikbare tijd voldoende om de doelen die aan het begin van de bijeenkomsten waren geformuleerd te bereiken, tegenover 72% die het (helemaal) oneens was hiermee.

Het overgrote deel (95%) vond de gekozen locatie voor de bijeenkomsten gelet op de bereikbaarheid goed en de ruimtes waarin gewerkt is, was voor 86% eveneens goed.

Voor wat betreft de consumpties, was 78% het er (helemaal) mee eens dat deze lekker waren. De energizers vormden voor een groot deel (88%) een goede en leuke start voor het werk van die dag en de intermezzo's vormen een goede onderbreking van de dag tussendoor (82%).

Tabel 3.4: Organisatie van de bijeenkomsten.

Stellingen	Score in procenten				
	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
De planning van de bijeenkomsten in de tijd (sinds oktober) vind ik goed.	6	44	39	6	6
De tijd van de dag waarop de bijeenkomsten gehouden worden vind ik goed.	0	14	75	11	0
De duur van de bijeenkomsten is precies goed, niet te lang niet te kort.	0	28	61	11	0
De beschikbare tijd was voldoende om de doelen die aan het begin van de bijeenkomsten zijn geformuleerd te bereiken.	22	50	22	6	0
De locatie van de bijeenkomsten is goed bereikbaar.	3	3	64	31	0
De ruimte waarin de bijeenkomsten zijn gehouden is goed.	3	8	67	19	3
Ik vind de energizers een goede en leuke start voor het werk van die dag.	0	11	58	30	0
De intermezzo's vormen een goede onderbreking van de dag.	3	14	54	28	0
Ik vind de consumpties lekker.	3	19	64	14	0

Opmerkingen van de ontwikkelaars bij de tussentijdse evaluatie

Alle antwoorden zijn slechts één maal genoemd, mitst nadrukkelijk anders aangegeven.

Beschikbare tijd

Meerdere ontwikkelaars waren de mening toegedaan dat de beschikbare tijd van 10 dagen onvoldoende was om leerlijnen te ontwikkelen, dit werd door een enkeling eveneens als een onmogelijke taak opgevat. Verder is de tijd ook te kort bevonden om dergelijke belangrijke aspecten van het onderwijs te evalueren en te veranderen.

Gegeven de tijd was het ook niet mogelijk de beschikbaar gestelde literatuur optimaal te raadplegen /doornemen. Het zou ideaal zijn om voorafgaand aan de bijeenkomsten tijd in te ruimen voor literatuur oriëntatie. Gegeven de beperkte tijd en de omvang van het werk is de Rekenen-Wiskunde vakgroep opgesplitst in koppels die elk met een specifiek onderdeel aan de slag zijn gegaan. Vervolgens heeft er vanwege tijdgebrek geen uitwisseling/ afstemming plaatsgevonden in de hele groep over het werk dat door de individuele koppels verricht is. Bij enkele ontwikkelaars uit de OJW vakgroep bestond de bezorgdheid dat iets over het hoofd gezien kon worden, wat in een later stadium voor problemen kan zorgen wanneer de leerlijn verder vertaald worden.

Het werk aan de leerlijnen is door een ontwikkelaar als veel omvattend ervaren. Van te voren was geen inschatting over het werk mogelijk. Dit is werk dat door fulltimers in een bepaalde periode gedaan kan worden, de leden van de vakgroep worden deeltijds aangetrokken en de tijd is niet voldoende om het werk in die periode uit te voeren. Er wordt veel meer extra tijd in geïnvesteerd dan tijdens de bijeenkomsten. Bij de ontwikkelaar bestond de indruk dat binnen de periode van de workshops een aanzet gegeven zou moeten worden ter ondersteuning van het BEIP/ SLO team, echter bleek gedurende de bijeenkomsten dat de werkgroepen de leerlijnen moesten ontwikkelen.

De planning van de bijeenkomsten heeft een ontwikkelaar het best tussen 08:00 uur en 13:00 uur en ook om de ene dag.

De locatie is goed, weliswaar zijn er volgens enkele deelnemers te veel groepen in één ruimte. Dit was om momenten storend en te druk.

De intermezzo's zijn als storend ervaren door twee ontwikkelaars, omdat ze niet direct betrekking op het eigen werk hadden en algemeen van aard waren. Hierdoor werden ze uit hun concentratie gehaald en de tijd was reeds kort.

3.4 Samenstelling van de vakgroep

Driekwart (75%) van de ontwikkelaars vond de grootte van vakgroep goed om efficiënt te kunnen werken. Het leeftijdsverschil van deelnemers binnen de vakgroep is door het overgrote deel (95%) als positief ervaren, alsook de diversiteit van vertegenwoordigers uit verschillende typen organisaties (80%). Opmerkelijk is dat de helft (50%) vond dat de juiste vertegenwoordig uit het veld geselecteerd waren, tegenover eveneens de helft (50%) die het (helemaal) oneens waren hierover.

Tabel 3.5: Samenstelling van de vakgroep.

Stellingen	Score in procenten				
	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
Ik vind de vakgroepsgrootte zodanig dat er efficiënt gewerkt kan worden.	8	17	58	17	0
Leeftijdsverschillen binnen de vakgroep heb ik als positief ervaren.	0	6	64	31	0
De diverse samenstelling van de vakgroep (leerkrachten, staf MinOV, staf opleidingsinstituten, ngo, et cetera.) heb ik als positief ervaren.	11	8	58	22	0
Ik vind dat de juiste vertegenwoordigers uit het veld in mijn vakgroep zitten.	14	36	39	11	0

Opmerkingen van de ontwikkelaars bij de tussentijdse evaluatie

Alle antwoorden zijn slechts één maal genoemd, mist nadrukkelijk anders aangegeven.

Selectie van vertegenwoordigers

Volgens een ontwikkelaar zou voor de verschillende domeinen van het vakgebied Kunst en Cultuureducatie een betere selectie gemaakt moeten worden voor wat betreft de Surinaamse expertise. Deze vakgroep zou uitgebreid moeten worden met expertise voor de domeinen muziek, beeldende vorming, drama en dans, theater en media.

Aanvulling van de vakgroep Taal met een docent die het vak Nederlands verzorgt op het IOL zou het product ten goede komen volgens een ontwikkelaar. Verder zouden deskundigen van Suriname zelf die veel ervaringen hebben met het onderwijs en die veel weten over de teruggang van het onderwijs in de afgelopen jaren een waardevolle bijdrage kunnen leveren aan deze vernieuwing. Hierbij wordt gedacht aan de directeurs van de verschillende VOJ-scholen.

Het ontwikkelen van leerlijnen voor het vak Engels is een complexe opgave, volgens een ontwikkelaar van de Taal groep, omdat er in het openbaaronderwijs nog geen Engels verzorgd

wordt, waardoor er momenteel ook geen referentiekader is. Verder zou een vakspecialist betrokken moeten worden die reeds op de basisschool dit vak verzorgt, aangevuld met een vakspecialist die op VOJ niveau Engels verzorgt.

Voor de vakgroep Aardrijkskunde zouden ook personen die werkzaam zijn in de onder- en middenbouw betrokken moeten worden, waardoor uitwisseling binnen de vakgroep beter kon plaatsvinden. Voor het vak Geschiedenis werd uitbreiding met een materie deskundige eveneens nodig geacht.

De vakgroep Rekenen-Wiskunde zou aangevuld moeten worden met iemand op het gebied van economie voor de ontwikkeling van de bovenbouw. Voor de rest had de groep een goede samenstelling volgens twee ontwikkelaars.

3.5 Aansturing vanuit SLO

Volgens 75% van de ontwikkelaars had SLO een duidelijke visie op het ontwikkelproces. De wijze waarop de ontwikkelbijeenkomsten aangestuurd werden, was goed (83%), daarnaast was de mate van sturing voor haast alle ontwikkelaars (95%) goed te noemen en was er voldoende ruimte om een eigen inbreng te leveren (91%).

De manier van aansturen door SLO heeft voor 89% bijgedragen aan het versterken van de eigen betrokkenheid binnen de vakgroep. Een ongeveer even groot aantal (86%) had dat eveneens te zeggen over de invloed op de betrokkenheid van andere leden van de groep. Voor 83% was het duidelijk wat SLO van hun verwachtte bij het ontwikkelproces.

Er was sprake van voldoende uitwisseling binnen de vakgroepen (84%), echter vond 67% dat er onvoldoende uitwisseling was tussen de verschillende vakgroepen. Slechts 33% vond de uitwisseling tussen de groepen voldoende.

De kennis (informatie) die SLO ingebracht heeft in het ontwikkelproces heeft volgens 89% optimaal bijgedragen aan het product dat ontwikkeld is.

De manier van ontwikkelen zal volgens 75% leiden tot een groot draagvlak onder scholen en docenten voor het nieuwe curriculum.

Tabel 3.6: Aansturing vanuit SLO.

Stelling	Score In procenten				
	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
SLO heeft een duidelijke visie op het ontwikkelproces.	0	19	64	11	6
De manier waarop SLO de ontwikkelbijeenkomsten stuurt vind ik goed.	0	11	75	8	6
Ik vind de mate van sturing door SLO goed.	0	3	89	6	3
Er is voldoende ruimte voor eigen inbreng.	3	6	72	19	0
Er is voldoende ruimte voor uitwisseling binnen de vakgroep.	0	17	67	17	0

Stelling	Score In Procenten				
	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
Er is voldoende ruimte voor uitwisseling tussen de verschillende vakgroepen.	14	53	33	0	0
De manier waarop de bijeenkomsten aangestuurd worden draagt bij tot versterking van <u>mijn</u> betrokkenheid binnen de vakgroep.	0	11	78	11	0
De manier waarop de bijeenkomsten aangestuurd worden draagt bij tot versterking van de betrokkenheid van <u>andere leden</u> binnen de vakgroep.	0	14	78	8	0
De kennis (informatie) die SLO inbrengt in het proces draagt optimaal bij aan het product dat wij ontwikkelen.	0	11	72	17	0
Het is duidelijk wat SLO van mij als betrokkene bij het ontwikkelproces verwacht.	3	14	64	19	0
De manier van ontwikkelen zal leiden tot een groot draagvlak onder scholen en docenten voor het nieuwe curriculum.	3	17	61	14	6

Opmerkingen van de ontwikkelaars bij de tussentijdse evaluatie

Alle antwoorden zijn slechts één maal genoemd, mitst nadrukkelijk anders aangegeven.

Duidelijkheid ontwikkelproces

Enkele opmerkingen over de mate waarin het ontwikkelproces duidelijk was:

- De lijn in het proces is wel duidelijk, maar dat komt veelal door eigen inzicht en voorkennis in de materie.
- Er is wel duidelijkheid in de stappen die gezet worden.
- Het is duidelijk wat er per niveau ontwikkeld moet worden.
- Het lijkt erop dat het proces in zijn geheel niet voldoende is overzien. Het is niet duidelijke waar het naar toe gaat.
- Er bestaat nog veel onduidelijkheid over de inrichting van de bovenbouw Rekenen en dat leidt tot irritatie. Voor de ontwikkeling van de leerlijnen is het goed te weten wat het vertrekpunt is (groep 1) maar ook te weten waar het naar toe gaat (groep 11) en hoe deze elfjarige basisschool moet aansluiten op het vervolgonderwijs op VOS niveau.

Uitwisseling

Volgens een ontwikkelaar was er meer uitwisseling tussen de werkgroepen nodig, wat zou leiden tot samenhang met andere vakgebieden. Daarnaast is de behoefte aan generale presentaties onderling, alsook discussies kenbaar gemaakt. Hierdoor is het team op de hoogte van het totale proces en kan het geheel overzien worden voordat het in handen van de stakeholders komt. Zoals het proces ingericht is konden kennis en inzichten slechts in één groep gedeeld worden.

Uit navolgende opmerkingen over de uitwisseling tussen vakgroepen blijkt eveneens waarom 67% van de ontwikkelaars dit onvoldoende vonden:

- Uitwisseling heeft voornamelijk met de groep van Nederlands plaatsgevonden. Er moet ook uitwisseling met de andere leerlijnen plaatsvinden.
- Nog onvoldoende inhoudelijke uitwisseling om een samenhangend geheel te maken (een goede aansluiting van leermomenten tussen leerlijnen).
- Uitwisseling heeft nog niet plaatsgevonden met de andere leerlijnen. Er zal waarschijnlijk ook geen tijd zijn daarvoor.

Over de uitwisseling binnen de vakgroep gaf een ontwikkelaar aan dat er nauwe afstemming binnen de groep plaatsvond over de inhoud, alsook wat gepresenteerd werd aan de stakeholders.

Rol experts

De experts zouden naar mening van een ontwikkelaar langer in Suriname moeten blijven om met een kleine groep de *outcome* te evalueren en als een team alle leerlijnen te finaliseren, waardoor er ruimte geboden wordt voor maximaal resultaat en leerwinst.

Sturing

Een ontwikkelaar van de vakgroep Taal heeft de manier van sturing als dominerend ervaren, omdat de indruk bestond dat bepaalde dingen aan de groep werden opgelegd waar zonder meer genoeg mee genomen moest worden. Dit kwam ook omdat de indruk ontstaan was dat SLO ten koste van alles het werk in die week van de bijeenkomst wilde afronden.

Over de aansturing van het ontwikkelproces binnen de vakgroep Rekenen-Wiskunde waren er uiteenlopende meningen. Een ontwikkelaar gaf enerzijds aan dat de aansturing voor de ontwikkeling van de leerlijn van groep 1t/m 4 inhoudelijk goed was, tegenover een ander die de mening was toegedaan dat er weinig sturing gegeven is en veel aan de groep overgelaten is. Hierdoor ontstonden te veel discussies en daarmee te veel tijdverlies.

3.6 Overige bevindingen

Alle antwoorden zijn slechts één maal genoemd, mitst nadrukkelijk anders aangegeven.

Wat vinden enkele ontwikkelaars over het mogen meewerken aan deze onderwijsvernieuwing:

- 'Het geeft een fijn gevoel. Ik voel me uitverkoren te mogen meewerken aan zo een belangrijke en grote vernieuwing in het onderwijs. Ik werk er met plezier aan'.
- 'Voelt prettig aan om aan de ontwikkeling te mogen meewerken'.
- 'Prachtig, blij erbij betrokken te worden. Geeft een gevoel van erkenning'.
- 'Hebben we afgedwongen. Cultuureducatie neemt mondiaal een belangrijke plaats in het onderwijs. En Suriname kan daar niet op achterlopen'.

Meest positieve indrukken over de bijeenkomsten in het algemeen:

- 'Enthousiasme van de deelnemers, besef voor verandering/ de behoefte wordt onderkend'.
- 'De intensieve samenwerking'.
- 'De inzet van de begeleider. Ze heeft ons kunnen overtuigen mee te werken. Taal als intermediair. (eye opener)'.
- 'Is een goede refreshment, nieuwe inzichten in het onderwijs in zijn totaliteit meegekregen'.

Voorlichting over het elfjarige basisonderwijs

Het is niet duidelijk waar het allemaal naar toe gaat volgens een ontwikkelaar. Er wordt te weinig bekendheid gegeven aan het elfjarige basisonderwijs, waardoor leerkrachten er ook niet bewust van zijn. (Wat het is en hoe het moet gaan werken).

Ook bestaat veel onduidelijkheid over de organisatorische kant; wat gebeurt met de schoolleiders?, zal er gewerkt worden met dependances?, et cetera. Dit zijn enkele vragen die schoolbesturen bezig houden. Hierdoor ontstaat verzet nog voor dat dingen geïmplementeerd worden. Het is niet duidelijk welk probleem opgelost moet worden met het nieuwe systeem (taal, reken, drop-out probleem, et cetera). Informatie verschaffing via de media die niet eenduidig plaatsvindt, draagt ook bij aan de onduidelijkheid.

Opmerkelijk is dat enkele ontwikkelaars aangeven niet voldoende geïnformeerd te zijn en het goed zou zijn als voorafgaand aan de bijeenkomsten duidelijkheid gegeven zou worden over het elfjarige basisonderwijssysteem, terwijl deze ontwikkelaars behoren tot de groep waarvoor wel in begin stadium inleidingen zijn verzorgd hierover.

Stakeholdersconferentie

De houding van de deelnemers aan de stakeholders conferentie is niet constructief. Er zijn veel tegenvallende opmerkingen van deelnemers. Mensen lijken meer tegen te zitten dan samen na te willen denken over hoe het tot een succes te maken. De stakeholder conferentie heeft geen positieve instelling.

Onderzoek

Bij de tussenevaluatie gaven twee leden van de vakgroep OJW/Geschiedenis aan dat er geen onderbouwing door middel van onderzoek uit het veld is voor wat ze aan het ontwikkelen zijn. Uit de vertegenwoordiging van 1 leerkracht (deel uitmakend van de groep) kunnen wel indicaties uit het veld naar voren komen, maar dat is niet representatief voor de verandering. Verder waren de Surinaamse deskundigen op het gebied van Geschiedenis niet bij de stakeholder conferentie aanwezig.

Ook uit een andere groep (Rekenen-Wiskunde) kwam deze mening naar voren. Volgens twee leden worden de ontwikkelaars niet geïnformeerd over het onderzoek dat gaande is naar het huidige onderwijs in Suriname. Er is dus geen onderbouwing voor de vernieuwingen door middel van onderzoek uit het veld.

Presentaties

De afstemming over de presentatie ten behoeve van de stakeholder conferentie verloopt niet goed en er moet een betere screening van de presentatie (Rekenen) komen. Deze voldoen niet en dit heeft een negatieve invloed op de ontwikkelaars.

Betrokkenheid

Bij de vertegenwoordigers van MinOV/Geschiedenis bestond in het begin weerstand om aan dit project mee te werken. Dit vanwege de overtuiging dat niet aan de doelen / beginselen zoals vastgelegd in bestaande documenten gesleuteld mag worden. De bevoegdheid voor het veranderen hiervan ligt niet op het niveau waarop zij functioneren. Volgens deze vertegenwoordigers vindt er onvoldoende/ geen controle plaats door een vakdeskundige (Geschiedenis) op hetgeen ontwikkeld is alvorens het aan de stakeholders wordt gepresenteerd. Terwijl de verzekering hiervoor gegeven was. De negatieve reacties van de stakeholders hebben hun weerslag op de ontwikkelaars.

Vergoeding

Het is belangrijk dat aan het begin vast staat wat de financiële vergoeding is. Onbekendheid hierover kan voor ontevredenheid zorgen.

3.7 Resultaten per leergebied

In deze sectie zijn resultaten gepresenteerd, waarbij een relevante selectie van vragen in verband is gebracht met de leergebieden. De geselecteerde vragen houden verband met de expertise / begeleiding van de SLO-expert van het leergebied. In twee gevallen, samenstelling van de groep en draagvlak voor het curriculum, zijn in deze analyse vragen geselecteerd die niet in direct verband staan met de SLO-expert.

Leergebied Taal

Het overgrote deel van de ontwikkelaars, 9 - 10, had een positieve indruk over het ontwikkelproces, alsook de kennis en vaardigheden van de SLO-expert. Als het gaat om de aansturing van het ontwikkelproces dan is een soortgelijke waardering te merken.

Voor wat betreft de selectie van de juiste vertegenwoordigers, was meer dan de helft (6) het oneens tot helemaal oneens dat de juiste mensen geselecteerd waren, tegenover 5 die het wel eens tot helemaal eens waren hiermee. De meeste (7) ontwikkelaars van de taalgroep waren de mening toegedaan dat de manier van ontwikkelen zal leiden tot groot draagvlak.

Tabel 3.7: Leergebied Taal.

Stellingen	Score in aantallen (n taal=11)					
	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing	
Eerste indrukken ontwikkelproces						
Ik heb tot nu toe een goede indruk van het ontwikkelproces.	0	2	8	1	0	
SLO-experts hebben ruime kennis over curriculumontwikkeling in het algemeen.	0	2	5	4	0	
SLO-experts hebben ruime kennis over en ervaring met curriculumontwikkeling in een internationale context.	0	2	6	3	0	
SLO-experts zijn vaardig in het begeleiden van de groep.	0	1	5	5	0	
Samenstelling van de groep						
Ik vind dat de juiste vertegenwoordigers uit het veld in mijn vakgroep zitten	2	4	3	2	0	
Aansturing vanuit SLO						
SLO heeft een duidelijke visie op het ontwikkelproces.	0	2	7	2	0	
De manier waarop SLO de ontwikkelbijeenkomsten stuurt vind ik goed.	0	1	9	1	0	
Ik vind de mate van sturing door SLO goed.	0	1	9	1	0	
De kennis (informatie) die SLO in het proces heeft ingebracht, heeft optimaal bijgedragen aan het product dat wij hebben ontwikkeld.	0	1	7	3	0	
Het is duidelijk wat SLO van mij als betrokkene bij het ontwikkelproces verwacht.	1	2	6	2	0	
De manier van ontwikkelen zal leiden tot een groot draagvlak onder scholen en docenten voor het nieuwe curriculum.	0	4	7	0	0	

Leergebied Rekenen-Wiskunde

Het overgrote deel tot alle ontwikkelaars 7 - 8 hadden een positieve indruk over het ontwikkelproces, alsook de kennis en vaardigheden van de SLO-expert.

Gelet op de aansturing van het ontwikkelproces, dan waren zes tot zeven ontwikkelaars het mee eens tot helemaal mee eens dat dit goed was.

Zes uit de acht ontwikkelaars vonden dat de juiste vertegenwoordigers uit het veld geselecteerd waren, slechts twee waren het oneens hiermee. De meeste (6) ontwikkelaars waren de mening toegedaan dat de manier van ontwikkelen wel leiden tot groot draagvlak.

Tabel 3.8: Leergebied Rekenen-Wiskunde.

Stellingen	Score in Aantallen (n Rekenen-Wiskunde= 8)				
	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
Eerste indrukken ontwikkelproces					
Ik heb tot nu toe een goede indruk van het ontwikkelproces.	0	0	6	2	0
SLO-experts hebben ruime kennis over curriculumontwikkeling in het algemeen.	0	0	5	2	1
SLO-experts hebben ruime kennis over en ervaring met curriculumontwikkeling in een internationale context.	0	0	5	2	1
SLO-experts zijn vaardig in het begeleiden van de groep.	0	1	5	2	0
Samenstelling van de groep					
Ik vind dat de juiste vertegenwoordigers uit het veld in mijn vakgroep zitten	0	2	5	1	0
Aansturing vanuit SLO					
SLO heeft een duidelijke visie op het ontwikkelproces.	0	2	4	2	0
De manier waarop SLO de ontwikkelbijeenkomsten stuurt vind ik goed.	0	0	5	2	1
Ik vind de mate van sturing door SLO goed.	0	0	6	1	1
De kennis (informatie) die SLO inbrengt in het proces draagt optimaal bij aan het product dat wij ontwikkelen.	0	2	3	3	0
Het is duidelijk wat SLO van mij als betrokkene bij het ontwikkelproces verwacht.	0	1	4	3	0
De manier van ontwikkelen zal leiden tot een groot draagvlak onder scholen en docenten voor het nieuwe curriculum.	0	0	3	3	2

Leergebied oriëntatie op jezelf en de wereld (OJW)

Het overgrote deel van de ontwikkelaars, 10 – 11, had een positieve indruk over het ontwikkelproces, alsook de kennis en vaardigheden van de SLO-expert.

Voor wat betreft duidelijkheid over de visie op het ontwikkelproces en de manier van sturing waren 7 om 8 ontwikkelaars het er mee eens dat dit goed was. Allen vonden de mate van sturing goed. Voor haast alle ontwikkelaars (11) heeft de ingebrachte informatie optimaal bijgedragen aan het ontwikkelde product en was het duidelijk welke bijdrage verwacht werd.

De helft van de ontwikkelaars vond dat niet de juiste vertegenwoordigers geselecteerd waren, tegenover de helft die dat wel vond. De meerderheid (9) denkt dat de manier van ontwikkelen zal leiden tot draagvlak voor het nieuwe curriculum.

Tabel 3.9: Leergebied OJW.

Stellingen	Score in aantallen (n OJW = 12)				
	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
Eerste indrukken ontwikkelproces					
Ik heb tot nu toe een goede indruk van het ontwikkelproces.	1	0	9	2	0
SLO-experts hebben ruime kennis over curriculumontwikkeling in het algemeen.	0	0	11	1	0
SLO-experts hebben ruime kennis over en ervaring met curriculumontwikkeling in een internationale context.	0	0	10	0	2
SLO-experts zijn vaardig in het begeleiden van de groep.	0	0	11	1	0
Samenstelling van de groep					
Ik vind dat de juiste vertegenwoordigers uit het veld in mijn vakgroep zitten	2	4	5	1	0
Aansturing vanuit SLO					
SLO heeft een duidelijke visie op het ontwikkelproces.	0	3	7	0	2
De manier waarop SLO de ontwikkelbijeenkomsten stuurt vind ik goed.	0	3	8	0	1
Ik vind de mate van sturing door SLO goed.	0	0	12	0	0
De kennis (informatie) die SLO inbrengt in het proces draagt optimaal bij aan het product dat wij ontwikkelen.	0	1	11	0	0
Het is duidelijk wat SLO van mij als betrokkene bij het ontwikkelproces verwacht.	0	2	9	1	0
De manier van ontwikkelen zal leiden tot een groot draagvlak onder scholen en docenten voor het nieuwe curriculum.	1	2	8	1	0

Leergebied Kunst- en Cultuureducatie

Alle ontwikkelaars (3) hadden een positieve indruk over het ontwikkelproces, alsook de kennis en vaardigheden van de SLO-expert. Dit gold eveneens voor de aansturing van de ontwikkelbijeenkomsten.

Twee uit de drie ontwikkelaars vonden dat niet de juiste vertegenwoordigers uit het veld geselecteerd waren, slechts 1 was het oneens hiermee. Alle ontwikkelaars waren de mening toegedaan dat de manier van ontwikkelen zal leiden tot groot draagvlak.

Tabel 3.10: Leergebied Kunst- en Cultuureducatie.

Stellingen	Score in aantallen (n Kunst- en Cultuur =3)				
	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
Eerste indrukken ontwikkelproces					
Ik heb tot nu toe een goede indruk van het ontwikkelproces.	0	0	3	0	0
SLO-experts hebben ruime kennis over curriculumontwikkeling in het algemeen.	0	0	1	2	0
SLO-experts hebben ruime kennis over en ervaring met curriculumontwikkeling in een internationale context.	0	0	1	2	0
SLO-experts zijn vaardig in het begeleiden van de groep.	0	0	2	1	0
Samenstelling van de groep					
Ik vind dat de juiste vertegenwoordigers uit het veld in mijn vakgroep zitten	1	1	1	0	0
Aansturing vanuit SLO					
SLO heeft een duidelijke visie op het ontwikkelproces.	0	0	3	0	0
De manier waarop SLO de ontwikkelbijeenkomsten stuurt vind ik goed.	0	0	3	0	0
Ik vind de mate van sturing door SLO goed.	0	0	3	0	0
De kennis (informatie) die SLO inbrengt in het proces draagt optimaal bij aan het product dat wij ontwikkelen.	0	0	3	0	0
Het is duidelijk wat SLO van mij als betrokkene bij het ontwikkelproces verwacht.	0	0	2	1	0
De manier van ontwikkelen zal leiden tot een groot draagvlak onder scholen en docenten voor het nieuwe curriculum.	0	0	2	1	0

Leergebied Bewegingsonderwijs

Alle ontwikkelaars (2) hadden een positieve indruk over het ontwikkelproces, alsook de kennis en vaardigheden van de SLO-expert. Dit gold eveneens voor de aansturing van de ontwikkelbijeenkomsten.

Beide ontwikkelaars vonden dat niet de juiste vertegenwoordigers uit het veld geselecteerd waren. Alle ontwikkelaars waren de mening toegedaan dat de manier van ontwikkelen zal leiden tot groot draagvlak.

Tabel 3.11: Leergebied Bewegingsonderwijs.

Stellingen	Score in aantallen (n Bewegingsonderwijs =2)				
	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
Eerste indrukken ontwikkelproces					
Ik heb tot nu toe een goede indruk van het ontwikkelproces.	0	0	2	0	0
SLO-experts hebben ruime kennis over curriculumontwikkeling in het algemeen.	0	0	2	0	0
SLO-experts hebben ruime kennis over en ervaring met curriculumontwikkeling in een internationale context.	0	0	2	0	0
SLO-experts zijn vaardig in het begeleiden van de groep.	0	0	2	0	0
Samenstelling van de groep					
Ik vind dat de juiste vertegenwoordigers uit het veld in mijn vakgroep zitten	0	2	0	0	0
Aansturing vanuit SLO					
SLO heeft een duidelijke visie op het ontwikkelproces.	0	0	2	0	0
De manier waarop SLO de ontwikkelbijeenkomsten stuurt vind ik goed.	0	0	2	0	0
Ik vind de mate van sturing door SLO goed.	0	0	2	0	0
De kennis (informatie) die SLO inbrengt in het proces draagt optimaal bij aan het product dat wij ontwikkelen.	0	0	2	0	0
Het is duidelijk wat SLO van mij als betrokkene bij het ontwikkelproces verwacht.	0	0	2	0	0
De manier van ontwikkelen zal leiden tot een groot draagvlak onder scholen en docenten voor het nieuwe curriculum.	0	0	2	0	0

3.8 Indruk van het ontwikkelproces naar leergebied

Tussen de leergebieden bleek de indruk die ontwikkelaar hadden over het ontwikkelproces na de eerste werkweek enigszins te verschillen. Dit is in onderstaande tabel weergegeven.

Tabel 3.12: Indruk over het ontwikkelproces per leergebied.

		Ik heb tot nu toe een goede indruk van het ontwikkelproces.				Totaal
		Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	
Leergebied	Taal	0	2	8	1	11
		0%	18%	73%	9%	100%
	Rekenen/Wiskunde	0	0	6	2	8
		0%	0%	75%	25%	100%
	Oriëntatie op jezelf en de wereld (OJW)	1	0	9	2	12
		8%	0%	75%	17%	100%
	Kunst- en cultuureducatie	0	0	3	0	3
		0%	0%	100%	0%	100%
	Bewegingsonderwijs	0	0	2	0	2
		0%	0%	100%	0%	100%
Totaal		1	1	27	4	33

3.9 Aanvullende opmerkingen

Alle antwoorden zijn slechts één maal genoemd, mitst nadrukkelijk anders aangegeven.

Aansluiting van de leerlijnen

- Ik hoop alleen dat de nieuwe of aangepaste leerlijnen ook zullen aansluiten op middelbaar niveau.

Betrekken bij de ontwikkeling

- Het zou beter zijn als we vanaf het begin (kleuter leerlijnen) konden helpen nadenken over het uitzetten van de leerlijnen over de hele linie.

Onderbouwing van vernieuwing en aandachtspunten

- Ik mis het proces waarbij uit onderzoeksresultaten gebleken is dat verandering noodzakelijk is. Er is heel veel mis met ons onderwijssysteem omdat het met betrekking tot onze jeugd niet meer voldoet. Ik zie een elfjarige basisopleiding niet als de oplossing als men niet weet hoe ze te werk zullen gaan. Men kan gewoon besluiten om dat te doen zonder adequaat in te gaan op hoe ons onderwijs gegeven zou moeten worden. Welke soort van environment is essentieel voor het onderwijzen en begeleiden van onze jeugd dat zij het gevoel hebben dat ze doelbewust bezig zijn? Hoe zijn wij van plan onze studenten te evalueren? Wordt het programma opgejaagd door repetitie na repetitie te geven? Hebben wij eraan gedacht welke doelgroepen het meest betrokken zijn bij het elfjarige onderwijs? Hoe zal het Ministerie erop inspelen om deze mensen te trainen en die 'mind shift' te bewerkstelligen dat studenten een ander soort van onderwijs willen genieten, waarbij zij veelal zelf dingen moeten doen in plaats van voorgekauwd te worden?

Ondersteuning MinOV

- Bij het implementeren van deze methode moet erop toegezien worden dat het materiaal ook beschikbaar wordt gesteld door het Ministerie van Onderwijs.

- Onderwijshervorming kent enkele belangrijke randvoorwaarden, waaronder landelijke toegang tot bibliotheken. Dit is voor Kunst- en Cultuureducatie ontzettend belangrijk. Onderwijs geeft immers prikkels tot exploratie (zie kerndoelen en ECD).

Vergoeding

- Het financieel gedeelte zou als vraagstelling een goede indicator zijn t.a.v. tevredenheid van de hele groep, alsook een indicator voor SLO. Toekomstgericht.
- Het is niet duidelijk of er voor de werkzaamheden een vergoeding tegenover staat.

Rol BEIP

- Voorlichting door BEIP voor het creëren van nationaal draagvlak laat te wensen over.
- Het succes van BEIP hangt o.a. af van de kwaliteit van het kleuteronderwijs; dus de opleidingen. Hierin moet verandering komen, anders wordt het dweilen met een open kraan. Dit geldt immers ook voor het CPI en SPI. BEIP omvat naar mijn mening veel meer dan een realistisch Surinaams curriculum.

Evaluatie van resultaten

- De stakeholder meeting was een shock voor mij. De resultaten uit de werkweek zijn gepresenteerd aan de stakeholders zonder een grondige evaluatie door een materiedeskundige, terwijl aangegeven was dat dit wel zou plaatsvinden.

4. Bevindingen leerlijnen groep over het ontwikkelproces (eindmeting)

4.1 Algemeen

Na de laatste werkweek zijn de ontwikkelaars wederom bevraagd over het ontwikkelproces. Hiervoor is gebruik gemaakt van een schriftelijke vragenlijst die eveneens bij de tussentijdse meting is gehanteerd.

Aantal respondenten : 39
Response : 32
Non-response : 07

In onderstaande tabel is de spreiding van de respondenten naar leergebied weergegeven.

Tabel 4.1: Spreiding ontwikkelaars naar leergebied.

Leergebied	Aantallen	Percentage
Taal	10	31
Rekenen/Wiskunde	6	19
Sociale wereldoriëntatie	11	34
Kunst- en cultuureducatie	3	9
Bewegingsonderwijs	2	6

In onderstaande tabel is de spreiding van de respondenten naar het vak waarvoor zij betrokken zijn weergegeven.

Tabel 4.2: Spreiding ontwikkelaars naar vak.

Vak	Aantallen	Percentage
Aardrijkskunde	3	9
Geschiedenis	3	9
Natuuronderwijs	5	16
Nederlands	7	22
Spaans	2	6
Kunst- en cultuur (Textiel)	3	9
Rekenen-Wiskunde	6	19
Bewegingsonderwijs	2	6
Missing	1	3

4.2 Eerste indrukken ontwikkelproces

Het overgrote deel van de ontwikkelaars (91%) had na de laatste bijeenkomst een goede indruk van het ontwikkelproces. 81% gaf aan veel te hebben geleerd uit het proces en een groter aantal (91%) was het ermee eens dat ze het geleerde ook in hun eigen werk kunnen toepassen. De bijeenkomsten waaraan ze hadden meegedaan, waren dan ook voor 97% van de ontwikkelaars een waardevolle besteding van hun tijd en er was sprake van een grote

betrokkenheid van de deelnemers (91%). De toegepaste werkvormen vormden voor 88% van de ontwikkelaars een goede ondersteuning van het ontwikkelproces en de intermezzo's waren voor 87% informatief en relevant voor het proces. Daarnaast vond 75% van de ontwikkelaars het referentie materiaal dat beschikbaar was tijdens de bijeenkomsten relevant voor Suriname. Alle ontwikkelaars (100%) vonden dat er aandacht was voor de Surinaamse situatie tijdens het ontwikkelproces.

De SLO-experts hadden voor wat betreft 81% van de ontwikkelaars ruime kennis over curriculum ontwikkeling in het algemeen en 90% vond dat ze ruime kennis over en ervaring met curriculumontwikkeling in een internationale context hadden. Tevens vond 91% dat ze vaardig waren in het begeleiden van de groep.

Voor 65% van de ontwikkelaars waren hun eerste indrukken van het werk aan de leerlijnen wel in overeenstemming met de verwachtingen die ze er van te voren van hadden.

Tabel 4.3: Eerste indrukken ontwikkelproces.

Stellingen	Score in <u>procenten</u>				
	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
Ik heb een goede indruk overgehouden van het ontwikkelproces.	0	6	72	19	3
Ik heb veel geleerd van het ontwikkelproces.	0	16	47	34	3
Veel van wat ik heb geleerd kan ik ook in mijn werk gebruiken.	0	6	53	38	3
De bijeenkomsten waaraan ik heb meegedaan zijn een waardevolle besteding van mijn tijd geweest.	0	3	59	38	0
Er was sprake van een grote betrokkenheid van deelnemers binnen de groep.	6	0	50	41	3
De toegepaste werkvormen ondersteunden op een goede manier het ontwikkelproces.	0	9	69	19	3
Ik vond de intermezzo's informatief en relevant voor het proces.	0	16	69	13	3
Het gebruikte referentiemateriaal was relevant voor Suriname.	0	16	59	16	9
Bij de leerlijnen die wij ontwikkeld hebben was aandacht voor de Surinaamse situatie.	0	0	66	34	0
SLO-experts hadden ruime kennis over curriculumontwikkeling in het algemeen.	0	3	63	28	6
SLO-experts hadden ruime kennis over en ervaring met curriculumontwikkeling in een internationale context.	0	6	59	31	3
SLO-experts waren vaardig in het begeleiden van de groep.	0	6	69	22	3

Stellingen	Score in <u>procenten</u>				
	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
Mijn ervaringen met het werk aan de leerlijnen zijn in overeenstemming met de verwachtingen die ik er van te voren van had.	0	28	56	9	6

Opmerkingen van de ontwikkelaars bij de eindevaluatie

Alle antwoorden zijn slechts één maal genoemd, mitst nadrukkelijk anders aangegeven.

Eerste indrukken

- Voor mij was het ontwikkelen van leerlijnen een fantastische ervaring. Op sommige momenten enerverend. De samenwerking met SLO vind ik geweldig.

Referentie materiaal

- De aanwezige literatuur is prima, maar bestudering van de literatuur voorafgaand aan de workshops zou beter zijn.
- Ze moeten het bestaande waarmee nu gewerkt wordt even raadplegen. Hoe dat in het veld wordt ingezet en welke resultaten er zijn vastgesteld.

Expertise

- We misten toch wel iemand met een overall beeld over leerlijnen in andere landen wat Aardrijkskunde betreft.
- Ze konden genoeg informatie geven als er vragen werden gesteld of bij opmerkingen.

Rol SLO/begeleiding

- De experts van SLO moeten langer en/of frequenter ter beschikking zijn (in Suriname).
- Als de methoden al ontwikkeld zijn, zou het goed zijn om weer feedback te hebben met SLO. Een soort evaluatie.
- Er werd geluisterd naar mijn werkervaring in het veld, gevolgd door discussies, waarna er geëvalueerd werd.

4.3 Organisatie van de bijeenkomsten

De helft (50%) van de ontwikkelaars vond de planning van de bijeenkomsten in de tijd, over de periode oktober 2010-februari 2011, goed, tegenover 47% die het niet goed vond.

De tijd van de dag was voor haast alle ontwikkelaar (97%) goed. De duur van de bijeenkomsten was voor 66% goed. 34% vond dat de beschikbare tijd voldoende was om de doelen die aan het begin van de bijeenkomsten waren geformuleerd te bereiken, tegenover 62% die het (helemaal) oneens was hiermee.

Het overgrote deel (94%) vond de gekozen locatie voor de bijeenkomsten gelet op de bereikbaarheid goed en de ruimtes waarin gewerkt is, was voor 79% eveneens goed. Voor wat betreft de consumpties was 60% het er (helemaal) mee eens dat deze lekker waren. De energizers vormden voor een groot deel (81%) een goede en leuke start voor het werk van die dag en de intermezzo's vormden een goede onderbreking van de dag tussendoor (75%).

Tabel 4.4: Organisatie van de bijeenkomsten.

Stellingen	Score in <u>procenten</u>				
	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
De planning van de bijeenkomsten in de tijd (sinds oktober) vond ik goed.	3	44	44	6	3
De tijd van de dag waarop de bijeenkomsten gehouden werden vond ik goed.	0	3	78	19	0
De duur van de bijeenkomsten was precies goed, niet te lang niet te kort.	6	28	50	16	0
De beschikbare tijd was voldoende om de doelen die aan het begin van de bijeenkomsten zijn geformuleerd te bereiken.	9	53	31	3	3
De locatie van de bijeenkomsten was goed bereikbaar.	0	6	75	19	0
De ruimtes waarin de bijeenkomsten zijn gehouden waren goed.	3	19	66	13	0
Ik vond de energizers een goede en leuke start voor het werk van die dag.	3	13	59	22	3
De intermezzo's vormden een goede onderbreking van de dag.	0	22	59	16	3
Ik vond de consumpties lekker.	6	34	47	13	0

Opmerkingen van de ontwikkelaars bij de eindevaluatie

Alle antwoorden zijn slechts één maal genoemd, mitst nadrukkelijk anders aangegeven.

Organisatie van de bijeenkomsten

- De locatie IOL was goed, echter waren er te veel mensen/groepen in een ruimte ondergebracht.
- Buiten de sessies was er voldoende ruimte voor eigen inbreng niet binnen de sessies.
- De tijd (5 dagen per sessie) was zeer beperkt om optimaal te kunnen functioneren en dus een goed product af te leveren.
- De tijd was veels te kort voor het tot stand brengen (ontwikkelen) van leerlijnen.
- Ik vind dat er toch meer tijd besteedt moet worden aan de leerlijnen. Binnen de groep moet er voldoende aandacht zijn voor zaken waarover men niet op één lijn zit.
- 3 weken waren te kort voor literatuurstudie en ontwikkelen van leerlijnen.
- Ik vind dat er meer ontwikkelbijeenkomsten moesten zijn om tot een eindproduct te komen.

4.4 Samenstelling van de vakgroep

Het overgrote deel (87%) van de ontwikkelaars vond de grootte van vakgroep goed om efficiënt te kunnen werken. Het leeftijdsverschil van deelnemers binnen de vakgroep is door alle ontwikkelaars (100%) als positief ervaren, alsook de diversiteit van vertegenwoordigers uit verschillende typen organisaties (90%).

Hoewel de diversiteit van de betrokken instanties goed bevonden was, vond slechts 66% dat de juiste vertegenwoordig uit het veld geselecteerd waren, tegenover 34% die het (helemaal) oneens was hierover.

Tabel 4.5: Samenstelling van de vakgroep.

Stellingen	Score in <u>procenten</u>				
	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
Ik vond de vakgroepsgrootte zodanig dat er efficiënt gewerkt kon worden.	0	13	78	9	0
Leeftijdsverschillen binnen de vakgroep heb ik als positief ervaren.	0	0	75	25	0
De diverse samenstelling van de vakgroep (leerkrachten, staf MinOV, staf opleidingsinstituten, ngo, et cetera.) heb ik als positief ervaren.	0	6	56	34	3
Ik vond dat de juiste vertegenwoordigers uit het veld in mijn vakgroep zaten.	3	31	47	19	0

Opmerkingen van de ontwikkelaars bij de eindevaluatie

Alle antwoorden zijn slechts één maal genoemd, mitst nadrukkelijk anders aangegeven.

Samenstelling van de vakgroep

Het kader van MinOV verplicht meenemen in dit ontwikkelproces.

4.5 Aansturing vanuit SLO

Volgens 81% van de ontwikkelaars had SLO een duidelijke visie op het ontwikkelproces. De wijze waarop de ontwikkelbijeenkomsten aangestuurd werden, was goed (88%), daarnaast was de mate van sturing voor haast alle ontwikkelaars (91%) goed te noemen en was er voldoende ruimte om een eigen inbreng te leveren (91%). De manier van aansturen door SLO heeft volgens 94% van de ontwikkelaars bijgedragen aan het versterken van de eigen betrokkenheid binnen de vakgroep. Een ongeveer even groot aantal (90%) had dat eveneens te zeggen over de invloed op de betrokkenheid van andere leden van de groep. Voor 78% was het duidelijk wat SLO van hun verwachtte bij het ontwikkelproces.

Er was sprake van voldoende uitwisseling binnen de vakgroepen (94%), echter vond slechts 25% dat er voldoende uitwisseling was tussen de verschillende vakgroepen. 72% vond de uitwisseling tussen de groepen onvoldoende.

De kennis (informatie) die SLO ingebracht heeft in het ontwikkelproces heeft volgens 78% optimaal bijgedragen aan het product dat ontwikkeld is.

De manier van ontwikkelen zal volgens 69% leiden tot een groot draagvlak onder scholen en docenten voor het nieuwe curriculum.

Tabel 4.6: Aansturing vanuit SLO.

Stelling	Score in <u>procenten</u>				
	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
SLO had een duidelijke visie op het ontwikkelproces.	0	16	72	9	3
De manier waarop SLO de ontwikkelbijeenkomsten heeft gestuurd vind ik goed.	0	9	72	16	3
Ik vond de mate van sturing door SLO goed.	0	6	72	19	3
Er was voldoende ruimte voor eigen inbreng.	0	0	72	28	0
Er was voldoende ruimte voor uitwisseling binnen de vakgroep.	3	3	66	28	0
Er was voldoende ruimte voor uitwisseling tussen de verschillende vakgroepen.	19	53	25	0	3
De manier waarop de bijeenkomsten zijn aangestuurd heeft bijgedragen tot versterking van <u>mijn</u> betrokkenheid binnen de werkgroep.	0	6	72	22	0
De manier waarop de bijeenkomsten zijn aangestuurd heeft bijgedragen tot versterking van de betrokkenheid van <u>andere leden</u> binnen de werkgroep.	0	3	81	9	6
De kennis (informatie) die SLO in het proces heeft ingebracht, heeft optimaal bijgedragen aan het product dat wij hebben ontwikkeld.	0	16	59	19	6
Het was duidelijk wat SLO van mij als betrokkene bij het ontwikkelproces verwachtte.	0	16	59	19	6
De manier van ontwikkelen zal leiden tot een groot draagvlak onder scholen en docenten voor het nieuwe curriculum.	0	19	50	19	13

Opmerkingen van de ontwikkelaars bij de eindevaluatie

Alle antwoorden zijn slechts één maal genoemd, mitst nadrukkelijk anders aangegeven.

Sturing

- Aan het begin het ontwikkelingstraject uiteenzetten en afspreken met welke aspecten als eerst begonnen wordt. Personen die deze fase missen mogen zich niet meer aansluiten. Dit brengt enorme *setbacks*.
- Ik mis steeds op de laatste dagen een goede persoonlijke evaluatie naast deze vragenlijst. Aan het einde van elke sessie is de saamhorigheid van maandag op vrijdag stuk. Enorm minpunt. Laatste dag ook gebruiken om uit te leggen wat er verder gebeurt: redactieteam/stakeholders. Op dit stuk loopt de communicatie spaak. Dit is jammer.
- Ook in grote lijnen aangeven wat er gebeurt na voltooiing van dit traject. Dus niet alleen binnen SLO-team evalueren, tenminste met SLO-team en de aangewezen 'teamleiders'. We moeten samen nog het een en ander doen.

- Gelet op de wijze waarop elk lid betrokken werd, kan gesteld worden dat zij van elk lid hoge verwachtingen hadden.

4.6 Resultaten per leergebied

In deze sectie zijn resultaten gepresenteerd, waarbij een relevante selectie van vragen in verband is gebracht met de leergebieden. De geselecteerde vragen houden verband met de expertise / begeleiding van de SLO-expert van het leergebied. In twee gevallen, samenstelling van de groep en draagvlak voor het curriculum, zijn in deze analyse vragen geselecteerd die niet in direct verband staan met de SLO-expert.

Leergebied Taal

Tabel 4.7: Leergebied Taal.

Stellingen	Score in aantallen (n Taal=10)				
	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
Eerste indrukken ontwikkelproces					
Ik heb een goede indruk overgehouden van het ontwikkelproces.	0	1	8	1	0
SLO-experts hadden ruime kennis over curriculumontwikkeling in het algemeen.	0	0	6	3	1
SLO-experts hadden ruime kennis over en ervaring met curriculumontwikkeling in een internationale context.	0	0	5	4	1
SLO-experts waren vaardig in het begeleiden van de groep.	0	0	6	3	1
Samenstelling van de groep					
Ik vond dat de juiste vertegenwoordigers uit het veld in mijn vakgroep zaten.	0	2	7	1	0
Aansturing vanuit SLO					
SLO had een duidelijke visie op het ontwikkelproces.	0	0	8	1	1
De manier waarop SLO de ontwikkelbijeenkomsten heeft gestuurd vind ik goed.	0	1	8	1	0
Ik vond de mate van sturing door SLO goed.	0	0	8	2	0
De kennis (informatie) die SLO in het proces heeft ingebracht, heeft optimaal bijgedragen aan het product dat wij hebben ontwikkeld.	0	0	6	2	2
Het was duidelijk wat SLO van mij als betrokkene bij het ontwikkelproces verwachtte.	0	3	6	1	0
De manier van ontwikkelen zal leiden tot een groot draagvlak onder scholen en docenten voor het nieuwe curriculum.	0	3	7	0	0

Toelichting op de aansturing vanuit SLO

Alle antwoorden zijn slechts één maal genoemd, mitst nadrukkelijk anders aangegeven.

Visie SLO op het ontwikkelproces

SLO had voor de vakgroep Taal een duidelijke visie op het ontwikkelproces.

Dit bleek uit de goede voorbereiding op de ontwikkelbijeenkomsten, duidelijke uiteenzetting van de te volgen stappen en gelet op het doel waarvoor SLO betrokken was; wat uit de presentaties bleek. Verder is de nodige deskundigheid getoond en zijn er inhoudelijke discussies gevoerd die eveneens goed zijn gestuurd. Ze waren in staat de groep goed op weg te helpen en hebben de nodige informatie en formats gegeven om mee te werken. Er werd volgens een bepaalde structuur gewerkt.

De manier van aansturing van de ontwikkelbijeenkomsten door SLO

De manier van sturing van de ontwikkelbijeenkomsten was voor het overgrote deel van de ontwikkelaars goed te noemen. De SLO begeleider toonde begrip voor de situatie en uiteindelijk is gebleken dat de groep doelgericht gewerkt heeft en de vele discussies goed zijn gestuurd. De verschillende vakgroepen binnen het onderwijsveld zijn aan de slag gegaan, waardoor het punt van vakintegratie duidelijk naar voren kwam. Verschillende disciplines zijn aan de orde geweest en werden belicht.

Een enkeling was het er mee oneens dat de manier van aansturing van de ontwikkelbijeenkomsten goed was, omdat de opdrachten duidelijker hadden moeten zijn.

De mate van sturing door SLO

De mate van sturing door SLO was volgens alle leden van de vakgroep Taal goed te noemen. Het doel is bereikt, door sturing kon het proces in handen gehouden worden om zodoende de tijd te kunnen bewaken, grenzen te stellen en de vele discussies goed te sturen. Door de juiste sturing kwam er op het juiste moment een eind aan onnodige discussies, zodat de groep verder kond met datgene waaraan gewerkt werd.

Daarnaast was er ruimte voor eigen inbreng en kreeg elke inbreng ook aandacht, ook al was het niet direct of helemaal niet bruikbaar op het moment dat het naar voren werd gebracht. Op het moment waarop het bruikbaar was, werd dat ook aangegeven. Deze werkvorm hield de groep gemotiveerd en de inzet was heel groot. Tevens werd het doel steeds voor ogen gehouden en werd er gericht gestuurd uitgaande van de kennis en ervaring van de groep.

Bijdrage van de kennis (informatie) die SLO in het proces heeft ingebracht aan het product

De kennis (informatie) die SLO in het proces heeft ingebracht, heeft optimaal bijgedragen aan het product dat ontwikkeld is, vanwege de kennis van de begeleider op dit vakgebied en deskundige begeleiding. Verder is volledig gewerkt met het voorbeeld materiaal (formulieren en teksten) dat aangereikt is en werd informatie verstrekt ter verduidelijking.

Duidelijkheid over wat SLO van betrokkenen bij het ontwikkelproces verwachtte

Het was voor 3 ontwikkelaars aan het begin van de bijeenkomsten niet duidelijk wat van hun verwacht werd, maar gedurende het proces werd het wel duidelijk.

Voor overige ontwikkelaars was het duidelijk wat van hun verwacht werd, omdat dit van te voren door de begeleider bekend is gemaakt. Het werd aan het begin van de week duidelijk aangegeven, ook is gevraagd naar de ervaringen van de ontwikkelaars in het veld om die in te kunnen zetten.

Invloed van de manier van ontwikkelen op het draagvlak onder scholen en docenten voor het nieuwe curriculum

Drie van de tien ontwikkelaars zijn het ermee oneens dat deze manier van ontwikkelen zal leiden tot een groot draagvlak onder scholen en docenten voor het nieuwe curriculum. Oorzaken hiervoor liggen op politiek vlak gelet op de afkomst van het initiatief voor het elfjarige basisonderwijs, met als gevolg dat stakeholders nauwelijks betrokken zijn en zich geroepen voelen kritiek te leveren. Ook, omdat het hele veld op de hoogte gehouden moet worden van de ontwikkelingen en dat is in onvoldoende mate gebeurd.

Overige deelnemers zijn wel van mening dat deze manier van ontwikkelen zal leiden tot een groot draagvlak onder scholen en docenten voor het nieuwe curriculum. Er is voor zoveel mogelijk betrokkenheid van verschillende groepen gezorgd. De verschillende groepen bekeken het vanuit hun werkveld en gaven duidelijk hun mening over het veld en de mogelijkheden. Verder is het ontwikkelproces bekend bij de deelnemers, maar dit moet naar de stakeholders en de gemeenschap toe ook tot uiting komen, wat een voorwaarde voor succes is. Ook is aangegeven dat scholen en docenten aan de slag kunnen met het voorbeeldmateriaal dat ontwikkeld is.

Leergebied Rekenen-Wiskunde

Tabel 4.8: Leergebied Rekenen-Wiskunde.

Stellingen	Score in aantallen (n Rekenen-wiskunde=6)				
	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
Eerste indrukken ontwikkelproces					
Ik heb een goede indruk overgehouden van het ontwikkelproces.	0	0	5	1	0
SLO-experts hadden ruime kennis over curriculumontwikkeling in het algemeen.	0	0	3	3	0
SLO-experts hadden ruime kennis over en ervaring met curriculumontwikkeling in een internationale context.	0	0	3	3	0
SLO-experts waren vaardig in het begeleiden van de groep.	0	2	2	2	0
Samenstelling van de groep					
Ik vond dat de juiste vertegenwoordigers uit het veld in mijn vakgroep zaten.	0	0	3	3	0
Aansturing vanuit SLO					
SLO had een duidelijke visie op het ontwikkelproces.	0	2	3	1	0
De manier waarop SLO de ontwikkelbijeenkomsten heeft gestuurd vind ik goed.	0	2	2	2	0
Ik vond de mate van sturing door SLO goed.	0	1	2	2	1
De kennis (informatie) die SLO in het proces heeft ingebracht, heeft optimaal bijgedragen aan het product dat wij hebben ontwikkeld.	0	1	4	1	0
Het was duidelijk wat SLO van mij als betrokkene bij het ontwikkelproces verwachtte.	0	0	4	2	0
De manier van ontwikkelen zal leiden tot een groot draagvlak onder scholen en docenten voor het nieuwe curriculum.	0	0	3	3	0

Toelichting op de aansturing vanuit SLO

Alle antwoorden zijn slechts één maal genoemd, mitst nadrukkelijk anders aangegeven.

Visie SLO op het ontwikkelproces

De SLO begeleider had volgens twee derde van de ontwikkelaars wel een duidelijke visie t.a.v. de onderbouw en middenbouw. Er werd ook rekening gehouden met de Surinaamse situatie in diverse leergebieden.

Volgens 2 ontwikkelaars uit de Rekenen-Wiskunde groep had SLO geen duidelijke visie op het ontwikkelproces, omdat de groep steeds zelf veranderingen moest aanbrengen, ook het format moest veranderd worden, terwijl men eerder geen moeite mee had. Ten aanzien van de bovenbouw was er geen duidelijke visie.

De manier van aansturing van de ontwikkelbijeenkomsten door SLO

De manier waarop SLO de ontwikkelbijeenkomsten heeft gestuurd was volgens twee derde van de vakgroep goed. De SLO begeleider was bij elke beslissing nauw betrokken en richtte zich altijd op wat aan het einde van de werkweken gerealiseerd moest zijn. Verder werden voorstellen uit de groep plenair binnen de groep besproken, voordat men een eind conclusie trok. De agendapunten voor de dag werden altijd van tevoren samengesteld. Het was altijd ordelijk en er was altijd rust en harmonie binnen de groep. Leerlijnen werden ontwikkeld, taken werden onderverdeeld en resultaten werden plenair besproken.

Twee ontwikkelaars waren het er niet mee eens dat de manier waarop de ontwikkelbijeenkomsten gestuurd zijn, goed was. De reden hiervoor is dat er niet altijd gericht gewerkt werd, met name tijdens de 1ste en de 2de sessie (werkweken). Aan laatste werkweek was beter richting gegeven.

De mate van sturing door SLO

De mate van sturing door SLO was volgens twee derde van de groep goed, omdat meningen onderling naar voren werden gebracht en vanuit al deze meningen werd er dan een conclusie getrokken. Verder was er binnen de groep altijd een eenheid te merken was. Waar er discussies waren over het vakgebied konden zij perfect optreden en inspelen. Ook waren ze op elk moment beschikbaar.

De mate van sturing was volgens een ontwikkelaar niet goed, omdat niet altijd gericht gewerkt werd. Aan de laatste sessie was volgens deze ontwikkelaar beter sturing gegeven dat de eerste twee.

Bijdrage van de kennis (informatie) die SLO in het proces heeft ingebracht aan het product

De kennis (informatie) die SLO in het proces heeft ingebracht, heeft volgens het overgrote deel optimaal bijgedragen aan het product dat ontwikkeld is. Er is gewerkt vanuit de kennis van SLO als fundament, aangevuld met de literatuur die aanwezig was als achtergrond informatie. Leerlijnen uit diverse landen werden ter discussie gebracht en uitgaande hiervan kon de groep beslissingen nemen. De aangereikte informatie heeft de groep kunnen toepassen in het curriculum.

Volgens een ontwikkelaar had de groep tijdens de laatste werkweek versterking in de begeleiding, waardoor zaken beter zijn geordend.

Duidelijkheid over wat SLO van betrokkenen bij het ontwikkelproces verwachtte

Het was voor alle ontwikkelaars duidelijk wat van hun als betrokkene bij het ontwikkelproces verwacht werd. Het was duidelijk dat leerlijnen ontwikkeld moesten worden en SLO had wel de nodige informatie hiervoor doorspeeld.

Invloed van de manier van ontwikkelen op het draagvlak onder scholen en docenten voor het nieuwe curriculum

Volgens de ontwikkelaars zal de gekozen manier van ontwikkelen leiden tot een groot draagvlak onder scholen en docenten voor het nieuwe curriculum. Omdat bij de samenstelling van de groep gekozen is voor verschillende mensen uit verschillende beroepen en niveaus. Men is uitgegaan van een concentrische opbouw van de leerstof. Hierbij heeft men ook rekening gehouden met de samenhang met de andere vakgebieden. Het nieuwe curriculum zal ervoor zorgen dat er een doorgaande lijn komt bij alle domeinen.

Leergebied Oriëntatie op jezelf en de wereld (OJW)

Tabel 4.9: leergebied OJW.

Stellingen	Score in aantallen (n OJW=11)	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
Eerste indrukken ontwikkelproces						
Ik heb een goede indruk overgehouden van het ontwikkelproces.	0	1	7	2	1	
SLO-experts hadden ruime kennis over curriculumontwikkeling in het algemeen.	0	1	7	2	12	
SLO-experts hadden ruime kennis over en ervaring met curriculumontwikkeling in een internationale context.	0	2	7	2	0	
SLO-experts waren vaardig in het begeleiden van de groep.	0	0	10	1	0	
Samenstelling van de groep						
Ik vond dat de juiste vertegenwoordigers uit het veld in mijn vakgroep zaten.	1	6	3	1	0	
Aansturing vanuit SLO						
SLO had een duidelijke visie op het ontwikkelproces.	0	3	7	1	0	
De manier waarop SLO de ontwikkelbijeenkomsten heeft gestuurd vind ik goed.	0	0	8	2	1	
Ik vond de mate van sturing door SLO goed.	0	0	9	2	0	
De kennis (informatie) die SLO in het proces heeft ingebracht, heeft optimaal bijgedragen aan het product dat wij hebben ontwikkeld.	0	3	6	2	0	
Het was duidelijk wat SLO van mij als betrokkene bij het ontwikkelproces verwachtte.	0	1	9	0	1	
De manier van ontwikkelen zal leiden tot een groot draagvlak onder scholen en docenten voor het nieuwe curriculum.	0	1	4	2	4	

Toelichting op de aansturing vanuit SLO

Alle antwoorden zijn slechts één maal genoemd, mitst nadrukkelijk anders aangegeven.

Visie SLO op het ontwikkelproces

Of SLO een duidelijke visie had op het ontwikkelproces waren de meningen in deze vakgroep verdeeld. De helft vond dat dit wel het geval was, omdat de begeleider duidelijk kon aangeven, met voorbeelden, wat het elfjarige basisonderwijs inhoudt, hoe erover nagedacht moest worden en hoe dat in te voeren (door middel van voorstellen) in het onderwijssysteem. Verder bestond de indruk dat de SLO begeleider wist waaraan gewerkt moest worden en ook wist wat te doen.

De helft van de vakgroep was echter de mening toegedaan SLO geen duidelijke visie had op het ontwikkelproces. Als redenen hiervoor is aangegeven dat er zonder evaluaties uit veld gewerkt is, terwijl het uiteenzetten van leerlijnen wel hierop gebaseerd zou moeten zijn. Verder is aangegeven dat leerlijnen uitgezet moeten worden op basis van hoofddoelen en deze zijn niet geformuleerd voor het elfjarige basisonderwijs. Ook ontbrak de actieve participatie van een materiedeskundige voor bepaalde vakken.

De manier van aansturing van de ontwikkelbijeenkomsten door SLO

De manier waarop de ontwikkelbijeenkomsten aangestuurd zijn, is goed bevonden. De groep werd per vakgebied ingedeeld en kreeg in de meeste gevallen instructies, gegeven door degene die kennis van het vak had. De begeleiding was goed en het doel is uiteindelijk bereikt. Per vakgebied werden er instructies gegeven, waarbij er eerst zelfstandig gewerkt diende te worden. Ook was er aandacht voor elk vak en op de juiste momenten werd hulp geboden.

De mate van sturing door SLO

De mate van sturing was goed. Er waren tussentijdse evaluaties (per vakgebied) en iedere ochtend vond een gezamenlijke evaluatieronde plaats. De correcties waren goed.

Bijdrage van de kennis (informatie) die SLO in het proces heeft ingebracht aan het product

Ongeveer twee derde van de vakgroep vond dat de kennis (informatie) die SLO in het proces heeft ingebracht optimaal heeft bijgedragen aan het ontwikkelde product. De instructies waren duidelijk en ze hebben hun ervaringen ingezet. Er werd informatie verstrekt, waarmee de groep aan de slag kon, weliswaar zou het stukken makkelijker gaan als alles aan het begin van de bijeenkomsten aangereikt was. De rest was het oneens hiermee, omdat ze de inhoudelijke invulling zoveel mogelijk zelf hebben moeten proberen in te vullen en zelf inhoudelijk materiaal (informatie) moesten meenemen.

Duidelijkheid over wat SLO van betrokkenen bij het ontwikkelproces verwachtte

Het was voor het overgrote deel van de vakgroep duidelijk van hun verwacht werd. Dit kwam vanwege de taakverdeling en de manier waarop steeds het werk van de volgende dag werd gepland, waarbij er duidelijk werd aangegeven wat er van de ontwikkelaars verwacht werd. Het was tevens van te voren bekend wat op het programma stond en dus waarnaar er gewerkt diende te worden (per dag). Het was duidelijk dat leerlijnen ontwikkeld moesten worden.

Invloed van de manier van ontwikkelen op het draagvlak onder scholen en docenten voor het nieuwe curriculum

De manier van ontwikkelen zal volgens iets meer dan de helft van de vakgroep leiden tot een groot draagvlak onder scholen en docenten voor het nieuwe curriculum. Deze geven als redenen hiervoor aan dat de leerlijnen nogal grondig zijn geëvalueerd en niet al te relevante informatie met betrekking tot ons land is geminimaliseerd. Verder zijn er duidelijke doorlopende leerlijnen ontwikkeld die tevens een goede aansluiting hebben. Voorheen waren er geen duidelijke leerlijn met betrekking tot de overbrugging naar VOJ en VOS.

Leergebied Kunst- en Cultuureducatie

Tabel 4.10: Leergebied Kunst- en Cultuureducatie.

Stellingen \ Score in aantallen (n Kunst- en Cultuur=3)	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
Eerste indrukken ontwikkelproces					
Ik heb een goede indruk overgehouden van het ontwikkelproces.	0	0	2	1	0
SLO-experts hadden ruime kennis over curriculumontwikkeling in het algemeen.	0	0	2	1	0
SLO-experts hadden ruime kennis over en ervaring met curriculumontwikkeling in een internationale context.	0	0	2	1	0
SLO-experts waren vaardig in het begeleiden van de groep.	0	0	2	1	0
Samenstelling van de groep					
Ik vond dat de juiste vertegenwoordigers uit het veld in mijn vakgroep zaten.	0	1	1	1	0
Aansturing vanuit SLO					
SLO had een duidelijke visie op het ontwikkelproces.	0	0	3	0	0
De manier waarop SLO de ontwikkelbijeenkomsten heeft gestuurd vind ik goed.	0	0	3	0	0
Ik vond de mate van sturing door SLO goed.	0	1	2	0	0
De kennis (informatie) die SLO in het proces heeft ingebracht, heeft optimaal bijgedragen aan het product dat wij hebben ontwikkeld.	0	0	2	1	0
Het was duidelijk wat SLO van mij als betrokkene bij het ontwikkelproces verwachtte.	0	0	1	1	1
De manier van ontwikkelen zal leiden tot een groot draagvlak onder scholen en docenten voor het nieuwe curriculum.	0	1	1	1	0

Toelichting op de aansturing vanuit SLO

Alle antwoorden zijn slechts één maal genoemd, mitst nadrukkelijk anders aangegeven.

Visie SLO op het ontwikkelproces

Dat de SLO begeleider wel een duidelijke visie had op het ontwikkelproces bleek voor de Kunst- en Cultuur groep uit de goede voorbereiding en het zo veel als mogelijk betrekken van de Surinaamse situatie. Verder was het tijdsplan voor de gestelde doelen goed afgebakend en is nadrukkelijk gewerkt met de Surinaamse realiteit zonder de toekomst uit het oog te verliezen.

De manier van aansturing van de ontwikkelbijeenkomsten door SLO

De manier waarop de SLO begeleider de ontwikkelbijeenkomsten heeft gestuurd was goed, omdat volop gestuurd is in een richting van Surinaamse leerlijnen en gezien het enthousiasme waarmee de bijeenkomsten begonnen en eindigden.

De mate van sturing door SLO

De mate van sturing door SLO is goed bevonden door twee van de drie ontwikkelaars, omdat er voldoende ruimte geboden werd om eigen ervaringen in te zetten en de opdrachten waren afgemeten gegeven de tijd. Ontwikkelaars hadden de ruimte om opdrachten uit te voeren en de resultaten werden bijgewerkt door de begeleider.

Een enkele ontwikkelaar was het oneens met de mate van sturing die geboden is, omdat de *sequence* om te komen tot het uiteindelijk resultaat (leerlijnen per leergebied / verantwoording / algemene visie of rationele / beknopte weergave van leerlijnen (tussendoelen) en het gebruik van een eenduidige format / matrix) te lang op zich liet wachten.

Bijdrage van de kennis (informatie) die SLO in het proces heeft ingebracht aan het product

De kennis (informatie) die SLO in het proces heeft ingebracht, heeft optimaal bijgedragen aan het product dat ontwikkeld is. Dit, omdat nieuwe ideeën en een blik op het internationaal gebeuren met betrekking tot deze processen aangereikt is. Verder kon het materiaal dat SLO heeft aangeboden als referentie materiaal heel goed gebruikt worden.

Invloed van de manier van ontwikkelen op het draagvlak onder scholen en docenten voor het nieuwe curriculum

Een ontwikkelaar was het ermee oneens dat de manier van ontwikkelen zal leiden tot groot draagvlak, omdat het project inhoudelijk voor velen onbekend is en ze niet nauw betrokken zijn. Opleidingsinstituten weten veels te weinig en schoolhoofden en directeurs handelen niet proactief.

De overige ontwikkelaars zijn wel van mening dat de manier van ontwikkelen zal leiden tot een groot draagvlak onder scholen en docenten voor het nieuwe curriculum. Als reden hiervoor wordt aangegeven dat het resultaat duidelijk en begrijpelijk is voor het werkveld en dat veel bekwame lui die in de verschillende disciplines werkzaam zijn, het onderwijs rakende, bij het proces betrokken waren.

Leergebied Bewegingsonderwijs

Tabel 4.11: Leergebied Bewegingsonderwijs.

Stellingen	Score in <u>aantallen</u> (n Bewegingsonderwijs=2)				
	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
Eerste indrukken ontwikkelproces					
Ik heb een goede indruk overgehouden van het ontwikkelproces.	0	0	1	1	0
SLO-experts hadden ruime kennis over curriculumontwikkeling in het algemeen.	0	0	2	0	0
SLO-experts hadden ruime kennis over en ervaring met curriculumontwikkeling in een internationale context.	0	0	2	0	0
SLO-experts waren vaardig in het begeleiden van de groep.	0	0	2	0	0
Samenstelling van de groep					
Ik vond dat de juiste vertegenwoordigers uit het veld in mijn vakgroep zaten.	0	1	1	0	0

Stellingen	Score in aantallen (n Bewegingsonderwijs=2)				
	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
Aansturing vanuit SLO					
SLO had een duidelijke visie op het ontwikkelproces.	0	0	2	0	0
De manier waarop SLO de ontwikkelbijeenkomsten heeft gestuurd vind ik goed.	0	0	2	0	0
Ik vond de mate van sturing door SLO goed.	0	0	2	0	0
De kennis (informatie) die SLO in het proces heeft ingebracht, heeft optimaal bijgedragen aan het product dat wij hebben ontwikkeld.	0	1	1	0	0
Het was duidelijk wat SLO van mij als betrokkene bij het ontwikkelproces verwachtte.	0	0	2	0	0
De manier van ontwikkelen zal leiden tot een groot draagvlak onder scholen en docenten voor het nieuwe curriculum.	0	1	1	0	0

Toelichting op de aansturing vanuit SLO

Alle antwoorden zijn slechts één maal genoemd, mitst nadrukkelijk anders aangegeven.

Visie SLO op het ontwikkelproces

Voor deze groep ontwikkelaars had SLO een duidelijke visie op het ontwikkelproces, omdat op heldere wijze aangegeven is wat de procedure zou zijn en dat is ook consequent gehanteerd.

De manier van aansturing van de ontwikkelbijeenkomsten door SLO

De wijze van aansturing vonden de ontwikkelaars goed, omdat er heel veel ruimte gelaten is voor de eigen (Surinaamse) inbreng, om zodoende te komen tot een goed product voor de Surinaamse situatie.

De mate van sturing door SLO

De mate van sturing door SLO is goed bevonden. Het heeft ertoe geleid dat heel veel werk verzet is en de doelen voor een heel groot deel, zo niet helemaal gehaald zijn. Verder werd het werktempo door de groep zelf bepaald.

Bijdrage van de kennis (informatie) die SLO in het proces heeft ingebracht aan het product

Binnen het project lichamelijke opvoeding wordt al gewerkt met een product van de SLO, waardoor volgens een ontwikkelaar de ingebrachte kennis in dit traject weinig nieuws heeft bijgedragen.

Daartegenover vond de andere ontwikkelaar dat de ingebrachte kennis wel enorm heeft bijgedragen om te komen tot het geleverde product. Het was tevens fijn om eerst algemene informatie te hebben over hetgeen waaraan gewerkt moest worden.

Duidelijkheid over wat SLO van betrokkenen bij het ontwikkelproces verwachtte

Het was voor de ontwikkelaars duidelijk welke inbreng van hun verwacht werd in het geheel.

Invloed van de manier van ontwikkelen op het draagvlak onder scholen en docenten voor het nieuwe curriculum

Over het punt van draagvlak zijn de meningen verdeeld, volgens een ontwikkelaar was de werkgroep te klein en waren er te weinig betrokkenen uit het veld om een groot draagvlak onder

scholen en docenten voor het nieuwe curriculum te creëren. Daartegenover was de andere ontwikkelaar de mening toegegaan dat er vanuit de Surinaamse invalshoek is gewerkt en dat het resultaat herkenbaar is, wat tot groot draagvlak onder scholen en docenten voor het nieuwe curriculum zal leiden.

4.7 Indruk van het ontwikkelproces naar leergebied

Tussen de leergebieden bleek de indruk die ontwikkelaars hadden over het ontwikkelproces na de laatste werkweek enigszins te verschillen. Dit is in onderstaande tabel weergegeven.

Tabel 4.12: Indruk ontwikkelproces naar leergebied.

		Ik heb een goede indruk overgehouden van het ontwikkelproces.				Totaal
		Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	
Leergebied	Taal	0	1	8	1	10
		0%	10%	80%	10%	100%
	Rekenen/Wiskunde	0	0	5	1	6
		0%	0%	83%	17%	100%
	Oriëntatie op jezelf en de wereld (OJW)	0	1	7	2	10
		0%	10%	70%	20%	100%
	Kunst- en cultuureducatie	0	0	2	1	3
		0%	0%	67%	33%	100%
	Bewegingsonderwijs	0	0	1	1	2
		0%	0%	50%	50%	100%
Totaal		0	2	23	6	31

4.8 Aanvullende opmerkingen

Alle antwoorden zijn slechts één maal genoemd, mitst nadrukkelijk anders aangegeven.

Wijze van ontwikkelen

- Bij het ontwikkelen van methoden een circuit model toepassen, zodat het vakkenintegratie idee maximaal tot uiting komt. Door tussentijdse generieke presentaties door de vakgroepen is maximaal leerwinst met een sterk eindproduct te realiseren.
- Bij de officiële ontwikkeling van het nieuwe curriculum zal men rekening moeten houden met aanspreekbaar materiaal dat zeker aanwezig moet zijn bij elke les.
- Bij de uitvoering vooraf inzicht geven over reeds ontwikkelde producten. Iedere werkgroep moet het compleet document van groep 1&2 ter beschikking hebben. Bij tussenevaluatie momenten een kleine enquête over de werkprocedure, de probleemgebieden, et cetera. afnemen. Dit is belangrijk voor het vastleggen van het proces.

Capaciteitsversterking

Training van leerkrachten en docenten van verschillende vakgebieden (2x).

4.9 Conclusie vergelijking tussentijdse en eindmeting leerlijnen

Vergelijkende analyse tussentijdse en eindmeting leerlijnen

Voor deze vergelijking is per variabele het rekenkundig gemiddelde berekend. De vierpunt schaal waarop gemeten is, is gecodeerd van 1 tot en met 4 (1= helemaal mee oneens, 2=mee oneens, 3=mee eens en 4 = helemaal mee eens).

De gemiddelde score bij de tussentijdse meting bedroeg 2.9, terwijl dit bij de eindmeting 3.0 bedroeg.

Eerste indrukken ontwikkelproces

De scores voor de stellingen ondergebracht onder deze categorie zijn doorgaans constant gebleven of vertonen een lichte stijging. In een enkel geval is een lichte daling waargenomen, voor wat betreft de relevantie van het gebruikte referentie materiaal voor Suriname. De hoogste stijging bedroeg 0.4 punten voor het geleerde uit het ontwikkelproces.

Over het algemeen heeft in deze categorie een stijging plaatsgevonden in de score van 3.0 naar 3.2

Tabel 4.13: Match eerste indrukken ontwikkelproces tussentijdse en eindmeting.

Gemiddelde score per stelling		Tussentijds	Eind
Stellingen			
Ik heb een goede indruk overgehouden van het ontwikkelproces.		3.0	3.1
Ik heb veel geleerd van het ontwikkelproces.		2.8	3.2
Veel van wat ik heb geleerd kan ik ook in mijn werk gebruiken.		3.0	3.3
De bijeenkomsten waaraan ik heb meegedaan zijn een waardevolle besteding van mijn tijd geweest.		3.1	3.3
Er was sprake van een grote betrokkenheid van deelnemers binnen de groep.		3.2	3.3
Gemiddelde score per stelling		Tussentijds	Eind
Stellingen			
De toegepaste werkvormen ondersteunden op een goede manier het ontwikkelproces.		3.0	3.1
Ik vond de intermezzo's informatief en relevant voor het proces.		3.0	3.0
Het gebruikte referentiemateriaal was relevant voor Suriname.		3.1	3.0
Bij de leerlijnen die wij ontwikkeld hebben was aandacht voor de Surinaamse situatie.		3.3	3.3
Gemiddelde score per stelling		Tussentijds	Eind
Stellingen			
SLO-experts hadden ruime kennis over curriculumontwikkeling in het algemeen.		3.2	3.3
SLO-experts hadden ruime kennis over en ervaring met curriculumontwikkeling in een internationale context.		3.2	3.3
SLO-experts waren vaardig in het begeleiden van de groep.		3.2	3.2

Stellingen	Gemiddelde score per stelling	
	Tussentijds	Eind
Mijn ervaringen met het werk aan de leerlijnen zijn in overeenstemming met de verwachtingen die ik er van te voren van had.	2.5	2.8

Organisatie van de bijeenkomsten

Over de organisatie van de bijeenkomsten waren de ontwikkelaars over het algemeen iets minder tevreden bij de eindmeting dan bij de tussentijdse meting. De gemiddelde score bij de eindmeting bedroeg 2.8, terwijl die bij de tussentijdse meting 2.9 bedroeg. De locatie, ruimtes, de energizers, intermezzo's en de consumptie waren de aspecten waarop lager gescoord is.

Tabel 4.14: Match organisatie van de bijeenkomsten tussentijdse en eindmeting.

Stellingen	Gemiddelde score per stelling	
	Tussentijds	Eind
De planning van de bijeenkomsten in de tijd (sinds oktober) vond ik goed.	2.5	2.5
De tijd van de dag waarop de bijeenkomsten gehouden werden vond ik goed.	3.0	3.2
De duur van de bijeenkomsten was precies goed, niet te lang niet te kort.	2.8	2.8
De beschikbare tijd was voldoende om de doelen die aan het begin van de bijeenkomsten zijn geformuleerd te bereiken.	2.1	2.3
De locatie van de bijeenkomsten was goed bereikbaar.	3.2	3.1
De ruimtes waarin de bijeenkomsten zijn gehouden waren goed.	3.1	2.9
Ik vond de energizers een goede en leuke start voor het werk van die dag.	3.2	3.0
De intermezzo's vormden een goede onderbreking van de dag.	3.1	2.9
Ik vond de consumpties lekker.	2.9	2.7

Samenstelling van de vakgroep

Over de samenstelling van de vakgroep bestond bij de ontwikkelaars een grotere tevredenheid bij de eindmeting dan bij de tussentijdse meting. De gemiddelde score is bij de eindmeting gestegen van 2.9 naar 3.1 Slechts voor wat betreft de leeftijdsverschillen is de score hetzelfde gebleven. In de overige aspecten is een stijging waargenomen.

Tabel 4.15: Match samenstelling van de vakgroep tussentijdse en eindmeting.

Gemiddelde score per stelling		Tussentijds	Eind
Stellingen			
Ik vond de vakgroepsgrootte zodanig dat er efficiënt gewerkt kon worden.		2.8	3.0
Leeftijdsverschillen binnen de vakgroep heb ik als positief ervaren.		3.3	3.3
De diverse samenstelling van de vakgroep (leerkrachten, staf MinOV, staf opleidingsinstituten, ngo, et cetera) heb ik als positief ervaren.		2.9	3.3
Ik vond dat de juiste vertegenwoordigers uit het veld in mijn vakgroep zaten.		2.5	2.8

Aansturing vanuit SLO

Slechts over de uitwisseling tussen de verschillende vakgroepen is de tevredenheid bij de eindmeting gedaald ten opzichte van de tussentijdse meting. Alle overige aspecten zijn constant gebleven of gestegen. De gemiddelde score van deze categorie is bij de eindmeting gestegen van 2.9 naar 3.0

Tabel 4.16: Match aansturing vanuit SLO tussentijdse en eindmeting.

Gemiddelde score per stelling		Tussentijds	Eind
Stelling			
SLO had een duidelijke visie op het ontwikkelproces.		2.9	2.9
De manier waarop SLO de ontwikkelbijeenkomsten heeft gestuurd vind ik goed.		3.0	3.1
Ik vond de mate van sturing door SLO goed.		3.0	3.1
Er was voldoende ruimte voor eigen inbreng.		3.1	3.3
Er was voldoende ruimte voor uitwisseling binnen de vakgroep.		3.0	3.2
Er was voldoende ruimte voor uitwisseling tussen de verschillende vakgroepen.		2.2	2.1
De manier waarop de bijeenkomsten zijn aangestuurd heeft bijgedragen tot versterking van <u>mijn</u> betrokkenheid binnen de werkgroep.		3.0	3.2
De manier waarop de bijeenkomsten zijn aangestuurd heeft bijgedragen tot versterking van de betrokkenheid van <u>andere leden</u> binnen de werkgroep.		2.9	3.1
De kennis (informatie) die SLO in het proces heeft ingebracht, heeft optimaal bijgedragen aan het product dat wij hebben ontwikkeld.		3.1	3.0
Het was duidelijk wat SLO van mij als betrokkene bij het ontwikkelproces verwachtte.		3.0	3.0
De manier van ontwikkelen zal leiden tot een groot draagvlak onder scholen en docenten voor het nieuwe curriculum.		2.9	3.0

Het geleerde per organisatie categorie

Uit de tussentijdse meting blijkt dat uit de ontwikkelaars afkomstig van het MinOV, afdeling Curriculum ontwikkeling, meer dan de helft (58%) aangeven het oneens tot helemaal oneens mee te zijn veel te hebben geleerd uit het ontwikkelproces. Onder de leerkrachten gaven allemaal aan veel te hebben geleerd uit het ontwikkelproces. Dit was eveneens zo bij de ngo's. Onder de afgevaardigden van de hogere opleidingsinstituten gaf twee derde aan veel te hebben geleerd, tegenover de rest die deze mening niet deelde.

Tabel 4.17: Indruk over het geleerde per organisatie.

Organisatie	Ik heb tot nu toe veel geleerd van het ontwikkelproces.		Totaal
	(helemaal) mee oneens	(helemaal) mee eens	
MinOV Curriculum Ontwikkeling	7	5	12
	58%	42%	100.0%
Scholen (leerkrachten GLO- VOJ)	0	16	16
	.0%	100.0%	100.0%
Hogere opleidingsinstituten (IOL, AHKCO)	2	4	6
	33.3%	66.7%	100.0%
ngo's	0	2	2
	.0%	100.0%	100.0%
Totaal	9	27	36
	25.0%	75.0%	100.0%

5. Bevindingen leerlijnen groep over de kwaliteit van het product

5.1 Algemeen

Aan de ontwikkelaars is eveneens gevraagd wat hun bevindingen zijn over de kwaliteit van het ontwikkelde product (leerlijnen). Hiervoor is gebruik gemaakt van een schriftelijke vragenlijst.

Aantal respondenten : 46

Respons : 36

Non-respons : 10

In onderstaande tabel is de spreiding van de respondenten naar leergebied weergegeven.

Tabel 5.1: Spreiding ontwikkelaars naar leergebied.

	Aantallen	Percentage
Taal	9	25
Rekenen/Wiskunde	9	25
Oriëntatie op jezelf en de wereld (OJW)	13	36
Kunst- en cultuureducatie	3	8
Bewegingsonderwijs	2	6

In onderstaande tabel is de spreiding van de respondenten naar het vak waarvoor zij betrokken zijn weergegeven.

Tabel 5.2: Spreiding ontwikkelaars naar vak.

	Aantallen	Percentage
Aardrijkskunde	4	11
Engels	3	8
Geschiedenis	4	11
Natuuronderwijs	5	14
Nederlands	4	11
Spaans	2	6
Kunst- en cultuur (Textiel)	3	8
Rekenen-Wiskunde	9	25
Bewegingsonderwijs	2	6

5.2 Visie

Voor de meerderheid van de ontwikkelaars (89%) is het duidelijk wat beoogd wordt met de onderwijsvernieuwing. Bovendien is het voor 95% duidelijk waarom de vernieuwing nodig is. Als het gaat om wat beoogd wordt met de leerlijnen, dan is het voor 92% duidelijk.

Tabel 5.3: Visie.

Stellingen	Score in procenten				
	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
Visie					
1. Het is voor mij duidelijk wat beoogd wordt met de onderwijsvernieuwing.	3	3	61	28	6
2. Het is voor mij duidelijk wat beoogd wordt met de leerlijnen.	3	3	61	31	3
3. Het is voor mij duidelijk waarom vernieuwing van het basisonderwijs nodig is.	3	0	67	28	3

5.3 Relevantie

Voor wat betreft de aansluiting van de leerlijnen bij de leerbehoefte van leerlingen, is een groot aantal van de ontwikkelaars (83%) de mening toegedaan dat dit wel het geval is voor de onder- en middenbouw. Een iets kleiner aantal (78%) vindt dit eveneens voor de bovenbouw.

De meningen over de aansluiting van de leerlijnen bij wat het bedrijfsleven van afgestudeerden op VOJ niveau verwacht, zijn verdeeld. 45% vindt dat dit wel het geval is, tegenover 31% die vindt dat dit niet het geval is. Opmerkelijk is dat 25% van de ontwikkelaars niet gereageerd heeft op deze vraag. Drie ontwikkelaars hebben aangegeven hierover geen uitspraak te kunnen doen vanwege gebrek aan informatie. Voorts moeten de onderzoeksresultaten uit bedrijfsleven worden geplaatst naast het werk dat nu verricht is om te kunnen nagaan of er aansluiting is of niet.

Tabel 5.4: Relevantie.

Stellingen	Score in procenten				
	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
Relevantie (De leerlijnen voorzien in behoeften en berusten op validiteit).					
4. De leerlijnen sluiten aan bij de leerbehoefte van leerlingen in de onderbouw.	0	8	69	14	8
5. De leerlijnen sluiten aan bij de leerbehoefte van leerlingen in de middenbouw.	0	8	72	11	8
6. De leerlijnen sluiten aan bij de leerbehoefte van leerlingen in de bovenbouw.	0	11	75	3	11
7. De leerlijnen sluiten aan bij wat in het bedrijfsleven van afgestudeerden op VOJ niveau verwacht wordt.	3	28	42	3	25

5.4 Consistentie

De vormingsgebieden zijn volgens 78% van de ontwikkelaars voldoende verwerkt in de leerlijnen. Voor de meerderheid (89%) hebben de leerinhouden van de leerlijnen een logische volgorde in de tijd, bovendien vindt een haast even groot aantal (84%) dat de leerinhouden tevens geleidelijk aan ingewikkelder worden.

Driekwart (75%) geeft aan dat de samenhang tussen leerlijnen van de verschillende vakken binnen het eigen leergebied goed is. De cruciale leermomenten tussen leerlijnen sluiten volgens 59% van de ontwikkelaars goed bij elkaar aan, tegenover 22% die het niet eens is hiermee. Deze bevinding correspondeert eveneens met de stelling over de samenhang tussen leerlijnen. Een nagenoeg even groot aantal (62%) heeft aangegeven dat er wel sprake is van samenhang, tegenover eveneens 22% die het hiermee niet eens is. Volgens een ontwikkelaar was de tijd te kort om informatie met de andere groepen uit te wisselen en te vergelijken, met als gevolg het gebrek aan samenhang tussen leerlijnen. Uit het onderzoek naar het ontwikkelproces is, zowel bij de tussentijdse als de eindmeting, door 67% respectievelijk 74% van de ontwikkelaars, aangegeven dat de uitwisseling tussen de vakgroepen onvoldoende was.

De meerderheid (80%) vindt dat er een goede samenhang is van de leerlijnen over meerdere leerjaren (onder- midden en bovenbouw), deze vormen een doorlopende leerlijn. Zo'n driekwart (72%) vindt dat de einddoelen van de leerlijnen wel een betere aansluiting op het VOS en MBO beogen.

Tabel 5.5: Consistentie.

Stellingen	Score in procenten				
	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
Consistentie (De leerlijnen zitten logisch en samenhangend in elkaar).					
8. De vormingsgebieden uit het curriculum raamwerk zijn voldoende verwerkt in de leerlijnen.	0	14	64	14	8
9. De leerinhouden van de leerlijn voor het vak waarbij ik betrokken ben, hebben een logische volgorde in de tijd.	0	3	67	22	8
10. De leerinhouden van de leerlijn voor het vak waarbij ik betrokken ben, worden geleidelijk aan ingewikkelder.	3	6	56	28	8
11. De samenhang tussen leerlijnen van de verschillende vakken binnen het eigen leergebied is goed.	0	11	69	6	14
12. De cruciale leermomenten binnen de eigen vak leerlijn sluiten goed aan bij de cruciale leermomenten van andere leerlijnen.	3	19	56	3	19
13. De samenhang tussen leerlijnen van de verschillende leergebieden is goed.	3	19	56	6	17
14. Samenhang van de leerlijnen over meerdere leerjaren (onder- midden en bovenbouw) is goed. (Vormen een doorlopende leerlijn.)	0	8	69	11	11
15. De einddoelen van de leerlijnen beogen een betere aansluiting op het VOS en MBO.	0	14	58	14	14

5.5 Bruikbaarheid

De meerderheid van de ontwikkelaars (89%) vindt dat de leerlijnen wel aansluiten bij de Surinaamse situatie. Bovendien vindt een groter aantal (92%) dat de leerlijnen eveneens aansluiten bij wat leerlingen op school moeten leren. Verder zijn de leerlijnen volgens 81% van de ontwikkelaars ook praktisch uitvoerbaar. Slechts 8% geeft aan dat dit niet het geval is. Voor twee ontwikkelaars uit de OJW groep zijn de leerlijnen in feite niet uitputtend uitgewerkt. Wat problemen kan veroorzaken als ze verder uitgewerkt moeten worden in lesmateriaal. Omdat de einddoelen niet zijn vastgelegd, kan men niet terug vallen op de doelen die bereikt moeten worden.

Tabel 5.6: Bruikbaarheid.

Stellingen	Score in procenten				
	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
Bruikbaarheid					
16. De leerlijnen sluiten aan bij de Surinaamse situatie.	0	3	61	28	8
17. De leerlijnen sluiten aan bij wat leerlingen op school moeten leren.	0	3	78	14	6
18. De leerlijnen zijn praktisch uitvoerbaar.	0	8	67	14	11

Aanvullende opmerkingen betreffen

Alle antwoorden zijn slechts één maal genoemd, mitst nadrukkelijk anders aangegeven.

- De bruikbaarheid en de praktische uitvoerbaarheid van de leerlijnen is deels afhankelijk van de competenties van de toekomstige leerkrachten die momenteel op de pedagogische instituten worden opgeleid.
- Er moet gekeken worden naar de mogelijkheid om *basic life skills* ook zijn intrede te geven.
- De bovenbouw is zoals het nu staat haast een grijs gebied te noemen, ook al zijn de leerlijnen er.
- Het speciaal onderwijs is nog niet in beeld voor de vernieuwing. Ze hebben geen methode.

6. Capaciteitsversterking leerlijnen groep

6.1 Algemeen

Onder de ontwikkelaars is na de ontwikkelbijeenkomsten eveneens onderzoek uitgevoerd over de mate waarin hun deelname heeft bijgedragen aan capaciteitsversterking. Hiervoor is gebruik gemaakt van een schriftelijke vragenlijst bestaande uit gesloten en open vragen.

Aantal respondenten : 46
 Respons : 36
 Non-respons : 10

In onderstaande tabel is de spreiding van de respondenten naar leergebied weergegeven.

Tabel 6.1: Spreiding ontwikkelaars naar leergebied.

	Aantallen	Percentage
Taal	11	301
Rekenen/Wiskunde	9	25
Oriëntatie op jezelf en de wereld (OJW)	10	28
Kunst- en cultuureducatie	3	8
Bewegingsonderwijs	2	6
Totaal	35	97
Missing	1	3
Totaal	36	100

In onderstaande tabel is de spreiding van de respondenten naar het vak waarvoor zij betrokken zijn weergegeven.

Tabel 6.2: Spreiding ontwikkelaars naar vak.

	Aantallen	Percentage
Aardrijkskunde	3	8
Engels	3	8
Geschiedenis	3	8
Natuuronderwijs	4	11
Nederlands	5	14
Spaans	3	8
Kunst- en cultuur (Textiel)	3	8
Rekenen-wiskunde	9	25
Bewegingsonderwijs	2	6
Totaal	35	97
Missing	1	3
Totaal	36	100

6.2 Opgedane kennis en vaardigheden

Alle antwoorden zijn slechts één maal genoemd, mitst nadrukkelijk anders aangegeven.

Nieuw opgedane kennis

Voor 86% van de ontwikkelaars hebben de bijeenkomsten bijgedragen aan het opdoen van nieuwe kennis, tegenover 11% die aangeeft geen nieuwe kennis te hebben opgedaan.

Tabel 6.3: Nieuw opgedane kennis.

	Aantallen	Percentage
Ja	31	86
Nee	4	11
Missing	1	3

Ontwikkelaars hebben uit de bijeenkomsten voornamelijk kennis opgedaan over het ontwikkelen van leerlijnen, vakinhoudelijke kennis op het gebied van Taal, Rekenen-Wiskunde, en didactische werkvormen.

Doorslaggevende kennis opgedaan door ontwikkelaars heeft betrekking op het ontwikkelen van leerlijnen, waaronder de manier waarop leerlijnen worden ontwikkeld, nieuwe inzichten hieromtrent, wat leerlijnen inhouden en hoe essentieel het is voor het tot stand brengen van een relevant en efficiënt curriculum voor het basisonderwijs. Verder de samenhang binnen leerlijnen, overlappings van verschillende vakken, integratie van de diverse vakken en verbanden met de onderwijscyclus. Tevens, kennis over de vormingsgebieden en hoe hiermee rekening te houden bij het formuleren van de leerlijnen. De concentrische opbouw van vaardigheden bij leerlingen en het belang van de overeenstemming tussen de leercapaciteiten van de leerlingen, en de leerlijnen behoorde ook tot de nieuwe opgedane kennis.

Kennis op het gebied van taal, zowel inhoudelijk als taal als intermediair is de één na belangrijkste leer opbrengt geweest. Dit betreft kennis over taal op basisniveau (taal als vak) en het belang van taal binnen elk vakgebied (taal als intermediair). Ook geeft één van de ontwikkelaars aan dat het uit de verschillende intermezzo's duidelijk geworden is hoe belangrijk de rol van taal is bij het verzorgen van de les. (bv. het gebruik van moeilijke woorden). Verder, dat leerkrachten zaken zo duidelijk mogelijk moeten uitleggen. Ook is geleerd over de verschillende domeinen bij Rekenen-Wiskunde voor wat betreft breuken, vermenigvuldigen, wiskunde, et cetera.

Ontwikkelaars hebben ook kennis opgedaan over nieuwe didactische werkvormen, het toepassen van meerdere en praktischere didactische werkvormen en het uitputtend nadenken over werkvormen.

Overige opgedane kennis heeft betrekking op:

- De realiteit van de Surinaamse onderwijssituatie, de visie voor het Surinaams onderwijs en het formuleren van nieuwe leerdoelen.
- De wijze waarop een handleiding voor een methode opgesteld kan worden.
- Het brainstormen over een onderwerp / probleemstelling en komen tot een resultaat waarmee verder gewerkt kan worden.
- Met behulp van de lijsten van de SLO begeleider van Taal geleerd hoe een les uiteengezet kan worden die een raakvlak heeft met een ander vak zoals natuurwetenschappen.

Nieuw geleerde vaardigheden

Tijdens de bijeenkomsten hebben 69% van de ontwikkelaars nieuwe vaardigheden kunnen opdoen. 25% geeft echter aan geen nieuwe vaardigheden te hebben opgedaan.

Tabel 6.4: Nieuw geleerde vaardigheden.

	Aantallen	Percentage
Ja	25	69
Nee	9	25
Missing	2	6

Leerlijnen

Ontwikkelaars hebben vaardigheden geleerd gericht op het samenstellen van leerlijnen en wel in verschillende fasen vanaf de onderbouw t/m de bovenbouw, rekening houdend met de moeilijkheidsgraad. Verder het onderzoeken en creëren van samenhang /vakkenintegratie met andere vakken. Ook het uitwerken van thema's aan de hand van subdomeinen en de specificatie van de doelen naar KVA (2x).

Taal als intermediair

Geleerde vaardigheden betreffen eveneens het beter toepassen van taal als intermediair tijdens het toetsen van de leerstof en een nieuwe manier van aanpak met meer betrokkenheid van de leerling.

Didactiek

Didactische vaardigheden zijn opgedaan over het uitleggen van onderdelen als tafels, breuken, enz. door middel van luikjes en het domein breuken en tafels spelenderwijs overdragen met aanschouwelijk materiaal. Ook de les (kernactiviteit) op te bouwen aan de hand van de onderwijscyclus van Smits; aanbod - ruimte - feedback en interactie, behoorde tot de geleerde vaardigheden

Overig

Andere vaardigheden betreffen:

- Zo duidelijk mogelijk werken;
- Matchen van bestaande informatie met nieuwe informatie;
- Ruimte bepalen voor leerlingen;
- Formuleren van activiteiten (opzetten leeractiviteit);
- In korte tijd resultaat bereiken;
- Leerdoelen met andere woorden vastleggen;
- De verschillende energizers;
- Het omgaan met probleemsituaties en het aanwenden van creativiteit, samenwerken (door plannen samen te bespreken) en luisteren (ideeën werden verzameld en geanalyseerd).

De bijeenkomsten hebben de gelegenheid geboden om de vaardigheden op een ander niveau in te zetten.

Overeenstemming van het geleerde met de verwachtingen

Volgens 64% van ontwikkelaars is het geleerde in ruime tot heel ruime mate in overeenstemming met de verwachting. Voor 25% was hiervan in beperkte tot heel beperkte mate sprake (3%).

Tabel 6.5: Overeenstemming geleerde met de verwachting.

	Aantallen	Percentage
In heel beperkte mate	1	3
In beperkte mate	9	25
In ruime mate	19	53
In heel ruime mate	4	11
Missing	3	8

In beperkte mate

Voor 25% van de ontwikkelaars was het geleerde in beperkte mate in overeenstemming met de verwachting. Redenen hiervoor betreffen:

- Ik had in ieder geval niet gedacht dat het iets te maken had met het ontwikkelen van een curriculum voor het basisonderwijs. Maar dat het sec ging om training van de leerkrachten en niet om bijvoorbeeld leerlijnen, et cetera. te formuleren. Het was vrij intensief.
- De verwachting was dat we een korte training zouden krijgen.
- Als je niet genoeg geïnformeerd bent over de verschillende mogelijkheden van overdragen, dan ga je alleen datgene doen wat in je handleiding staat. (durf is er dan niet om verder uit te breiden).
- Ik had eigenlijk meer verwacht.
- Ik heb andere gezichtspunten mogen leren wat betreft methodeontwikkeling.

In ruime mate

Voor 53% van de ontwikkelaars was het geleerde in ruime mate in overeenstemming met de verwachting. Redenen hiervoor betreffen:

- Ik wilde weten in hoeverre de wiskunde leerstof een logische opbouw moest krijgen (onderbouw-middenbouw-bovenbouw). Ik heb gedurende de bijeenkomsten die lijn kunnen volgen.
- Ik verwachtte het bijleren van praktischere didactische werkvormen, taal als intermediair toe te passen in verschillende vakgebieden.
- Wat ik verwacht had is in ruime mate ook uitgekomen.
- Had veel verwacht, verwachtte veel nieuwe dingen te zien.
- Omdat ik hoge verwachtingen heb; leerlijnen ontwikkelen doe je niet even achter een bureau, maar door het voeren van discussies en literatuur doornemen.
- Veel uitwisseling van kennis, zowel vanuit SLO als van de deelnemers.
- Na het ontwikkelen van leerlijnen is het te verwachten dat er ook echte Surinaamse methoden worden ontwikkeld.
- Binnen mijn werkgroep is er hoofdzakelijk gewerkt aan het formuleren van leerlijnen en daartussen ervaringen delen met groepsleden.
- Het is toepasbaar in de verschillende fasen onder-, midden- en bovenbouw.
- Er wordt bij het project lichamelijke opvoeding al met leerlijnen gewerkt.
- Ben zelf bezig met het ontwikkelen van lesmateriaal.
- Ruimte om alle intelligentie vormen in te zetten op meerder niveaus.
- Omdat de ruimte invulling en opdrachten moeten aansluiten.
- De lessen zijn er al, alleen moeten die een professionaliseringscyclus ondergaan. Aanbod, ruimte, feedback en interactie, evaluatie.
- Omdat ik weet dat wij op het niveau van onze bezigheden probeerden om het curriculum raamwerk op macro niveau vorm te geven. Ik was me ervan bewust dat er een vervolg zou zijn op micro niveau en dat men kan relateren aan wat wij in groepsverband hebben kunnen doen.

In zeer ruime mate

Voor 11% van de ontwikkelaars was het geleerde in zeer ruime mate in overeenstemming met de verwachting. Redenen hiervoor betreffen:

- Het hele concept van leerlijnen was voor mij onbekend, dus was er eerder sprake van nieuwsgierigheid dan een bepaald verwachtingspatroon.
- Omdat ik in het begin niet precies wist waarvoor ik betrokken was.
- Belangrijk voor mij was vakken integratie in een concentrische opbouw.
- Omdat het nieuw is.

Geleerd van het werken met de SLO begeleiders

Iets meer dan driekwart (78%) van de ontwikkelaars heeft aangegeven veel tot heel veel te hebben geleerd door het werken met de SLO begeleiders. Voor 14% was dit weinig en een enkeling vond heel weinig te hebben geleerd.

Tabel 6.6: Geleerd van het werken met SLO begeleiders.

	Aantallen	Percentage
Heel weinig	1	3
Weinig	5	14
Veel	23	64
Heel veel	5	14
Missing	2	6

Geleerd van de opdrachten en de intermezzo's tijdens de bijeenkomsten

Driekwart (75%) van de ontwikkelaars heeft geleerd van de opdrachten en intermezzo's tijdens de bijeenkomsten. 14% geeft aan weinig hieruit te hebben geleerd en een enkeling is de mening toegedaan heel weinig te hebben geleerd hieruit.

Tabel 6.7: Geleerd van de opdrachten en intermezzo's.

	Aantallen	Percentage
Heel weinig	1	3
Weinig	5	14
Veel	21	58
Heel veel	6	17
Missing	3	8

Geleerd van het overleggen met collega's tijdens de bijeenkomsten

Het overleggen met collega's heeft voor 69% van de ontwikkelaars bijgedragen aan het opdoen van kennis. Voor 17% is dit weinig geweest en 8 % geeft zelfs aan heel weinig te hebben geleerd uit het overleggen met collega's.

Tabel 6.8: Geleerd van het overleggen met collega's.

	Aantallen	Percentage
Heel weinig	3	8
Weinig	6	17
Veel	16	44
Heel veel	9	25
Missing	2	6

Invloed/rol aanpak SLO in het opdoen van kennis en vaardigheden

De aanpak van SLO heeft op verschillende manieren bijgedragen aan het opdoen van nieuwe kennis en vaardigheden. Dit heeft voornamelijk plaatsgevonden door het aanreiken van informatie, de wijze van begeleiden en de werkwijze die gehanteerd is.

Door het aanreiken van informatie heeft SLO volgens de ontwikkelaars bijgedragen aan het opdoen van nieuwe kennis en vaardigheden.

SLO heeft literatuur ter beschikking gesteld, nieuwe informatie t.a.v. bepaalde onderdelen ingebracht, alsook informatie over de manier waarop gewerkt wordt in diverse landen. Vooral de informatie van de landen in de regio. Verder zijn er duidelijke voorbeelden en toelichtingen bij de verschillende onderdelen van rekenen-wiskunde gegeven. Kennisoverdracht door middel van korte presentaties/ inleidingen en de verschillende intermezzo's hebben eveneens bijgedragen aan het geleerde.

Begeleiding

De heel vakkundige begeleiding die gegeven is en de ruimte die geboden is voor discussie, alsook de gelegenheid om zelf aan de slag te gaan, waarbij zaken niet werden opgelegd en de positieve instelling hebben bijgedragen aan het geleerde door de ontwikkelaars.

Werkwijze

Door middel van de gehanteerde werkwijze van aansturen van de bijeenkomsten is een bijdrage geleverd aan de leerervaring van ontwikkelaars. Onderliggende argumenten hiervoor betreffen:

- De aanpak van SLO heeft voor een bepaalde diepgang met betrekking tot nieuwe en reeds aanwezige kennis en vaardigheden gezorgd.
- De gegeven aanwijzingen, richtlijnen en de technieken waren goed om de leerlijnen beter te formuleren.
- De aanpak was praktisch en eenvoudig te begrijpen en uniek waardoor de opdrachten eenvoudig uitvoerbaar waren.
- De aanpak gegeven de veelheid aan werk binnen een kort tijdsbestek. Dit was SMART aangepakt.
- Door alle ideeën en suggesties van de leden in de groep tot een zinnig geheel te vormen.
- Het aanreiken van een betere visie voor het maken van leerlijnen door middel van subdomein, concepten en de onder-, midden-, en bovenbouw verdeling.

Overige aspecten die bijgedragen hebben aan het geleerde.

- Geleerd uit het de wijze waarop problemen vanuit verschillende invalshoeken benaderd zijn.
- Door middel van de didactische werkvormen die bijgebracht zijn.
- Door bewustwording te creëren over de verantwoordelijkheid die bij de leerkracht rust om de leerling klaar te maken voor de maatschappij en zich daarin te kunnen handhaven.
- Door zo gericht mogelijk te werken.
- SLO was begrijpend en zeer vernieuwend.

Bijdrage Capita Selecta aan het geleerde

De Capita Selecta, georganiseerd door SLO, hebben bijgedragen aan wat ontwikkelaars geleerd hebben.

- Geleerd uit de aanstuwingswerkzaamheden van SLO-ers en door te proberen het toe te passen in het eigen vakgebied verdeeld over de verschillende leerjaren op school.
- De voorbereiding om leerprocessen opgang te brengen.
- Om vanuit een massa aan mogelijkheden, de juiste keus te maken.
- Bij Taal letten we op klank, woord, zin, tekst, context. Taalvaardig luisteren, spreken en lezen, duidelijke instructies, ruimte, opdracht.

Indruk van Surinaamse ontwikkelaars over wat SLO-ers van hun hebben geleerd.

SLO begeleiders hebben volgens 70% van de ontwikkelaars veel tot heel veel van hun geleerd. 11% denkt dat SLO-ers weinig van ze hebben geleerd en een enkeling is de mening toegedaan dat dit heel weinig is.

Tabel 6.9: Hoeveel hebben SLO-ers geleerd.

	Aantallen	Percentage
Heel weinig	1	3
Weinig	4	11
Veel	19	53
Heel veel	6	17
Missing	6	17

Volgens de ontwikkelaar hebben SLO-ers van de Surinaamse collega's voornamelijk geleerd over de Surinaamse context waarbinnen het ontwikkelwerk plaatsvindt. Aspecten hieruit betreffen:

- De manier waarop in Suriname bepaalde dingen aangepakt worden met betrekking tot meertaligheid. Er zijn ervaringen binnen het Surinaamse onderwijsveld gedeeld en informatie uitgewisseld over het Surinaamse (school) kind met de verschillende moedertalen en wijze waarop les gegeven wordt aan zulke kinderen.
- De status en functie van de Nederlandse taal in Suriname.
- Hoe met beperkte middelen doelen gerealiseerd kunnen worden.
- Bij het formuleren van leerlijnen de relatie te leggen met de Surinaamse situatie.
- De haalbaarheid van bepaalde leeractiviteiten in de Surinaamse situatie en de taalsituatie in Suriname die hierbij een rol speelt.
- De manier van denken in Suriname.
- Vakkenintegratie, het bepalen van de beginsituatie en hoe te differentiëren vanuit de Surinaamse situatie met de inzet van alle niveaus.
- Hoe de huidige onderwijsmethode in elkaar zit en waarom er gewerkt moet worden aan verandering.
- Hoe de schoolsituatie van onze leerlingen in Suriname is. Vooral ook met betrekking tot de verschillende etnische groepen en het verschil tussen de educatie in het binnenland en de stad.
- De leersituatie van de leerlingen en hoe met klasse-situaties in Suriname om te gaan.
- Het verschil in onderwijs in elk leergebied gelet op het multicultureel karakter van het land, waardoor vooral in de onderbouw rekening gehouden moet worden met milieu- en cultuurfactoren.
- De Surinaamse praktijk situatie met betrekking tot het vak lichamelijke opvoeding die een hele andere is dan die van Nederland.
- De praktijk van de onderwijscyclus.

Overige onderwerpen betreffen:

- Diepgang in de Reken-Wiskunde leerstof.
- Dat het gebruik van een calculator op de basisschool is niet bevorderend voor leerlingen die rekenen nog niet goed beheersen.
- Didactische uitleg bij staartdelingen.
- Samenwerken.
- Dat het niet zo verstandig zou zijn om Spaans in de onderbouw/middenbouw te verzorgen, omdat de meeste leerkrachten van de lagere school niet de opleiding wat de taal betreft hebben. Wil je het fundament leggen dan moet het goed geschieden. Als de uitspraak van een voord verkeerd is aangeleerd is dat moeilijk te corrigeren.

- Bijvoorbeeld het tellen en benoemen in verschillende talen, dat het cijfer '3' verschillende betekenissen heeft in het Sarnami en het Nederlands.

6.3 Toepassing van de opgedane kennis en vaardigheden

Bruikbaarheid van het geleerde

Het overgrote deel van de ontwikkelaars (89%) is de mening toegedaan dat de opgedane kennis en vaardigheden wel bruikbaar zijn voor het werk binnen hun eigen organisatie. Een enkeling vindt het niet bruikbaar.

Tabel 6.10: Bruikbaarheid van het geleerde.

	Aantallen	Percentage
Ja	32	89
Nee	1	3
Missing	2	6

Delen van kennis en vaardigheden

Door 56% van de ontwikkelaars zijn de kennis en vaardigheden die tijdens de bijeenkomsten zijn opgedaan gedeeld met anderen, tegenover 28% die aangeeft dit niet te hebben gedaan.

Tabel 6.11: Delen van kennis en vaardigheden.

	Aantallen	Percentage
Ja	20	56
Nee	10	28
Missing	6	17

In onderstaande tabel zijn de kennis en vaardigheden die gedeeld zijn met anderen opgenomen, alsook degenen met wie dit heeft plaatsgevonden.

Tabel 6.12: Gedeelde kennis en vaardigheden.

Kennis en vaardigheden	Met wie
Opstellen leerlijnen, samenhang, doorlopende lijn, taal als intermediaire Curriculum spinnenweb, kwaliteit, revisie- duidelijk rekening houden met de ruimte	Collega's Vakgroep Begeleiders van het project lichamelijke opvoeding.
De leerlijnen die uitgewerkt zullen worden	Collega's (wiskunde)
Het begrip meetkunde	Vakgroep
Lesmodellen ontwikkelen aan de hand van ontwikkelde leerlijnen	Vakgroep
Taal barrières oplossen, discriminatie in de klas, sociale omstandigheden	Vakgroep
Over het elfjarige basisonderwijs	Collega's
De manier van vragen stellen, de wijze van het aanleren van begrippen aan leerlingen	Vakgroep, collega's, schoolleiders.
Over breuken	Collega's
Over samenhangen	Collega's en leerlingen
Over luikjes	Collega's en organisatie
Over het belang van het vernieuwde curriculum	Collega's
Getallenlijn, 100tallen, getal begrip, rekenen-wiskunde de verschillende domeinen	Klasse II, collega's van de school, klasse I

Kennis en vaardigheden	Met wie
Probleem met de taal (schooltaal). (We hebben een woordboom nu)	Collega's
De kern van zaken	Collega's en studenten
Alle kennis en vaardigheden	Met het team, de externe deskundigen en deel met onze begeleiders en coördinatoren van ons middag programma SIR. Groepsleden, collega's, scholen, medestudenten, ouders
Het formulier van lesfasering aangereikt door de begeleider van de Taalgroep.	Collega's van het IMEAO

De wijze waarop het geleerde gedeeld is met anderen

De overdracht heeft voornamelijk plaatsgevonden door middel van individuele gesprekken, daarnaast binnen vergaderingen.

- In gesprekken (10x) uitleg gegeven over de opgedane kennis en het verstrekken van informatie/ literatuur
- Bij lesgeven/ door het geleerde te verwerken in de lessen, tijdens trainingen en tijdens de sectie vergaderingen (3x).
- Korte presentatie/ verslag te doen over de gehouden workshop.
- Door middel van praktijkvoorbeelden aan te dragen.
- Tijdens praktijkbegeleiding en werkoverleg momenten en tijdens het ontwikkelen van de voorbeeldlessen.
- Door hulpmiddelen aan te bieden.
- Gezamenlijk brainstormen en stappen in een logische volgorde plaatsen.
- Tijdens praktijkbegeleiding en tijdens het ontwikkelen van de voorbeeldlessen.
- Gezamenlijk brainstormen en stappen in een logische volgorde plaatsen.

Redenen waarom 28% van de ontwikkelaar de opgedane kennis en vaardigheden niet hebben gedeeld met anderen betreffen:

- Een ontwikkelaar gaf aan er niet van bewust te zijn dat de kennis overdragen moest worden aan collega's.
- Op de afdeling of school is er geen vakgroep en heeft er dus ook geen uitwisseling plaatsgevonden. (2x)
- Zeven ontwikkelaars hebben aangegeven nog niet in de gelegenheid te zijn geweest om de opgedane kennis te delen met anderen.

Praktiseren van opgedane kennis en vaardigheden

Opgedane kennis en vaardigheden tijdens de bijeenkomsten zijn door 64% van de ontwikkelaars toegepast in de praktijk, terwijl 22% dit niet heeft gedaan.

Tabel 6.13: Praktiseren van opgedane kennis en vaardigheden.

	Aantallen	Percentage
Ja	23	64
Nee	8	22
Missing	5	14

De vaardigheden opgedaan tijdens de bijeenkomsten zijn in de praktijk gebracht tijdens het lesgeven (4x), waarbij getracht is meer luikjes aan te brengen, spelenderwijs leerlingen bewust

te maken van de stof en ook de energizers zijn toegepast, die trouwens ook heel leuk zijn bevonden. Ook is aangegeven dat taal als intermediair toegepast is, waarbij meer aandacht besteed is aan het concreter formuleren van de vraagstelling naar de leerlingen toe. Het concept waarbij leerlingen zelfstandiger opdrachten uitvoeren en de leerkracht als begeleider fungeert, is eveneens uitgetoetst.

Vaardigheden zijn eveneens toegepast bij vernieuwingen van het programma, samenstellen van trainingen, het formuleren van de leerdoelen, bij het uitzetten van de leerlijnen en bij het reviseren van de lessen, waarbij zelf leeractiviteiten geformuleerd moeten worden.

Overige wijzen waarop de toepassing heeft plaatsgevonden betreffen:

- In de praktijk van de studie aan het IOL en praktijkscholen.
- Momenteel coördineer ik het afstudeerproject van de M.O.B cursisten Engels van het IOL. Het project houdt in: het schrijven van een modern boek voor de 1ste klas VOJ waarbij de opgedane kennis en skills van pas komen.
- Collegiale ondersteuning binnen vakgebieden waar het nodig is op school.
- Door individuele gesprekken te voeren met leerkrachten.
- Tijdens praktijkbegeleiding en werkoverleg momenten en tijdens het ontwikkelen van de voorbeeldlessen.
- In schoolbegeleiding en trainingen.
- Een leerkracht heeft de woordboom geïntroduceerd.

Door enkelen zijn de opgedane vaardigheden niet in de praktijk gebracht vanwege gebrek aan tijd (4x), de veronderstelling dat het de taak geweest is van de begeleiders (vakkenleerkrachten) en het is nog afwachten op de uitgewerkte methode.

Onvoorziene problemen

Onvoorziene problemen bij het in de praktijk brengen van het geleerde betreffen:

- Materiaal gebrek.
- Collega's die gewoon niet van rekenen houden.
- De tijd die beschikbaar is voor eigen creativiteit tijdens de les.
- Onduidelijkheid rondom begrippen.
- Keuzes maken. Het onbekende te kunnen motiveren terwijl men reeds succes bereikt met het bekende dat zelf ontwikkeld is, zoals vakken integratie.

Zes ontwikkelaars hebben aangegeven geen problemen te hebben gehad.

Aanpassingen

Aanpassingen die ontwikkelaars hebben gedaan om het geleerde toch op een effectieve manier in de praktijk te brengen betreffen:

- Het taalgebruik nog meer aangepast aan het niveau van de leerlingen en praktischer te werk gaan.
- Veel communicatieve oefeningen erbij gedaan.
- Door gebruik te maken van situaties uit onze eigen omgeving, bv. Suriname, Caribisch gebied en Zuid-Amerika. Van dit soort situaties of voorbeelden is geprobeerd gebruiken te maken in de lessen verdeeld over de verschillende leerjaren.

Ontwikkelaars hebben ook ondernomen acties genoemd bij het toepassen van het geleerde:

- Flappen gemaakt.
- De leerlingen meer laten participeren bij het lesgeven.
- Inrichten van rekenhoeken in de klas.
- In het leven roepen van Rekenen-Wiskunde werkgroepen binnen de school.
- Bij bepaalde lessen enkele minuten afgesnoept.
- Leerlingen zelf ervaringen laten opdoen.

- Zelf afspraken gemaakt.
- Niet alleen accenten leggen op het overbrengen van grammatica.

6.4 Ondersteuning vanuit de organisatie

Minder dan de helft (44%) van de ontwikkelaars is wel ondersteund door de eigen organisatie bij het in de praktijk brengen van het geleerde. 18% geeft aan dat ze dat niet hebben ervaren.

Tabel 6.14: Ondersteuning vanuit de organisatie.

	Aantallen	Percentage
Ja	16	44
Nee	7	18
Missing	13	36

Wijze van ondersteuning

Navolgend is de verleende ondersteuning aan de ontwikkelaars per organisatie weergegeven.

MinOV afdeling Curriculum Ontwikkeling

- Het voorzien in het nodige materiaal.
- Motivatie gesprekken en aanreiken van zinvolle informatie in stencil vorm.
- Ondersteuning bij het verwerken van de lessen.
- Ruimte geboden om aan de bijeenkomsten deel te nemen.

Scholen behorend tot de EBGS

- Ruimte geboden voor het aanbrengen van aanpassingen in het programma (programmering) van de leerstof.
- De school is altijd open voor innovatie, er is ruimte om nieuwe inzichten te delen met collega's.
- Toestemming verleend voor het toepassen van het geleerde tijdens de workshop.
- Bij knelpunten wordt gezocht naar oplossingsmodellen, hiervoor worden vergaderingen/samenkomsten gehouden.

IOL

- De organisatie biedt medewerkers de mogelijkheid om te participeren in workshops, discussies en trainingen die te maken hebben met onderwijsvernieuwing.

Scholen behorend tot het RKBO

- Deelname aan de bijeenkomsten is mogelijk gemaakt. Dit getuigt dat het RKBO en de directie van de school voorstanders zijn van verandering.

SUCET

- Teamwork.

Scholen gemeenschap Arya dewaker

- De school heeft de ruimte geboden om het onderdeel uit te oefenen met eigen creatie.

Directoraat cultuur

- Het bijwonen van de workshops en bijeenkomsten.

Geen ondersteuning vanuit de organisatie

Bevindingen van ontwikkelaars die geen ondersteuning van de eigen organisatie hebben genoten.

MinOV afdeling Curriculum Ontwikkeling

- Geen extra leermiddelen ter beschikking gesteld.

Scholen behorend tot het RKBO

- Vanuit de organisatie is er nog geen notitie getoond over het geleerde. Het schoolhoofd vindt de deelname aan de bijeenkomsten niet prettig, omdat de leerkracht voor die periode van het werk verzuimt.

IOL

- Mijn organisatie houdt zich er nog niet mee bezig omdat het elfjarige basisonderwijs geen feit is. Het zal pas van toepassing zijn wanneer men zover is. Voorlopig moeten mensen ontwikkeld worden voor het VOJ niveau.

6.5 Invloed van de kennis en vaardigheden

Volgens 70% van de ontwikkelaars zijn de nieuwe kennis en vaardigheden in ruime tot zeer ruime mate van invloed op het werk binnen de eigen organisatie, terwijl 14% vindt dat dit in beperkte mate het geval is.

Tabel 6.15: Invloed van kennis en vaardigheden.

	Aantallen	Percentage
In heel beperkte mate	0	0
In beperkte mate	5	14
In ruime mate	19	53
In heel ruime mate	6	17
Missing	6	17

Navolgend is de invloed van de toepassing van de nieuwe kennis en vaardigheden op het werk binnen de eigen organisatie weergegeven per organisatie.

MinOV afdeling Curriculum Ontwikkeling

- Inzicht in ontwikkelingsprocessen en durf om verder te gaan.
- Upgraden van de kwaliteit van de vakgroep Rekenen-Wiskunde, bij evaluatie van het vak vooral (periodiek).
- Er kan gerichter gewerkt worden.
- Als ontwikkelaar van leerstof moet je zeker op de hoogte zijn van leerlijnen en alles daarom heen.
- Geen invloed.

Scholen behorend tot de EBGs

- Toepassen van andere werkwijze om te komen tot een eindresultaat dat bevredigend is.
- Ontwikkelen van didactisch materiaal.
- Betere resultaten wat rekenen betreft.
- Betere didactische uitleg. (niet te snel naar het abstracte overgaan).

IOL

- De werkwijze, de invulling van de modules kunnen bijgesteld worden.

Scholen behorend tot het RKBO

- Het behalen van betere resultaten door leerlingen.
- Het versoepelen van werkwijzen.

- De resultaten zijn beter. Als gevolg van aanpassingen in de werkwijze, waarbij meer rekening gehouden wordt met het kind. (Door je meer te plaatsen in de schoenen van het kind). Wat gaat er allemaal om in het kind bij het leren van een taal?
- Door de toepassing van de woordboom kunnen de leerlingen de woorden langer zien staan, de schrijfwijze wordt daardoor ook duidelijker.

SUCET

- Processen.
- Steeds denken hoe en wat nodig is voor ons systeem.

PCOS

- Betere trainingsprogramma's.

Directoraat cultuur

- De communicatie vanaf het moment van opdracht tot het eindproduct.

VOJ

- Leerkrachten erop wijzen dat het toepassen van andere didactische werkvormen ook kunnen leiden tot resultaat. Leerkrachten moeten afstappen van docent gestuurd onderwijs en meer rekening houden met de belangstelling van het kind.

6.6 Aanvullende opmerkingen

- Tijd om me verder te bekwamen in geluidsopnametechnieken ten einde lied en geluidsfragmenten te verwerken op Cd's in methoden voor gebruik in de school.
- Programma's omtrent het 11-jarige basisonderwijs via de TV verzorgen. Trainingen voor leerkrachten verzorgen.
- We moeten ervan uitgaan dat de meeste leerlingen tweetalig zijn. Rekenen moet goed geautomatiseerd zijn, zodat het geen struikelblok vormt in het leerproces van de kinderen. En ook geen struikelblok in de praktijk.
- Ik zou het prettig vinden als de werkwijze gezamenlijk van te voren besproken zou kunnen worden voor een optimale efficiëntie. (Vlot verloop van het werk).
- Ik mis de MinOV afdelingen en de beleidsmedewerkers van de Bijzondere scholen. Voorstel: Wat wij ontwikkelen nu al in klein verband toetsen. Dit kan bijvoorbeeld binnen de pilot scholen van Progress of Sucet scholen die ook bekend zijn met vernieuwingsprocessen.
- Meer contact met het veld onderhouden voor toepassing.
- De bijdrage van SLO kon meer en beter zijn door een korte training (2x).
- SLO heeft zich op heel professionele wijze kunnen opstellen. Ik blik tevreden terug omdat ik vond dat er een goede start is gemaakt om ons onderwijs meer structuur te geven. Veel kennis over het inhoudelijke van het basisonderwijs opgedaan en de overgangen naar andere leerniveaus werden steeds zichtbaarder.
- Als de materie geen uitdaging zal zijn voor leerlingen die iets beter begaafd zijn, zullen zij het aangeboden curriculum saai vinden.

Deel B Curriculum Raamwerk

Het onderzoek onder de raamwerkgroep betreft:

- Eind meting over de bevindingen van de ontwikkelaars met betrekking tot het ontwikkelproces.
- Bevindingen van de ontwikkelaars over de kwaliteit van het ontwikkelde product.
- Capaciteitsversterking.

7. Bevindingen raamwerkgroep over het ontwikkelproces (eindmeting)

7.1 Algemeen

De ontwikkelaars van het curriculum raamwerk zijn bevraagd op hun bevindingen over het ontwikkelproces. Hiervoor is een schriftelijke vragenlijst afgenomen, alsook interviews.

Aantal respondenten : 8

Response : 8

Non-response : 0

7.2 Eerste indrukken ontwikkelproces

Driekwart (75%) van de ontwikkelaars had een goede indruk van het ontwikkelproces om te komen tot het curriculum raamwerk en een even groot aantal geeft eveneens aan veel te hebben geleerd van het ontwikkelproces. 63% gaf aan dat het geleerde ook van toepassing is in hun eigen werk. Het overgrote deel (88%) vond hun deelname aan de bijeenkomsten een waardevolle besteding van hun tijd.

Volgens 63% van de ontwikkelaars was er sprake van een grote betrokkenheid van deelnemers binnen de groep, tegenover 26% die vond dat dit niet het geval was.

Alle ontwikkelaars (100%) vonden dat de toegepaste werkvormen op een goede manier het ontwikkelproces ondersteunde.

Voor 75% was het gebruikte referentiemateriaal relevant voor Suriname en volgens alle ontwikkelaars (100%) was er bij het ontwikkelen van het curriculum raamwerk aandacht voor de Surinaamse situatie.

SLO-experts hadden volgens 88% van de ontwikkelaars wel ruime kennis over curriculumontwikkeling in het algemeen. Voor wat betreft ruime kennis over en ervaring met curriculumontwikkeling in een internationale context was dat voor 75% wel het geval. De overige ontwikkelaars (25%) hebben hierover geen uitspraak gedaan.

Het overgrote deel (88%) vond de SLO-experts vaardig in het begeleiden van de werkgroep.

Voor 88% van de ontwikkelaars waren de indrukken van het werk aan het curriculum raamwerk in overeenstemming met de verwachtingen die ze er van te voren van hadden.

Tabel 7.1: Eerste indrukken ontwikkelproces.

Stellingen	Score in procenten				
	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
Ik heb tot nu toe een goede indruk van het ontwikkelproces.	0	13	75	0	13
Ik heb tot nu toe veel geleerd van het ontwikkelproces.	13	13	50	25	0
Veel van wat ik tot nu toe heb geleerd kan ik ook in mijn werk gebruiken.	0	38	25	38	0

Score in procenten					
Stellingen	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
De bijeenkomsten waaraan ik tot nu toe heb meegedaan zijn een waardevolle besteding van mijn tijd geweest.	0	13	75	13	0
Er is sprake van een grote betrokkenheid van deelnemers binnen de groep.	13	13	38	25	13
De toegepaste werkvormen ondersteunen op een goede manier het ontwikkelproces.	0	0	88	13	0
Het gebruikte referentiemateriaal is relevant voor Suriname.	0	13	75	0	13
Bij het curriculum raamwerk dat wij nu ontwikkelen is aandacht voor de Surinaamse situatie.	0	0	50	50	0
SLO-experts hebben ruime kennis over curriculumontwikkeling in het algemeen.	0	0	50	38	13
SLO-experts hebben ruime kennis over en ervaring met curriculumontwikkeling in een internationale context.	0	0	50	25	25
SLO-experts zijn vaardig in het begeleiden van de werkgroep.	0	0	75	13	13
Mijn eerste indrukken van het werk aan het curriculum raamwerk zijn in overeenstemming met de verwachtingen die ik er van te voren van had.	0	13	88	0	0

7.3 Organisatie van de bijeenkomsten

De helft (50%) van de ontwikkelaar vond de planning van de bijeenkomsten in de tijd goed, tegenover 50% die het niet goed vond.

Driekwart (75%) vond de tijd van de dag waarop de bijeenkomsten gehouden werden goed, de overige ontwikkelaars vonden dat niet goed. De duur van de bijeenkomsten was voor 76% goed. Slechts 38% vond dat de beschikbare tijd voldoende was om de doelen die aan het begin van de bijeenkomsten waren geformuleerd te bereiken, tegenover 63% die het oneens was hiermee.

De meerderheid (94%) vond de gekozen locatie voor de bijeenkomsten gelet op de bereikbaarheid goed en de ruimtes waarin gewerkt is, was voor 76% eveneens goed. Voor wat betreft de consumpties was 75% het er mee eens dat deze lekker waren. De energizers vormden voor een groot deel (88%) een goede en leuke start voor het werk van die dag.

Tabel 7.2: Organisatie van de bijeenkomsten.

Score in procenten					
Stellingen	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
De planning van de bijeenkomsten in de tijd (sinds oktober) vind ik goed.	25	25	50	0	0
De tijd van de dag waarop de bijeenkomsten gehouden worden vind ik goed.	13	13	75	0	0
De duur van de bijeenkomsten is precies goed, niet te lang niet te kort.	0	25	63	13	0
De beschikbare tijd was voldoende om de doelen die aan het begin van de bijeenkomsten zijn geformuleerd te bereiken.	0	63	25	13	0
De locatie van de bijeenkomsten is goed bereikbaar.	0	13	75	13	0
De ruimte waarin de bijeenkomsten zijn gehouden is goed.	0	25	63	13	0
Ik vind de energizers een goede en leuke start voor het werk van die dag.	0	13	63	25	0
Ik vind de consumpties lekker.	0	25	75	0	0

7.4 Samenstelling van de vakgroep

Driekwart (75%) van de ontwikkelaars vond de grootte van vakgroep goed om efficiënt te kunnen werken. Het leeftijdsverschil van deelnemers binnen de werkgroep is door 88% van de ontwikkelaars als positief ervaren, alsook de diversiteit van vertegenwoordigers uit verschillende typen organisaties. Hoewel de diversiteit van de betrokken instanties goed bevonden was, vond slechts 50% dat de juiste vertegenwoordigers uit het veld geselecteerd waren, tegenover 50% die het (helemaal) oneens was hierover.

Tabel 7.3: Samenstelling van de vakgroep.

Score in procenten					
Stellingen	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
Ik vind de werkgroepsgrootte zodanig dat er efficiënt gewerkt kan worden.	0	13	75	0	13
Leeftijdsverschillen binnen de werkgroep heb ik als positief ervaren.	0	13	50	38	0
De diverse samenstelling van de werkgroep (staf MinOV, staf opleidingsinstituten, ngo's, et cetera.) heb ik als positief ervaren.	13	0	50	38	0
Ik vind dat de juiste vertegenwoordigers uit het veld in de werkgroep zitten.	25	25	50	0	0

7.5 Aansturing vanuit SLO

Volgens 88% van de ontwikkelaars had SLO een duidelijke visie op het ontwikkelproces. De wijze waarop de ontwikkelbijeenkomsten aangestuurd werden, was goed (76%), daarnaast was de mate van sturing voor het overgrote deel van de ontwikkelaar (88%) goed te noemen en was er voldoende ruimte om een eigen inbreng te leveren (88%). Er was voor 63% van de ontwikkelaars sprake van voldoende uitwisseling binnen de werkgroep.

De manier van aansturen door SLO heeft voor 88% van de ontwikkelaars bijgedragen aan het versterken van de eigen betrokkenheid binnen de werkgroep en 76% was de mening toegedaan dat het eveneens heeft bijgedragen aan de betrokkenheid van andere leden van de groep. Voor 75% was het duidelijk wat SLO van hun verwachtte bij het ontwikkelproces.

De kennis (informatie) die SLO ingebracht heeft in het ontwikkelproces heeft volgens 75% optimaal bijgedragen aan het product dat ontwikkeld is.

De manier van ontwikkelen zal volgens 50% leiden tot een groot draagvlak onder scholen en docenten voor het nieuwe curriculum, tegenover 38% die het oneens is hiermee.

Tabel 7.4: Aansturing vanuit SLO.

Stelling \ Score in procenten	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
SLO heeft een duidelijke visie op het ontwikkelproces.	0	0	63	25	13
De manier waarop SLO de ontwikkelbijeenkomsten stuurt vind ik goed.	0	13	63	13	13
Ik vind de mate van sturing door SLO goed.	0	13	75	13	0
Er is voldoende ruimte voor eigen inbreng.	0	0	50	38	13
Er is voldoende ruimte voor uitwisseling binnen de werkgroep.	0	38	38	25	0
De manier waarop de bijeenkomsten aangestuurd worden draagt bij tot versterking van mijn betrokkenheid binnen de werkgroep.	0	0	75	13	13
De manier waarop de bijeenkomsten aangestuurd worden draagt bij tot versterking van de betrokkenheid van <u>andere leden</u> binnen de werkgroep.	0	13	63	13	13
De kennis (informatie) die SLO inbrengt in het proces draagt optimaal bij aan het product dat wij ontwikkelen.	0	13	50	25	13
Het is duidelijk wat SLO van mij als betrokkene bij het ontwikkelproces verwacht.	0	25	50	25	0
De manier van ontwikkelen zal leiden tot een groot draagvlak onder scholen en docenten voor het nieuwe curriculum.	0	38	50	0	13

7.6 Bevindingen van de ontwikkelaars

Alle antwoorden zijn slechts één maal genoemd, mitst nadrukkelijk anders aangegeven.

Selectie (wat vonden enkele ontwikkelaars over hun selectie voor deelname aan dit proces)

- Het is een logische selectie gelet op de functie bij het MinOV.
- De selectie was te verwachten, gelet op de deskundigheid als onderwijskundige. Het geeft een fijn gevoel hieraan te kunnen meewerken.
- Het was een eer om een bijdrage te leveren aan het raamwerk. Het is voor het eerst dat een raamwerk wordt ontwikkeld en dat is voor de lange termijn. Het zal heel lang duren voor het weer herzien wordt, dus het geeft een fijn gevoel om in de gelegenheid te zijn eraan te kunnen meewerken.

Meest positieve dingen

- De betrokkenheid van lokale deskundigen bij de ontwikkeling. Diversiteit in de selectie (overheid, ngo's, et cetera).
- Tijdige uitwisseling via mail. Bijeenkomsten begonnen op tijd.
- De manier waarop de SLO begeleider leiding heeft gegeven. Democratisch. Minder betweterig. Dat hij iets probeerde te doen met de bijdrage van de groep. Opmerkingen werden serieus genomen. Dat nodigt uit tot voorbereiding en om optimaal mee te doen, omdat je het gevoel hebt dat er naar je geluisterd wordt en er wordt getracht het een plaats te geven.

Tegenvallende bevindingen

- Had een aanpak met meer diepgang verwacht. Er vonden presentaties plaats van dingen die al bekend waren. Weliswaar begrijpbaar, omdat er mensen van verschillende niveaus betrokken waren. Waardoor een gemiddeld startpunt gekozen moest worden.
- Als *lead* in de ontwikkeling (SLO) hadden ze nog geen concept (globaal kader) van waaruit gewerkt werd. Het was tijdens de bijeenkomsten zoeken naar het kader.
- Er is geen raamwerk van Nederland als voorbeeld beschikbaar gesteld. Daar is naar gevraagd, maar vreemd genoeg nooit voorgelegd. (Ook niet bij de ontwikkeling van het SWP).
- De indruk bestond dat onvoldoende tijd in de voorbereiding gestopt is, omdat gedurende de bijeenkomst bleek dat er onvoldoende aandacht aan bepaalde onderwerpen besteed was.
- De afstand (reistijd) viel niet mee. Vergoeding was niet evenredig. Maar daar is verder geen punt van gemaakt. Graag meegewerkt.
- Het is toch wel vaker voorgekomen dat afspraken voor de bijeenkomsten niet ruim van te voren gemaakt werden, waardoor deelname niet altijd mogelijk was vanwege andere verplichtingen. Het kan zijn dat vanwege omstandigheden de planning van afspraken niet ruim van te voren kon plaatsvinden en daar is begrip voor. Het was wel jammer niet alle bijeenkomsten te hebben kunnen bijwonen.

Leerervaring

- Niet veel bijgeleerd. Reeds voorstudie gedaan en vergelijkingen gemaakt van raamwerken.
- Je leert sowieso wel wat, maar had meer verwacht. Niet veel nieuws bijgeleerd. (veel wisten we al)
- Het proces waarlangs een raamwerk tot stand komt. Geleerd uit de opmerkingen en ideeën van andere ontwikkelaars.

Betrokkenheid

- Een ontwikkelaar wilde geen specifieke uitspraak doen over de betrokkenheid, maar slechts meegeven dat bijdragen verschillen en dat de groep gedurende het traject kleiner geworden is.

- Een andere ontwikkelaar had de indruk dat de betrokkenheid is afgenomen. Dit blijkt uit de vele afmeldingen en de groep is uiteindelijk kleiner geworden. Er bleek minder interesse te zijn tegen het einde van het traject (de evaluatie fase van resultaten). Verder wordt ook aangegeven dat gebrekkige informatie over de betaling demotiverend werkt.
- Over het algemeen was er een goede betrokkenheid. Er werd enthousiast, gemotiveerd gewerkt. Er werden vragen gesteld, er werd optimaal geparticipeerd en mensen leverden hun bijdrage (resultaten). Dat geeft aan dat mensen betrokken waren.

Aandacht voor de Surinaamse situatie

- Er is voldoende aansluiting bij wat leerlingen in Suriname zouden moeten leren. Ik ben tevreden over de aansluiting bij het Nationaal leerplan en Sector plan onderwijs. Er is gewerkt met input van lokale ontwikkelaars.
- Er is zeer zeker aandacht voor de Surinaamse situatie geweest. De opmerkingen, ideeën, bijdrage van de groep komt van ontwikkelaar met als referentie de Surinaamse situatie. Er werden aandachtspunten opgebracht, onderwerpen waaraan gedacht moest worden rekening houdend met de Surinaamse situatie.

Product

- Er is gewerkt vanuit een duidelijke visie en dat blijkt uit het resultaat. De opbouw van het raamwerk ziet er goed uit. De ontwikkelaar geeft aan trots te zijn op het raamwerk. Gaande weg het ontwikkeltraject traject is er wel meer duidelijkheid gekomen in het raamwerk.
- De expert zijn westers ingesteld en niet bekend met Suriname. Dus het is vanuit de lokale ontwikkelaars gekomen. Er is heel veel van de lokale ontwikkelaars meegenomen. De ontwikkelaar is van mening dat er voldoende aansluiting is bij de Surinaamse situatie. Er was voorheen geen raamwerk, wel veel documenten waarin zaken over het onderwijs in zijn opgenomen. Met de ontwikkeling van het curriculum raamwerk is er nu meer strategie in gekomen en is het in een overzichtelijk geheel gepresenteerd.
- De onderzoeksresultaten zouden als input moeten dienen om het raamwerk te ontwikkelen. Maar dat was niet af bij de ontwikkeling van het curriculum raamwerk, het onderzoek liep er achter aan. Dit kan tot gevolg hebben dat de groep dingen gemist heeft. Met de onderzoeksresultaten had een betere aansluiting gemaakt kunnen worden bij de behoefte.
- De rol van de schoolleider en inspecteurs wordt door een ontwikkelaar als een gemis ervaren.
- Gebleken is dat SLO vaak (heel) veel aanpassingen pleegt aan het eindproduct zonder consultatie met de werkgroep.
- Bij de ontwikkeling gaarne het beroepsonderwijs de plaats geven die het verdient.

Experts

- Het proces was goed begeleid en de SLO-ers hadden de kennis wel om de ontwikkeling aan te sturen. De aansturing van de groep was goed, vrijwel flexibel, prettig werken, het goede tempo, resultaatgericht en goede interpersoonlijke afstemming.
- Op momenten was er onvoldoende afstemming en consensus in de besluitvorming. Besluiten werden op momenten genomen door SLO, zonder voldoende te brainstormen met de groep.
- Besluiten genomen door de groep over wat en hoe iets op te nemen, bleken na het terugzien van de resultaten anders te zijn weergegeven zonder afstemming voorafgaand. Niet tevreden over de afstemming achteraf.
- Discussies werden te vaak afgeremd. Niet alleen tijdens de ontwikkelbijeenkomsten, maar ook bij de stakeholdersconferentie. Mensen kregen niet het idee dat iets met hun reacties werd gedaan.
- Veel plenair gedaan, had de behoefte om ook meer in kleinere groepen te werken.

- De begeleider had een open opstelling. Afdoende deskundigheid om het ontwikkelproces aan te sturen; voldoende theoretische en praktische kennis. Dit blijkt ook uit het kunnen inzien van de grote verbanden in de verschillende bijdragen.
- De ontwikkelaar had de indruk dat een goede voorbereiding op het ontwikkeltraject had plaatsgevonden en dat de begeleider zich ruim had ingelezen in de bestaande documenten over het onderwijs in Suriname. Wanneer een bepaald aspect/onderwerp werd opgebracht kon de begeleider verwijzen naar de documenten waarin dat aan de orde is.

Groep samenstelling

- De selectie van vertegenwoordigers uit de organisaties is goed. Als gekeken wordt naar de bijdrage van de leden dan bestaat de indruk dat het werk door enkele mensen gedaan is.
- De vertegenwoordigers selectie uit de diverse instanties is goed. Tevreden daarover. De vertegenwoordigers bezitten ervaring met en kennis over het onderwijsveld.
- Er zouden nog mensen van VOJ inspectie, onderwijsbureaus (bureau lager onderwijs) en misschien uit de vakbond bij betrokken kunnen worden om het draagvlak te vergroten.
- Niet iedereen in de groep levert een constructieve bijdrage.

Uitwisseling binnen de groep

- Uitwisseling binnen de groep is niet voldoende tot uiting gekomen, omdat veel plenair gedaan is.
- Er was voldoende ruimte voor brainstormen, weliswaar dan weer iets te snel afgeremd op momenten.
- Voldoende uitwisseling binnen de groep en ook discussie ruimte. Informeel geen gejammer gehoord onder de groep, dus bestaat de indruk dat het naar tevredenheid was. Besluitvorming was democratisch. Je kunt ook niet alle zienswijzen meenemen, toch de indruk dat de groep zich terug kan vinden in het product.

Tijd

- Er was sprake van een time squeeze, waardoor bepaalde beslissingen ook snel genomen moesten worden. Op zich wordt er gewerkt met deskundigen, dus zouden ze niet veel tijd nodig moeten hebben, maar er bestaat wel de behoefte om dingen goed te kunnen laten bezinken. Hiervoor was de tijd te beperkt.
- De tijd was onvoldoende om nog op onderzoek uit te gaan.
- Er is wel voldoende tijd gegeven om dingen uit te werken. Soms lukte het niet vanwege drukte en is om uitstel gevraagd.

Eigen inbreng

- Tevreden over de ruimte voor eigen inbreng. Ziet de eigen ideeën terug in het resultaat.
- Onvoldoende ruimte gehad voor eigen inbreng. Ideeën zijn niet voldoende meegenomen. Het leek het alsof er al een idee was bij SLO en dat bleef gehandhaafd. Geen opgave van redenen waarom bepaalde ideeën niet meegenomen zijn.
- Voldoende ruimte voor eigen inbreng en ziet de eigen inbreng terug in het eind resultaat. Met kleine aanpassing in de formulering zijn bepaalde resultaten precies zoals aangeleverd overgenomen.

Duidelijkheid ontwikkelproces

- Bij een ontwikkelaar bestond niet de indruk dat er een duidelijke lijn in het ontwikkelproces was. Er is niet volgens een specifieke methode gewerkt. Het was niet af te leiden met welke methode gewerkt werd. Blijkbaar is afhankelijk van de situatie iets in elkaar gezet. (een combinatie misschien).
- De aanpak was duidelijk door middel van definiëring van zaken, voorbeelden bekeken voor de beeldvorming en er is een maatwerk model voor Suriname ontwikkeld.

- Er was misschien niet direct een duidelijkheid in de materie, maar na het ontvangen van de verschillende resultaten van de groepen en je dat kon nalezen werd het duidelijk.
- De overall samenhang (diverse aspecten van het raamwerk) werd halverwege het proces goed duidelijk.
- De aspecten (onderdelen) van het raamwerk waren vooraf bekend. De invulling is goed gegaan.

Werkverdeling

- Een ontwikkelaar was niet tevreden over de werkverdeling. Dit was niet eerlijk verdeeld; er was geen evenredige verdeling.
- De werkverdeling was goed. Evenredig verdeeld. Slechts één keer had één groep extra werk, maar over het algemeen was het goed verdeeld.

Voorlichting

Binnen en buiten het Ministerie bestaat nog veel onduidelijkheid over het 11-jarige basisonderwijs. De informatiestroom naar de gemeenschap toe is slecht. Het is de taak van MinOV, bijvoorbeeld de afdeling voorlichting die hier meer aandacht aan moet besteden.

Rol BEIP/SLO

BEIP: heeft een faciliterende rol.

SLO: heeft als taak te helpen het niveau waarop ontwikkeld wordt omhoog te trekken.
Resultaat (product) naar een hoger niveau tillen.

Capaciteitsversterking

- De ontwikkelaars van het raamwerk (MinOV) behoeven geen capaciteitsversterking op dit gebied.
- Voor mensen die met de ontwikkeling van leerlijnen betrokken zijn bestaat wel behoefte aan capaciteitsversterking.

De bijdrage die verwacht werd

- Het was voor een ontwikkelaar niet duidelijk welke bijdrage verwacht werd vanuit de discipline/ organisatie/achtergrond van waaruit de persoon geselecteerd is. Wat moest vanuit die specifieke invalshoek bijgedragen worden aan het raamwerk? Dat was niet duidelijk.

Draagvlak

- Gelet op de aanpak met de seminars voor de stakeholders wordt wel voldoende draagvlak verwacht.

8. Bevindingen raamwerkgroep over de kwaliteit van het product

8.1 Algemeen

De ontwikkelaars van het curriculum raamwerk zijn bevraagd op hun bevindingen over de kwaliteit van het curriculumraamwerk. Hiervoor is een schriftelijk vragenlijst afgenomen.

Aantal respondenten : 07

Response : 07

Non-response : 0

8.2 Visie

Het is voor alle ontwikkelaars duidelijk wat beoogd wordt met de onderwijsvernieuwing, het raamwerk en waarom vernieuwing van het basisonderwijs nodig is.

Tabel 8.1: Visie.

Score in aantallen		Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helmaal mee eens	missing
Stelling						
Visie						
1.	Het is voor mij duidelijk wat beoogd wordt met de onderwijsvernieuwing.	0	0	6	1	0
2.	Het is voor mij duidelijk wat beoogd wordt met het raamwerk.	0	0	4	3	0
3.	Het is voor mij duidelijk waarom vernieuwing van het basisonderwijs nodig is.	0	0	5	2	0

8.3 Relevantie

Volgens alle ontwikkelaars is het raamwerk relevant en voorziet dus in behoeften en vertoont interne consistentie.

Tabel 8.2: Relevantie.

Tabel 6.2: Relevantie.						
Score in aantallen		Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helmaal mee eens	missing
Stelling						
Relevantie (Het raamwerk voorziet in behoeften en vertoont interne consistentie.)						
4.	Het raamwerk geeft aan wat belangrijk is in het onderwijs aan jonge mensen	0	0	7	0	0

Stelling	Score in aantallen				
	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	missing
5. Het raamwerk sluit aan bij de veranderde inzichten over het onderwijs.	0	0	4	3	0
6. Het raamwerk sluit aan bij de officiële lijn in de documenten van de overheid zoals het SEP en SPOII	0	0	7	0	0
7. De vormingsgebieden sluiten aan bij de wens om leerlingen naast vakinhouden ook andere competenties bij te brengen.	0	0	4	3	0
8. Het raamwerk brengt in beeld welke zaken mee moeten veranderen als het onderwijs veranderd wordt.	0	0	6	1	0
9. Het raamwerk is een goede basis voor de ontwikkeling van het basisonderwijs	0	0	2	5	0

8.4 Consistentie

De consistentie van het raamwerk is eveneens goed bevonden, het zit logisch en samenhangend in elkaar.

Tabel 8.3: Consistentie.

Stelling	Score in aantallen				
	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	missing
Consistentie (Het raamwerk zit logisch en samenhangend in elkaar.)					
10. Het raamwerk zit logisch in elkaar.	0	0	5	1	1
11. De vormingsgebieden binnen het raamwerk zijn logisch en overzichtelijk gegroepeerd.	0	0	5	2	0
12. De vormingsgebieden hebben voldoende aanknopingspunten om uitgewerkt te worden binnen de leergebieden.	0	0	6	1	0
13. Het is duidelijk dat de vormingsgebieden door alle leerkrachten uitgewerkt moeten worden in hun dagelijkse onderwijspraktijk.	0	1	4	2	0
14. Het is duidelijk dat de professionaliteit van de leerkracht van belang is voor een goede ondersteuning van het leren.	0	0	3	4	0
15. De ondersteuning van leerkrachten en leerlingen door het zorgnetwerk is belangrijk bij het vormgeven van de onderwijspraktijk.	0	0	4	3	0
16. Het is duidelijk dat de leerervaringen en opbrengsten worden gevoed vanuit zowel de vormings- als de leergebieden.	0	1	3	3	0

8.5 Bruikbaarheid

Over de bruikbaarheid zijn de ontwikkelaars eveneens de mening toegedaan dat dit wel het geval is. Het is bruikbaar voor de Surinaamse situatie, geeft voldoende houvast voor het verder uitwerken van de vernieuwingen van het onderwijs, is de basis voor wat leerlingen op school zouden moeten leren en geeft handvatten voor de onderwijspraktijk.

Tabel 8.4: Bruikbaarheid.

Stelling	Score in aantallen				
	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	missing
Bruikbaarheid					
17. Het raamwerk is bruikbaar in de Surinaamse situatie.	0	0	6	1	0
18. Het raamwerk geeft voldoende houvast voor het verder uitwerken van de vernieuwingen van het onderwijs.	0	0	6	1	0
19. Het raamwerk is de basis voor wat leerlingen op school zouden moeten leren.	0	0	6	1	0
20. Het raamwerk geeft handvatten voor de onderwijspraktijk.	0	0	5	2	0

8.6 Aanvullende opmerkingen

Alle antwoorden zijn slechts één maal genoemd, mitst nadrukkelijk anders aangegeven.

Het raamwerk zal nog voorzien moeten worden van ondersteunende documenten, waarin verder ingegaan moet worden op zaken als; de competenties van leerkrachten, invulling van het onderwijsaanbod aan leerlingen die “anders leren” en differentiatie binnen de basisvorming.

Degenen die hebben meegewerkt aan het raamwerk snappen het, maar er moet steeds gecommuniceerd worden met beleidsmakers en uitvoerders.

9. Capaciteitsversterking raamwerkgroep

9.1 Algemeen

Onder de ontwikkelaars is na de ontwikkelbijeenkomsten eveneens onderzoek uitgevoerd over de mate waarin hun deelname heeft bijgedragen aan capaciteitsversterking. Hiervoor is gebruik gemaakt van een schriftelijke vragenlijst bestaande uit gesloten en open vragen.

Aantal respondenten : 07

Respons : 07

Non-respons : 0

Alle antwoorden zijn slechts één maal genoemd, mitst nadrukkelijk anders aangegeven.

9.2 Opgedane kennis en vaardigheden

Nieuw opgedane kennis

Voor 5 van de 7 ontwikkelaars hebben de bijeenkomsten wel bijgedragen aan het opdoen van nieuwe kennis, tegenover 2 die aangeven geen nieuwe kennis te hebben opgedaan.

Tabel 6.3: Nieuw opgedane kennis.

	Aantallen
Ja	5
Nee	2
Missing	0

Opgedane kennis betreft:

- Kennis over BEIP/SLO en het waarom en hoe van curriculum ontwikkeling.
- Het proces gericht op het ontwikkelen van het curriculumraamwerk.
- Systematisch ontwikkelen van een curriculumraamwerk en de wijze waarop aanpassingen/vertaalslag gemaakt kan worden naar eigen (nationaal) onderwijsstelsel.
- Curriculaire verschijningsvormen, *Concerned Based Adaption Model* en curricula van andere landen
- Een ontwikkelaar gaf aan niet specifiek aan te kunnen geven wat geleerd te hebben, maar dat het wel een ervaring rijker was.
- Hoe te werken aan het opzetten van een raamwerk uitgaande van de huidige praktijk situatie.

Nieuw geleerde vaardigheden

Tijdens de bijeenkomsten hebben 3 van de ontwikkelaars nieuwe vaardigheden kunnen opdoen. 3 geven echter aan geen nieuwe vaardigheden te hebben opgedaan.

Tabel 6.4: Nieuw geleerde vaardigheden.

	Aantallen
Ja	3
Nee	3
Missing	1

Opgedane vaardigheden:

- De vaardigheden om het gebied eerst te identificeren, te analyseren en ze vervolgens een juiste plaats te geven binnen het raamwerk.
- Tot een consensus te komen van uiteenlopende inzichten/meningen en daardoor een voor verschillende partijen bevredigend resultaat te realiseren.
- Het helpen ontwerpen van een raamwerk.

Overeenstemming van het geleerde met de verwachtingen

Tabel 6.5: Overeenstemming geleerde met de verwachting.

	Aantallen
In heel beperkte mate	0
In beperkte mate	2
In ruime mate	3
In heel ruime mate	0
Missing	2

Volgens een ontwikkelaar was er in beperkte mate sprake van een overeenstemming tussen het geleerde en de verwachting, omdat de verwachting laag was. *'Ik had niet deze inhoud en werkwijze van de sessies verwacht; de diepgang heeft een grote indruk op mij gemaakt'*.

Voor 3 van de ontwikkelaars was het geleerde in ruime mate in overeenstemming met de verwachting. Redenen hiervoor betreffen:

- Van SLO, met het predicaat expertise op dat gebied in huis te hebben, wordt veel verwacht. Hierin zijn ze ruim voldoende aan tegemoet gekomen.
- SLO staat bekend als een ervaren adviesorganisatie.

Geleerd van het werken met de SLO begeleiders

Vijf ontwikkelaars hebben aangegeven veel te hebben geleerd door het werken met de SLO begeleiders, tegenover 2 die vonden weinig te hebben geleerd uit het werken met SLO.

Tabel 6.6: Geleerd van het werken met SLO begeleiders.

	Aantallen
Heel weinig	0
Weinig	2
Veel	5
Heel veel	0
Missing	0

Geleerd van de opdrachten en de intermezzo's tijdens de bijeenkomsten

Vijf ontwikkelaars hebben geleerd van de opdrachten en intermezzo's tijdens de bijeenkomsten. Twee geven aan weinig tot heel weinig hieruit te hebben geleerd.

Tabel 6.7: Geleerd van de opdrachten en intermezzo's.

	Aantallen
Heel weinig	1
Weinig	1
Veel	5
Heel veel	0
Missing	0

Geleerd van het overleggen met collega's tijdens de bijeenkomsten

Uit het overleggen met collega's hebben 5 van de ontwikkelaars veel tot heel veel geleerd. Voor 2 ontwikkelaars was hiervan weinig tot heel weinig sprake.

Tabel 6.8: Geleerd van het overleggen met collega's.

	Aantallen
Heel weinig	1
Weinig	1
Veel	4
Heel veel	1
Missing	0

Invloed/rol aanpak SLO in het opdoen van kennis en vaardigheden

De wijze waarop de aanpak van SLO bijgedragen heeft aan het opdoen van kennis en vaardigheden betreffen:

- Bij de gekozen aanpak werden ontwikkelaars teruggeworpen op hun zelf; er werd niets voorgerekend. De ontwikkelaars moesten zelf met de ideeën komen en dat maakt je rijker.
- Ze hebben door hun aanpak de ruime expertise van de participanten goed "uitgebuit".
- Werken volgens Capita Selecta methode; Doorvragen/ structuur hanteren.
- De interactieve manier van werken was zeer uitnodigend om diep na te denken over waarom wel, niet of hoe anders.

Bijdrage Capita Selecta aan het geleerde

De Capita Selecta, georganiseerd door SLO, hebben bijgedragen aan wat ontwikkelaars geleerd hebben.

- Ze hebben een duidelijke aanpak laten zien om het vertrekpunt goed te bepalen en onduidelijkheden uit de wereld te helpen. Ook zorgden ze ervoor dat men precies wist wat men aan knelpunten kon verwachten gaandeweg het proces.
- Opfrissen van de theorie en een koppeling maken met de praktijk.

Indruk van Surinaamse ontwikkelaars over wat SLO-ers van hun hebben geleerd

SLO begeleiders hebben volgens 3 ontwikkelaars veel tot heel veel van hun geleerd.

Tabel 6.9: Hoeveel hebben SLO-ers geleerd.

	Aantallen
Heel weinig	0
Weinig	0
Veel	2
Heel veel	1
Missing	4

Redenen:

- Een ontwikkelaar gaf geen idee te hebben wat SLO-er hebben geleerd.
- SLO-ers hebben hun inzichten kunnen verruimen in de Surinaamse onderwijsontwikkelingen, processen en problemen.
- Je leert van elkaar.
- De dagelijkse praktijk in een ontwikkelingsland Suriname/ het werken in een land rekening houdend met de diversiteit aan culturen bij het ontwikkelen van onderwijs materiaal.

9.3 Toepassing van de opgedane kennis en vaardigheden

Bruikbaarheid van het geleerde

Vijf ontwikkelaars zijn de mening toegedaan dat de opgedane kennis en vaardigheden bruikbaar zijn voor het werk binnen hun eigen organisatie. Een enkeling vindt het niet bruikbaar.

Tabel 6.10: Bruikbaarheid van het geleerde.

	Aantallen
Ja	5
Nee	1
Missing	1

Delen van kennis en vaardigheden

Vijf ontwikkelaars geven aan de kennis en vaardigheden die tijdens de bijeenkomsten zijn opgedaan gedeeld te hebben met anderen, tegenover 2 die aangeven dit niet te hebben gedaan.

Tabel 6.11: Delen van kennis en vaardigheden.

	Aantallen
Ja	5
Nee	2
Missing	0

In onderstaande tabel zijn de kennis en vaardigheden die gedeeld zijn met ander opgenomen, alsook degenen met wie dit heeft plaatsgevonden.

Tabel 6.12: Gedeelde kennis en vaardigheden.

Kennis en vaardigheden	Met wie
Het belang van curriculum ontwikkeling; hoe dit de ontwikkeling plaatsvindt en het belang van aanpassingen.	Hoofd Bureau Nijverheid Onderwijs
De inhoud van het curriculum raamwerk.	Collega's en onderwijsgeveden
Beleidsvraagstukken Onderwijsinhoudelijke vraagstukken Sociaal maatschappelijke issues met betrekking tot onderwijs	Directie Directie en medewerkers Directie en medewerkers
De procesmatige kant/ inhoudelijke discussies. Thema's en het concept 11-jarige basisschool; het belang van doorgaande leerlijnen.	Collega's

Het geleerde is voornamelijk gedeeld met anderen door gesprekken te voeren en overleg.

Praktiseren van opgedane kennis en vaardigheden

Opgedane kennis en vaardigheden tijdens de bijeenkomsten zijn door 4 van de 6 ontwikkelaars toegepast in de praktijk.

Tabel 6.13: Praktiseren van opgedane kennis en vaardigheden.

	Aantallen
Ja	4
Nee	1
Missing	2

De wijze waarop toepassing heeft plaatsgevonden:

- Door middel van instructies naar schoolleiders.
- Werkmethodes overgenomen, enigszins aangepast. Verkregen informatie gebruikt voor het werk.
- Verdere invulling van het Raamwerk .

Een ontwikkelaar gaf aan als schoolleider dagelijks bezig te zijn met het organiseren van het schoolgebeuren en het vooral aan het BNO is om zaken in de praktijk te brengen.

Onvoorziene problemen

Onvoorziene problemen bij het in de praktijk brengen van het geleerde betreffen:

- Weerstand vanwege gebrekkige informatie/onbekendheid met de materie.
- Onbekendheid met de problematiek rondom het onderwerp.

Aanpassingen

Aanpassingen die ontwikkelaars hebben gedaan om het geleerde toch op een effectieve manier in de praktijk te brengen betreffen:

- Vergroting van de informatiestroom.
- Plaatsen in het licht van de noodzakelijkheid om deze kennis te bezitten

Ondersteuning vanuit de organisatie

Twee ontwikkelaars hebben aangegeven dat er ondersteuning heeft plaatsgevonden door de eigen organisatie. Door het bieden van ruimte om initiatieven te nemen en uit te voeren, brainstormen over het onderwerp en aangeven hoe dat in de Surinaamse praktijk geplaatst kan worden. Ondersteuning was volgens een ontwikkelaar niet nodig.

Tabel 6.14: Ondersteuning vanuit de organisatie.

	Aantallen
Ja	2
Nee	1
Missing	4

9.4 Invloed van de kennis en vaardigheden

Volgens 3 van de 6 ontwikkelaars zijn de nieuwe kennis en vaardigheden in ruime mate van invloed op het werk binnen de eigen organisatie, terwijl 1 vindt dat dit in beperkte mate het geval is. Ook is aangegeven dat die inschatting moeilijk c.q. nog niet te maken is.

Tabel 6.15: Invloed van kennis en vaardigheden.

	Aantallen
In heel beperkte mate	0
In beperkte mate	1
In ruime mate	3
In heel ruime mate	0
Missing	3

De invloed wordt als volgt omschreven:

- Meer verdiepen in en vergelijken van wat er reeds ligt aan relevante literatuur, materiaal, et cetera en dit aanpassen en geschikt maken voor de eigen werkpraktijk.
Actoren zoveel als mogelijk mee laten denken en daarvoor denkkaders aanreiken, zodat het proces een duidelijke/vastgestelde richting op gaat.
- Interessant is de doorgaande lijn naar de Universiteit. Processen en werkwijzen kunnen in de toekomst opgepakt worden.
- De nieuwe kennis wordt meegenomen in de processen en werkwijzen waarmee wij bezig zijn met het onderwijs en ook de verwachte resultaten worden scherper geformuleerd.

9.5 Aanvullende opmerkingen

- Er moeten trainingen komen die gericht zijn op activiteiten. Bij curriculum raamwerk waren wel experts (lokale) aanwezig, maar bij sommige sessies zoals leerlijnen te weinig experts (lokale). De training ontbrak (gericht).
- Regelmatige terugkeerbijeenkomsten organiseren.
- Onze organisatie gaat bewuster om met vernieuwingen binnen het onderwijs. Meer werken aan en vanuit een structuur.

Deel C Speel Werk Plan

Het onderzoek onder de ontwikkelaars van het SWP betreft:

- Eind meting over de bevindingen van de ontwikkelaars met betrekking tot het ontwikkelproces.

10. Bevindingen SWP groep over het ontwikkelproces (eindmeting)

10.1 Algemeen

De ontwikkelaars van het SWP zijn bevraagd op hun bevindingen over het ontwikkelproces middels de afname van een schriftelijke vragenlijst.

Aantal respondenten : 10
Response : 8
Non-response : 2

10.2 Eerste indrukken ontwikkelproces

Alle ontwikkelaars hadden een goede indruk van het ontwikkelproces om te komen tot het SWP en geven eveneens aan veel te hebben geleerd van het ontwikkelproces, dat tevens van toepassing in hun eigen werk. Deelname aan de bijeenkomsten was voor alle ontwikkelaars een waardevolle besteding van hun tijd. Allen vonden eveneens dat er sprake van een grote betrokkenheid van deelnemers binnen de groep

Alle ontwikkelaars (100%) vonden dat de toegepaste werkvormen op een goede manier het ontwikkelproces ondersteunden, verder was het gebruikte referentiemateriaal relevant voor Suriname en bij het ontwikkelen van het SWP was er aandacht voor de Surinaamse situatie.

SLO-experts hadden volgens 88% van de ontwikkelaars ruime kennis over curriculumontwikkeling in het algemeen. Voor wat betreft ruime kennis over en ervaring met curriculumontwikkeling in een internationale context was dat voor 100% wel het geval. De SLO-experts zijn door alle ontwikkelaars als vaardig in het begeleiden van de werkgroep ervaren.

Voor 75% van de ontwikkelaars waren de indrukken van het werk aan het SWP in overeenstemming met de verwachtingen die ze er van te voren van hadden.

Tabel 10.1: Eerste indrukken ontwikkelproces.

Stellingen	Percentage / Aantallen		Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
1. Ik heb een goede indruk overgehouden van het ontwikkelproces.	0	0	13	88	1	7	0
2. Ik heb veel geleerd van het ontwikkelproces.	0	0	38	63	3	5	0
3. Veel van wat ik heb geleerd gebruik ik ook in mijn werk.	0	0	50	50	4	4	0
4. De bijeenkomsten waaraan ik heb meegedaan zijn een waardevolle besteding van mijn tijd geweest.	0	0	25	75	2	6	0

Stellingen	Percentage / Aantallen	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
5. Er was sprake van een grote betrokkenheid van deelnemers binnen de groep.		0	0	38 3	63 5	0
6. De toegepaste werkvormen ondersteunden op een goede manier het ontwikkelproces.		0	0	25 2	75 6	0
7. Ik vond de intermezzo's informatief en relevant voor het proces.		0	0	50 4	50 4	0
8. Het gebruikte referentiemateriaal was relevant voor Suriname.		0	0	75 6	13 1	13 1
9. Het SWP is ontwikkeld met aandacht voor de Surinaamse situatie.		0	0	38 3	63 5	0
10. SLO-experts hadden ruime kennis over curriculumontwikkeling in het algemeen.		0	13 1	63 5	25 2	0
11. SLO-experts hadden ruime kennis over en ervaring met curriculumontwikkeling in een internationale context.		0	0	63 5	38 3	0
12. SLO-experts waren vaardig in het begeleiden van de groep.		0	0	75 6	25 2	0
13. Mijn indrukken van het werk aan het SWP zijn in overeenstemming met de verwachtingen die ik er van te voren van had.		0	13 1	50 4	25 2	13 1

10.3 Organisatie van de bijeenkomsten

88% van de ontwikkelaars vond de planning van de bijeenkomsten in de tijd goed, tegenover een enkeling die het niet goed vond.

De tijd van de dag waarop de bijeenkomsten gehouden werden, was voor 88% goed. De duur van de bijeenkomsten was eveneens voor 88% goed en alle ontwikkelaars vonden dat de beschikbare tijd voldoende was om de doelen die aan het begin van de bijeenkomsten waren geformuleerd te bereiken.

Alle ontwikkelaars vonden de gekozen locatie voor de bijeenkomsten (gelet op de bereikbaarheid) goed alsook de ruimtes waarin gewerkt is.

Voor wat betreft de consumpties was 88% het er mee eens dat deze lekker waren.

De energizers vormden voor alle ontwikkelaars een goede en leuke start voor het werk van die dag, ook waren de intermezzo's een goede onderbreking van de dag.

Tabel 10.2: Organisatie van de bijeenkomsten.

Percentage / Aantallen	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
Stellingen					
14. De planning van de bijeenkomsten in de tijd vond ik goed.	0	13 1	63 5	25 2	0
15. De tijd van de dag waarop de bijeenkomsten gehouden werden vond ik goed.	0	13 1	63 5	25 2	0
16. De duur van de bijeenkomsten was precies goed, niet te lang niet te kort.	0	13 1	63 5	25 2	0
17. De beschikbare tijd was voldoende om de doelen die aan het begin van de bijeenkomsten zijn geformuleerd te bereiken.	0	0	75 6	25 2	0
18. De locatie van de bijeenkomsten was goed bereikbaar.	0	0	38 3	63 5	0
19. De ruimtes waarin de bijeenkomsten zijn gehouden waren goed.	0	0	50 4	50 4	0
20. Ik vond de energizers een goede en leuke start voor het werk van die dag.	0	0	38 3	63 5	0
21. De intermezzo's vormden een goede onderbreking van de dag.	0	0	63 5	38 3	0
22. Ik vond de consumpties lekker.	0	13 1	38 3	50 4	0

10.4 Samenstelling van de vakgroep

Voor alle ontwikkelaars was de grootte van vakgroep goed om efficiënt te kunnen werken. Het leeftijdsverschil van deelnemers binnen de werkgroep is door alle ontwikkelaars als positief ervaren, alsook de diversiteit van vertegenwoordigers uit verschillende typen organisaties. 88% vond dat de juiste vertegenwoordig uit het veld geselecteerd waren, tegenover een enkeling die het oneens was hiermee.

Tabel 10.3: Samenstelling van de vakgroep.

Percentage / Aantallen	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
Stellingen					
23. Ik vond de werkgroepsgrootte zodanig dat er efficiënt gewerkt kon worden.	0	0	75 6	25 2	0
24. Leeftijdverschillen binnen de werkgroep heb ik als positief ervaren.	0	0	63 5	38 3	0
25. De diverse samenstelling van de werkgroep (leerkrachten, staf MinOV, staf opleidingsinstituten, ngo's, et cetera) heb ik als positief ervaren.	0	0	63 5	38 3	0
26. Ik vind dat de juiste vertegenwoordigers uit het veld in de werkgroep zaten.	0	13 1	50 4	38 3	0

10.5 Aansturing vanuit SLO

Volgens alle ontwikkelaars had SLO een duidelijke visie op het ontwikkelproces. De wijze waarop de ontwikkelbijeenkomsten aangestuurd werden, was goed, alsook de mate van sturing. Verder was er voldoende ruimte om een eigen inbreng te leveren (100%) en was er sprake van voldoende uitwisseling binnen de werkgroep.

De manier van aansturen door SLO heeft voor alle ontwikkelaars bijgedragen aan het versterken van de eigen betrokkenheid binnen de werkgroep en een ieder was de mening toegedaan dat het eveneens heeft bijgedragen aan de betrokkenheid van andere leden van de groep. Het was voor allen duidelijk wat SLO van hun verwachtte bij het ontwikkelproces.

De kennis (informatie) die SLO ingebracht heeft in het ontwikkelproces heeft volgens alle ontwikkelaars optimaal bijgedragen aan het product dat ontwikkeld is.

De manier van ontwikkelen heeft volgens 76% geleid tot een groot draagvlak onder scholen en docenten voor het nieuwe curriculum.

Tabel 10.4: Aansturing vanuit SLO.

Percentage / Aantallen	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
Stelling					
27. SLO heeft een duidelijke visie op het ontwikkelproces.	0	0	63 5	38 3	0
28. De manier waarop SLO de ontwikkelbijeenkomsten heeft gestuurd vind ik goed.	0	0	75 6	25 2	0
29. Ik vond de mate van sturing door SLO goed.	0	0	75 6	25 2	0
30. Er was voldoende ruimte voor eigen inbreng.	0	0	50 4	38 3	13 1

Percentage / Aantallen	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
Stelling					
31. Er was voldoende ruimte voor uitwisseling binnen de werkgroep.	0	0	38 3	63 5	0
32. De manier waarop de bijeenkomsten zijn aangestuurd heeft bijgedragen tot versterking van <u>mijn</u> betrokkenheid binnen de werkgroep.	0	0	38 3	63 5	0
33. De manier waarop de bijeenkomsten zijn aangestuurd heeft bijgedragen tot versterking van de betrokkenheid van <u>andere leden</u> binnen de werkgroep.	0	0	63 5	38 3	0
34. De kennis (informatie) die SLO in het proces heeft ingebracht, heeft optimaal bijgedragen aan het product dat wij hebben ontwikkeld.	0	0	50 4	50 4	0
35. Het was duidelijk wat SLO van mij als betrokkene bij het ontwikkelproces verwachtte.	0	0	38 3	63 5	0
36. De manier van ontwikkelen heeft geleid tot een groot draagvlak onder scholen en leerkrachten voor het nieuwe curriculum.	0	0	38 3	38 3	25 2

10.6 Aanvullende opmerkingen

Alle antwoorden zijn slechts één maal genoemd, mitst nadrukkelijk anders aangegeven.

Organisatie implementatie SWP

- Naar mijn mening duurt het drukken van het SWP en het visuele materiaal te lang. Wij moeten zo gauw mogelijk beginnen met de implementatie (workshops) hiervan.
- De praktijk moet uitwijzen als het SWP geslaagd is.

Onderwijsveld

- Het onderwijsveld is de belangrijkste actor om het SWP te doen slagen. Meer betrokkenheid, meer communicatie met het onderwijsveld, vooral de ervaren leidster.
- Duidelijke communicatie met het onderwijsveld.

Eerste indrukken

- Ik moet zeggen dat ik wat betreft het proces geen negatieve ervaringen heb. Dit vanwege mijn kennis en ervaring op dit gebied, alsook de verschillende trainingen en workshops die ik heb gevolgd.
- Met de SLO is er prettig samengewerkt, vanwege hun expertise en de onze is de koppeling met de Surinaamse situatie vlot verlopen.

Organisatie van de bijeenkomsten

- Ik had problemen noch met de planning noch met de locatie, ook de tijd speelde geen rol.
- Wanneer je aangetrokken wordt voor een job, zal je het of moeten aanvaarden of niet. Je zult je dan ook terug moeten kunnen vinden in de gestelde doelen.
- Het eten was goed verzorgd.

Samenstelling van de vakgroep

- De vertegenwoordigers uit het veld zouden misschien verhoudingsgewijs evenredig moeten zijn naar opleidingsniveau en functie.
- De opleidingsinstituten waren er niet bij.
- De tekstverwerkers die op de opleidingsinstituten werken waren op eigen titel bezig en niet afgevaardigd door het instituut, maar door de lange werkrelatie met BEIP.

Aansturing vanuit SLO

- Persoonlijk vind ik dit positief, omdat SLO niet opleggend is geweest. Het was een wisselwerking van inbreng en kennisoverdracht van Suriname en SLO. Door de wisselwerking is het SWP sneller en goed uitgevoerd.

11. Evaluatie pilot SWP³

In dit hoofdstuk wordt een samenvatting gegeven van de resultaten van de evaluatie die uitgevoerd is onder de pilot scholen waar het vernieuwde SWP ingevoerd is. Dit onderzoek is uitgevoerd door MinOV (afdeling Onderzoek en Planning) en SLO (afdeling Onderzoek en Advies). Door middel van vragenlijsten, interviews en observaties is informatie verzameld.

11.1 Uitgangspunten

De leerkrachten zijn over het algemeen positief over de visie die ten grondslag ligt aan het SWP. Voor 10 uit de 13 uitgangspunten is positief gereageerd (80-100%). Volgens 51% van de leerkrachten is het duidelijk wat nieuw is aan het SWP. 51% vindt dat de vernieuwing zal leiden tot oplossing van de aansluitproblemen. De Total Physical Response methode is duidelijk voor 62% van de leerkrachten.

Tabel 11.1: Uitgangspunten.

(n=40) (%)	(helemaal) mee oneens	(helemaal) mee eens	Weet niet/ nvt
Stellingen			
Het is voor mij duidelijk wat de uitgangspunten van het nieuwe SWP zijn.	17	80	3
Ik ben het eens met de uitgangspunten van het nieuwe SWP.	3	89	9
Wat er nieuw is aan het nieuwe SWP, is mij eerlijk gezegd niet zo duidelijk.	49	51	-
De thema's in het nieuwe SWP sluiten aan bij de leefwereld van mijn leerlingen.	9	91	-
In het nieuwe SWP is er meer dan voorheen aandacht voor de taalontwikkeling van mijn leerlingen.	3	94	3
In het nieuwe SWP is er meer dan voorheen aandacht voor voorbereidend rekenen.	3	91	6
Het nieuwe SWP biedt mijn leerlingen voldoende ruimte om actief/interactief/participatief bezig te zijn.	0	100	-
Samenwerkend leren is een goede manier om de taalontwikkeling bij mijn leerlingen te stimuleren.	3	97	-
Samenwerkend leren is een goede manier om aandacht te besteden aan voorbereidend rekenen.	3	97	-
Door de vernieuwing van het SWP sluit het kleuteronderwijs beter aan op het eerste jaar van het lager onderwijs.	3	89	9

³ MinOV, SLO (2010). *Evaluatie Pilot Schoolwerkplan kleuteronderwijs Suriname*. Paramaribo: MinOV, SLO.

Stellingen	(n=40) (%)	(helemaal) mee oneens	(helemaal) mee eens	Weet niet/ nvt
De Total Physical Response methode is een goede manier om de taalontwikkeling bij mijn leerlingen te stimuleren.	6	85	9	
De vernieuwing van het SWP zal niet leiden tot oplossing van de aansluitproblemen (van Kleuter B of Groep 2 naar lagere school).	51	37	11	
Het is mij duidelijk wat er met de Total Physical Response methode wordt bedoeld.	24	62	15	

11.2 Bruikbaarheid en haalbaarheid

Rol van de leerkracht

Leerkrachten zijn over het algemeen positief over de mogelijkheden die het SWP hen als leerkracht biedt. De meeste leerkrachten vinden dat het SWP hen voldoende ruimte geeft om de aangereikte thema's aan te passen (89%), of om eigen thema's te ontwikkelen (89%). Bovendien is het voor 83% van de leerkrachten voldoende duidelijk wat er van hen verwacht wordt. 51% van de leerkrachten vindt dat het nieuwe SWP behoorlijk afwijkt van wat zij gewend zijn te doen.

Zo'n drie kwart (74%) van de leerkrachten voelt zich voldoende voorbereid om de lessen volgens het nieuwe SWP te verzorgen. Een vergelijkbare groep (76%) is in staat de lessen volgens de Total Physical Response methode te geven. 89% voelt zich in staat de leeractiviteiten in het SWP uit te voeren. Het nieuwe SWP is dan ook, volgens 71%, goed uitvoerbaar in de klas. Dit neemt overigens niet weg dat het nieuwe SWP 74% van de leerkrachten veel energie kost. 83% werkt echter wel met veel plezier en enthousiasme aan het nieuwe SWP.

Tabel 11.2: Bruikbaarheid en haalbaarheid - Rol van de leerkracht.

Stellingen	(n=40) (%)	(helemaal) mee oneens	(helemaal) mee eens	Weet niet/ nvt
Het nieuwe SWP biedt mij als leerkracht voldoende ruimte om aangereikte thema's aan te passen	9	89	3	
Het nieuwe SWP biedt mij als leerkracht voldoende ruimte om eigen thema's te ontwikkelen.	6	89	6	
Ik ben voldoende voorbereid om mijn lessen volgens het nieuwe SWP te verzorgen.	23	74	3	
Ik ben in staat mijn lessen volgens de Total Physical Response methode te geven.	12	76	12	
Ik werk met veel plezier en enthousiasme met het nieuwe SWP.	14	83	3	
Het nieuwe SWP kost mij veel energie.	26	74	-	
Het nieuwe SWP is goed uitvoerbaar in de klas.	20	71	9	
Het is voldoende duidelijk wat er van mij als leerkracht bij het nieuwe SWP verwacht wordt.	11	83	6	
Ik ben in staat de leeractiviteiten in het SWP uit te voeren.	6	89	6	
Het nieuwe SWP wijkt behoorlijk af van wat ik gewend ben te doen.	46	51	3	

Leeractiviteiten

De meerderheid van de leerkrachten is positief over de uitvoerbaarheid van de leeractiviteiten (86%). Bovendien vinden zij (91%) dat deze goed aansluiten op de leefwereld van de leerlingen. Ook de leerlingen vinden het nieuwe SWP volgens de leerkrachten (86%) leuk. Een derde van de leerkrachten vindt het echter wel moeilijk om de leeractiviteiten uit het SWP uit te voeren.

Tabel 11.3: Bruikbaarheid en haalbaarheid – Leeractiviteit.

Stellingen	(n=40) (%)	(helemaal) mee oneens	(helemaal) mee eens	Weet niet/ nvt
De leeractiviteiten in het nieuwe SWP zijn uitvoerbaar.		9	86	6
De leeractiviteiten in het nieuwe SWP sluiten aan bij de leefwereld van mijn leerlingen.		6	91	3
Mijn leerlingen vinden de leeractiviteiten uit het nieuwe SWP leuk.		6	86	9
Ik vind het moeilijk om de leeractiviteiten in het nieuwe SWP uit te voeren.		63	34	3

Bronnen en materialen

De geringe beschikbaarheid van aanschouwelijk materiaal is een probleem. Een grote groep leerkrachten vindt dat onvoldoende (51%), ook is er onvoldoende standaardmateriaal (schrijf-, teken- en knutselmateriaal) (65%). Bovendien is er een tekort aan lesmateriaal dat aansluit bij de leefwereld van de leerlingen (82%) en er zijn onvoldoende praatplaten (49%). Ook uit de antwoorden op de open vraag naar voorwaarden waar volgens de leerkrachten aan voldaan moet zijn wil er sprake zijn van succesvolle landelijke invoering van het nieuwe SWP blijkt een grote behoefte aan materialen.

De leerkrachten zijn echter positief over de voorbeelden in het bronnenboek.

Het themaboek bevat voldoende uitgewerkte thema's (83%), voldoende uitgewerkte leeractiviteiten (80%), is prima bruikbaar in de klas (82%), en voor velen (76%) onmisbaar. Het bronnenboek biedt voor elke leeractiviteit voldoende voorbeelden (88%), de kwaliteit van het bronnenboek is volgens 94% goed, en is prima bruikbaar in de klas (94%). Ook het bronnenboek is voor velen (70%) onmisbaar.

Tabel 11.4: Bruikbaarheid en haalbaarheid- Bronnen en materialen.

Stellingen	(n=40) (%)	(helemaal) mee oneens	(helemaal) mee eens	Weet niet / nvt
Op mijn school is er onvoldoende aanschouwelijk materiaal aanwezig.		49	51	-
Op mijn school is er voldoende standaardmateriaal (schrijf-, teken-, en knutselmateriaal) aanwezig.		65	32	3
Op mijn school is er voldoende lesmateriaal dat aansluit bij de leefwereld van leerlingen.		82	18	-
Op mijn school zijn er voldoende praatplaten aanwezig.		49	49	3
Het themaboek van het nieuwe SWP bevat voldoende uitgewerkte thema's.		11	83	6
Het themaboek van het nieuwe SWP bevat voldoende uitgewerkte leeractiviteiten.		20	80	-
Voor elke leeractiviteit biedt het bronnenboek voldoende voorbeelden.		12	88	-

Stellingen	(n=40) (%)	(helemaal) mee oneens	(helemaal) mee eens	Weet niet / nvt
De kwaliteit van de voorbeelden in het bronnenboek is goed		94	6	-
Voor mij als leerkracht is het themaboek van het nieuwe SWP prima bruikbaar in de klas.		12	82	6
Voor mij als leerkracht is het bronnenboek van het nieuwe SWP prima bruikbaar in de klas.		6	94	-
Het bronnenboek van het nieuwe SWP is onmisbaar bij het verzorgen van mijn lessen.		27	70	3
Het themaboek van het nieuwe SWP is onmisbaar bij het verzorgen van mijn lessen.		24	76	-

Leeromgeving

De meeste leerkrachten (82%) vinden het over het algemeen niet lastig om de klas in te richten volgens het thema waar op dat moment aan wordt gewerkt. Slechts 38% vindt echter dat er voldoende materialen zijn om dat goed te kunnen doen. Het aantal leerlingen in de klas lijkt voor de meeste leerkrachten (79%) geen belemmering te vormen voor het thematisch inrichten van de klas.

Tabel 11.5: Bruikbaarheid en haalbaarheid –leeromgeving.

Stellingen	(n=40) (%)	(helemaal) mee oneens	(helemaal) mee eens	Weet niet/ nvt
Ik vind het lastig om mijn klas in te richten volgens het thema waar ik op dat moment aan werk.		82	15	3
Ik heb voldoende materialen om mijn klas in te richten volgens het thema waar ik op dat moment aan werk.		59	38	3
Ik heb zoveel leerlingen in mijn klas dat het moeilijk is om de klas in te richten volgens het thema waar ik op dat moment aan werk.		79	18	3

Tijd

65% van de leerkrachten vindt dat er per thema voldoende tijd beschikbaar is, 35% van de leerkrachten vindt dat dit niet het geval is. 35% van de leerkrachten geeft dan ook aan dat zij geen tijd hebben om zelf thema's uit te werken, 62% heeft daar wel tijd voor. Voor de meeste leerkrachten geldt dat werken met het nieuwe SWP hen meer lesvoorbereidingstijd kost dan voorheen (74%). Dit heeft iets meer dan de helft van de leerkrachten (56%) er graag voor over, voor 41% geldt dat niet. Die voorbereiding wordt veelal na de lessen thuis gedaan.

Tabel 11.6: Bruikbaarheid en haalbaarheid- tijd.

Stellingen	(n=40) (%)	(helemaal) mee oneens	(helemaal) mee eens	Weet niet/ nvt
Er is per thema voldoende tijd beschikbaar.		35	65	-
Werken met het nieuwe SWP kost mij meer tijd aan lesvoorbereiding dan voorheen.		24	74	3
Ik heb geen tijd om zelf thema's uit te werken.		62	35	3
Het nieuwe SWP kost mij veel lesvoorbereidingstijd, maar dat heb ik er graag voor over.		41	56	3

11.3 Lespraktijk

Rol van de leerkracht

De leerkrachten lijken in hun lespraktijk hun rol zoals beoogd in het SWP in te vullen. De meeste leerkrachten (82%) geven aan niet steeds aan het woord te zijn, 15% is dat wel. 94% stimuleert gesprekken tussen leerlingen. Hiernaast etiketteert 65% aanschouwend materiaal, 29% doet dat overigens niet. 82% benoemt aanschouwend materiaal, en 91% zegt bij alles wat zij voordoen, wat zij doen. Bovendien begeleidt 94% van de leerkrachten de leerlingen wanneer zij zelf oefenen met woorden en handelingen.

Leeractiviteiten

De overgrote meerderheid van de leerkrachten (97%) geeft aan dat de leerlingen in groepjes werken. Het voor zichzelf werken aan een opdracht komt bij minder leerkrachten voor (53%).

Bronnen en materialen

De helft van de leerkrachten gebruikt uitsluitend de thema's zoals aangereikt in het themaboek van het nieuwe SWP, de overige 50% doet dat niet.

Leeromgeving

62% van de leerkrachten richt de klas voor elk thema met bijpassende themahoeken in, voor 38% van de leerkrachten geldt dit niet.

Tabel 11.7: Lespraktijk.

Stellingen	(n=40) (%)	(helemaal) mee oneens	(helemaal) mee eens	Weet niet / nvt
Rol van de leerkracht				
Tijdens de leeractiviteiten ben ik steeds aan het woord.	82	15	3	
Tijdens de leeractiviteiten stimuleer ik gesprekken tussen de leerlingen.	6	94	-	
In mijn lessen benoem ik aanschouwend materiaal.	18	82	-	
In mijn lessen etiketteer ik aanschouwend materiaal	29	65	6	
Bij alles wat ik voordoe, zeg ik wat ik doe.	6	91	3	
Ik begeleid leerlingen wanneer zij zelf oefenen met de woorden en handelingen.	3	94	3	
Leeractiviteit				
Mijn leerlingen werken in groepjes.	3	97	-	
Mijn leerlingen werken voor zichzelf aan een opdracht.	44	53	3	
Bronnen en materialen				
Ik gebruik uitsluitend de thema's zoals aangereikt in het themaboek van het nieuwe SWP.	50	50	-	
Leeromgeving				
Voor elk thema richt ik in mijn klas bijpassende themahoeken in.	38	62	-	

11.4 Ondersteuning

SWP

Van de leerkrachten vinden 88% dat ze met het nieuwe SWP actief onderwijs kunnen verzorgen, waarbij leeractiviteiten duidelijk omschreven staan in het SWP (79%). Zowel themaboek (91%) als bronnenboek (97%) bieden daarbij voldoende ondersteuning, vinden de leerkrachten.

Vorbereidende training

88% van de leerkrachten stelt dat de training hen in staat heeft gesteld om creatief met het materiaal om te gaan. Eenzelfde percentage van de leerkrachten vindt dat de training een goed beeld heeft gegeven van het nieuwe SWP waar het achtergronden, uitgangspunten en opbouw betreft, of hoe zij de lespraktijk kunnen laten aansluiten bij de leefwereld van hun leerlingen (94%).

Volgens de leerkrachten biedt de training voldoende inhoudelijke ondersteuning bij de verwerving van taal en NT2⁴ (94%) en voorbereidend rekenen (91%). Desondanks stelt 38% van de leerkrachten dat zij het nieuwe SWP ook zouden hebben kunnen invoeren zonder de training, 48% vindt dat niet, 15% weet het niet. Na de training voelden de meeste leerkrachten zich goed voorbereid om het nieuwe SWP in te voeren (76%), 21% vond dat niet.

Schoolbezoek

Twee derde (67%) van de leerkrachten geeft aan veel te hebben gehad aan het follow-up schoolbezoek van de master trainers.

Tabel 11.8: Ondersteuning.

Stellingen	(n=40) (%)	(helemaal) mee oneens	(helemaal) mee eens	Weet niet / nvt
SWP				
Met het nieuwe SWP is het voor mij mogelijk om actief onderwijs te verzorgen.		3	88	9
Leeractiviteiten staan duidelijk omschreven in het SWP.		18	79	3
Het themaboek van het nieuwe SWP biedt mij voldoende ondersteuning.		6	91	3
Het bronnenboek van het nieuwe SWP biedt mij voldoende ondersteuning.		3	97	-
Vorbereiding training				
De training heeft mij als leerkracht in staat gesteld creatief met het materiaal om te gaan.		3	88	9
De training heeft mij een goed beeld gegeven van het nieuwe SWP (achtergronden, uitgangspunten, opbouw).		9	88	3
De training heeft mij een goed beeld gegeven hoe ik de lespraktijk kan aansluiten op de leefwereld van mijn leerlingen.		6	94	-
Ook zonder de training had ik het nieuwe SWP prima kunnen invoeren.		47	38	15

⁴ NT2- Nederlands als tweede taal

Stellingen	(n=40) (%)	(helemaal) mee oneens	(helemaal) mee eens	Weet niet / nvt
De training heeft mij voldoende inhoudelijke ondersteuning gegeven op het gebied van taalverwerving en NT2 (Nederlands als tweede taal).	6	94	-	
De training heeft mij voldoende inhoudelijke ondersteuning gegeven op het gebied van voorbereidend rekenen.	6	91	3	
Na de training voel ik me voldoende voorbereid om het nieuwe SWP in te voeren.	21	76	3	
Schoolbezoek				
Ik heb veel gehad aan het schoolbezoek van master trainers.	30	67	3	

11.5 Conclusies

De evaluatie richtte zich op het nieuwe SWP met vier onderzoeksvragen, A t/m D. Voor elke vraag is hieronder een aantal conclusies beschreven.

A. *Wat is het waarom, wat en hoe van het nieuwe SWP?*

- Het nieuwe SWP heeft duidelijke uitgangspunten met als kernconcepten: Actief leren, samen leren, samenwerkend leren. De leerkracht is daarbij een model waar de leerlingen zich aan kunnen spiegelen. Focus ligt ook op het vergroten van de creativiteit van zowel leerkracht als leerling.

B. *Wat vinden leerkrachten van de beoogde vernieuwing en in hoeverre sluit dat aan op wat MinOV en SLO hebben beoogd?*

- Leerkrachten op de pilotscholen onderschrijven de uitgangspunten van het nieuwe SWP. Zij geven aan er goed mee uit de voeten te kunnen.
- In zijn algemeenheid zijn leerkrachten enthousiast over het nieuwe SWP.

C. *Wat doen leerkrachten en in hoeverre weerspiegelt dat het nieuwe SWP?*

- In alle klassen waar het SWP wordt ingevoerd zijn themahoeken aanwezig, met een enorme variatie in de kwaliteit en uitgebreidheid daarvan. In een aantal klassen zijn er heel veel themahoeken met heel veel spullen, maar veelal waren de themahoeken toch beperkt. In een aantal scholen zagen de themahoeken er onverzorgd en een beetje vies uit, met heel weinig spullen. Leerkrachten brengen ook veel spullen van huis mee.
- De praatplaten zijn mooi, en worden gebruikt, maar leerkrachten vinden dat ze wel wat groter kunnen zodat ze ook goed zichtbaar zijn achter in de klas. Liedjes (op de Cd's) zijn naast de Nederlandstalige liedjes alleen in het Sranan. Leerkrachten denken dat die ook voor een gedeelte in andere talen zouden moeten zijn.
- Leerlingen in de geobserveerde klassen zijn actief betrokken bij de les. Zij werken tijdens de lessen overwegend in groepen aan opdrachten.
- Er wordt veel gedaan met handenarbeid, klassen- en leergesprekken, activiteiten met rekenen en taal, en zingen.
- Uit de lesobservaties blijkt dat veel van de leerkrachten op een creatieve manier met het SWP kunnen omgaan. Zij ontwikkelen en verzamelen zelf ook veel materiaal voor in de klas.
- Tot nu toe zijn de thema's niet altijd goed herkenbaar in de aankleding in de klas. Leeractiviteiten in de klas blijken ook niet altijd aan het thema gebonden te zijn.

- In de districten en in het binnenland hebben de leerlingen vaak grote problemen met het Nederlands als instructietaal. Leerkrachten gebruiken dan vaak ook de lokale taal als instructietaal.
- Leerkrachten geven aan te denken in staat te zijn de thema's in de beschikbare tijd te behandelen, maar ook dat zij veel extra tijd kwijt zijn aan de voorbereiding van de lessen.

D. *Welke ondersteuning is de leerkrachten geboden, en hoe wordt deze door de leerkrachten gewaardeerd?*

- Leerkrachten zijn blij met de trainingen die ze hebben ontvangen ter voorbereiding van de invoering van het nieuwe SWP.
- Desondanks geven de leerkrachten aan dat de trainingen te kort waren en de activiteiten daardoor te veel op elkaar werden gepropt.
- De follow-up ondersteuning door de trainers op scholen na de training wordt op prijs gesteld door leerkrachten. Evenwel is er onduidelijkheid over de effectiviteit op een aantal scholen in Groot Paramaribo, omdat de master trainers daar niet voldoende tijd hadden om de ondersteuning te verlenen.
- In aanvulling op de voornoemde ondersteuning door trainers, hebben de leerkrachten de behoefte uitgesproken aan bijeenkomsten met andere pilotleerkrachten, ergens halverwege het jaar, om ervaringen uit te wisselen en de voortgang van de invoering van het SWP te bespreken.
- Leerkrachten ondervinden problemen met de formulieren voor de voorbereiding van hun lessen. Zij moeten die zelf kopiëren op eigen kosten. Daar zijn veel klachten over.

Deel D

- Bevindingen onderzoeksgroepen
- Bevindingen SLO'ers
- Expert appraisal

12. Bevindingen onderzoeksgroepen

In het kader van het project gericht op de herformulering van het basisonderwijs in Suriname is onderzoek verricht naar het huidige onderwijs in Suriname. SLO heeft bij dit onderzoek een begeleidende / ondersteunende rol vervuld. Bij de onderzoekers is door middel van interviews en of focusgroepsessies informatie verzameld over de bevindingen van de onderzoekers over de ondersteuning vanuit SLO.

De onderzoeksgroepen betreffen:

- IMWO
- MinOV: afdelingen Onderzoek en Planning & Curriculum Ontwikkeling
- Onderzoeker VSO.

Het onderzoek bij de onderzoeksgroepen heeft per groep afzonderlijk plaatsgevonden. De resultaten daaruit zijn in dit hoofdstuk per groep gepresenteerd.

12.1 Bevindingen onderzoeksgroep IMWO

Eerste indrukken over het onderzoek

Rol SLO in het onderzoek

Al bij de eerste ontmoeting was heel veel duidelijk. SLO'ers gaven steeds aan wat ze van plan waren te doen en voegde ook de daad bij het woord. Dat was een prettige manier van werken. Ook kreeg IMWO snelle reacties bij vragen. SLO'ers waren zeer betrokken bij het onderzoek, gingen vrij amicaal om met de groep, stonden open voor opmerkingen en voorstellen en creëerden een prettige vergader sfeer.

Bemoeienis van SLO in dit project is een andere werkwijze dan het IMWO gewend is, maar dit is niet als onprettig ervaren.

Stuurgroep

In het begin kwamen er plotseling nieuwe mensen bij die niet bekend waren met al hetgeen vooraf besproken was en welke beslissingen genomen waren, waardoor het proces verstoord werd.

Tijd

De tijdsdruk heeft bepaald hoever gegaan kon worden met data verzameling (met interviews). IMWO is tevreden over de resultaten gegeven de tijd. Uit de verzamelde data kunnen nog veel meer analyses gemaakt worden, maar in dit verband heeft het IMWO zich gehouden aan de kaders van de onderzoeksvragen.

Contract

De formulering van het contract was op bepaalde punten niet heel concreet, wat leidde tot onduidelijkheden bij de uitvoering. Onduidelijkheden betroffen bijvoorbeeld de invoer en analyse van vragenlijsten van de onderzoeksgroep MinOV, het aantal presentaties, alsook de momenten waarop gepresenteerd moest worden.

Planning

De gekozen aanpak, waarbij de drie onderzoeksgroepen in een gezamenlijk brainstormproces hebben gewerkt aan het ontwikkelen van de hoofdvragen, was goed. Voornamelijk omdat de drie onderzoeken veel overlap hebben en er zijn ook duidelijke afspraken gemaakt over wat onderzocht moest worden en hoe de onderzoeksgroepen verder te werk moesten gaan.

IMWO heeft voldoende ruimte gekregen om eigen ideeën/ expertise in te brengen. Er was voldoende tijd voor discussie en iedereen mocht zijn mening geven.

IMWO heeft haar expertise gericht op het doen van onderzoek voldoende kunnen inbrengen.

De input van IMWO is niet concreet terug te zien in het resultaat (onderzoeksopzet), maar daar is geen bezwaar tegen, omdat het een teamresultaat is. Het is teamwork en het is een gezamenlijk resultaat geworden op basis van de gegeven input van alle betrokkenen.

IMWO heeft ook bijgedragen aan de plannen van andere onderzoeksgroepen.

Het blijft weliswaar werken in een grote groep en dat heeft ook altijd zijn lastigheden met bijvoorbeeld afstemming en komen tot een gezamenlijk resultaat.

De aansturing door SLO'ers in de planningsfase was heel goed. Er was sprake van een prettige sfeer, de inzet van de onderzoekers werd gewaardeerd, er werd duidelijk leiding gegeven aan de groep, de onderzoekers hadden de vrijheid hun mening te uiten, er werden samenvattingen gegeven en op momenten een recapitulatie van wat de bedoeling van het onderzoek was om ervoor te zorgen dat de groep steeds binnen de kaders bleef. (Terugkoppeling naar wat het doel is). De energizers zijn als leuk ervaren en het was een prettige manier van kennismaking.

Instrumenten

Voor het ontwikkelen van instrumenten heeft SLO aanvullend materiaal (Curriculum raamwerk en het model van Barbados) als input aangedragen. Allereerst zijn in een gezamenlijk proces de kaders gegeven en heeft SLO ook een voorstel aangereikt, daarna heeft de uitwerking in vragenlijsten plaatsgevonden in de individuele onderzoeksgroepen. Deze werkwijze, waarbij SLO de basis heeft aangedragen, was prettig. Het is goed dat ze al met een basis kwamen en de groepen de ruimte hebben gegeven daarop verder te borduren. Het zou anders te lang duren om vanuit het niets te beginnen om vragenlijsten te ontwikkelen.

IMWO heeft voldoende ruimte gekregen voor eigen inbreng bij het ontwikkelen van instrumenten en is tevreden daarover.

Uitvoer

De datacollectie en analyse zijn geheel door IMWO uitgevoerd. Met SLO heeft overleg plaatsgevonden over de aspecten die geanalyseerd moesten worden op basis van een tussentijds rapport van IMWO. SLO was duidelijk daarover, met toelichtingen van de zijde van IMWO zijn partijen tot een gezamenlijk besluit gekomen over de te analyseren aspecten. Deze werkwijze is als prettig ervaren. Er was ruimte voor eigen inbreng en in overleg zijn besluiten genomen over de analyse.

Voor het afnemen van interviews was het moeilijk om respondenten te overtuigen mee te doen aan het onderzoek en een afspraak te plannen. Als het gelukt was en eenmaal begonnen was aan het interview, waren de respondenten wel enthousiast en ging het wel goed.

Rapportage

De ondersteuning bij de presentaties was goed. Dit was in de vorm van het aanreiken van een presentatie format en IMWO werd de ruimte geboden om nog op het laatste moment aanpassingen te plegen. Ook heeft SLO ondersteund bij het maken van tabellen vanwege tijdsdruk. Verder *moral* support die gegeven is vanuit SLO voor en tijdens de presentaties.

De inhoudelijke invulling van de presentaties is door IMWO uitgewerkt, waarbij de onderzoeksvragen richtinggevend waren.

Aan de organisatorische zijde van de presentaties was er een onprettige kant. IMWO werd niet tijdig geïnformeerd over de presentaties. De afstemming over de momenten waarop gepresenteerd moest worden was steeds kort voor de presentatiedag. Ook bestaat de beleving dat het aantal presentaties te veel was.

Begrip bestaat wel voor het gegeven dat het waarschijnlijk een planningsprobleem is geweest. De stakeholdersconferenties waren ingepland en moesten door, maar intussen was er vertraging opgetreden bij de uitvoering van het onderzoek en er moest toch gepresenteerd worden met het oog op het creëren van draagvlak. Het was dus niet altijd even zinvol, omdat er niet altijd veel nieuws te vertellen was. Bij de tussenstand was haast alles al uitgegeven. Omdat niet altijd op het beste moment gepresenteerd is heeft dit gezorgd voor een vertekend beeld bij de mensen. Als iets langer gewacht was, dan hadden de onderzoeksgroepen inhoudelijk een beter resultaat kunnen presenteren.

Het contract was niet zo duidelijk over het aantal presentaties. IMWO werd niet ruim van te voren op de hoogte gesteld van de momenten waarop gepresenteerd moest worden. Bij het ontvangen van een uitnodigingsbrief moest geïnsinueerd worden dat er een presentatie moest komen. De presentaties zouden meer in het stramien van een “opbouw- tussen evaluatie-eindstand” uitgevoerd kunnen worden.

Persoonlijk bekeken waren de vele presentaties wel een goede oefening voor de onderzoeker.

De presentaties op de stakeholdersconferenties waren misschien niet de juiste format om de betrokkenen te informeren. Slechts enkele mensen gaven hun mening, bij kleinere groepen was er misschien een betere respons geweest.

Terugkoppeling met de respondenten

De terugkoppeling met de respondenten is zinvol geweest, omdat een kleine groep is komen opdagen (10). Het was comfortabel en mensen hebben hun mening gegeven.

Bij een dergelijke terugkoppeling zal de vorm waarin het uitgevoerd wordt goed overwogen moeten worden. Het is wel goed om vooraf te weten wie wel of niet komt.

De lage opkomst kan vanwege de planning komen die als gevolg van de plotselinge aankondiging van een nationale vrije dag aangepast moest worden.

De terugkoppeling was informatief. Het heeft input opgeleverd en het heeft bijgedragen aan de interpretatie van resultaten. Met de aanvullende informatie was een nadere nuancering van interpretaties mogelijk.

Capaciteitsversterking

Leeropbrengst:

- Hoe je mensen moet bewerken/overtuigen om mee te doen aan het onderzoek. (Mensen meekrijgen gegeven tijdsdruk).
- Interview technieken. Creatief vragen stellen. Hetzelfde steeds op een andere manier proberen te stellen, zodat het niet eentonig en saai wordt.
- SPSS vaardigheden verbeterd.
- Planning van afspraken.
- Interpersoonlijke skills verbeterd.

De wijze waarop SLO'ers hebben aangestuurd en daarmee een werksfeer van samenwerking hebben gecreëerd die bevorderde dat iedereen zich prettig voelde, de sessies luchtig en toch ook gefocust waren, is een manier van werken waar de onderzoeker veel uit geleerd heeft en ook zou willen toepassen bij het zelf aansturen van een onderzoeksgroep.

Communicatie

De afstemming tussen IMWO en MinOV hield verband met de aanlevering van vragenlijsten, wat niet altijd vlot verliep.

De communicatie met BEIP was beperkt. Een enkele keer miscommunicatie gehad met betrekking tot een brief over het moment waarop het af was en opgehaald kon worden.

De samenwerking/ communicatie met de andere onderzoeksgroepen was prima.

De rol SLO/BEIP was in het begin op organisatorisch gebied onduidelijk / vaag. Gelet op het contract bestond niet de verwachting dat BEIP zo dicht bij de uitvoering zou staan.

Die onduidelijkheid kwam door de stuurgroep van het onderzoek die in het begin participeerde. Bij het opheffen van die stuurgroep was het probleem opgelost. De rol van de stuurgroep was niet duidelijk, daarnaast heeft de groep ook geen positieve stimulans gehad van die stuurgroep.

12.2 Bevindingen onderzoeksgroep MinOV

Haalbaarheid

Het tijdsbestek was kort. In de planning is uitgegaan van het bezoeken van 1 school per dag en gelet op het aantal scholen dat bezocht moest worden kwam het totaal aan dagen precies uit op de beschikbare duur voor het onderzoek. Tijdens het onderzoek bleek echter dat sommige scholen geen medewerking wilden verlenen en bepaalde scholen moesten 2 tot 3 keren bezocht moeten worden (dit kon alleen in Paramaribo bij scholen in de buurt), hierdoor is het onderzoek uitgelopen.

De voorbereiding was niet wat het wezen moet. De periode waarin de uitvoering van het onderzoek gepland was, is samengevallen met de S.O / repetitie week op scholen, waardoor scholen niet optimaal beschikbaar waren. Deze factoren zijn van invloed geweest op de haalbaarheid van het onderzoek binnen vastgestelde tijd.

Planning

Tijdens deze fase bestond het gevoel dat niet echt werd geluisterd naar de mening van de onderzoeksgroep van MinOV. De indruk bestond dat de meningen van SLO en IMWO zwaarder mee telden. In deze fase is SLO enigszins als dominant ervaren en werd bepaalde input vanuit MinOV genegeerd. In latere fase heeft de groep haar stem laten horen en werd wel geluisterd en zijn dingen ook meegenomen. Vanaf het ontwikkelen van instrumenten heeft de groep de ruimte gekregen voor eigen inbreng.

De aanpak van deze fase was goed. Het was belangrijk in het begin om met de drie groepen samen te werken, omdat het één doel betrof. De begeleider heeft de groep veel bijgestaan.

Instrumenten

Het bijstellen van instrumenten is steeds in samenspraak geweest met SLO die feedback gaf op instrumenten. Bij het ontwikkelen van instrumenten was voldoende ruimte voor eigen inbreng en de inbreng is gedeeltelijk ook terug te zien in de resultaten. De ondersteuning vanuit SLO was goed en de samenwerking is als prettig ervaren.

Tussen de groepen die betrokken waren, was een betere afstemming nodig. Instrumenten werden in verschillende groepen ontwikkeld en de uitwisseling van instrumenten is onvoldoende geweest. Ook heeft de onderzoeksgroep MinOV niet alle instrumenten ingezien. Het zou goed zijn geweest om de instrumenten van de andere onderzoeksgroepen (beroepenveld en bijzonder onderwijs) in te zien en zodoende een beeld te krijgen van het geheel onderzoek.

Uitvoering

De data verzameling is geheel zelfstandig door de MinOV onderzoeksgroep uitgevoerd. De organisatie van het vervoer van en naar de scholen door BEIP was in het begin niet goed geregeld. Afstemming over de beschikbaarheid van de bus van BEIP verliep minder goed en gehaast. Op momenten is ook gebruik gemaakt van het eigen vervoer van de onderzoeksgroep. De voorziening van materialen voor het onderzoek door BEIP was goed, hiervoor stuurde de onderzoeksgroep een lijst op en bestond de mogelijkheid aanvullende materialen op te geven achteraf.

Analyse

De analyse van de resultaten heeft in samenwerking met SLO plaatsgevonden en is als prettig ervaren. Ruimte voor eigen inbreng was optimaal aanwezig, er waren voldoende discussies, ruimte om de eigen ideeën op te brengen en vervolgens werden suggesties / adviezen gegeven. De onderzoeksgroep is tevreden over de ondersteuning bij de analyse.

Rapportage

De ondersteuning vanuit SLO bestond uit het aandragen van presentatie topics, die vervolgens door onderzoeksgroep inhoudelijk zijn ingevuld. De ondersteuning van SLO hierin was voldoende en de samenwerking was goed.

De momenten waarop gepresenteerd moest worden waren duidelijk, behalve de laatste presentatie voor de projectstuurgroep en de leiding van het Ministerie.

De organisatie van die presentatie is als onprettig ervaren, omdat de afstemming slechts 1 dag van te voren heeft plaatsgevonden en niet de gehele onderzoeksgroep aanwezig kon zijn in de zaal, vanwege gebrek aan ruimte.

De presentatie voor respondenten (leerkrachten en directeuren) was zinvol, omdat ze hebben meegewerkt aan het onderzoek en konden dus op deze manier kennis nemen van het resultaat van het onderzoek. Tijdens deze presentatie was het echter voornamelijk de projectstuurgroep die feedback gaf en de respondenten reageerden slechts af en toe op wat de stuurgroep naar voren bracht.

Het onderzoeksrapport is door SLO opgemaakt, waarop de onderzoeksgroep MinOV feedback heeft gegeven.

Capaciteitsversterking

Voor wat betreft methoden en technieken heeft de onderzoeksgroep geen nieuwe kennis bijgeleerd. Het was voor de groep bekend en betrof standaard onderzoeksmethoden en technieken. Wel was het een goede ervaring om de methoden en technieken te kunnen toepassen. Verbeterde vaardigheden betreffen samenwerking en geduld.

Communicatie

De communicatie/ afstemming tussen alle betrokken partijen is niet zoals gewenst verlopen. Dit zou verholpen kunnen worden door een draaiboek met duidelijke fasering. Bij afwijkingen konden bijeenkomsten georganiseerd worden om met elkaar van gedachten te wisselen en zodoende iedereen weer in dezelfde richting te krijgen.

De onderzoeksgroep MinOV heeft herhaaldelijk gevraagd om bijeenkomsten, maar deze hebben niet plaatsgevonden. Tijdens het veldwerk, waarbij de onderzoekers ook naar de districten zijn geweest, heeft BEIP nooit notitie genomen over het verloop.

Voor het vrij krijgen van de financiële middelen heeft de onderzoeksgroep MinOV steeds weer contact moeten opnemen met BEIP om die op tijd te ontvangen.

Soms werd dit slechts de middag van te voren meegestuurd met de chauffeur. Het beschikbaar stellen van financiële middelen moet beter plaatsvinden.

Tussen de onderzoeksgroep MinOV en IMWO is er tijdens de uitvoering geen communicatie geweest. Vragenlijsten werden op de receptie van IMWO ingeleverd, daarbij waren er geen onderzoekers van IMWO aanwezig voor eventuele afstemming. Bij onduidelijkheden vond geen rechtstreekse communicatie plaats met de onderzoeksgroep, maar via SLO. Rechtstreekse afstemming met de onderzoeksgroep in een specifieke kwestie rond het aantal in te leveren vragenlijsten zou prettig zijn geweest. De communicatie tussen SLO'ers en IMWO verliep blijkbaar ook niet vlot, gezien het feit dat deze kwestie aan SLO'er afzonderlijk uitgelegd moest worden en ook naar IMWO toe.

Tussentijdse afstemming over de stand van zaken/ resultaten van de andere groepen zou goed zijn. Pas tijdens de stakeholdersconferenties via de presentaties werden de groepen onderling geïnformeerd over de stand van zaken bij de andere groepen.

Een bespreking voorafgaand aan elke conferentie voor het bespreken van de aanpak, resultaten en voortgang is wenselijk, omdat mensen vragen stellen, waarbij verwacht wordt dat onderzoekers als lid van het onderzoeksteam wel bekend zijn met het geheel.

MinOV heeft Nooit afstemming gehad met de onderzoeksgroep belast met VSO onderzoek.

Rolverdeling

De rolverdeling tussen BEIP en SLO was duidelijk. BEIP was belast met het organisatorische deel en SLO met het inhoudelijke van het onderzoek.

Overgrote deel van de samenwerking was goed er zijn enkele punten waarop gewerkt zou moeten worden.

Door een enkeling uit de groep is tussen de begeleiders van SLO een verschil ervaren in de mate waarin zij over het algemeen coöperatief waren.

12.3 Bevindingen onderzoeker speciaal onderwijs

Haalbaarheid

Het Voortgezet Speciaal Onderwijs (VSO) is een besloten afgebakende groep binnen het VOJ onderwijs, waardoor een goed overzicht op dit onderwijs mogelijk was. Ook vanwege de eigen ervaring van de onderzoeker met dit onderwijs. Uit het geheel speciaal onderwijs is de focus geplaatst op een specifiek deel daarvan en dat was goed in kaart te brengen (scholen, bevindingen, etc.).

Het onderzoek was heel haalbaar gegeven de tijd. Tijdens onderzoek ontstaat de behoefte meer aspecten te willen onderzoeken, maar door steeds in te kaderen op basis van relevantie is dit onderzoek goed uitvoerbaar geweest gegeven de tijd.

Planning

In het begin bestond er bezorgdheid over de afbakening en al gauw bleek dat het VSO binnen VOJ een apart onderzoek moest worden. Het VSO moest apart bevraagd worden, omdat het niveau anders is, het gaat om een aparte situatie, het programma is niet bekend, wat een andere manier van benaderen vereiste.

Voor het vraagstuk over de wijze waarop het VSO mee te nemen in het de rest van het VOJ is uiteindelijk een goede constructie gevonden.

De onderzoeksvragen (hoofdvragen) waren geschikt voor alle drie onderzoeken.

De ondersteuning bij de planning is als fijn ervaren. Het was fijn om gebruik te kunnen maken van andere onderzoekers hun feedback op het technisch gedeelte. Inhoudelijk was het verschillend.

De aansturing vanuit SLO was heel goed, er was ruimte om de eigen inzichten over de onderzoeksvragen naar voren te brengen en daarover van gedachten wisselen. De onderzoeker heeft genoten van deze manier van werken.

Er was een fase waarop niet iedereen tevreden was, mensen trokken zich terug of werden vervangen. Dat zou kunnen komen door onduidelijkheid over de eigen rol van deze personen in het onderzoek.

SLO als regie houder moest misschien duidelijker aangeven hoe de taakverdeling lag, tussentijds de stand van zaken aangegeven en wie waarvoor betrokken was.

Instrumenten

De ondersteuning bij het ontwikkelen van instrumenten was heel goed en de onderzoeker is tevreden daarover. Er is goed geluisterd, goede tips en adviezen gegeven. Verder is de hele stroom van informatie goed geordend, wat gezorgd heeft voor een beter inzicht dan er al was. Er was voldoende ruimte voor eigen inbreng. Bij het maken van matrix / overzichten zijn eigen ideeën ingebracht en veel geschreven. De eigen inbreng is terug te herkennen in de instrumenten.

Afstemming over de enquêtes mocht duidelijker. Enquêtes werden door verschillende groepen bijgesteld en de afstemming over de juiste versie van de instrumenten was niet optimaal.

Hierdoor beschikte de onderzoeker niet altijd over de juiste instrumenten en op een bepaald moment is het verkeerd gelopen en zijn onjuiste instrumenten gedupliceerd.

Analyse

Bij de analyse is uitgebreid gesproken, waarbij de eigen bevindingen en die van SLO naast elkaar gelegd zijn en besproken. Dat is ervaren als een prettige manier van werken.

Presentatie

SLO'ers waren tot heel laat bereikbaar en dat was prettig. Bij het bespreken van de presentatie werd een goede samenvatting van de presentatie gegeven, waarbij de lengte/duur besproken werd en in een kort overzicht geplaatst door SLO. De onderzoeker heeft uit deze manier van werken geleerd en in een later stadium ook zelf toegepast.

De afstemming over de presentaties vond niet ruim van te voren plaats. Er werd gerekend op zelf inbreng / zelf anticiperen op de presentaties. De afstemmingen (meetings) over presentaties hoefden ook niet al te ruim van te voren, omdat het voor de onderzoeker bekende informatie is. De momenten waarop gepresenteerd moest worden, waren duidelijk en daar kon zelf op geanticipeerd worden.

De terugkoppeling met respondenten is heel zinvol geweest, omdat het de respondenten duidelijkheid gaf in het belang van hun bijdrage aan het onderzoek.

Ook heeft de terugkoppeling additionele informatie opgeleverd over bijvoorbeeld aanbevelingen voor meer onderzoek; de minimale eisen die gesteld moeten worden aan leerlingen van het bijzonder onderwijs, et cetera. De aanwezigheid van de stuurgroep (personen uit de leiding van BEIP) had een negatieve invloed op de openheid van respondenten en deze waren terughoudend, terwijl gestreefd werd naar de eerste (spontane) reactie.

Ondersteuning vanuit SLO bij de onderzoeksrapportage bestond uit het uitgebreid bespreken van resultaten en het geheel overzichtelijk helpen maken. Het was een prettige samenwerking, waarbij de onderzoeker het gevoel had de vrijheid te hebben om de eigen visie te geven.

Daarop werd feedback gegeven, wat de ruimte geeft om over en weer met elkaar in gesprek te zijn en dus relativerend te werken. *‘Je kunt immers een visie hebben, maar dingen kunnen anders zijn en met zo een interactie kom je steeds weer een stapje verder’.*

Capaciteit versterking

Er is geleerd over hoe een onderzoek heel overzichtelijk gemaakt worden door bijvoorbeeld te werken met een korte lijst en daarin aan het werk gaan en afbakeningen maken. Duidelijk zijn tijdens het onderzoek en steeds aangeven waar het over gaat, wat de kern is, focus houden tijdens de interviews en de respondenten steeds duidelijk maken waar het omgaat (het programma).

Verbeterpunten

- Op momenten duidelijk maken hoe de verdeling ligt. Wie wat doet.
- Veranderingen beter afstemmen.
- Heel kort en duidelijk overzicht geven welke groepen waarmee bezig zijn.
- Overzicht geven van de stand van zaken.
- Breder overzicht geven van het project om van elkaar te weten wat er gedaan wordt en waarom, zodat de plek van het eigen deel duidelijk overgebracht kan worden. In brede zin dus de plek in het gehele project en verbanden duidelijk maken. Dit maakt dat de groep sterker overkomt. (In het begin was het moeilijk de plek van het onderzoek over het bijzonder onderwijs in het geheel duidelijk te maken).

Communicatie

De communicatie met SLO was prima. SLO liet iedereen vrij om met elkaar af te stemmen en nam wat eruit kwam. Onderzoekers kregen de kans om ook hun ongenoegen te uiten en vrij te spreken. SLO kon op momenten ook goed de knoop doorhakken, anders kan eindeloos over dingen door gesproken worden.

Betere afstemming over de instrumenten met betrekking tot de uitwisseling van de juiste versie is nodig.

De rol van SLO ten opzichte van die van BEIP is duidelijk. BEIP wordt gezien als de opdrachtgever en SLO de uitvoerder met wie samengewerkt is bij het onderzoek.

Overig

- Benieuwd naar de voortgang.
- Verbeterpunten met elkaar bespreken.
- Nog een bijeenkomst met de respondenten.
- Er was sprake van een goede / sterke onderzoeksgroep. Dat maakte het mogelijk om met elkaar te kunnen beslissen een statement te maken. (Iets zeggen dat misschien aanstoot gevend is). Verder begunstigen van elkaars werk en elkaar ondersteunen.

13. Bevindingen SLO'ers over het werken in Suriname

Het SLO team dat betrokken was bij de ontwikkeling van het curriculumraamwerk en de leerlijnen, is eveneens bevraagd op hun bevindingen over het werken in Suriname. De data verzameling heeft plaatsgevonden door middel van een focusgroepdiscussie geleid door de SLO projectmanager, alsook een schriftelijke vragenlijst.

13.1 Bevindingen producten

De bevindingen van de SLO-ers over de producten zijn in onderstaande tabel vervat, waarbij een onderverdeling is gemaakt naar sterkten, aandachtspunten / verbeterpunten en de mate van tevredenheid.

Tabel 13.1: Bevindingen over de producten.

Sterkten	Aandachtspunten/ verbeterpunten	Tevredenheid
<ul style="list-style-type: none"> Taal als intermediair. Resultaat gebaseerd op veel discussies, en eigen wensen. Het is een gezamenlijk product van de groep geworden. Onderbouw en middenbouw rekenen wiskunde. Veel discussie, sterke groep. Bottlenecks weggehaald. (wat er in andere landen allang uit is gegaan) Tempo wordt lager, sluit beter aan. (rekenen/wiskunde) Bij de 2de missie konden mensen zich in terug vinden. (Akkoord vormingsgebieden) Compleet pakket kunnen opleveren. De groep is zeer positief over de vormingsgebieden. 	<ul style="list-style-type: none"> Afstand nemen en vervolgens evalueren / Afstand nemen voor reflectie. Ruimte daarvoor inbouwen. Met elkaar kijken naar de producten (leerlijnen) en het geheel sterker maken. Van elkaar leren. Er zijn verschillen in de wijze van formulering tussen de verschillende leerlijnen. Maar deze zijn niet te ingewikkeld. zijn vakgebonden, mogen ook wel zo blijven. Bovenbouw rekenen/wiskunde is een zorgpunt. Aandacht nodig om het tot een goede doorlopende leerlijn te maken. 	<ul style="list-style-type: none"> Tevreden gegeven omstandigheden . Heel tevreden. Veel bereikt in korte tijd. Gegeven de korte tijd tevreden over het product. (2x) Tevreden. (2x)

13.2 Bevindingen ontwikkelproces

De bevindingen van de SLO-ers over het ontwikkelproces zijn in onderstaande tabel vervat, waarbij een onderverdeling is gemaakt naar sterkten, aandachtspunten / verbeterpunten.

Tabel 13.2: Bevindingen het ontwikkelproces.

Sterkten	Aandachtspunten/ verbeterpunten
<ul style="list-style-type: none"> Vergeleken met 2008 en een jaar later (impasse LDC) verloopt het proces nu goed. Betrokkenheid, diepgang en brede steun. Mooi geregeld. Van dag tot dag kwam het voor elkaar. Werken met Surinamers ontzettend leuk gevonden. Serieus, hard gewerkt, humor. Veel meer openheid dan de eerste keer samen. Soms ging het goed met zelfsturing en met elkaar afstemmen 	<p><i>Vorbereiding</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Aan het begin, voorafgaand een serie bijeenkomsten een schets geven van wat voorafgegaan is en wat gaat volgen. Om meer perspectief te krijgen op het geheel en wat moet gebeuren. De voorbereiding had beter gekund. Vooral wat betreft de informatie over wat eerder vastgestelde keuzes zijn en waar we met zijn allen nog mee aan de gang konden. Meer voorbereiding met de ontwikkelaars (Sur). Workshops, meetings, capita selecta. Vooraf eerst een training / workshop voor de mensen in dit traject. <p><i>Informatieverstrekking, overleg (communicatie)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Meer overzicht en formaliteit. Vanuit Nederland moeilijk een inschatting te maken van het werk hier. Werken aan het creëren van een betere beeldvorming voor nieuwe mensen over het werk in Suriname. Meer delen over de ervaringen in Suriname met de nieuwe mensen (SLO-ers). Betere transparantie over de besluitvorming. Wie, waarover, wanneer meepraat. In een rijdende trein gestapt en af en toe kwamen er nieuwe dingen bij, waarvan het prettig zou zijn geweest als die vooraf bekend waren. In de laatste periode meer voortgangsbespreking verwacht. Het is niet altijd duidelijk wat wel of niet gecommuniceerd moet worden. Het is goed om gelijk op te reageren als je iets mist. <p><i>Samenwerking</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Meer met elkaar reflecteren. (2x) Uitwisseling met de hele groep. (3x) Nagaan wat de bouwstenen betekenen voor het hele curriculum. Op momenten het gevoel dat er veel meer met elkaar afgestemd moet worden. Meer belangstelling voor elkaars werk opbrengen.

13.3 Verwachtingen

	Geen-Moeilijke	Beperkte/enkel	Globale	Open houding
Verwachtingen	<p>Het was moeilijk om een beeld te vormen over het werk dat in Suriname gedaan moest worden.</p> <p>Geen specifieke verwachtingen over het hoe van de leerlijn: functie en daarmee samenhangende vorm en gedetailleerdheid van de leerlijn.</p>	<p>Weinig verwachtingen over de aanpak, de eigen inbreng en de uitkomsten.</p> <p>Enkele verwachting bijvoorbeeld het cyclisch proces. Dit kwam ook uit.</p> <p>Meer en duidelijkere informatie over de Surinaamse deelnemers (achtergrond informatie van personen). Meer structuur en 'formaliteit' verwacht over de informatie beschikbaarheid. Dit was niet in overeenstemming met de verwachting.</p>	<p>Verachtingen in globale zin (werken aan leerlijnen) geen duidelijke/specifieke verwachtingen. (2x)</p> <p>Niet een bepaalde voorstelling, maar verwachtte enkele kaders en een lopend proces waarin gestapt wordt. Veel zou ter plekke ingevuld moeten worden. Kwam ook zo uit.</p> <p>Verwachting dat het werk in Suriname vergelijkbaar zou zijn met het werk in andere landen. Dit is Niet (helemaal) het geval, met name op het formele niveau is het gecompliceerder/zwaarder.</p>	<p>Open houding bij het stappen in een nieuw project.</p> <p>Met elkaar werken aan een curriculum en van elkaar leren door het te doen. Dat is overigens denk ik niet zoals alle collega's het zien.</p>
Redenen	<p><i>De informatie vooraf was vrij summier.</i></p> <p><i>Onduidelijkheid over de capaciteit van de medewerkers in Suriname waarmee we zouden werken. Voorbereiden op het werk in Suriname was daardoor eigenlijk niet mogelijk.</i></p>	<p><i>Kort vooraf benaderd voor deelname aan het project in Suriname.</i></p> <p><i>Niet heel veel informatie vooraf.</i></p>	<p><i>De informatie vooraf was zodanig dat allerlei scenario's mogelijk leken.</i></p>	<p><i>Expertise en ervaring delen. Leren van de nieuwe groep.</i></p>

13.4 Ervaring werken in Suriname

Positieve ervaringen

Positieve ervaringen die SLO-ers over hebben gehouden van het werken in Suriname betreffen:

- Prettig om met de deskundigen in Suriname te werken.
- Inspirerend en uitdagend (2x).
- Zeer interessant.
- Uiterst vruchtbaar.
- Heel erg leuk (2x).
- Boeiend.
- Verdiepend.
- Uitstekend.
- Voor 2011 open en positieve sfeer, veel ruimte voor onderwijsdiscours, respect en waardering voor elkaars expertise.
- Spannende processen om mee te maken.
- Wisselwerking 'hoofdlijnen - abstractie - heel concreet en praktisch' is prettig.
- Resultaatgerichtheid kwam goed aan bod en sloot goed aan bij de eigen behoefte.
- Werken met Surinaamse mensen, het samenwerken op zich als positief ervaren.
- Doet een beroep op het improviserend vermogen.
- Het werken met Surinaamse collega's is een "feest". Werken met de SLO collega's is interessant en ik leer er heel veel van.

Uitdagingen

Uitdagingen van het werk betreffen:

- De aansturing is niet altijd gemakkelijk. De wijze waarop de groep graag samenwerkt, is anders dan zelf gewend. Het is steeds zoeken naar het evenwicht tussen aansturen en mee bewegen. De stijl van begeleiden die op een moment goed werkt, wordt op een ander moment als niet gewenst ervaren.
- Soms heel hectisch, grote tijdsdruk, weinig tijd voor reflectie en afstemming op elkaars werk.
- Soms ook werken zonder overzicht op het geheel.
- Bij vlagen hectisch.
- Soms lichtelijk frustrerend.
- SLO-ers in het begin (bij aantreden nieuwe groep 2011) niet op één lijn. In de vierde week begon de afstemming een stuk makkelijker te gaan.
- Begin 2011 was het zoeken naar een nieuwe synergie.
- Op het formele niveau vaak onnodig zwaar.

13.5 Indrukken met betrekking tot de deelnemers

Betrokkenheid van de deelnemers

De deelnemers aan de bijeenkomsten zijn ervaren als zeer coöperatief, heel betrokken, welwillend, enthousiast, leergierig en er kon op ze gerekend worden in het leveren van een bijdrage. Ze willen heel veel en nemen de tijd zich te verdiepen in de theorie en op basis daarvan te discussiëren over de materie.

Kwaliteit van de geleverde bijdrage

Bevindingen van SLO-ers over de kwaliteit van de geleverde bijdrage zijn in onderstaande tabel weergegeven.

Tabel 13.3: Kwaliteit van de geleverde bijdrage.

Positief	Negatief
<ul style="list-style-type: none"> De kwaliteit van de geleverde bijdragen is wisselend. Soms moeilijk in te schatten wat je kunt verwachten van de deelnemers. Men heeft gedaan wat, bij de gegeven randvoorwaarden, binnen de mogelijkheden lag, en soms zelfs meer. Ze waren inhoudelijk goed op de hoogte van het bewegingsonderwijs in Suriname. Ze hebben zelf niet heel veel geschreven, maar wel heel veel bijgedragen aan de teksten. Door inhoudelijke suggesties vooraf en goede commentaar als de concepten klaar waren. Bijdrage is divers: vanuit rijke praktijkervaringen (zeer waardevol om een goed beeld te krijgen van de werkvloer), vanuit wetenschappelijk onderbouwde bijdrage en vanuit maatschappelijke betrokkenheid. Vanuit hun eigen ervaringen en expertise leveren ze een hele goede bijdrage. Indrukwekkend, niet altijd helemaal relevant, maar de inbreng is goed. 	<ul style="list-style-type: none"> Over het algemeen vonden ze het moeilijk om op macroniveau te denken en te formuleren. De meesten werkten op meso- of microniveau. De 'Luikjes' waren 'aardig' van kwaliteit, maar niet heel bijzonder.

Kennis en vaardigheden van de deelnemers

Bevindingen over de kennis en vaardigheden van de deelnemers zijn in onderstaande tabel opgenomen.

Tabel 13.4: Indruk over de kennis en vaardigheden van de deelnemers.

Positief	Negatief
<ul style="list-style-type: none"> Voldoende tot goed. Een enkeling heeft alleen praktijkervaring en kan zich moeilijk boven de materie plaatsen. Bij sommigen werd het schrijven op leerplan en leerlijn niveau met enige begeleiding goed opgepakt. Inhoudelijk goed voor de leeftijdsgroep waar zij aan lesgeven (dus niet voor 4 – 15 jaar) Ze moesten een 'slag' maken om op het juiste niveau te kunnen denken en werken. Na verloop van tijd ging dat goed. Goed thuis op eigen terrein; Basic Life Skills, of Early Childhood Education. De gerichte taalkundige kennis van de deelnemers is over het algemeen heel goed. Het didactisch en pedagogisch repertoire en de bijpassende vaardigheden is bij de meesten redelijk eenzijdig (directief en alleen leerstofgericht). 	<ul style="list-style-type: none"> Voor enkele deelnemers was het lastig om het niveau van de basisschool kinderen in te schatten. Ook het maken van concreet lesmateriaal vraagt speciale expertise die niet bij alle deelnemers aanwezig is. Voor sommigen moeilijk om buitenkaders te denken en in grotere gehelen (meta niveau) Een zorgelijk punt is nog altijd (2 jaar geleden, bij mijn eerste bezoek aan Sur. was dit ook al zo) dat er voor mijn gevoel veel meer en wellicht nog betere vakdeskundigheid beschikbaar zou kunnen zijn die kennelijk niet benut wordt. De vakinhoudelijke kennis was, zeker in het geval van de dames van de beide Stichtingen, minimaal. Weinig helicopterview inzake onderwijsvernieuwing.

Positief	Negatief
<ul style="list-style-type: none"> Over het algemeen goed, soms wat mager, en soms wel goed maar zijn mensen erg terughoudend uit een soort verlegenheid. Soms verwachten mensen teveel van de leerlingen waarvoor we producten maken 	

13.6 Aansturing van de bijeenkomsten

Aanpassing van de stijl van aansturen

In onderstaande tabel is aangegeven in welk opzicht SLO'er hun stijl van aansturen hebben aangepast aan het werken in Suriname. Ook is in enkele gevallen aangegeven dat dit niet noodzakelijk was.

Tabel 13.5: Stijl van aansturen.

Wel aangepast	Hoe dat ervaren is
Meer zaken in de hele groep goed doornemen. Ik wil wel eens snel en effectief te werk gaan. Bijvoorbeeld na een inleiding snel in kleine groepen aan het werk gaan, maar Surinamers willen veel onderdelen met zijn allen goed doorwerken, bespreken en aantekenen. Dat ben ik bijvoorbeeld niet gewend.	Geen probleem; ik leer veel van de aanpak van Surinamers en hun werkwijze en denkwijze.
Langer gewerkt in subgroepjes en de ruimte voor plenaire feedback schoot er daardoor bij in.	Wel jammer, maar getracht dat los te laten en tevreden te zijn met hoe het is.
De opdracht kleiner, specifiek en concreter gemaakt.	Ik zie het niet als probleem. Begeleiding is maatwerk, niet een standaardprocedure die altijd toepasbaar is. Ik heb geen moeite met meer regie nemen, dan wel regie meer uit handen geven. Voorop staat dat het proces tot resultaat moet leiden waarin ieder zich kan vinden. Situationeel begeleiden past daarbij.
Afhankelijk van de deelnemers en SLO collega's die er tijdens missies waren en de mate waarin zij zelfstandig konden functioneren. Ik moest soms echt sturen, terwijl ik dat een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid vind. Ik ga sturen als ik merk dat het proces anders stagneert en het product of de kwaliteit daarvan in gevaar komt.	Wel interessant. Erg leerzaam. En ook dat ik meer en meer dingen durf te zeggen als ik iets anders verwacht of verlang dat het anders moet. Voorheen zou ik dat moeilijker vinden, zeker als mensen een stuk ouder zijn dan ik. Daarnaast denk ik dat ik het eerst meer met een kwinkslag probeer en als dat niet lukt harder wordt.
Vanaf de eerste bijeenkomst heb ik geprobeerd de invloed van de leden van de groep groot te laten zijn. Door de wisselende samenstelling leidde dit soms tot ingrijpende veranderingen gedurende het werken maar dat is inherent aan deze werkwijze.	Het voelde prettig aan dat ik direct met de deelnemers aan het werk kon met het aftasten ideeën, opvattingen en kennis over de onderwijspraktijk.
Ik pas me qua begeleiding aan, aan de situatie. Dat betekent dat ik verschillende 'stijlen' hanteer: van open, meer begeleidend en ondersteunend	Het is herkenbaar, zo werk ik meestal met groepen waar personen elkaar nog niet zo goed kennen, als er naar een opbrengst gewerkt moet

Wel aangepast	Hoe dat ervaren is
(vooral in het begin, om de mensen te leren kennen en vice versa, hun capaciteiten, hun ideeën omtrent de opdracht et cetera), naar meer gesloten en sturend als duidelijk wordt wanneer welk product en in welke vorm gereed moet zijn.	worden. Wat nu anders is, is de tijdsdruk waardoor ik genoodzaakt was meer te sturen dan te begeleiden.
Elke groep kent een beginsituatie, waar dan ook, dat is altijd mijn startpunt.	Als een gewone werksituatie. Iedere werksituatie is weer bijzonder.
Ik vind het belangrijk dat de groep veel ruimte heeft, en als ze met initiatieven en suggesties komen, dat daar ook ruimte voor is om die verder te onderzoeken. Ik ben ondersteunend daaraan, houdt het proces in de gaten, en ook of de uiteindelijke doelen die we als groepen willen, ook inderdaad bereikt gaan worden. Dat is mijn stijl, in al mijn (internationaal werk), en zo gaat het ook in Suriname.	

13.7 Kennis en vaardigheden geleerd door SLO-ers

Opgedane kennis

Opgedane kennis door SLO-er zijn gericht op de context waarbinnen het ontwikkelwerk heeft plaatsgevonden, leerplanstrategieën, ontwikkelproces en consequenties, sociale vaardigheden, vakinhoudelijk, en self-awareness.

Ontwikkelcontext (Suriname)

Het onderwijssysteem en de onderwijscontext in Suriname, de Surinaamse bevolking, de gebruiken, gewoonten, cultuur en hun eigen talen. Verder de werkwijzen in een ander land, het leren omgaan met waarden, normen en gewoontes van mensen.

Leerplanstrategieën, ontwikkelproces en consequenties

- Adequate leerplanstrategieën in complexe internationale settings zoals die van Suriname, maar deze kennis is niet zozeer persoonlijk als wel collectief.
- Diversiteit in interpretaties van LPO-concepten door verschillende collega's: nut van SLO-Vademecum? (is er al: Looy, begin jaren 2000?).
Geleerd over de noodzaak om binnen LPO-strategieën te ontwikkelen (en te kijken wat er al ligt uit verleden: STRALPO onderzoek van stafafdeling ontwikkeling, jaren '90 en te delen met elkaar.
- Noodzaak van verdiepend inhoudelijk en strategisch leerplanoverleg op de afdeling.
- De wijze waarop leerplannen in korte tijd ontwikkeld kunnen worden.
- Over hoe ontwikkelprocessen voor onzekerheid zorgen bij alle betrokkenen en op alle niveaus.

Sociale vaardigheden

- Noodzaak om personele conflicten (beetje groot woord, maar toch) boven tafel te krijgen voordat er een externe missie wordt uitgevoerd.
- Meer samen te werken met collega's van andere vakken.

Vakinhoud

- De kennis met betrekking tot meertaligheid beter leren erkennen en positioneren.
- Over het belang van taal en taalontwikkeling.

- Het opbouwen van een leeractiviteit met voldoende ruimte voor leerlingen om te ontwikkelen.
- Hoe kinderen met rekenen dingen doen.
- De inhoud van het vakgebied in Suriname.

Self-awareness

- Hoe cultureel sommige dingen kunnen liggen en hoe sterk de eigen culturele achtergrond daarbij een rol spelen.
Hoe sterk ik in anderhalf jaar onderdeel ben geworden van de Surinaamse structuur en daardoor soms mijn collega's niet helemaal begrijp en niet begrijp waarom zij zo Nederlands denken.

Reden voor een beperkte leerwinst betreffen:

- Vakinhoudelijk en qua begeleiding hebben de activiteiten voor mij persoonlijk niet veel leerervaringen opgeleverd.
- De basis blijft grotendeels hetzelfde; basis is: kennis van onderwijsontwikkeling, groepsprocessen, begeleiding, workshopachtige activiteiten, etc. Daarin is geen nieuw aspect toegevoegd bij het werk in Suriname. Nauwelijks sprake van kennisoverdracht.

Nieuwe/verbeterde vaardigheden

Nieuwe, dan wel verbeterde vaardigheden betreffen:

- Teksten eenduidiger en preciezer opstellen. Me meer bescheiden opstellen en op het gewenste moment informatie geven.
- Voor mij was nieuw om samen met mensen die op verschillende wijze betrokken waren bij het onderwijs leerlijnen uit te werken op macro niveau.
- Nog meer actief luisteren.
- Pas op de plaats maken.
- Dingen nemen zoals ze zijn: qua organisatie en qua inhoud.
- Inbreng eigen kennis en expertise over het leergebied afstemmen op behoefte.
- Leren van collega's.
- Team blijven ook als je sommige dingen anders ziet.
- Minder open werken, naar product toe werken in korte tijd: dat is nieuw voor mij.
- Sneller switchen van niveau (van macro naar micro en terug).
- Geleerd om meer los te laten.
- Accepteren dat niet alles zo goed en mooi kan als ik zelf wil.
- Assertiever zijn naar collega's.
- De humor van de Surinamers volgen en laconiek reageren en daarna doorpakken (niet aanvaarden dat het dan zou stoppen. Wat ik bedoel hier is dat ik voorheen zou accepteren dat iets niet gaat gebeuren, nu denk ik dat ik toch vaker doorpak om het resultaat te bereiken wat in mijn ogen haalbaar moet zijn, zonder de echte werkelijke grenzen die mensen aangeven uit het oog te verliezen.
- Luisteren en opnieuw luisteren naar de reeds ingenomen standpunten van collega's en het perspectief van die standpunten proberen te begrijpen.
- Ik heb geleerd flexibeler te zijn in ordeningen, beter samen te werken tussen verschillende vakgebieden, mensen gedurende langere tijd (6 uur) betrokken aan het werk te houden.
- Nog rustiger en geduldiger blijven en iedereen de ruimte te geven aan het woord te zijn.
- Aanvaarden dat niet alles kan.
- Mijn mond leren houden als het verstandig is even niets te zeggen.

13.8 Het geleerde van de Surinaamse deelnemers

Tabel 13.6: Hoeveel en wat SLO-ers geleerd hebben van de Surinaamse deelnemers.

Weinig	Veel	Heel veel	Toelichting
2x			<ul style="list-style-type: none"> Vakinhoudelijk was er weinig nieuws onder de zon. Geleerd over de gang van zaken in Suriname, bijvoorbeeld bij het ontwikkelen, produceren en implementeren van lesmateriaal. Niet een verrassende nieuwe inbreng van Surinaamse deelnemers.
	5x		<ul style="list-style-type: none"> Leren aansluiten bij de Surinaamse onderwijssituatie. Hoe serieus je ook tegen je werk aankijkt, het belangrijk is dat er ruimte blijft voor een lach en een grap. Manier van werken; serieus met heel veel humor tussendoor. Veel geleerd van de lokale omstandigheden, op het ministerie vooral.
		2x	<ul style="list-style-type: none"> Door de intensieve gesprekken veel geleerd over met name meertaligheid onder andere in relatie met identiteitsontwikkeling. Hoe je met humor ver kunt komen. Hoe moeilijk het hiërarchische systeem is waar men deel van uitmaakt. De creativiteit om met allerlei dingen toch onderwijs te kunnen maken.

13.9 Het geleerde van SLO-collega's

Wat SLO-ers van elkaar hebben geleerd:

- Hoe belangrijk het is om taal een goede plek te geven in het curriculum.
- Om samen te vatten na een informatiedeel ten gunste van welke betekenis de gepresenteerde inhoud heeft voor de werkzaamheden / het vervolg.
- Het belang van energizers als het gaat om groepsbinding, luchtigheid, et cetera, maar ook als bewustzijnsoefeningen.
- Dat ieder vanuit de structuur van zijn / haar eigen vakgebied denkt en dat het veel energie kost om elkaars perspectief te kunnen delen en elkaars taal te verstaan.
- Bondige presentaties zijn krachtiger, inhoud afgestemd op de aanwezigen werkt beter dan een preek vanuit eigen perspectief.
- Meer detail meegekregen van enkele vakgebieden, achtergrondinformatie en gebruik kunnen maken van relevante bestaande uitwerkingen, zoals de reguleringsdoelen voor bewegingsonderwijs en de leerlijnen voor ontwerpend leren bij natuuronderwijs.
- De presentaties gaven steeds weer een goed beeld van wat er met elkaar is geleerd. Soms moet je dan je eigen doelstellingen bijstellen.
- Gezien dat de groepen geweldig goed kunnen presenteren en dat ook graag doen. De tijd gestoken in de voorbereiding heeft zich terug betaald. Dus vooral geleerd dat ook hier in Suriname de collega's de ruimte en mogelijkheden (bv. om te presenteren) pakken als hen die geboden wordt.
- Taal en taalontwikkeling.
- Hoe theorie praktisch kan worden vertaald.
- Het belang van een samenhangende aanpak.

13.10 Bruikbaarheid van het geleerde

Alle SLO-ers hebben aangegeven dat het geleerde bruikbaar is voor het werk binnen de eigen organisatie.

In een enkel geval is zowel 'ja' als 'nee' geantwoord, het geleerde is namelijk niet zonder meer bruikbaar. Pas als er met de hele groep gereflecteerd zou worden op de gehanteerde leerplanstrategieën en mogelijke verbeteringen daarin zou er sprake zijn van leerwinst die past bij een organisatie als SLO (die zichzelf graag omschrijft als 'lerende organisatie').

Het geleerde zou verder bij een vervolg op het project in Suriname en mogelijk ook bij projecten rond 'professionalisering' op het gebied van leerplanontwikkeling gebruikt kunnen worden.

Delen van kennis & vaardigheden

In onder staande tabel zijn de kennis en vaardigheden opgenomen die SLO-ers hebben gedeeld of zouden willen delen met anderen.

Tabel 13.7: Delen kennis en vaardigheden.

Kennis en vaardigheden	Met wie
Proces - werken met deelnemers	Thuisfront en collega's
Inhouden	Scholen, vaksectie
De kennis met betrekking tot het werken aan een totaal curriculum	afdelingsmanager
De vaardigheid met betrekking tot het werken met brede ontwikkelgroepen	Collega's PO en afdelingsmanager
Het belang van veel beelden in het onderwijs, juist als ondersteuning voor de taal zwakke kinderen	Met mijn taal collega
Groep begeleiden	Met verschillende leden van de SLO-groep
Vergaderaanpak	Collega's
Presentaties	Collega's
Ontwikkelstrategieën	Collega's in Sur-project en anderen op de PO-afdeling PO-manager LPO-overleg (managers, PC, Dir)
Inhoudelijke samenhang binnen afdeling	Collega's in Sur-project en anderen op de PO-afdeling, PO-manager
Teambuilding binnen afdeling	idem
Op het gebied van jonge kinderen	Collega's in Den Bosch
Meertaligheid, Engels en Spaans	idem
Algemeen proces	SLO-breed
Belang van helderheid, structuur en vormgeving	bij projecten 'leerplankundige professionalisering', maar kan ook breder
SLO in het buitenland	Directeur en directe collega's
Belang van systematische aanpak	Collega's
Belang van contextualiseren	Collega's

De manier waarop kennis en vaardigheden gedeeld kunnen worden betreffen:

- Informeel op verschillende momenten.
- Teambijeenkomsten op scholen, maar ook tijdens overleg met collega's.
- Het gebruik van inhouden bij workshops of lezingen.
- Presentatie aan colleges.
- In gesprekken, maar het zou goed zijn om dit ook binnen beleidsdagen van de afdeling naar voren te brengen.
- SLO Forum.

- Door voorbeelden en voorbeeldmaterialen te gebruiken. Bijvoorbeeld de boekjes die Stichting projecten heeft gemaakt voor ouders en peuters in het binnenland.
- Proberen de opgedane ideeën voor kennisontwikkeling in te brengen in de leerplanontwikkelstrategieën waarmee we nu in samenwerking met Min OCW mee bezig zijn, die binnen SLO binnen de Vaksecties uitwerking aan geven.

Problemen

Ervaren problemen betreffen:

- Dat het niet meevalt om steeds goed geïnformeerd te zijn over de steeds veranderende agenda. Dat het lastig is om met iedereen goed te communiceren over de zaken die ik zelf belangrijk vind. Soms moet je ruimte krijgen en soms moet je ruimte nemen om je inbreng naar voren te brengen.

13.11 Ondersteuning vanuit de organisatie en toegevoegde waarde voor de organisatie

Ondersteuning

Wijzen waarop ondersteund is:

- Bereidwilligheid om de werkzaamheden een plaats te geven binnen mijn taak. Collega's hebben zeker interesse.
- In beperkte mate ondersteund. De organisatie heeft de ruimte gegeven om naar Suriname te gaan en in dit in reeds geplande werkzaamheden te schuiven.
- Voorbespreking in Nederland, daarna voorbesprekingen hier. Ook informatie verzameld over curricula in andere landen.
- Gestimuleerd door de manager om deel te nemen aan de missie.
- Toegankelijkheid en beschikbaarheid van eerder door SLO ontwikkelde materialen. Toegankelijkheid van projectleider en bereidheid om te ondersteunen, informatie te geven, aanpak te wijzigen, etc.; ondersteuning ter plekke door secretariaat.
- Voorbereiden van de reis (organisatorisch/financieel) prima.
- Volop ondersteuning genoten. Er zijn diverse informele momenten geweest waarbij aan SLO-collega's vanuit Suriname om advies is gevraagd, en dat ook heel snel heb gekregen.
- Luisterend oor, ondersteuning op afroep wanneer nodig.
- Enorme behulpzaamheid van sommige collega's.

Aandachtspunten voor betere ondersteuning vanuit de organisatie/SLO-er:

- Meer waardering voor elkaars werk.
- Ondersteuning vanuit de reeds opgedane kennis met curriculum ontwikkeling in het buitenland.
- Training of ondersteuning, of suggesties voor wat 'handig' zou zijn voor het werk in Suriname.
- Meer aandacht voor het inhoudelijke. (hiervan was in de eerste periode van anderhalf jaar nauwelijks aandacht. In de laatste fase van het project is het wel verbeterd).
- Flexibiliteit in het uitlenen van mensen voor het project.
- Bij sommige collega's de bewustwording vergroten voor het behalen van een gemeenschappelijk doel (projectdoel) en proberen vanuit dat opzicht te handelen.

13.12 Invloed van de nieuwe kennis en vaardigheden op het werk binnen de organisatie

Tabel 12.8: Invloed van de nieuwe kennis en vaardigheden.

In beperkte mate	In ruime mate	In heel ruime mate	Invloed op het werk
4 X			<ul style="list-style-type: none"> • Processen en werkwijzen zullen anders worden in mijn werk. Soms beginnen vanuit mopperen en daarna kijken naar mogelijkheden, soms starten vanuit een adviesvraag, soms starten vanuit het nabespreken / rapporteren wat er is gebeurd. • Mijn verwachting is dat de invloed gering is. • Omdat alle nieuwe ervaringen je steeds een klein beetje verder kunnen brengen. Het zijn nooit aardverschuivingen als het op ervaringen aan komt.
	3X		<ul style="list-style-type: none"> • Tijdens klassenobservaties gebruik ik het onderwijsmodel van Smits; aanbod, ruimte, feedback en toetsing. Met de leerkrachten kan ik in een nagesprek goed duidelijk maken dat kinderen ruimte nodig hebben om te leren. Fijn om dit op deze wijze te doen. • Als we hier binnen de afdeling PO en als instituut tijd aan besteden kan het zeer waardevol zijn om tot een beschrijving van verschillende ontwikkelstrategieën te komen, met daarbij beschrijving van voorwaarden, randvoorwaarden, voorbereidingen, competentiebeschrijvingen van SLO-ers in dergelijke trajecten. Het is waartoe SLO op aarde is (in Nederland wel te verstaan). We kunnen dit als SLO ook naar Min OCW en op Europese schaal uitdragen in samenwerkingsverbanden bijvoorbeeld Cidree, Europese projecten. • Van ieder project leer ik en neem ik kennis en ervaringen mee. Mijn werk omvat in mijn beleving alle aspecten die te maken hebben met ontwikkelen, uitvoeren en onderzoeken. En wel op alle niveaus (supra-macro, macro, meso, micro en nano)
		2X	<ul style="list-style-type: none"> • Die kunnen best wel eens aanzienlijk zijn. Werkwijze zeker, ook de manier waarop het project is opgezet, de uiteindelijke uitkomsten zijn voor SLO interessant. • Aanscherping van de werkprocessen in het buitenland en curriculum <i>redesign</i> in brede zin.

13.13 Aanvullende opmerkingen

Aanvullende opmerkingen betreffen:

- Verbetering voor de status van het project binnen SLO.
- Ik vind dat het project goed, flexibel en op een prettige wijze geleid wordt.
- Jammer dat er in het project niet meer ruimte is ingebouwd om te reflecteren op de gehanteerde leerplanstrategie(en), de voor- en nadelen daarvan en de mogelijke transfer naar andere settings.
- Achteraf denk ik dat het opstappen op een rijdende trein voor de nieuwe mensen niet gemakkelijk is geweest. De richting van de trein, hoe hard deze rijdt, welke wagons er in zitten was vooraf bepaald, en tussendoor kwamen daar nieuwe (eerder gemaakte) afspraken bij. Dit maakt het moeilijk om je mee verantwoordelijk te voelen voor het geheel. Iedereen wilde dat en heeft dit op zijn / haar manier geprobeerd. Het lijkt of dit in de eindfase beter lukt, maar dat kan mijn persoonlijke perspectief zijn.
- Ik had graag meer ruimte afstemming en feedback op elkaars werk willen zien. Tussentijds afstemming over de schrijfwijze. Kan het ook anders?, is het werk consistent opgebouwd?, etc. Meedenken met elkaar.
- Met een grote groep is het lastig communiceren. Soms werd je wel erg laat geïnformeerd.
- Aandacht voor voldoende transparantie van (besluitvormings)processen; wie praat mee, waarom, wanneer, waarover. Indien dit niet of onvoldoende helder is kan dit irritaties of gevoel van verminderde betrokkenheid oproepen. Zorg voor consequent en consistent handelen.
- Ik heb grote waardering gekregen voor de projectleider in Suriname die heel snel schakelt tussen alle niveaus en netwerken. Zijn communicatievaardigheden zijn van groot belang voor het werk hier. Ik heb wel inhoudelijke bemoeienis met de leerlijnen gemist. In een eerdere fase was afstemming wenselijk.
- Het bijzondere is dat we in Suriname intensief samen kunnen werken met een breed samengestelde groep mensen gedurende een langere periode. Daardoor krijgen we volgens mij meer van de grond in Suriname dan in Nederland. In Nederland werk ik ook altijd met breed samengestelde groepen maar is het werken veel meer versnipperd.
- Op afdelingsniveau met elkaar in discussie gaan over wat de ervaring in Suriname betekent voor de afdeling, het werk en persoonlijk niveau.
- Van meet af aan bezonnen zijn op wat de meerwaarde van het project is voor andere projecten en leerplanstrategieën. bv. Capaciteitsopbouw.
- Jammer dat in de werkgroep van kunst en cultuur de leerkrachten uit het basisonderwijs ontbraken. Ook waren niet alle kunstdisciplines vertegenwoordigd in de groep. Het zou fijn geweest zijn als ook iemand met een dansachtergrond haar / zijn inbreng had kunnen doen. De gemiddelde leeftijd in de groep was vrij hoog.
- De echte praktijk mensen waren er niet (2x).

14. Expert appraisal over de kwaliteit van de producten

Voor de expert appraisal van het resultaat vervat in de documenten 'Op weg naar een basisonderwijscurriculum; Curriculumraamwerk en leerlijnen' zijn een vijftiental personen geïdentificeerd en benaderd. Hiervoor is gebruik gemaakt van een vragenlijst met zowel gesloten, als open vragen. Vier van de benaderde experts hebben meegedaan aan dit onderzoek.

Relevantie en compleetheid van de onderdelen van het curriculumraamwerk

Bevindingen van de experts betreffen:

- Zowel op het vlak van de vormingsgebieden als op de leergebieden vind ik dat er ruime aandacht besteed is aan de diverse onderdelen.
- Van relevantie is wel sprake; alle genoemde onderdelen zijn nodig voor de vorming.
- De onderdelen van het curriculum raamwerk zijn wel relevant en compleet, gezien het feit dat een groep deskundigen samen tot de keuzen zijn gekomen.
- Het curriculum raamwerk is niet compleet voor wat betreft religies/spiritualiteit. Dit staat wel bij de algemene doelen en burgerschap.
- Beroepsuitoefening zoals opgenomen in de missie, is niet overeenkomstig de eindtermen voor de elfjarige basisschool. Aansluiting op de arbeidsmarkt zoals opgenomen in de principes is niet compleet, alsook beroepsoriëntatie zoals opgenomen in de leergebieden. Bij het onderdeel 'ondersteuning' zouden de punten speciale begeleiders per school en onderwijsadministratie / dataverzameling toegevoegd moeten worden. Bij het onderdeel 'professie leerkracht' zou ondersteuning vanuit de onderwijsbureaus toegevoegd moeten worden. De eindtermen van het elfjarige basisonderwijs zijn niet duidelijk. Is basisonderwijs bedoeld als basis voor vervolgopleiding voor diverse beroepskeuzen en beroepsoriëntatie bedoeld als oriëntatie om later een betere keus te maken of is basisonderwijs inclusief pre-vocational skills? Beroepsoriëntatie moet nader omschreven worden.

Samenhang visie, missie, algemene doelen en uitgangspunten van het curriculumraamwerk

Bevindingen van de experts betreffen:

- De visie, missie en algemene doelen geven aan hoe een jong kind, het lerende kind, zodanig gevormd moet worden, dat het zelfstandig en doelbewust op een bepaald niveau kan functioneren in de maatschappij.
- Er is wel samenhang. Het gaat allemaal over de vorming / ontwikkeling van 'de jonge mens'.
- Ik heb vraagtekens bij de juiste formulering van de visie; waar is de visie op leven?
- De visie/missie zijn helder omschrijven. Ze geven duidelijk de richtlijnen aan.
- Er is voldoende over gesproken.

Overeenstemming van het curriculumraamwerk met de documenten van MinOV (SEP en SPO)

Bevindingen van de experts betreffen:

- Het is mij opgevallen dat bij de formulering steeds rekening is gehouden met het inhoudelijke van beide documenten.
- De formulering van het raamwerk ligt in dezelfde lijn. Het gaat uiteraard om de uitwerking van het daadwerkelijke curriculum en materialen.

- Deze documenten hebben als uitgangspunt gediend.

Overeenstemming van de algemeen vormende competenties met de ECD, BLS en gender programma's

Bevindingen van de experts betreffen:

- Ik vind van wel, maar er zal bij het kwantificeren van de contouren formulering erop gelet moeten worden dat competenties op elkaar afgestemd zijn. Dit ter voorkoming van miscorrelatie.
- Het lijkt me in dezelfde lijn te liggen. Het is nu nog allemaal wat een of twee dimensionaal is. In de uitwerking van het curriculum zal blijken of de overeenstemming er echt is. Het papier leeft dan!
- Gender is later toegevoegd en misschien nog onderbelicht.

Overeenstemming van de leergebieden en leerlijnen met het curriculumraamwerk

Bevindingen van de experts betreffen:

- Alle drie componenten zijn gebaseerd op de ontwikkelingsrichting, zoals vervat in het SEP.
- Leergebieden en vormingsgebieden zijn een onderdeel van het curriculumraamwerk. De leerlijnen passen erbij.
- Het geheel is steeds aangepast.

De mate waarin de leerlijn voldoende onderscheidend zijn voor de verschillende groepen (onderbouw, middenbouw en bovenbouw).

Bevindingen van de experts betreffen:

- Zoals bijvoorbeeld de leerlijn domein Natuur en Techniek geconcipieerd en uitgelegd is, geeft het een duidelijke onderscheidenheid weer. De praktijk moet uitwijzen welke correcties/ aanpassingen nodig zijn.
- Rekenen: Er is een duidelijke stijgende lijn te ontdekken in moeilijkheidsgraad. Zeker onderscheidend.
- Steeds zijn groepen van 'deskundigen' en praktijkmensen samen aan de slag geweest.

Graduele opbouw van de leerlijnen in moeilijkheidsgraad.

Bevindingen van de experts betreffen:

- Zeer zeker.
- Anders kun je niet spreken van een doorgaande lijn!

Aansluiting van het curriculumraamwerk en de leerlijnen op de Surinaamse situatie.

Bevindingen van de experts betreffen:

- Helemaal.
- Het curriculum raamwerk is een vrij algemeen curriculumraamwerk dat bij verschillende landen kan passen. Het past ook bij de Surinaamse situatie. Maar is niet specifiek voor de Surinaamse situatie. (Dit hoeft waarschijnlijk ook niet).
- De Surinaamse context is steeds het uitgangspunt geweest.

Algemene opmerkingen over het raamwerk en leerlijnen

- Ik vind dat het product dat op tafel ligt een beeld geeft, dat op professionele manier invulling is gegeven aan de MinOV opdracht. De betrokkenheid van diverse actoren en stakeholders heeft erin geresulteerd dat zo een haast perfecte aanzet gegeven is tot een doelgerichte (cognitief, vorming nationale en internationale liefde) inhoudelijke vernieuwing van het lager onderwijs in Suriname. Ik ben voorstander van deze innovatie, zeker na 35 jaren. Het raamwerk en de leerlijnen zien er nogmaals prachtig uit.
- Er zal gewerkt moeten worden aan meer integratie tussen de leerlijnen. Ik zie deze nu nog 'los' van elkaar staan: Rekenen, Nederlands, Muziek, Bewegingsonderwijs, et cetera.

Kan er gekozen worden voor een thematische uitwerking van het curriculum, waardoor er sprake is van een 'natuurlijke' integratie van leerlijnen (vakken). Ik ben zeer benieuwd naar de uitwerking van het curriculum en de materialen die daadwerkelijk gebruikt gaan worden door de leerkrachten en leerlingen. Is er een 'competentieprofiel' van de leerling (die het basisonderwijs heeft afgerond) als uitgangspunt gebruikt? Het zou goed zijn om aan de hand van de competenties en indicatoren het curriculum op te bouwen. Elementen van leerlinggericht en kindvriendelijk onderwijs zitten in het curriculumraamwerk. Het is belangrijk om dit expliciet te noemen. Zorgcoördinatie is beter dan RT en logopedie graag benoemen. Het is een geheel, een systeem.

- Alle schooltypen goed doorlichten.
- Het Raamwerk heeft als uitgangspunt gediend voor de leerlijnen. De leerlijnen zul je steeds moeten evalueren en aanpassen / herzien.

Bijlagen

Vragenlijsten

Leerlijnen	:	Verwachtingen deelnemers Tussentijdse meting bevindingen ontwikkelproces Eindmeting bevindingen ontwikkelproces Bevindingen productkwaliteit Capaciteitversterking
Raamwerk	:	Eindmeting bevindingen ontwikkelproces Bevindingen productkwaliteit Capaciteitversterking
SWP	:	Eindmeting bevindingen ontwikkelproces
Onderzoeksgroepen	:	Interviewschema
SLO-er	:	Capaciteitversterking
Expert	:	Expert appraisal

Leerlijnen: Vragenlijst verwachtingen

Verwachtingen van de direct betrokkenen over het proces van curriculumontwikkeling.

Datum van invullen :
Naam (optioneel) :
Functie :
Organisatie :
Betrokken voor het vak :

Inleiding

SLO ondersteunt sinds 2009 de herformulering van het basisonderwijs in Suriname en doet dit, waar mogelijk, gebaseerd op het principe van *evidence-based* curriculumontwikkeling. Dit houdt in dat curriculumontwikkeling vergezeld gaat van een ondersteunende onderzoekslijn. Daartoe heeft SLO voor het werk dat zij in Suriname verricht een onderzoek opgezet dat dient als zelfevaluatie. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door externe onderzoekers.

De uitkomsten van dit onderzoek, over zowel de curriculumproducten als de ontwikkelingsprocessen, zullen SLO een indruk geven van de kwaliteit daarvan. Op deze manier is SLO in staat om beide, waar nodig, aan te passen om de kwaliteit van producten en processen te verhogen.

U bent betrokken bij de ontwikkeling van de leerlijnen. Door middel van deze vragenlijst benaderen wij u en rekenen op uw medewerking bij dit onderzoek.

Aanwijzingen

Hieronder vindt u vragen waarmee wij uw verwachtingen over de bijeenkomsten die u zult bijwonen willen meten. U kunt uw verwachtingen kenbaar maken door een kruisje (X) te plaatsen bij het antwoord dat het meest overeenkomt met uw verwachting en in sommige specifiek met “anders” aangegeven gevallen uw verwachting bijschrijven indien het niet voorkomt. Ook willen wij enkele open vragen stellen, waarop u een korte beschrijving kunt geven.

Eerste verwachtingen

1. Wat verwacht u in algemene zin van de komende bijeenkomsten voor de ontwikkeling van de leerlijnen? (*Korte beschrijving graag!*)

---

2. U zal werken met collega's en met mensen van SLO.
- A. Hoe ziet u uw eigen inbreng in het ontwikkelproces?
- ☐ In zeer beperkte mate
  - ☐ In beperkte mate
  - ☐ In ruime mate
  - ☐ In zeer ruime mate

Waarom? _____

Hoe ziet u de inbreng van uw collega's in het ontwikkelproces?

- ☐ In zeer beperkte mate
- ☐ In beperkte mate
- ☐ In ruime mate
- ☐ In zeer ruime mate
- ☐ Geen mening

Waarom? _____

Welke collega's behalve van SLO zouden naar uw mening moeten participeren in het ontwikkelproces? *Meer antwoorden mogelijk.*

- ☐ Leerkrachten
- ☐ Schoolleiders
- ☐ Curriculum ontwikkelaars van Minov
- ☐ Andere stakeholders, zoals _____

3. Wat zal volgens u de rol van SLO zijn tijdens de bijeenkomsten? *Meer antwoorden mogelijk.*
- ☐ Facilitator van de bijeenkomsten
  - ☐ Expertise in ontwikkeling van curriculum aandragen (ook in internationale context)
  - ☐ Aandragen van voorbeelden van curricula uit verschillende landen (internationaal en regionaal)
  - ☐ Begeleider en stimulator
  - ☐ Anders, nl. _____

4. Hoe verwacht u dat SLO die rol of rollen zal uitvoeren?
- ☐ Slecht
  - ☐ Redelijk
  - ☐ Goed
  - ☐ Uitstekend

Waarom denkt u dat? _____

5. Welke werkvormen zullen naar uw verwachting toegepast worden tijdens de bijeenkomsten? *Meer antwoorden mogelijk.*
- ☐ Plenaire discussies
  - ☐ Groepsdiscussies
  - ☐ Presentaties
  - ☐ Individuele opdrachten
  - ☐ Groepsopdrachten
  - ☐ Rollenspelen
  - ☐ Anders, nl. _____
6. Welke referentiematerialen zullen naar uw mening beschikbaar moeten zijn bij de bijeenkomsten? *Meer antwoorden mogelijk.*
- ☐ Beschrijvingen van andere onderwijssystemen
  - ☐ Curricula uit andere onderwijssystemen
  - ☐ Algemene curriculumtheoretische materialen
  - ☐ Het Surinaamse Nationale Leerplan en andere Surinaamse documenten
  - ☐ Anders, nl. _____
7. In welke mate verwacht u betrokkenheid van de deelnemers?
- ☐ In zeer beperkte mate
  - ☐ In beperkte mate
  - ☐ In ruime mate
  - ☐ In zeer ruime mate

Aansturing vanuit SLO

8. Verwacht u dat SLO een concrete visie zal presenteren over hoe het curriculum eruit zal moeten zien?
- ☐ Ja
  - ☐ Nee
- Waarom? _____
9. Wat moet volgens u de rol zijn van SLO in het curriculum ontwikkelproces?
- _____
10. Wat is volgens u de rol van BEIP (Basic Education Improvement Project) in het curriculum ontwikkelproces?
- _____

11. Welke van de onderstaande kenmerken zouden wat u betreft doorslaggevend moeten zijn waar het SLO betreft? Kruis er 5 aan.

☐ Samenwerkend	☐ Gebaseerd op actuele kennis
☐ Gezamenlijke besluitvorming	☐ Gebaseerd op achterhaalde ideeën
☐ Ondersteunend	☐ Begrip voor de Surinaamse situatie
☐ Sturend	☐ Met kennis van de Surinaamse situatie
☐ Betrokkenheid bevorderend	☐ Vooral gebaseerd op Nederlandse kaders
☐ Inspirerend	☐ Van de hak op de tak
☐ Weinig inspirerend	☐ Opbouwende benadering
☐ Draagvlak vergrotend	☐ Respectvolle benadering van deelnemers
☐ Opleggend	☐ Bazig
☐ Open staan voor suggesties en ideeën	

12. In welke mate verwacht u dat de wijze van sturing van SLO zal aansluiten bij uw behoefte?

- ☐ In zeer beperkte mate
- ☐ In beperkte mate
- ☐ In ruime mate
- ☐ In zeer ruime mate

13. In welke mate verwacht u dat er ruimte zal zijn voor eigen inbreng?

- ☐ In zeer beperkte mate
- ☐ In beperkte mate
- ☐ In ruime mate
- ☐ In zeer ruime mate

Waarom denkt u dat? _____

14. In welke mate verwacht u dat er ruimte zal zijn voor uitwisseling binnen de groep?

- ☐ In zeer beperkte mate
- ☐ In beperkte mate
- ☐ In ruime mate
- ☐ In zeer ruime mate

Capaciteitsversterking

15. Wat verwacht u te leren?

_____

16. Hoe verwacht u het geleerde te kunnen toepassen in de eigen organisatie?

_____

17. Welke ondersteuning verwacht u vanuit uw eigen organisatie bij het toepassen van het geleerde?

_____

Resultaat

18. Bij welk onderwijssysteem zal naar uw mening de te ontwikkelen leerlijn het meest moeten aansluiten?
- ☐ Nederlands
  - ☐ Europees
  - ☐ Zuid-Amerikaans
  - ☐ Amerikaans
  - ☐ Caribische
  - ☐ Een combinatie van: _____
19. In welke mate verwacht u dat de te ontwikkelen leerlijn zal aansluiting bij de huidige Surinaamse leerlijnen?
- ☐ In zeer beperkte mate
  - ☐ In beperkte mate
  - ☐ In ruime mate
  - ☐ In zeer ruime mate
20. In welke mate verwacht u dat er draagvlak in het onderwijs zal zijn voor de te ontwikkelen leerlijn?
- ☐ In zeer beperkte mate
  - ☐ In beperkte mate
  - ☐ In ruime mate
  - ☐ In zeer ruime mate
21. In welke mate vindt u vernieuwing van het onderwijssysteem nodig?
- ☐ Een klein beetje
  - ☐ Enigszins
  - ☐ In ruime mate
  - ☐ Heel erg nodig

Indien u nog iets aan ons kwijt wilt dat in bovenstaande vragen nog niet aan de orde is geweest, kunt u dat hier doen.

Dank u voor uw tijd en bereidwilligheid tot invullen.

Leerlijnen: Vragenlijst tussentijdse meting bevindingen ontwikkelproces

Tussentijdse bevindingen van direct betrokkenen over het proces van curriculumontwikkeling.

Datum van invullen :
Voor welk vak betrokken :
Functie :
Organisatie :
Naam (optioneel) :

Inleiding

SLO ondersteunt sinds 2009 de herformulering van het basisonderwijs in Suriname en doet dit, waar mogelijk, gebaseerd op het principe van *evidence-based* curriculumontwikkeling. Dit houdt in dat curriculumontwikkeling vergezeld gaat van een ondersteunende onderzoekslijn. Daartoe heeft SLO voor het werk dat zij in Suriname verricht een onderzoek opgezet dat dient als zelfevaluatie. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door externe onderzoekers.

De uitkomsten van dit onderzoek, over zowel de curriculumproducten als de ontwikkelingsprocessen, zullen SLO een indruk geven van de kwaliteit daarvan. Op deze manier is SLO in staat om beide, waar nodig, aan te passen om de kwaliteit van producten en processen te verhogen.

U bent betrokken bij het ontwikkelen van de leerlijnen. Nu de eerste werkweken achter de rug zijn, vragen wij u vriendelijk deze vragenlijst in te vullen.

**Wij willen u verzoeken de vragenlijst voor 15 februari 2011 in te vullen.
Op die dag halen wij de vragenlijst weer bij u op.**

Aanwijzingen

In de tabel op de volgende pagina vindt u stellingen die betrekking hebben op het ontwikkelproces waaraan u hebt deelgenomen. U kunt aangeven in hoeverre u het met elk van de stellingen eens bent. Dat doet u door per stelling een kruisje (X) te plaatsen in het vakje dat het meest met uw mening overeenkomt. Hieronder is een invulvoorbeeld weergegeven.

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens
Ik vind dat ik eigenlijk meer zou moeten verdienen				X

Hierna begint de vragenlijst, bestaande uit 37 stellingen.

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens
Eerste indrukken ontwikkelproces				
1. Ik heb tot nu toe een goede indruk van het ontwikkelproces.				
2. Ik heb tot nu toe veel geleerd van het ontwikkelproces.				
3. Veel van wat ik tot nu toe heb geleerd kan ik ook in mijn werk gebruiken.				
4. De bijeenkomsten waaraan ik tot nu toe heb meegedaan zijn een waardevolle besteding van mijn tijd geweest.				
5. Er is sprake van een grote betrokkenheid van deelnemers binnen de groep.				
6. De toegepaste werkvormen ondersteunen op een goede manier het ontwikkelproces.				
7. Ik vind de intermezzo's informatief en relevant voor het proces.				
8. Het gebruikte referentiemateriaal is relevant voor Suriname.				
9. Bij de leerlijnen die wij nu ontwikkelen is aandacht voor de Surinaamse situatie.				
10. SLO-experts hebben ruime kennis over curriculumontwikkeling in het algemeen.				
11. SLO-experts hebben ruime kennis over en ervaring met curriculumontwikkeling in een internationale context.				
12. SLO-experts zijn vaardig in het begeleiden van de groep.				
13. Mijn eerste indrukken van het werk aan de leerlijnen zijn in overeenstemming met de verwachtingen die ik er van te voren van had.				
Organisatie van de bijeenkomsten				
14. De planning van de bijeenkomsten in de tijd (sinds oktober) vind ik goed.				
15. De tijd van de dag waarop de bijeenkomsten gehouden worden vind ik goed.				
16. De duur van de bijeenkomsten is precies goed, niet te lang niet te kort.				
17. De beschikbare tijd was voldoende om de doelen die aan het begin van de bijeenkomsten zijn geformuleerd te bereiken.				

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens
18. De locatie van de bijeenkomsten is goed bereikbaar.				
19. De ruimte waarin de bijeenkomsten zijn gehouden is goed.				
20. Ik vind de energizers een goede en leuke start voor het werk van die dag.				
21. De intermezzo's vormen een goede onderbreking van de dag.				
22. Ik vind de consumpties lekker.				
Samenstelling van de vakgroep				
23. Ik vind de vakgroepsgrootte zodanig dat er efficiënt gewerkt kan worden.				
24. Leeftijdsverschillen binnen de vakgroep heb ik als positief ervaren.				
25. De diverse samenstelling van de vakgroep (leerkrachten, staf MinOV, staf opleidingsinstituten, ngo, etc.) heb ik als positief ervaren.				
26. Ik vind dat de juiste vertegenwoordigers uit het veld in mijn vakgroep zitten.				
Aansturing vanuit SLO				
27. SLO heeft een duidelijke visie op het ontwikkelproces.				
28. De manier waarop SLO de ontwikkelbijeenkomsten stuurt vind ik goed.				
29. Ik vind de mate van sturing door SLO goed.				
30. Er is voldoende ruimte voor eigen inbreng.				
31. Er is voldoende ruimte voor uitwisseling binnen de vakgroep.				
32. Er is voldoende ruimte voor uitwisseling tussen de verschillende vakgroepen.				
33. De manier waarop de bijeenkomsten aangestuurd worden draagt bij tot versterking van <u>mijn</u> betrokkenheid binnen de vakgroep.				
34. De manier waarop de bijeenkomsten aangestuurd worden draagt bij tot versterking van de betrokkenheid van <u>andere leden</u> binnen de vakgroep.				

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens
35. De kennis (informatie) die SLO inbrengt in het proces draagt optimaal bij aan het product dat wij ontwikkelen.				
36. Het is duidelijk wat SLO van mij als betrokkene bij het ontwikkelproces verwacht.				
37. De manier van ontwikkelen zal leiden tot een groot draagvlak onder scholen en docenten voor het nieuwe curriculum.				

Zijn er nog andere dingen die u zou willen opbrengen m.b.t. de ontwikkeling van de leerlijnen?:

.....
.....
.....

Dank u voor uw tijd en bereidwilligheid tot invullen.

Leerlijnen: Vragenlijst eindmeting bevindingen ontwikkelproces

Bevindingen van direct betrokkenen over het ontwikkelproces van de leerlijnen.

U bent betrokken bij het ontwikkelen van de leerlijnen. Nu de werkweken achter de rug zijn, vragen wij u vriendelijk deze vragenlijst in te vullen.

Datum van invullen :
Voor welk vak betrokken :
Functie :
Organisatie :
Naam (optioneel) :

Inleiding

SLO ondersteunt sinds 2009 de herformulering van het basisonderwijs in Suriname en doet dit, waar mogelijk, gebaseerd op het principe van *evidence-based* curriculumontwikkeling. Dit houdt in dat curriculumontwikkeling vergezeld gaat van een ondersteunende onderzoekslijn. Daartoe heeft SLO voor het werk dat zij in Suriname verricht een onderzoek opgezet dat dient als zelfevaluatie. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door externe onderzoekers.

De uitkomsten van dit onderzoek, over zowel de curriculumproducten als de ontwikkelingsprocessen, zullen SLO een indruk geven van de kwaliteit daarvan. Op deze manier is SLO in staat om beide, waar nodig, aan te passen om de kwaliteit van producten en processen te verhogen.

Aanwijzingen

In de tabel op de volgende pagina vindt u stellingen die betrekking hebben op het ontwikkelproces waaraan u hebt deelgenomen. U kunt aangeven in hoeverre u het met elk van de stellingen eens bent. Dat doet u door per stelling een kruisje (X) te plaatsen in het vakje dat het meest met uw mening overeenkomt. Hieronder is een invulvoorbeeld weergegeven.

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens
Ik vind dat ik eigenlijk meer zou moeten verdienen				X

Hierna begint de vragenlijst, bestaande uit 37 stellingen.

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens
Eerste indrukken ontwikkelproces				
1. Ik heb een goede indruk overgehouden van het ontwikkelproces.				
2. Ik heb veel geleerd van het ontwikkelproces.				
3. Veel van wat ik heb geleerd kan ik ook in mijn werk gebruiken.				
4. De bijeenkomsten waaraan ik heb meegedaan zijn een waardevolle besteding van mijn tijd geweest.				
5. Er was sprake van een grote betrokkenheid van deelnemers binnen de groep.				
6. De toegepaste werkvormen ondersteunden op een goede manier het ontwikkelproces.				
7. Ik vond de intermezzo's informatief en relevant voor het proces.				
8. Het gebruikte referentiemateriaal was relevant voor Suriname.				
9. Bij de leerlijnen die wij ontwikkeld hebben was aandacht voor de Surinaamse situatie.				
10. SLO-experts hadden ruime kennis over curriculumontwikkeling in het algemeen.				
11. SLO-experts hadden ruime kennis over en ervaring met curriculumontwikkeling in een internationale context.				
12. SLO-experts waren vaardig in het begeleiden van de groep.				
13. Mijn ervaringen met het werk aan de leerlijnen zijn in overeenstemming met de verwachtingen die ik er van te voren van had.				
Organisatie van de bijeenkomsten				
14. De planning van de bijeenkomsten in de tijd (sinds oktober) vond ik goed.				
15. De tijd van de dag waarop de bijeenkomsten gehouden werden vond ik goed.				
16. De duur van de bijeenkomsten was precies goed, niet te lang niet te kort.				
17. De beschikbare tijd was voldoende om de doelen die aan het begin van de bijeenkomsten zijn geformuleerd te bereiken.				
18. De locatie van de bijeenkomsten was goed bereikbaar.				

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens
19. De ruimtes waarin de bijeenkomsten zijn gehouden waren goed.				
20. Ik vond de energizers een goede en leuke start voor het werk van die dag.				
21. De intermezzo's vormden een goede onderbreking van de dag.				
22. Ik vond de consumpties lekker.				
Samenstelling van de vakgroep				
23. Ik vond de vakgroeps grootte zodanig dat er efficiënt gewerkt kon worden.				
24. Leeftijdverschillen binnen de vakgroep heb ik als positief ervaren.				
25. De diverse samenstelling van de vakgroep (leerkrachten, staf MinOV, staf opleidingsinstituten, ngo, etc.) heb ik als positief ervaren.				
26. Ik vond dat de juiste vertegenwoordigers uit het veld in mijn vakgroep zaten.				
Aansturing vanuit SLO				
27. SLO had een duidelijke visie op het ontwikkelproces.				
<u>Waarom vindt u dat?</u>				
28. De manier waarop SLO de ontwikkelbijeenkomsten heeft gestuurd vind ik goed.				
<u>Waarom vindt u dat?</u>				
29. Ik vond de mate van sturing door SLO goed.				
<u>Waarom vindt u dat?</u>				
30. Er was voldoende ruimte voor eigen inbreng.				
31. Er was voldoende ruimte voor uitwisseling binnen de vakgroep.				
32. Er was voldoende ruimte voor uitwisseling tussen de verschillende vakgroepen.				
33. De manier waarop de bijeenkomsten zijn aangestuurd heeft bijgedragen tot versterking van <u>mijn</u> betrokkenheid binnen de werkgroep.				
34. De manier waarop de bijeenkomsten zijn aangestuurd heeft bijgedragen tot versterking van de betrokkenheid van <u>andere leden</u> binnen de werkgroep.				

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens
35. De kennis (informatie) die SLO in het proces heeft ingebracht, heeft optimaal bijgedragen aan het product dat wij hebben ontwikkeld.				
<u>Waarom vindt u dat?</u>				
36. Het was duidelijk wat SLO van mij als betrokkene bij het ontwikkelproces verwachtte.				
<u>Waarom vindt u dat?</u>				
37. De manier van ontwikkelen zal leiden tot een groot draagvlak onder scholen en docenten voor het nieuwe curriculum.				
<u>Waarom vindt u dat?</u>				

Zijn er nog andere dingen die u zou willen opbrengen m.b.t. de ontwikkeling van de leerlijnen en samenwerking met SLO?:

.....

Dank u voor uw tijd en bereidwilligheid tot invullen.

Leerlijnen: Vragenlijst bevindingen productkwaliteit

Bevindingen van de deelnemers over de kwaliteit van het product.

Datum van invullen :
Voor welk vak betrokken :
Functie :
Organisatie :
Naam :

Inleiding

SLO ondersteunt sinds 2009 de herformulering van het basisonderwijs in Suriname en doet dit, waar mogelijk, gebaseerd op het principe van *evidence-based* curriculumontwikkeling. Dit houdt in dat curriculumontwikkeling vergezeld gaat van een ondersteunende onderzoekslijn. Daartoe heeft SLO voor het werk dat zij in Suriname verricht een onderzoek opgezet dat dient als zelfevaluatie. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door externe onderzoekers.

De uitkomsten van dit onderzoek, over zowel de curriculumproducten als de ontwikkelingsprocessen, zullen SLO een indruk geven van de kwaliteit daarvan. Op deze manier is SLO in staat om beide, waar nodig, aan te passen om de kwaliteit van producten en processen te verhogen.

U bent betrokken bij het ontwikkelen van de leerlijnen. Nu de werkweken achter de rug zijn, vragen wij u vriendelijk deze vragenlijst in te vullen.

**Wij willen u verzoeken de vragenlijst uiterlijk 1 week na ontvangst in te vullen.
Op die dag halen wij de vragenlijst weer bij u op.**

Aanwijzingen

In de tabel op de volgende pagina vindt u stellingen die betrekking hebben op het ontwikkelproces waaraan u hebt deelgenomen. U kunt aangeven in hoeverre u het met elk van de stellingen eens bent. Dat doet u door per stelling een kruisje (X) te plaatsen in het vakje dat het meest met uw mening overeenkomt. Hieronder is een invulvoorbeeld weergegeven.

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens
Ik vind dat ik eigenlijk meer zou moeten verdienen				X

Hierna begint de vragenlijst, bestaande uit 18 stellingen.

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens
Visie				
1. Het is voor mij duidelijk wat beoogd wordt met de onderwijsvernieuwing.				
2. Het is voor mij duidelijk wat beoogd wordt met de leerlijnen.				
3. Het is voor mij duidelijk waarom vernieuwing van het basisonderwijs nodig is.				
Relevantie <i>(De leerlijnen voorzien in behoeften en berusten op validiteit.)</i>				
4. De leerlijnen sluiten aan bij de leerbehoefte van leerlingen in de onderbouw.				
5. De leerlijnen sluiten aan bij de leerbehoefte van leerlingen in de middenbouw.				
6. De leerlijnen sluiten aan bij de leerbehoefte van leerlingen in de bovenbouw.				
7. De leerlijnen sluiten aan bij wat in het bedrijfsleven van afgestudeerden op VOJ niveau verwacht wordt.				
Consistentie <i>(De leerlijnen zit logisch en samenhangend in elkaar.)</i>				
8. De vormingsgebieden uit het curriculum raamwerk zijn voldoende verwerkt in de leerlijnen.				
9. De leerinhouden van de leerlijn voor het vak waarbij ik betrokken ben, hebben een logische volgorde in de tijd.				
10. De leerinhouden van de leerlijn voor het vak waarbij ik betrokken ben, worden geleidelijk aan ingewikkelder.				
11. De samenhang tussen leerlijnen van de verschillende vakken binnen het eigen leergebied is goed.				
12. De cruciale leermomenten binnen de eigen vak leerlijn sluiten goed aan bij de cruciale leermomenten van andere leerlijnen.				
13. De samenhang tussen leerlijnen van de verschillende leergebieden is goed.				
14. Samenhang van de leerlijnen over meerdere leerjaren (onder- midden en bovenbouw) is goed. (Vormen een doorlopende leerlijn.)				
15. De einddoelen van de leerlijnen beogen een betere aansluiting op het VOS en MBO.				
Bruikbaarheid				
16. De leerlijnen sluiten aan bij de Surinaamse situatie.				
17. De leerlijnen sluiten aan bij wat leerlingen op school moeten leren.				
18. De leerlijnen zijn praktisch uitvoerbaar.				

Zijn er nog andere dingen die u zou willen opbrengen m.b.t. de kwaliteit van de leerlijnen?

.....

Dank u voor uw tijd en bereidwilligheid tot invullen.

Leerlijnen: Vragenlijst capaciteitsversterking

Capaciteitsversterking

Datum van invullen :
Voor welk vak betrokken :
Functie :
Organisatie :
Naam :

Inleiding

SLO ondersteunt sinds 2009 de herformulering van het basisonderwijs in Suriname en doet dit, waar mogelijk, gebaseerd op het principe van *evidence-based* curriculumontwikkeling. Dit houdt in dat curriculumontwikkeling vergezeld gaat van een ondersteunende onderzoekslijn. Daartoe heeft SLO voor het werk dat zij in Suriname verricht een onderzoek opgezet dat dient als zelfevaluatie. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door externe onderzoekers.

De uitkomsten van dit onderzoek, over zowel de curriculumproducten als de ontwikkelingsprocessen, zullen SLO een indruk geven van de kwaliteit daarvan. Op deze manier is SLO in staat om beide, waar nodig, aan te passen om de kwaliteit van producten en processen te verhogen.

U bent betrokken bij het ontwikkelen van de leerlijnen. Nu de werkweken achter de rug zijn, vragen wij u vriendelijk deze vragenlijst in te vullen.

**Wij willen u verzoeken de vragenlijst uiterlijk 1 week na ontvangst in te vullen.
Op die dag halen wij de vragenlijst weer bij u op.**

Opgedane kennis en vaardigheden

1. Hebt u nieuwe kennis opgedaan tijdens de bijeenkomsten?

☐ Ja ☐ nee

Zo ja, welke kennis hebt u opgedaan?

---

2. Hebt u nieuwe vaardigheden geleerd tijdens de bijeenkomsten?

☐ Ja ☐ nee

Zo ja, welke vaardigheden hebt u geleerd?

---

3. In hoeverre is wat u hebt geleerd in overeenstemming met uw verwachting?

- ☐ In heel beperkte mate
☐ In beperkte mate
☐ In ruime mate
☐ In heel ruime mate

Waarom? _____

Hoeveel hebt u geleerd van het werken met de SLO begeleiders?

- ☐ Niks
☐ Heel weinig
☐ Weinig
☐ Veel
☐ Heel veel

4. Hoeveel hebt u geleerd van de opdrachten en de intermezzo's tijdens de bijeenkomsten?

- ☐ Niks
☐ Heel weinig
☐ Weinig
☐ Veel
☐ Heel veel

5. Hoeveel hebt u geleerd van het overleggen met collega's tijdens de bijeenkomsten?

- ☐ Niks
☐ Heel weinig
☐ Weinig
☐ Veel
☐ Heel veel

6. Hoe heeft de aanpak van SLO bijgedragen aan het opdoen van nieuwe kennis en vaardigheden?
-

Indien u de Capita Selecta bijeenkomsten over curriculum raamwerk en leerlijnen hebt meegemaakt gaat u naar vraag 8. Zo niet, gaat u naar vraag 9.

7. Hoe hebben de Capita Selecta, georganiseerd door SLO, bijgedragen aan wat u geleerd hebt?

---

8. Hoeveel denkt u dat SLO begeleiders hebben geleerd van u?
- ☐ Niks
- ☐ Heel weinig
- ☐ Weinig
- ☐ Veel
- ☐ Heel veel

Indien wel iets, wat denkt u dat de SLO begeleiders hebben geleerd van u?

Toepassing van de opgedane kennis en vaardigheden

9. Is wat u geleerd hebt bruikbaar voor het werk binnen uw eigen organisatie?
- ☐ Ja ☐ nee

Indien nee: ga naar vraag 18.

10. Hebt u de kennis en vaardigheden die u tijdens de bijeenkomsten hebt opgedaan, gedeeld met anderen?
- ☐ Ja ☐ Nee

Zo ja,

- a. Welke kennis en vaardigheden hebt u gedeeld en met wie?

Kennis en vaardigheden?

Met wie?

..... |.....

..... |.....

- b. Hoe hebt u het geleerde gedeeld met anderen?

Zo nee,

- c. Waarom hebt u dit niet gedaan?

---

11. Hebt u de kennis en vaardigheden die u tijdens de bijeenkomsten hebt opgedaan, in de praktijk gebracht?
- ☐ Ja ☐ Nee

Zo ja, op welke wijze?

Zo nee, waarom niet?

---

12. Welke onvoorziene problemen bent u tegenop gelopen bij het in de praktijk brengen van het geleerde?

---

13. Welke aanpassingen hebt u gedaan om het geleerde toch op een effectieve manier in de praktijk te brengen?

Ondersteuning vanuit de organisatie en verandering

14. Heeft uw organisatie u *ondersteund* bij het in de praktijk brengen van wat u hebt geleerd?
0 Ja 0 Nee

Zo ja, op welke wijze?

Zo nee, waarom niet?

---

15. In welke mate zijn de nieuwe kennis en vaardigheden van *invloed* op het werk binnen uw eigen organisatie?

- ☐ In heel beperkte mate
- ☐ In beperkte mate
- ☐ In ruime mate
- ☐ In heel ruime mate

16. Wat is de invloed van de toepassing van de nieuwe kennis en vaardigheden op het werk binnen uw eigen organisatie? (Processen, resultaten, hulpmiddelen, werkwijzen, etc.)

---

17. *Zijn er nog andere dingen die u zou willen opbrengen m.b.t. capaciteitsversterking?*

.....
.....

Dank u voor uw tijd en bereidwilligheid tot invullen.

Raamwerk: Vragenlijst eindmeting bevindingen ontwikkelproces

Bevindingen van direct betrokkenen over het proces van curriculumontwikkeling.

Datum van invullen :

Functie :

Organisatie :

Naam (optioneel) :

Inleiding

SLO ondersteunt sinds 2009 de herformulering van het basisonderwijs in Suriname en doet dit, waar mogelijk, gebaseerd op het principe van *evidence-based* curriculumontwikkeling. Dit houdt in dat curriculumontwikkeling vergezeld gaat van een ondersteunende onderzoekslijn. Daartoe heeft SLO voor het werk dat zij in Suriname verricht een onderzoek opgezet dat dient als zelfevaluatie. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door externe onderzoekers.

De uitkomsten van dit onderzoek, over zowel de curriculumproducten als de ontwikkelingsprocessen, zullen SLO een indruk geven van de kwaliteit daarvan. Op deze manier is SLO in staat om beide, waar nodig, aan te passen om de kwaliteit van producten en processen te verhogen.

U bent betrokken bij het ontwikkelen van het curriculumraamwerk. Nu de meeste bijeenkomsten achter de rug zijn, vragen wij u vriendelijk deze vragenlijst in te vullen.

**Wij willen u verzoeken de vragenlijst voor 15 februari 2011 in te vullen.
Op die dag halen wij de vragenlijst weer bij u op.**

Aanwijzingen

In de tabel op de volgende pagina's vindt u stellingen die betrekking hebben op het ontwikkelproces waaraan u hebt deelgenomen. U kunt aangeven in hoeverre u het met elk van de stellingen eens bent. Dat doet u door per stelling een kruisje (X) te plaatsen in het vakje dat het meest met uw mening overeenkomt. Hieronder is een invulvoorbeeld weergegeven.

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens
Ik vind dat ik eigenlijk meer zou moeten verdienen				X

Hierna begint de vragenlijst, bestaande uit 34 stellingen.

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens
Eerste indrukken ontwikkelproces				
1. Ik heb tot nu toe een goede indruk van het ontwikkelproces.				
2. Ik heb tot nu toe veel geleerd van het ontwikkelproces.				
3. Veel van wat ik tot nu toe heb geleerd kan ik ook in mijn werk gebruiken.				
4. De bijeenkomsten waaraan ik tot nu toe heb meegedaan zijn een waardevolle besteding van mijn tijd geweest.				
5. Er is sprake van een grote betrokkenheid van deelnemers binnen de groep.				
6. De toegepaste werkvormen ondersteunen op een goede manier het ontwikkelproces.				
7. Het gebruikte referentiemateriaal is relevant voor Suriname.				
8. Bij het curriculum raamwerk dat wij nu ontwikkelen is aandacht voor de Surinaamse situatie.				
9. SLO-experts hebben ruime kennis over curriculumontwikkeling in het algemeen.				
10. SLO-experts hebben ruime kennis over en ervaring met curriculumontwikkeling in een internationale context.				
11. SLO-experts zijn vaardig in het begeleiden van de werkgroep.				
12. Mijn eerste indrukken van het werk aan het curriculum raamwerk zijn in overeenstemming met de verwachtingen die ik er van te voren van had.				
Organisatie van de bijeenkomsten				
13. De planning van de bijeenkomsten in de tijd (sinds oktober) vind ik goed.				
14. De tijd van de dag waarop de bijeenkomsten gehouden worden vind ik goed.				
15. De duur van de bijeenkomsten is precies goed, niet te lang niet te kort.				
16. De beschikbare tijd was voldoende om de doelen die aan het begin van de bijeenkomsten zijn geformuleerd te bereiken.				
17. De locatie van de bijeenkomsten is goed bereikbaar.				
18. De ruimte waarin de bijeenkomsten zijn gehouden is goed.				
19. Ik vind de energizers een goede en leuke start voor het werk van die dag.				
20. Ik vind de consumpties lekker.				

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens
Samenstelling van de werkgroep				
21. Ik vind de werkgroepsgrootte zodanig dat er efficiënt gewerkt kan worden.				
22. Leeftijdsverschillen binnen de werkgroep heb ik als positief ervaren.				
23. De diverse samenstelling van de werkgroep (staf MinOV, staf opleidingsinstituten, ngo's, etc.) heb ik als positief ervaren.				
24. Ik vind dat de juiste vertegenwoordigers uit het veld in de werkgroep zitten.				
Aansturing vanuit SLO				
25. SLO heeft een duidelijke visie op het ontwikkelproces.				
26. De manier waarop SLO de ontwikkelbijeenkomsten stuurt vind ik goed.				
27. Ik vind de mate van sturing door SLO goed.				
28. Er is voldoende ruimte voor eigen inbreng.				
29. Er is voldoende ruimte voor uitwisseling binnen de werkgroep.				
30. De manier waarop de bijeenkomsten aangestuurd worden draagt bij tot versterking van mijn betrokkenheid binnen de werkgroep.				
31. De manier waarop de bijeenkomsten aangestuurd worden draagt bij tot versterking van de betrokkenheid van <u>andere leden</u> binnen de werkgroep.				
32. De kennis (informatie) die SLO inbrengt in het proces draagt optimaal bij aan het product dat wij ontwikkelen.				
33. Het is duidelijk wat SLO van mij als betrokkene bij het ontwikkelproces verwacht.				
34. De manier van ontwikkelen zal leiden tot een groot draagvlak onder scholen en docenten voor het nieuwe curriculum.				

Zijn er nog andere dingen die u zou willen opbrengen m.b.t. de ontwikkeling van de het curriculum raamwerk?:

.....
.....

Dank u voor uw tijd en bereidwilligheid tot invullen
Raamwerk: Vragenlijst bevindingen productkwaliteit

Bevindingen van de deelnemers over de kwaliteit van het raamwerk.

Datum van invullen :

Functie :

Organisatie :

Naam :

Inleiding

SLO ondersteunt sinds 2009 de herformulering van het basisonderwijs in Suriname en doet dit, waar mogelijk, gebaseerd op het principe van *evidence-based* curriculumontwikkeling. Dit houdt in dat curriculumontwikkeling vergezeld gaat van een ondersteunende onderzoekslijn. Daartoe heeft SLO voor het werk dat zij in Suriname verricht een onderzoek opgezet dat dient als zelfevaluatie. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door externe onderzoekers.

De uitkomsten van dit onderzoek, over zowel de curriculumproducten als de ontwikkelingsprocessen, zullen SLO een indruk geven van de kwaliteit daarvan. Op deze manier is SLO in staat om beide, waar nodig, aan te passen om de kwaliteit van producten en processen te verhogen.

U bent betrokken bij het ontwikkelen van het raamwerk. Nu de werkweken achter de rug zijn, vragen wij u vriendelijk deze vragenlijst in te vullen.

**Wij willen u verzoeken de vragenlijst uiterlijk 1 week na ontvangst in te vullen.
Op die dag halen wij de vragenlijst weer bij u op.**

Aanwijzingen

In de tabel op de volgende pagina vindt u stellingen die betrekking hebben op het ontwikkelproces waaraan u hebt deelgenomen. U kunt aangeven in hoeverre u het met elk van de stellingen eens bent. Dat doet u door per stelling een kruisje (X) te plaatsen in het vakje dat het meest met uw mening overeenkomt. Hieronder is een invulvoorbeeld weergegeven.

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens
Ik vind dat ik eigenlijk meer zou moeten verdienen				X

Hierna begint de vragenlijst, bestaande uit 20 stellingen.

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens
Visie				
1. Het is voor mij duidelijk wat beoogd wordt met de onderwijsvernieuwing.				
2. Het is voor mij duidelijk wat beoogd wordt met het raamwerk.				
3. Het is voor mij duidelijk waarom vernieuwing van het basisonderwijs nodig is.				
Relevantie <i>(Het raamwerk voorziet in behoeften en vertoont interne consistentie.)</i>				
4. Het raamwerk geeft aan wat belangrijk is in het onderwijs aan jonge mensen				
5. Het raamwerk sluit aan bij de veranderde inzichten over het onderwijs.				
6. Het raamwerk sluit aan bij de officiële lijn in de documenten van de overheid zoals het SEP en SPOII				
7. De vormingsgebieden sluiten aan bij de wens om leerlingen naast vakinhouden ook andere competenties bij te brengen.				
8. Het raamwerk brengt in beeld welke zaken mee moeten veranderen als het onderwijs veranderd wordt.				
9. Het raamwerk is een goede basis voor de ontwikkeling van het basisonderwijs				
Consistentie <i>(Het raamwerk zit logisch en samenhangend in elkaar.)</i>				
10. Het raamwerk zit logisch in elkaar.				
11. De vormingsgebieden binnen het raamwerk zijn logisch en overzichtelijk gegroepeerd.				
12. De vormingsgebieden hebben voldoende aanknopingspunten om uitgewerkt te worden binnen de leergebieden.				
13. Het is duidelijk dat de vormingsgebieden door alle leerkrachten uitgewerkt moeten worden in hun dagelijkse onderwijspraktijk.				
14. Het is duidelijk dat de professionaliteit van de leerkracht van belang is voor een goede ondersteuning van het leren.				
15. De ondersteuning van leerkrachten en leerlingen door het zorgnetwerk is belangrijk bij het vormgeven van de onderwijspraktijk.				
16. Het is duidelijk dat de leerervaringen en opbrengsten worden gevoed vanuit zowel de vormings- als de leergebieden.				
Bruikbaarheid				
17. Het raamwerk is bruikbaar in de Surinaamse situatie.				
18. Het raamwerk geeft voldoende houvast voor het verder uitwerken van de vernieuwingen van het onderwijs.				
19. Het raamwerk is de basis voor wat leerlingen op school zouden moeten leren.				
20. Het raamwerk geeft handvatten voor de onderwijspraktijk.				

Zijn er nog andere dingen die u zou willen opbrengen m.b.t. de kwaliteit van het raamwerk?

.....

Dank u voor uw tijd en bereidwilligheid tot invullen.

Raamwerk: vragenlijst capaciteitsversterking

Capaciteitsversterking raamwerkgroep

Datum van invullen :
Functie :
Organisatie :
Naam :

Inleiding

SLO ondersteunt sinds 2009 de herformulering van het basisonderwijs in Suriname en doet dit, waar mogelijk, gebaseerd op het principe van *evidence-based* curriculumontwikkeling. Dit houdt in dat curriculumontwikkeling vergezeld gaat van een ondersteunende onderzoekslijn. Daartoe heeft SLO voor het werk dat zij in Suriname verricht een onderzoek opgezet dat dient als zelfevaluatie. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door externe onderzoekers.

De uitkomsten van dit onderzoek, over zowel de curriculumproducten als de ontwikkelingsprocessen, zullen SLO een indruk geven van de kwaliteit daarvan. Op deze manier is SLO in staat om beide, waar nodig, aan te passen om de kwaliteit van producten en processen te verhogen.

U bent betrokken bij het ontwikkelen van het raamwerk. Nu de werkweken achter de rug zijn, vragen wij u vriendelijk deze vragenlijst in te vullen.

**Wij willen u verzoeken de vragenlijst uiterlijk 1 week na ontvangst in te vullen.
Op die dag halen wij de vragenlijst weer bij u op.**

Opgedane kennis en vaardigheden

1. Hebt u nieuwe kennis opgedaan tijdens de bijeenkomsten?

0 Ja 0 nee

Zo ja, welke kennis hebt u opgedaan?

---

2. Hebt u nieuwe vaardigheden geleerd tijdens de bijeenkomsten?

0 Ja 0 nee

Zo ja, welke vaardigheden hebt u geleerd?

---

3. In hoeverre is wat u hebt geleerd in overeenstemming met uw verwachting?

- ☐ In heel beperkte mate
☐ In beperkte mate
☐ In ruime mate
☐ In heel ruime mate

Waarom?

---

4. Hoeveel hebt u geleerd van het werken met de SLO begeleiders?

- ☐ Niks
☐ Heel weinig
☐ Weinig
☐ Veel
☐ Heel veel

5. Hoeveel hebt u geleerd van de opdrachten tijdens de bijeenkomsten?

- ☐ Niks
☐ Heel weinig
☐ Weinig
☐ Veel
☐ Heel veel

6. Hoeveel hebt u geleerd van het overleggen met collega's tijdens de bijeenkomsten?

- ☐ Niks
☐ Heel weinig
☐ Weinig
☐ Veel
☐ Heel veel

7. Hoe heeft de aanpak van SLO bijgedragen aan het opdoen van nieuwe kennis en vaardigheden?
-

Indien u de Capita Selecta bijeenkomsten over curriculum raamwerk en leerlijnen hebt meegemaakt gaat u naar vraag 8. Zo niet, gaat u naar vraag 9.

8. Hoe hebben de Capita Selecta, georganiseerd door SLO, bijgedragen aan wat u geleerd hebt?
-

9. Hoeveel denkt u dat SLO begeleiders hebben geleerd van u?

- ☐ Niks
☐ Heel weinig
☐ Weinig
☐ Veel
☐ Heel veel

Indien wel iets, wat denkt u dat de SLO begeleiders hebben geleerd van u?

Toepassing van de opgedane kennis en vaardigheden

10. Is wat u geleerd hebt bruikbaar voor het werk binnen uw eigen organisatie?

☐ Ja ☐ nee

Indien nee: ga naar vraag 18.

11. Hebt u de kennis en vaardigheden die u tijdens de bijeenkomsten hebt opgedaan, gedeeld met anderen?

☐ Ja ☐ Nee

Zo ja,

- b. Welke kennis en vaardigheden hebt u gedeeld en met wie?

Kennis en vaardigheden?

Met wie?

..... |.....
..... |.....

- b. Hoe hebt u het geleerde gedeeld met anderen?
-

Zo nee,

- c. Waarom hebt u dit niet gedaan?
-

12. Hebt u de kennis en vaardigheden die u tijdens de bijeenkomsten hebt opgedaan, in de praktijk gebracht?

☐ Ja ☐ Nee

Zo ja, op welke wijze?

Zo nee, waarom niet?

---

13. Welke onvoorziene problemen bent u tegenop gelopen bij het in de praktijk brengen van het geleerde?

---

14. Welke aanpassingen hebt u gedaan om het geleerde toch op een effectieve manier in de praktijk te brengen?

Ondersteuning vanuit de organisatie en verandering

15. Heeft uw organisatie u *ondersteund* bij het in de praktijk brengen van wat u hebt geleerd?

0 Ja 0 Nee

Zo ja, op welke wijze?

Zo nee, waarom niet?

---

16. In welke mate zijn de nieuwe kennis en vaardigheden van *invloed* in uw eigen organisatie?

- ☐ In heel beperkte mate
- ☐ In beperkte mate
- ☐ In ruime mate
- ☐ In heel ruime mate

17. Wat is de invloed van de toepassing van de nieuwe kennis en vaardigheden op het werk binnen uw eigen organisatie? (Processen, resultaten, hulpmiddelen, werkwijzen, etc.)

---

18. Zijn er nog andere dingen die u zou willen opbrengen m.b.t. capaciteitsversterking?

.....

.....

Dank u voor uw tijd en bereidwilligheid tot invullen.

SWP: Vragenlijst eindmeting bevindingen ontwikkelproces

Bevindingen van direct betrokkenen over het proces van curriculumontwikkeling (SWP)

Datum van invullen :

Functie :

Organisatie :

Naam (optioneel) :

Inleiding

SLO ondersteunt sinds 2009 de ontwikkeling en invoering van het kleutercurriculum (SWP) en doet dit, waar mogelijk, gebaseerd op het principe van *evidence-based* curriculumontwikkeling. Dit houdt in dat curriculumontwikkeling vergezeld gaat van een ondersteunende onderzoekslijn. Daartoe heeft SLO voor het werk dat zij in Suriname verricht een onderzoek opgezet dat dient als zelfevaluatie. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door externe onderzoekers.

De uitkomsten van dit onderzoek, over zowel de curriculumproducten als de ontwikkelingsprocessen, zullen SLO een indruk geven van de kwaliteit daarvan. Op deze manier is SLO in staat om beide, waar nodig, aan te passen om de kwaliteit van producten en processen te verhogen.

U bent betrokken geweest bij het ontwikkelen van het SWP. Wij vragen u vriendelijk deze vragenlijst in te vullen.

**Wij willen u verzoeken de vragenlijst voor 15 februari 2011 in te vullen.
Op die dag halen wij de vragenlijst weer bij u op.**

Aanwijzingen

In de tabel op de volgende pagina vindt u stellingen die betrekking hebben op het ontwikkelproces waaraan u hebt deelgenomen. U kunt aangeven in hoeverre u het met elk van de stellingen eens bent. Dat doet u door per stelling een kruisje (X) te plaatsen in het vakje dat het meest met uw mening overeenkomt. Hieronder is een invulvoorbeeld weergegeven.

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens
Ik vind dat ik eigenlijk meer zou moeten verdienen				X

Hierna begint de vragenlijst, bestaande uit 36 stellingen.

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens
Ervaringen ontwikkelproces				
1. Ik heb een goede indruk overgehouden van het ontwikkelproces.				
2. Ik heb veel geleerd van het ontwikkelproces.				
3. Veel van wat ik heb geleerd gebruik ik ook in mijn werk.				
4. De bijeenkomsten waaraan ik heb meegedaan zijn een waardevolle besteding van mijn tijd geweest.				
5. Er was sprake van een grote betrokkenheid van deelnemers binnen de groep.				
6. De toegepaste werkvormen ondersteunden op een goede manier het ontwikkelproces.				
7. Ik vond de intermezzo's informatief en relevant voor het proces.				
8. Het gebruikte referentiemateriaal was relevant voor Suriname.				
9. Het SWP is ontwikkeld met aandacht voor de Surinaamse situatie.				
10. SLO-experts hadden ruime kennis over curriculumontwikkeling in het algemeen.				
11. SLO-experts hadden ruime kennis over en ervaring met curriculumontwikkeling in een internationale context.				
12. SLO-experts waren vaardig in het begeleiden van de groep.				
13. Mijn indrukken van het werk aan het SWP zijn in overeenstemming met de verwachtingen die ik er van te voren van had.				
Organisatie van de bijeenkomsten				
14. De planning van de bijeenkomsten in de tijd vond ik goed.				
15. De tijd van de dag waarop de bijeenkomsten gehouden werden vond ik goed.				
16. De duur van de bijeenkomsten was precies goed, niet te lang niet te kort.				
17. De beschikbare tijd was voldoende om de doelen die aan het begin van de bijeenkomsten zijn geformuleerd te bereiken.				
18. De locatie van de bijeenkomsten was goed bereikbaar.				
19. De ruimtes waarin de bijeenkomsten zijn gehouden waren goed.				
20. Ik vond de energizers een goede en leuke start voor het werk van die dag.				

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens
21. De intermezzo's vormden een goede onderbreking van de dag.				
22. Ik vond de consumpties lekker.				
Samenstelling van de werkgroep				
23. Ik vond de werkgroepsgrootte zodanig dat er efficiënt gewerkt kon worden.				
24. Leeftijdsverschillen binnen de werkgroep heb ik als positief ervaren.				
25. De diverse samenstelling van de werkgroep (leerkrachten, staf MinOV, staf opleidingsinstituten, ngo's, etc.) heb ik als positief ervaren.				
26. Ik vind dat de juiste vertegenwoordigers uit het veld in de werkgroep zaten.				
Aansturing vanuit SLO				
27. SLO heeft een duidelijke visie op het ontwikkelproces.				
28. De manier waarop SLO de ontwikkelbijeenkomsten heeft gestuurd vind ik goed.				
29. Ik vond de mate van sturing door SLO goed.				
30. Er was voldoende ruimte voor eigen inbreng.				
31. Er was voldoende ruimte voor uitwisseling binnen de werkgroep.				
32. De manier waarop de bijeenkomsten zijn aangestuurd heeft bijgedragen tot versterking van <u>mijn</u> betrokkenheid binnen de werkgroep.				
33. De manier waarop de bijeenkomsten zijn aangestuurd heeft bijgedragen tot versterking van de betrokkenheid van <u>andere leden</u> binnen de werkgroep.				
34. De kennis (informatie) die SLO in het proces heeft ingebracht, heeft optimaal bijgedragen aan het product dat wij hebben ontwikkeld.				
35. Het was duidelijk wat SLO van mij als betrokkene bij het ontwikkelproces verwachtte.				
36. De manier van ontwikkelen heeft geleid tot een groot draagvlak onder scholen en leerkrachten voor het nieuwe curriculum.				

Zijn er nog andere dingen die u zou willen opbrengen m.b.t. de ontwikkeling van het SWP?:

.....
 .....

Dank u voor uw tijd en bereidwilligheid tot invullen.

Onderzoeksgroepen : interviewschema

Bevindingen van onderzoekers over de ondersteuning van SLO tijdens het onderzoeksproces.

Eerste indrukken over het onderzoek

1. Wat zijn uw indrukken en ervaringen in het algemeen over het onderzoek?
2. Hoe haalbaar was het onderzoek?

Planningsfase

1. Wat vindt u van de gekozen aanpak voor het ontwikkelen van de onderzoeksopzet?
2. Hoe hebt u die aanpak ervaren? Wat hebt u eraan gehad, hoe heeft het bijgedragen aan het specifiek onderdeel van het onderzoek waarbij u betrokken bent?
3. Hebt u genoeg ruimte gekregen voor inbreng van uw eigen ideeën/ expertise bij het opzetten van het onderzoek?
4. Wat vindt u van de aansturing van de groep door SLO bij het opzetten van de onderzoeksopzet?

Instrumenten

5. Hoe heeft SLO ondersteund bij de ontwikkeling van instrumenten?
6. Hoe hebt u de manier waarop SLO bij dit onderdeel ondersteund heeft ervaren? Prettig/onprettig Waarom?
7. Hebt u genoeg ruimte gekregen voor inbreng van uw eigen ideeën/ expertise?
8. Hoe heeft de ondersteuning van SLO u geholpen bij de ontwikkeling van instrumenten?

Uitvoeringsfase

9. Hoe hebt u de logistieke ondersteuning vanuit BEIP ervaren bij de dataverzameling en data invoer? (voor MinOV) (beschikbaarheid van resources: in voldoende mate en tijdigheid)
10. Hoe heeft SLO ondersteund bij de analyse van data?
11. Hoe hebt u de manier waarop SLO bij dit onderdeel ondersteund heeft ervaren? Prettig/onprettig Waarom?
12. Hebt u genoeg ruimte gekregen voor inbreng van uw eigen ideeën/ expertise?
13. Hoe heeft de ondersteuning van SLO u geholpen bij het analyseren van data?

Rapportagefase

14. Hoe hebt u de ondersteuning van SLO ervaren bij de voorbereiding van presentaties?
15. Hoe hebt u de afstemming i.v.m. de presentaties ervaren?
16. Hoe zinvol vond u de terugkoppeling van de resultaten met de respondenten? Welke bijdrage verwacht u/heeft het gehad voor de resultaten (betrouwbaarheid, aanscherpen van resultaten, draagvlak bij degenen voor wie het bedoeld is (ontwikkelaars))
17. Hoe heeft SLO ondersteund bij de rapportage van onderzoeksresultaten?
18. Hoe hebt u de manier waarop SLO bij dit onderdeel ondersteund heeft ervaren?
19. Hebt u genoeg ruimte gekregen voor inbreng van uw eigen ideeën/ expertise?
20. Hoe heeft die ondersteuning u geholpen bij het interpreteren van data?

Capaciteitsversterking

21. Op welke wijze heeft uw deelname aan het onderzoek bijgedragen aan de ontwikkeling van uw kennis en vaardigheden in methoden en technieken van onderzoek?
22. Wat hebt u geleerd uit de aanpak van het onderzoek?
23. Hoe kunt u wat u hebt geleerd (methoden en technieken) toepassing in uw eigen organisatie?

Communicatie

24. Wat vindt u van de afstemming tussen betrokken organisatie in het kader van het onderzoek? (MinOV, IMWO, SLO, BEIP)?
25. Wat vindt u van de afstemming tussen de onderzoeksgroepen en de manier waarop SLO dat heeft gefaciliteerd?

Rolverdeling

26. Was de rolverdeling SLO/BEIP duidelijk? Waarom?
27. Hoe zou u die rolverdeling anders willen zien?

SLO-ers : Vragenlijst

Datum van invullen :

Naam :

Inleiding

SLO ondersteunt sinds 2009 de herformulering van het basisonderwijs in Suriname.

U bent betrokken bij het ontwikkelen van het raamwerk en/of de leerlijnen. Nu de werkweken achter de rug zijn, vragen wij u vriendelijk deze vragenlijst in te vullen.

Verwachtingen

1. Zijn uw ervaringen met het werk in Suriname in overeenstemming met de verwachtingen die u er van te voren van had?

	ja
--	----

	nee
--	-----

Waarom?

2. Hoe hebt u het werken in Suriname ervaren?

Indrukken m.b.t. de deelnemers

3. Welke indruk hebt u overgehouden van de betrokkenheid van de deelnemers aan de bijeenkomsten?
4. Wat is uw indruk over de geleverde bijdrage van de deelnemers?
5. Wat vindt u van de kennis en vaardigheden van de groep deelnemers waarmee u gewerkt hebt?

Aansturing van bijeenkomsten

6. Hebt u uw stijl van begeleiden/ aansturen van ontwikkelbijeenkomsten moeten aanpassen?

	ja
--	----

	nee
--	-----

Zo ja, waarom en in welk opzicht?

Zo nee, waarom niet?

7. Hoe hebt u dat ervaren (het al dan niet aanpassen van uw stijl van begeleiden)?

Opgedane kennis en vaardigheden

8. Hebt u nieuwe kennis opgedaan uit het werk dat u in Suriname hebt verricht?

	ja
--	----

	nee
--	-----

Zo ja, wat hebt u geleerd?

9. Hebt u nieuwe vaardigheden geleerd door het werken in Suriname?

	ja
--	----

	nee
--	-----

Zo ja, welke vaardigheden hebt u geleerd?

10. Hebt u bestaande vaardigheden verbeterd door het werken in Suriname?

☐	ja
--------------------------	----

☐	nee
--------------------------	-----

Zo ja, welke vaardigheden hebt u verbeterd en in welk opzicht?

11. Hoeveel hebt u geleerd van de deelnemers tijdens de bijeenkomsten?

☐	Niks
☐	Heel weinig
☐	Weinig
☐	Veel
☐	Heel veel

Wat hebt u geleerd van het werken met de Surinaamse deelnemers?

12. Wat hebt u geleerd van de presentaties van en het werken met uw collega's tijdens het project?

Toepassing van de opgedane kennis en vaardigheden

13. Is wat u geleerd hebt bruikbaar voor het werk binnen uw eigen organisatie?

☐	ja
--------------------------	----

☐	nee
--------------------------	-----

Indien nee: ga naar vraag 19.

14. Hebt u de kennis en vaardigheden die u tijdens uw werk in Suriname hebt opgedaan, gedeeld met anderen of zou u dat willen doen?

15.

☐	ja
--------------------------	----

☐	nee
--------------------------	-----

Zo ja,

c. Welke kennis en vaardigheden hebt u gedeeld of zou u willen delen en met wie?

<i>Kennis en vaardigheden?</i>	<i>Met wie?</i>

b. **Hoe** hebt u het geleerde gedeeld of zou u willen delen met anderen?

Zo nee,

c. Waarom hebt u dit niet gedaan of zou u dat niet willen doen?

16. Welke onvoorziene problemen bent u tegenop gelopen bij het in de praktijk brengen van het geleerde?

Ondersteuning vanuit de organisatie en verandering

17. Heeft uw organisatie u *ondersteund* bij het werken in Suriname?

☐	ja
--------------------------	----

☐	nee
--------------------------	-----

Zo ja, op welke wijze?

Zo nee, waarom niet?

18. In welke mate zijn de nieuwe kennis en vaardigheden van *invloed* op het werk binnen uw eigen organisatie?

- ☐ In heel beperkte mate
- ☐ In beperkte mate
- ☐ In ruime mate
- ☐ In heel ruime mate

19. Wat is de invloed van de toepassing van de nieuwe kennis en vaardigheden op het werk binnen uw eigen organisatie? (Processen, resultaten, hulpmiddelen, werkwijzen, etc.)

20. *Zijn er nog andere dingen die u zou willen opbrengen m.b.t. uw betrokkenheid bij het werk in Suriname?*

Dank u voor uw tijd en bereidwilligheid tot invullen

Vragenlijst expert appraisal

Geachte meneer/mevrouw,

Hierbij wordt u door SLO benaderd voor een *expert appraisal* voor ‘Op weg naar een basisonderwijscurriculum; Curriculumraamwerk en leerlijnen’

Het basisdocument bevat een algemeen gedeelte, het raamwerk en een beknopte verantwoording en samenvatting van de leerlijnen per leergebied. Per leergebied zijn de uitgewerkte leerlijnen opgenomen in een aparte syllabus. Wij adviseren u vooral het basisdocument te bekijken en 1 leergebied uit te kiezen voor een nadere verkenning.

Wij willen u verzoeken de vragenlijst voor 27 mei 2011 in te vullen. Op die dag wordt de vragenlijst weer bij u opgehaald.

	Vraag	Ja	Nee	Motivatie
1	Vind u de onderdelen van het curriculumraamwerk relevant en compleet?			
2	Zijn de visie, missie, algemene doelen en uitgangspunten van het curriculumraamwerk met elkaar in samenhang?			
3	Is het curriculumraamwerk in overeenstemming met de documenten van MinOV (SEP en SPO)?			
4	Zijn de algemeen vormende competenties in overeenstemming met de ECD (early childhood), BLS (basic lifeskills) en gender programma's?			
5	Zijn de leergebieden en leerlijnen in overeenstemming met het curriculumraamwerk?			
6	Zijn de leerlijnen voldoende onderscheidend voor de verschillende groepen (onderbouw, middenbouw en bovenbouw)?			
7	Vertonen de leerlijnen een graduele opbouw in moeilijkheidsgraad?			
8	Sluiten het curriculumraamwerk en de leerlijnen aan op de Surinaamse situatie?			
9	Algemene opmerkingen raamwerk en leerlijnen			

Dank u voor uw tijd en bereidwilligheid tot invullen.

SLO

Postbus 2041
7500 CA Enschede

T 053 484 08 40
F 053 430 76 92
E info@slo.nl

www.slo.nl

slo